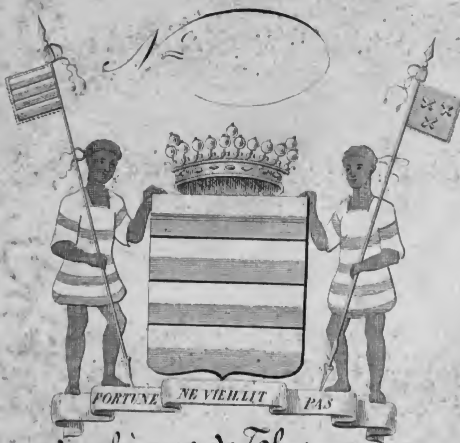
Digitized by Google

UNIVERSITEITSBIBLI

9000001365

Acc. 58648.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GESCHIEDENIS

DER

LEIDSCHE HOOGESCHOOL.

Digitized by Google

Digitized by Google

GESCHIEDENIS

DER

LEIDSCHE HOOGESCHOOL,

VAN HARE OPRIGTING IN DEN JARE 1575,
TOT HET JAAR 1825,

DOOR

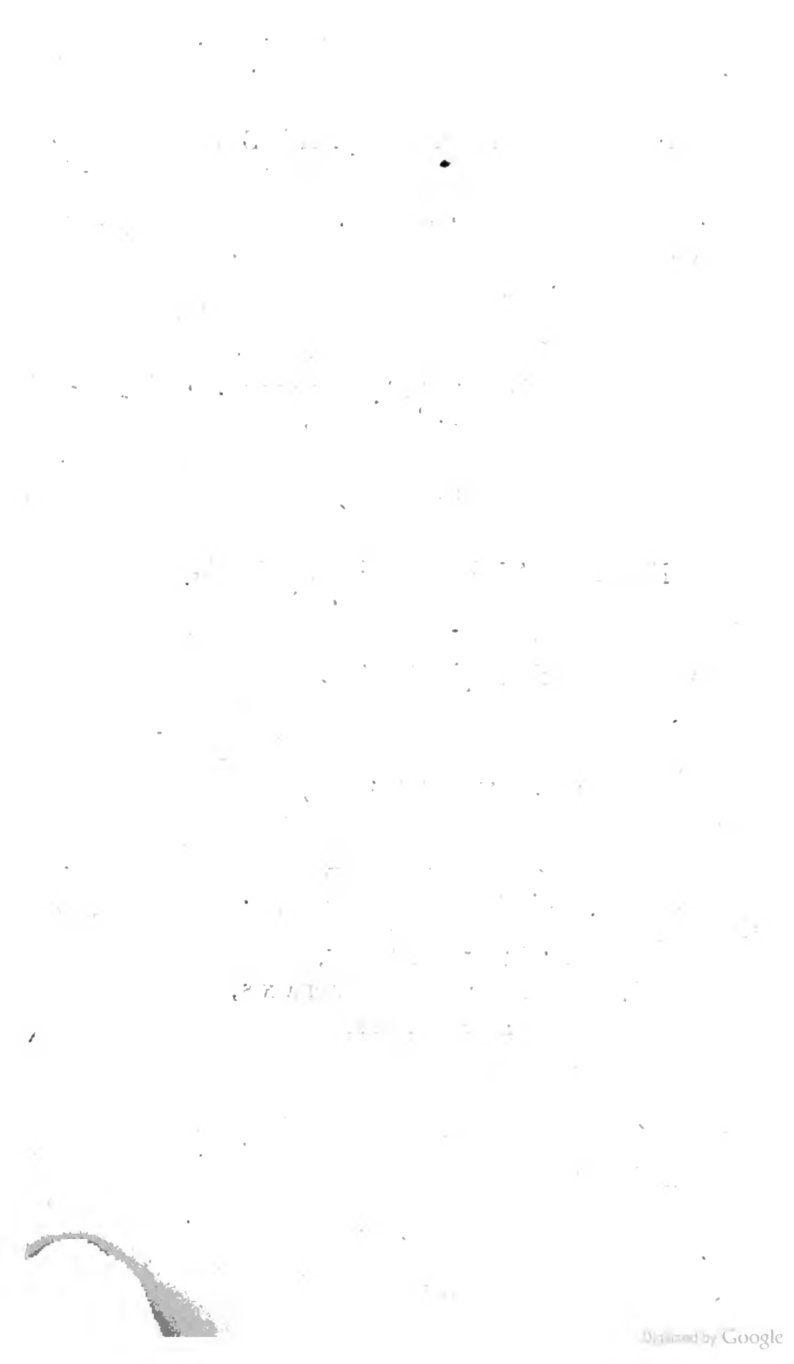
MATTHIJS SIEGENBEEK.

Met Portretten.

I. DEEL.

TE LEIDEN,
BIJ S. EN J. LUCHTMANS,
MDCCCXXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

AAN

ZIJNE MAJESTEIT,

WILLEM DEN EERSTEN,

KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG

ENZ. ENZ. ENZ.

SIRE!

Ik verheug mij zeer over de gelegenheid, mij door de toestemming uwer Majesteit verleend, om Haar een openbaar bewijs van mijn' diepen eerbied en mijne opregte dankbaarheid te geven. Niet alleen toch deel ik, met alle Nederlanders, in de weldaden uwer gezegende regering, maar ik mogt bovendien van uwe Majesteit vele bijzondere gunstbewijzen ontvangen, welke mijne eerzucht gevoelig streelen, en mijne hartelijke erkentelijkheid opwekken. Ik reken het mij dus tot een aangenaam voorregt, Haar de openlijke hulde van mijne eerbiedige verknochtheid en vurige dankbaarheid te mogen toe-

bren-

Digitized by Google

brengen. En welke gelegenheid kon hiertoe geschikter zijn, dan de opdragt van eene geschiedenis, welke, bij den lof van den doorluchtigsten uwer Voorzaten, ook dien van uwe Majesteit moet verkondigen? Immers, gelijk Prins WILLEM van Oranje, onsterfelijker gedachtenis, de eerste Stichter was der Leidsche Hoogeschool, zoo mag uwe Majesteit, met volle regt, den naam van haren tweeden Stichter dragen. Is er, in dit en vele andere opzigten, tusschen den eersten WILLEM en zijnen Koninklijken naamgenoot eene merkwaardige overeenkomst, er moge tusschen hen die ongelijk-

Digitized by Google

lijkheid wezen, dat, terwijl de nieuw opgerigte Hoogeschool, met geheel het Vaderland, reeds vroeg den dood van haren grooten Stichter te betreuren had, dezelve integendeel, met gansch Nederland, zich, eene reeks van jaren, in de weldadige regering van haren doorluchtigen Herstichter verblijden moge; en dat, in tegenstelling van hetgeen aan het regtstreeksche nageslacht van den eersten, reeds met den aanvang der vorige eeuw uitgestorven, wedervaren is, de afstammelingen van uwe Majesteit, tot in eene lengte van dagen, de kroon en blijdschap van het gelukki-

ge volk van Nederland mogen uitmaken!

Met deze hartelijke bede, welke die van ieder' regtgeaard' Nederlander is, beveel ik mij in de hooge bescherming van uwe Majesteit, en heb de eer mij, met gevoelens van den diepsten eerbied en de levendigste erkentelijkheid, te noemen,

SIRE!

Uwer Majesteits

getrouwen onderdaan en ootmoedigen dienaar,

M. SIEGENBEEK.

Digitized by Google

VOORBERIGT.

De viering van het tweehonderd-vijftig-jarig bestaan der Leidsche Hoogeschool, op den 8 van Sprokkelmaand des jaars 1825, deed het denkbeeld bij mij opkomen, om de geschiedenis dier Hoogeschool te beschrijven. De aanmoediging van kundige vrienden, wien ik dit denkbeeld mededeelde, versterkte mij in hetzelve; en weldra werd het in een besluit veranderd, toen ik van Heeren Curatoren der Hoogeschool, op mijn verzoek, gereede toestemming verkreeg, om ten dien einde van het onder hen berustend Archief een geheel onbelemmerd gebruik te maken, ten welken einde zij hunnen Secretaris, den Heer F. W. SMALLENBURG*, volmagt gaven, om mij alle stukken, tot dat Archief behoorende, op mijn verlangen, ten gebruike te verleenen. Geheel waardig, voorzeker, was dit besluit aan mannen, die zich, in alle opzigten, steeds als verlichte bevorderaars en begunstigers der wetenschappen en van hare beoefenaars op het voordeeligst*

bekend maakten, met name de Heeren Graaf VAN DER DUYN VAN MAASDAM, Baron COLLOT D'ESCURY VAN HEINENOORD, Baron VAN LYNDEN VAN HEMMEN, en wijlen Mr. B. P. VAN WESELE SCHOLTEN, wien nevens den Heer Burgemeester van Leiden, Mr. J. G. DE MEY van Streefkerk, *het Academisch bestuur is opgedragen. Gelijk ik dus voor het gemelde besluit aan Hun Edele Groot Achtbaren de opregtste erkentelijkheid schuldig ben, zoo moet ik tevens aan voornoemden Heer Secretaris, in het openbaar, mijnen dank betuigen voor de bereidwillige dienstvaardigheid, die ik, van zijne zijde, steeds ondervonden heb. Indien toch het gebruik dier hulpmiddelen mij niet, op de onbekrompenste wijze, ware vergund geweest, zou ik mijn voornemen, zoo niet geheel hebben moeten opgeven, althans op eene veel onvolkomener wijze hebben ten uitvoer kunnen brengen. Immers leveren de Handelingen van den Academischen Senaat, tot welke mij, als lid van denzelven, de toegang natuurlijk geopend was, inzonderheid voor de vroegere tijdperken, veel minder merkwaardigs en belangrijks uit, dan die van Curatoren, welke, van den eersten aanvang af, met eene hoogst lofwaardige uitvoerigheid en naauwkeurigheid gesteld zijn: weshalve het mij, ook uit dien hoofde, van belang voorkomt, de namen der Secretarissen, van welke velen, ook in andere betrekkingen, met lof bekend zijn, nevens andere bijzonderhe-*

Digitized by Google

heden, hen betreffende, kortelijk op te geven; gelijk mijn oogmerk is in het II Deel van dit werk te doen.

Gij ziet hieruit, bescheiden Lezer! welke de voornaamste zij der twee hoofdbronnen, uit welke het mij vergund werd, ter zamenstelling van mijne geschiedenis, te putten. In hoe verre het gebruik, dat ik daarvan gemaakt heb, zij goed te keuren, moet ik natuurlijk aan uw billijk oordeel overlaten. Dat ik aan sommigen misschien te veel, aan anderen te weinig zal schijnen medegedeeld te hebben, lijdt bij mij naauwelijks twijfel. De beslissing toch van hetgeen al, dan niet voor belangrijk en meldenswaardig te houden is, van hetgeen enkel eene vlugtige herinnering, of eene breedere uiteenzetting verdient, is voorzeker, op zich zelve, geene gemakkelijke taak, en die bezwaarlijk door eenig' geschiedschrijver tot genoegen van alle zijne lezeren volbragt zal worden. Gelukkig daarom zal ik mij rekenen, indien ik van bevoegde regteren, wier uitspraak in dezen alleen gelden kan, den lof mag wegdragen, van daarin niet geheel kwalijk geslaagd te zijn. De beschrijving der laatste dertig jaren heeft mij somwijlen moeijelijkheden opgeleverd, die, hadden zij, bij het vooruitzigt, mij even levendig voor den geest gestaan, als zulks, onder de bewerking, het geval was, mij misschien zouden bewogen hebben, om een vroeger tijdperk, dan dat der feestviering van

1825,

Digitized by Google

1825, voor het einde mijner Geschiedenis te bepalen. Meermalen heb ik mij daarbij de bekende regels van HORATIUS *voor den geest gebragt:*

incedis per ignes,
Suppositos cineri doloso.

Ik vlei mij echter die moeijelijkheden in zoo verre te zijn te bovengekomen, dat ik aan niemand billijke stoffe tot ergernis of misnoegen gegeven heb, terwijl ik tevens mijne eigene overtuiging niet verloochend, noch de inspraak van mijn geweten gesmoord heb. Mogt verder iemand oordeelen, dat ik doorgaans te mild in lofspraken, te karig in berispingen geweest ben, zoo wete hij, dat ik zulks, inderdaad, als eene streelende lofspraak voor mij zelven beschouw. Hoe meer ik toch in jaren en menschenkennis, en tevens, naar ik mij vlei, in zelfkennis vorder, hoemeer ik mij geneigd gevoel, om over mijne medemenschen en hunne daden een zachtmoedig en liefderijk oordeel te vellen. Zwakheden en onvolkomenheden, welke ik, helaas! maar al te rijkelijk in mij zelven ontdek, heeft mijne wereld- en menschenkennis mij, in meerdere of mindere mate, ook in zulken doen opmerken, die, boven anderen, voorwerpen der algemeene bewondering en toejuiching waren. Deze op te halen en in het licht te stellen, achte ik het werk van nijdigaards, norsche menschenhaters, of

van

Digitized by Google

van zulken te zijn, die door eene buitensporige eigenliefde voor hunne eigene gebreken blind zijn, en zich op hunne wezenlijke of ingebeelde verdiensten hoogmoedig verheffen. Gelijk de laatste klasse van menschen, gewoon alles tot zichzelven terug te brengen, en in alle hunne oordeelvellingen en daden van hun eigen, zoo niet verachtelijk, althans zeer gebrekkig ik, als van het middelpunt, waarom alles draaijen moet, uit te gaan, mij hatelijk en onverdragelijk is, zoo verfoei ik met geheel mijne ziel dezulken, bij wie ik bedorvenheid van hart en opzettelijke snoodheid meen te ontdekken; dan gelukkig heeft mijne ondervinding mij geleerd, dat het getal van dezen niet zeer aanmerkelijk is. Doch genoeg reeds tot ontwikkeling der redenen, waarom ik mij veelmeer geneigd gevoel, om de taak van lofredenaar, dan die van een' gestreng' gisper der menschelijke gebreken, op mij te nemen.

Het tweede Deel (om dit nog met een woord te melden) zal vooreerst het tweede Boek dezer Geschiedenis, de wetenschappelijke inrigtingen, bij de Hoogeschool voorhanden, als daar zijn de openbare Boekerij, Botanische tuin en wat van dien aard meer is, ten onderwerp hebbende; ten tweede een toevoegsel tot het eerste Boek bevatten, behelzende eene biographische lijst van alle Curatoren en derzelver Secretarissen, mitsgaders van alle Hoogleeraren en Lectoren, die, van den aanvang

af

Digitized by Google

af tot aan het jaar 1825, bij de Hoogeschool geweest zijn, of nog heden zijn; waarin ik het voorbeeld van mijnen beroemden voorganger, den Hoogleeraar J. W. TE WATER, *in zijne* Narratio de rebus Academiae Lugduno-Batavae, seculo XVIII, prosperis et adversis, *mij ter navolging voorstellen, en van zijnen arbeid, gelijk in dit Deel reeds meermalen plaats had, dankbaar gebruik zal maken. Hierop zullen de Bijlagen tot mijne Geschiedenis, en eindelijk een bladwijzer volgen der voornaamste bijzonderheden, die in dezelve vermeld zijn. Zij, die in staat en genegen zijn, mij eenige bijdragen tot volmaking der genoemde lijst te doen toekomen, zullen mij daardoor grootelijks verpligten, en mogen zich verzekerd houden, dat ik mij dezelve dankbaar ten nutte zal maken. Hetzelfde durf ik toezeggen ten aanzien van alle gegronde aanmerkingen, die mij tot herstelling van eenig verzuim, of verbetering van begane misslagen in het thans te voorschijn komend gedeelte van mijne Geschiedenis, hetzij in het openbaar, het zij in het bijzonder, zullen worden medegedeeld. Al ware het dat geene andere redenen mij daartoe drongen, zou de hoop alleen van daardoor aan mijn werk eene grootere volmaaktheid te kunnen bijzetten, voor mij genoeg zijn, om mij de uitgave van het tweede Deel dezer Geschiedenis nog eenigen tijd te doen verschuiven.*

Ten

Digitized by Google

Ten aanzien der portretten, in dit eerste Deel geplaatst, heb ik alleen te berigten, dat ik in de keuze der personen niet enkel op hunne belangrijkheid en uitstekendheid, maar ook op het gemis of de schaarschheid van goede afbeeldingen derzelve gezien heb. Wat waarde toch kon het voor mijne lezers hebben, dat ik hun eene nieuwe afbeelding van een' DOUZA, CATS, BEVERNINGH *of dergelijke mannen gaf, waarvan zij, of reeds goede portretten bezitten, of zich dagelijks kunnen aanschaffen? Van eenen* GERARD AMELISZ. VAN HOOGEVEEN *daarentegen, die tot de oprigters en eerste Bezorgers der Hoogeschool behoorde, en gewisselijk overwaardig was, dat zijne verdiensten door een' zijner waardigste opvolgeren in het Academisch bestuur, den smaakvollen en geleerden Baron* COLLOT D'ESCURY VAN HEINENOORD, *in zijn uitmuntend werk, getiteld:* Hollands roem in Kunsten en Wetenschappen, *II D. bl. 126—131, breeder, dan tot hiertoe geschied was, werden in het licht gesteld, zal men, naar ik vertrouw, met genoegen en belangstelling, hier eene afbeelding aantreffen, vervaardigd naar eene oude en zeldzame prent van zijn gelaat, door den onlangs overledenen Curator, den beroemden letterkundige, Mr.* D. P. VAN WESELE SCHOLTEN, *wiens echtgenoote tot de nakomelingen van* HOOGEVEEN *behoort, aan de Academische prent-*

ver-

Digitized by Google

verzameling ten geschenke gegeven. Met geen minder genoegen, vlei ik mij, zal men de afbeelding van een' der latere Curatoren, den als Latijnsch dichter en letterkundige vermaarden L. VAN SANTEN, *ontvangen, van wien tot hiertoe geene afbeelding, voor het publiek verkrijgbaar, aanwezig was, en wiens gelaat naar een gelijkend portret in olieverw, onder zijne Weduwe Mevrouw* C. VAN SANTEN, *geboren* VAN DEN BOSCH, *berustende, en mij ten dien einde gunstiglijk ter hand gesteld, vervaardigd is. Het tweede Deel zal, op gelijke wijze, met de afbeeldingen van twee beroemde Hoogleeraren versierd zijn.*

Hiermede eindig ik dit Voorberigt, en beveel het lot van mijn werk aan den bescheidenen en onpartijdigen lezer. Hoogst streelend zeker zou mijne voldoening wezen, indien ik door deskundigen geoordeeld werd, daarin een niet geheel onwaardig gedenkteeken gesticht te hebben voor den roem van eene Hoogeschool, welke aan ieder' regtgeaard' Nederlander dierbaar moet zijn, en mij inzonderheid, door een meer dan dertig-jarig onderwijs aan dezelve, ten hoogste waard moet wezen.

Digitized by Google

GESCHIEDENIS
DER
LEIDSCHE HOOGESCHOOL.

EERSTE BOEK,

Behelzende de lotgevallen der Hoogeschool, van hare oprigting in den jare 1575, tot aan de viering van haar twee-honderdvijftig-jarig bestaan in den jare 1825.

De geschiedenis eener Hoogeschool is te gelijk die der wetenschappen. Dit geldt inzonderheid omtrent eene Hoogeschool, die, gelijk de Leidsche, tot de oudste stichtingen van dien aard, na de herleving der letteren, behoort, en tot eene vermaardheid opsteeg, waardoor letterminnende jongelingen uit alle landen werden uitgelokt, om zich naar dezelve, als naar eene Europische kweekschool van geleerdheid, te begeven. Dat dit laatste, met volle regt, van de Leidsche Hoogeschool gezegd kan worden, zal voor niemand, die in de geschiedenis der beschaving en geleerdheid geen volslagen vreemdeling is, eenig het minste betoog behoeven. Ik heb derhalve gemeend geen onbelangrijk werk te zullen verrigten, en bij kundigen geenen ondank te zul-

Digitized by Google

len behalen, wanneer ik ondernam, eene geschiedenis der Leidsche Hoogeschool te schrijven. Het is mij voorgekomen, dat ik, ten einde aan die geschiedenis de meeste volledigheid bij te zetten, best zou doen, met dezelve in twee Boeken te verdeelen, en in het eerste hare voornaamste lotgevallen, van hare oprigting af tot het jaar 1825, dat van haar tweehonderd-vijftig-jarig bestaan, te beschrijven; in het tweede van de bijzondere inrigtingen tot bevordering van wetenschappen en letteren, bij dezelve voorhanden, als hare Boekerij, haren Botanischen tuin, en wat van dien aard meer is, ter beknopte ontvouwing van derzelver aanleg, voortgang en uitbreiding, afzonderlijk te spreken. Als toevoegsel, wil ik op het I Boek eene biographische naamlijst doen volgen van de Curatoren en hunne Secretarissen, aan wie, sedert hare stichting tot het genoemde jaar 1825, het toezigt over de Hoogeschool was opgedragen, mitsgaders van de Hoogleeraren en Lectoren, die, gedurende dien tijd, daaraan onderwijs gegeven hebben. Voorts heb ik gemeend, het eerste Boek gevoegelijk in vijf Hoofdstukken, ieder de geschiedenis van een' halven eeuwkring bevattende, te kunnen onderscheiden. Dit weinige ter inleiding genoeg achtende, ga ik dadelijk ter beschrijving van het eerste tijdvak mijner voorgenomene geschiedenis over.

EERSTE

Digitized by Google

EERSTE HOOFDSTUK.

Lotgevallen der Hoogeschool, van hare oprigting in den jare 1575 tot aan het jaar 1625.

De oorsprong der Leidsche Hoogeschool is, wegens de geheel bijzondere omstandigheden, welke tot hare stichting aanleiding gaven, en die vergezelden, merkwaardiger, dan die van eenige harer zusterscholen, de oudste derzelve, die van Franeker, de instelling van den wijzen en eerbiedwaardigen WILLEM LODEWIJK *van Nassau*, zelfs niet uitgezonderd. De genoemde Hoogeschool toch, de oudste der Noord-nederlandsche Hoogescholen, werd opgerigt onder de moeijelijkste omstandigheden van het Vaderland, met het belangrijk oogmerk, om de ontluikende en meer en meer toenemende Hervormde kerk van bekwame leeraren te voorzien, en daardoor de zaak der Godsdienstige vrijheid, het voorname beginsel, waarom onze voorvaders de wapenen tegen Spanje hadden opgevat, met een krachtig bolwerk te versterken: zij werd, naauwelijks eene maand, nadat het besluit tot hare

Digitized by Google

stichting genomen was, reeds plegtig ingewijd; zij werd, ter belooning van de onkneusbare dapperheid van Leidens burgerij in de verdediging van hare op het hevigst aangevochten stad, binnen derzelver muren gevestigd: zij mag eindelijk zich beroemen, van den grondlegger van den vrijen Nederlandschen staat, den onsterfelijken WILLEM I, tot haren stichter te hebben. Het zal derhalve van belang zijn, haren oorsprong eenigzins breeder te vermelden, te meer, daar hierdoor sommige dwalingen, welke, ten dien aanzien, ook bij kundigen huisvesten, zullen worden weggenomen.

Nadat, door de eeuwig gedenkwaardige verlossing van Leiden op den 3 van Wijnmaand des jaars 1574, het benaauwde Holland wederom aan eenige verademing gekomen was, besloot de Prins, die reeds lang bedacht was geweest, om, ter bevestiging van de Hervormde Godsdienst door kundige leeraren, binnen Holland of Zeeland, eene Hoogeschool op te rigten, dit onderwerp in de vergadering der Staten op nieuw ter bane te brengen. Hij gevoelde zich daartoe te meer aangespoord, omdat juist op dien tijd, van de zijde der Spaanschen, onderhandelingen over eene verzoening waren voorgesteld, tot welke, reeds in Wintermaand des genoemden jaars, gezanten van het hof te Brussel te Delft waren aangekomen. De altijd onzekere

uit-

Digitized by Google

uitslag dezer onderhandelingen deed hem het hooge belang beseffen, om een voor de Godsdienst zoo heilzaam ontwerp ten spoedigste ter uitvoer te brengen, daar hij te regt begreep, dat, indien de aangevangene onderhandelingen, tegen zijne verwachting, de bedoelde uitkomst mogten hebben, de gelegenheid ter uitvoering van dat ontwerp onherroepelijk verloren, of althans, tot merkelijke afbreuk van de zaak der Hervorming, zeer verre teruggezet zou zijn. Door deze en dergelijke bedenkingen aangespoord, vaardigde vader WILLEM (want dien eernaam mag hij, als vader en beschermer van het verdrukte Nederland, met volle regt voeren) op den 28 van Wintermaand des jaars 1574, uit Zeeland, waar hij zich toen onthield, eenen brief aan de Staten van Holland af, met welks overbrenging hij een' zijner vertrouwden, Mr. JACOB TAYAERT namelijk, belastte. Bij dezen brief werd den Staten ten ernstigste het belang op het harte gedrukt, om ten nutte, niet slechts van de Godsdienst, maar ook van de burgerlijke regering, eene Hoogeschool op te rigten, en hun de volstrekte noodzakelijkheid voorgehouden, om een zoo heilzaam werk onverwijld tot stand te brengen, alvorens over de bevrediging iets beslist zou wezen, daar, na het treffen van eenen zoen, aan die zaak niet meer zou gedacht kunnen worden, waaruit groot nadeel

Digitized by Google

voor Kerk en Staat te duchten was. Deze brief werd, op den 2den van Lentemaand des jaars 1575, in de vergadering der Staten, binnen Delft bijeengeroepen, voorgelezen door den toenmaligen Advocaat van Holland, Mr. PAULUS BUYS. De Staten besloten hierop den overbrenger, Mr. TAYAERT, als volkomen gelast, om de bedoeling van den Vorst nader te verklaren, en door gepaste redenen aan te dringen, ter hunner vergadering te doen binnenleiden. Deze ontwikkelde hierop, bij monde, meer breedvoerig de redenen, in 's Prinsen brief vervat, en beval ook, waarvan in den brief zelven niets gemeld werd, in deszelfs naam, de stad Leiden, als de meest geschikte plaats, aan, om aldaar vooreerst een collegie in te stellen tot onderwijs der jonge lieden in de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen, waartoe een Rector en drie onderwijzers zouden worden aangenomen, en tot dat einde een klooster te dier stede in gereedheid te brengen; en om voorts, binnen dezelfde stad, mede eene Universiteit op te rigten, tot het onderwijs in de Godgeleerdheid, waartoe twee leeraren moesten benoemd worden, en met dat onderwijs ook dat in de Wijsbegeerte en Wiskunde te verbinden, zonder, voor als nog, in de Regten en Geneeskunde te doen onderwijzen. Deze Universiteit zou mede in eenige kerken en kappellen binnen de ge-

Digitized by Google

genoemde stad gevestigd worden, en tot onderhoud derzelve was, volgens raming van den Vorst, jaarlijks noodig eene som van zesduizend Carolie-Guldens, die, op het believen der Staten, zouden gevonden mogen worden, de eene helft binnen de landen van Zuid-Holland, en de andere helft bij die van Zeeland en Noord-Holland, elk tot vijftienhonderd gelijke guldens, te vinden uit de geestelijke, en der kerken goederen. Ieder ziet gereedelijk, waarom de Prins, hoezeer, naar allen schijn, niet onkundig van het verlangen der Regeerders van andere Zuid-Hollandsche steden, met name van die van Gouda, die, op den 22 van Wintermaand des jaars 1574, hunne afgevaardigden ter Staten-vergadering uitdrukkelijk gelast hadden, hunne stad ter oprigting eener Hoogeschool aan te bevelen (*), nogtans, boven alle andere steden, Leiden ten dien einde aanprees. Niet alleen toch hadden de ingezetenen dier stad, door hunne heldhaftige verduring van een lang en hevig beleg, zich omtrent de zaak der Godsdienstige en burgerlijke vrijheid hoogst verdienstelijk gemaakt, en zich derhalve de billijkste aanspraak verworven, om, tot vergoeding der doorgestane ellenden,

(*) Zie de *Bijvoegsels en aanm.* op het VI Deel van WAGENAARS *Vad. Hist.* door Mr. H. VAN WYN, bl. 118 en 119.

Digitized by Google

den, en herstelling der vervlogene welvaart, met deze weldaad begiftigd te worden; maar ook had WILLEM I, volgens de gelijktijdige schrijvers, FRUYTIERS, BOR en ORLERS, twee dagen na het ontzet zich binnen Leiden bevindende, ter gelegenheid dat hij (ik gebruik hier nagenoeg de eigene woorden van ORLERS) den Gouverneur Jonkheer JAN VAN DER DOES, de Regeerders, Kapiteinen en Bevelhebbers en alle burgers met de meeste vriendelijkheid bedankte, dat zij zich, zonder eenig krijgsvolk, in zoo strenge belegering, zoo vromelijk gehouden hadden, hun, wel in algemeene, maar nogtans ernstige en nadrukkelijke bewoordingen, toegezegd, dat men zulks aan hen en hunne kindskinderen gedenken zou. Hij wilde dan die belofte ook thans gestand doen, en liet daarom door zijnen afgevaardigde de stad Leiden, ter vestiging eener Hoogeschool binnen dezelve, op het ernstigst aanbevelen. Zoo veel gold de gedane voorslag en aanbeveling van den wijzen en achtbaren Vorst bij de Staten van Holland, dat zij, reeds den volgenden dag, den derden van Louwmaand, tot de oprigting eener Hoogeschool besloten, en de stad Leiden tot haren zetel kozen. Voorts werden drie kundige en aanzienlijke mannen, met name de geleerde en heldhaftige verdediger van Leiden, Jonkheer JAN VAN DER DOES, Mr. CORNELIS DE KONINCK, Burge-

mees-

Digitized by Google

Mr C. A. VAN HOOGEVEEN.

Digitized by Google

meester van Delft, en Mr. GERRIT VAN HOOGEVEEN, Secretaris van Leiden, door de Staten gemagtigd, om alles te bezorgen, wat tot uitvoering van het genomen besluit vereischt werd. Van dit een en ander gaven zij, bij eenen brief, geteekend den 4 van Louwmaand, aan zijne Vorstelijke Genade kennis. De inhoud van dien brief is te merkwaardig, dan dat wij denzelven niet te dezer plaatse, althans hoofdzakelijk, zouden mededeelen. Zij melden dan daarin eerstelijk, dat zij, zoo uit 's Prinsen brief, als uit den mond van zijnen afgevaardigde, verstaan hadden deszelfs goede vermaning en meening nopens het oprigten van eene Hoogeschool binnen den lande van Holland. Zij verklaren verder, niet slechts, dat hun zijne meening zeer aangenaam is geweest, maar bedanken ook den Vorst zeer hoogelijk voor de goede genegenheid te henwaarts, en ter vordering van de welvaart der gemeene Landen, welke hij, gelijk in andere zaken altijd, zoo nog in dezen bewezen heeft. Zij geven voorts te kennen, dat, hoewel zij ter instelling der voorzeide Hoogeschool wel eertijds goeden wil gehad, en ook eenig ontwerp daarvan gemaakt hadden, hetzelve nogtans tot hiertoe terugge was gesteld geweest door de dagelijksche zwarigheden der krijgsberoerten; doch dat zij als nu, opvolgende 's Vorsten heilzame vermaning, eindelijk besloten hadden dezelve

Hoogeschool te doen vorderen, hebbende daartoe gemagtigd zekere drie Gedeputeerden (die namelijk, welke boven reeds genoemd zijn) om, zonder uitstel, de vordering van het voorschreven werk ter hand te nemen, waartoe dezelve Gedeputeerden zich ook genoegzaam bereid hadden betoond. Nog verzoeken en bidden zij den Prins, dat het hem behagen mogt, vooreerst alhier te doen komen en beschrijven den persoon van Monsr. BOSULUS, die hun aangediend werd, als bijzonder bekwaam zijnde tot het Hoogleeraarambt in de Wijsbegeerte, aangezien het, huns bedunkens, best zou zijn, vooreerst te beginnen van het onderwijs in de wijsbegeerte en de redekunst, mitsgaders in de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen, en daarbenevens van dat in de Godgeleerdheid, waartoe zij verhoopten eenige leeraren te zullen vinden, voor een beginsel alleenlijk, tot dat de Vorst op eenige betere en vermaarde Doctoren zou hebben gedacht, en die voorgedragen. Zij betuigen, ten slotte, niet te twijfelen, of zulk een Goddelijk werk zou, van dage tot dage, wassen en groeijen door de hand van den Almogenden, dien zij bidden den Prins (door hen alhier, gelijk aan het hoofd van den brief, met den titel van *Genadigen Heer* begroet) in zijne hoede te hebben tot eene voorspoedige en gelukzalige regering, met langdurige welvaart.

Het

Digitized by Google

Het genomen besluit werd, zoo van de zijde des Prinsen, als van die der Staten en hunner Gemagtigden, met den meesten spoed ter uitvoer gebragt. Reeds op den 6 van Louwmaand des jaars 1575, of, zoo als de onderteekening van het stuk, naar den stijl van den Hove van Holland, gewoon den aanvang des jaars met Paschen te rekenen, luidt, van het jaar 1574, werd het Octrooi ter oprigting der Leidsche Hoogeschool, op naam van FILIPS, uitgegeven. Zonderling genoeg luidt de inhoud van dit stuk, wanneer men acht geeft op de bekende denkwijze en gezindheid van den persoon, die hier sprekende wordt ingevoerd. Voor redenen tot instelling dier Hoogeschool doet men dien willekeurigen verdrukker der Nederlandsche vrijheid, dien bloeddorstigen vervolger van de aanhangers der Hervormde kerkleer, bij dit Octrooi, opgeven: » de terugzetting van nuttige vorming » en opleiding der jeugd binnen Holland en Zee» land, ten gevolge der tegenwoordige en lang» durige krijgsberoerten, de vrees van de in» gezetenen dier landen, zoo voor de zware on» kosten, als voor de gevaren, waarin zij en » hunne kinderen zouden mogen geraken, in» dien zij dezelve naar eenige andere Scholen bin» nen 's Konings gebied zouden moeten zenden, » inzonderheid wegens het verschil van de Gods» dienst en hare oefening, 't welke tusschen de

voor-

» voorzeide landen en andere landen en Pro-
» vincien van FILIPS plaats had; waarbij nog
» komt, dat ook alle onvrede, twist en vijand-
» schap, door ALVA en zijne aanhangers, vij-
» anden van Holland en Zeeland, tusschen de
» ingezetenen dier landen en der overige Neder-
» landsche gewesten verwekt, niet zoo haast, tot
» ieders genoegen, beslecht of weggenomen zal
» kunnen worden, in dier voege, dat, bij lang
» ophouden en gebrek van goed onderwijs en
» oefening der jeugd in de meergenoemde ge-
» westen van Holland en Zeeland, alle zedig-
» heid, wetenschap en geleerdheid te niet zou-
» de gaan, ter vermindering van de eere Gods
» en groote afbreuk van den gemeenen staat,
» de Politie en de Regering derzelve landen,
» waartoe, als in alle goede Republieken, be-
» kwame en kundige personen noodig zijn, of
» dat die van Holland en Zeeland zouden ge-
» noodzaakt worden hunne kinderen te verzen-
» den naar uitheemsche Scholen buiten 's Ko-
» nings gebied, derzelfde Godsdienst met hen
» toegedaan, 't welke hij zegt, om zekere inzig-
» ten, liever verhoed te willen hebben. Om
» alle deze redenen en andere, hem bewegen-
» de, inzonderheid ook, omdat hij ganschelijk
» geneigd is zijne stad van Leiden, met des-
» zelfs burgeren en inwoneren, ten aanzien
» van den grooten last en nood van den voor-

» zei-

Digitized by Google

» zeiden krijg, door hen in alle getrouwheid
» doorgestaan en verdragen, bij alle wegen en
» middelen te begunstigen en vorderen, ver-
» klaart FILIPS, na rijp overleg en op den
» raad van zijnen lieven neef, WILHELM, Prin-
» se van Oranje, met die van den Rade Pro-
» vinciaal en de gemeene Staten van Holland
» en Zeeland, binnen de voorgenoemde stad
» van Leiden verordend en opgerigt te hebben
» eene vrije en openbare School en Universiteit,
» om daarin vrijelijk en openbaarlijk de weten-
» schappen der Godgeleerdheid, Regtsgeleerd-
» heid en Geneeskunde, mitsgaders de Wijsbe-
» geerte en andere vrije kunsten, ook de
» Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche ta-
» len te doen onderwijzen door bevoegde Leer-
» aars, daartoe aan te nemen, die ook magt
» zullen hebben, in de voornoemde wetenschap-
» pen openbare oefeningen en redetwistingen te
» houden, en, na behoorlijk onderzoek, titels
» van Doctoren en Meesters in de genoemde
» wetenschappen en kunsten te verleenen, on-
» der behoorlijke brieven, daartoe dienende,
» die hij zegt te willen, dat van zulk eene kracht
» zullen zijn en gehouden worden, als die in
» andere gemeene Scholen en Universiteiten ver-
» leend of gegund mogen zijn. Hij magtigt
» diensvolgens voorzeiden zijnen lieven neef en
» stadhouder van zijnentwege, tot vordering der
» meer-

Digitized by Google

» meergenoemde Universiteit, en van alle goe-
» de politie, regering en ordening van dezel-
» ve, mitsgaders tot onderhoud van de voor-
» zeide Doctoren en Leeraars, bij advijs der
» bovengemelde Staten van Holland en Zee-
» land, al zulke ordonnantien en statuten te ma-
» ken, als daartoe noodig en dienstig zullen
» mogen zijn; alle welke ordonnantien en sta-
» tuten, met hetgeen daartoe behoort, hij ver-
» klaart te willen, dat onderhouden en achter-
» volgd zullen worden, als of die van hem wa-
» ren uitgegaan, gelijk hij zegt, dezelve ook voor
» nu alsdan, en dan alsnu, voor bij hem be-
» vestigd te houden, en bij dezen te bevesti-
» gen, zonder nogtans te willen, dat eenige
» gelijke scholen te eeniger tijd in Holland of
» Zeeland gevestigd of opgerigt worden, 't welk
» hij, voor hem en zijne opvolgers, uitdrukkelijk
» verboden wil hebben, en bij dezen verbiedt.
» Voorts verklaart hij, te hebben gegund en ver-
» oorloofd, te gunnen en veroorloven bij dezen,
» aan Burgemeesteren en Regeerders der voor-
» zeide stad van Leiden, en hun ook, voor zoo
» veel des nood zij, volkomene magt te geven,
» om, tot de plaats der gemelde School, te mo-
» gen aanvaarden, gebruiken en eigenen al zul-
» ke gemeene plaatsen en huizingen, als hun
» zal goeddunken, dezelve tot die School in-
» rigtende en timmerende, ook veranderende en
» ge-

Digitized by Google

» getimmerten sloopende en afwerpende, zoo
» als zij bevinden zullen tot de bekwaamheid
» niet alleen van dezelve School, maar ook tot
» gemak en stichting van eenige woonplaatsen
» of collegiën der Doctoren of Studenten, mits-
» gaders tot sieraad van dezelve en ontspanning
» der Studenten eenigzins dienstig te wezen,
» onder beding nogtans, dat zij gehouden wor-
» den de bijzondere eigenaars of bezitters dier
» huizingen alleenlijk te vergenoegen tot schat-
» ting van Schepenen, naar de Keure en Or-
» donnantie derzelve stede, niettegenstaande
» eenig tegenzeggen van iemand (*)."

Ziet daar den zakelijken inhoud van dit hoogst merkwaardig Octrooi, op welks ontvangst FILIPS, in wiens naam het werd uitgevaardigd, zeker in den hevigsten toorn ontstoken zal zijn geweest, en, zoo hij eenig doorzigt had, dat men hem geenszins schijnt te kunnen ontzeggen, den doodelijken slag, daardoor aan zijne heerschappij toegebragt, op het smartelijkst gevoeld hebben. Men zal bemerkt hebben, dat de nieuw op te rigten Hoogeschool daarbij terstond eene nog grootere uitbreiding bekwam, dan de Prins, bij zijn eerste voorstel tot hare oprigting, had voorgedragen, als waarbij de Regtsgeleerdheid en Geneeskunde vooreerst werden uit-

(*) Zie het geheele Octrooi in Bijlage I.

uitgesloten. Doch, daar deze uitsluiting blijkbaar geen' anderen grond had, dan om de spoedige totstandbrenging eener zoo heilzame en belangrijke zaak gemakkelijker te maken, zal de Vorst, op het vernemen van de ongemeene bereidvaardigheid der Staten, om aan zijnen wensch te voldoen, zich deze uitbreiding van zijn voorstel, buiten twijfel, gaarne hebben laten welgevallen. Geen' minderen ijver betoonden ook die verdienstelijke mannen, aan wie, volgens het boven gemelde, de bezorging van alles, wat ter uitvoering van het besluit der Staten noodig was, werd opgedragen. Zij toch volvoerden, in vereeniging met de Regeerderen van Leiden, hunnen last met zoo veel spoed, dat eerlang alles binnen die stad in gereedheid was gebragt, om de nieuw opgerigte Hoogeschool behoorlijk te ontvangen. De grootste zwarigheid bestond, natuurlijk, in het zoo spoedig vinden van bekwame Leeraren in de onderscheidene wetenschappen; doch ook deze zwarigheid werd door de liefde tot Vaderland, Godsdienst en letteren, welke die edele mannen bezielde, en de gelijke gevoelens, die zij bij anderen aantroffen, weldra uit den weg geruimd. Op hun aanzoek, namelijk, verklaarden verscheidene kundige mannen, zoo binnen Leiden, als andere naburige steden, wier namen straks zullen vermeld worden, zich bereidvaardig, om, tot zoolang de Hoogeschool

van

Digitized by Google

van bekwame Leeraren voorzien zou zijn, ieder in de wetenschap, waarin hij het meest bedreven was, eenige lessen te geven. Op die wijze dan werd alles, binnen zoo korten tijd, in gereedheid gebragt, dat men zich in staat bevond, om, reeds op den eerstkomenden achtsten van Sprokkelmaand, de eerste Nederlandsche Hoogeschool plegtig in te wijden. De bijzonderheden van deze inwijding, ons door ORLERS, naar het echte verhaal, daarvan bij Curatoren voorhanden, met groote naauwkeurigheid beschreven, zijn te merkwaardig, om hier geene plaats te vinden.

Nadat de inwijding der nieuw ingestelde Hoogeschool op Dingsdag, den 8 van Sprokkelmaand des jaars 1575, was vastgesteld, werd die dag, te voren, in alle omliggende en zaamverbondene steden en vlekken, tot het Graafschap van Holland behoorende, zoo met aanplakking van billetten, als met uitroepingen, aangekondigd. Volgens bestelling der gezamenlijke Regeerderen van Leiden, bedenkende dat geene dingen, 't zij dan hoe klein en ongezien, of hoe groot en geweldig die mogen zijn, eenigen goeden voortgang of wasdom kunnen hebben, indien zij niet door de almogende hand Gods, en door zijne eeuwige voorzienigheid en wijsheid worden bestuurd en geleid, en dat men geene, ook de kleinste zaken, veelmin eene zaak van zoo groot belang,

Digitized by Google

als is het beginnen en het leggen van den grondslag eener Hoogeschool, behoort voor te nemen, dan met aanroeping van Gods heiligen naam, werd de dag zelve der plegtige inwijding aangevangen met de Christelijke Gemeente, des morgens te zeven uren, bijeen te roepen in de Kerk, naar den H. Petrus genoemd, en door een' van de Dienaren des Goddelijken woords eene leerrede uit hetzelve woord te doen houden, en daarenboven bij hunne Gemeente den almogenden God eendragtelijk te doen aanroepen en bidden, dat het Hem behagen mogt, de voorgenomen zaak en nieuw begonnen Universiteit met zijnen Heiligen Geest te zegenen, begenadigen en te doen wassen tot eer en grootmaking van zijnen naam, tot opbouwing en stichting zijner gemeente, en tot zaligheid, geleerdheid en ervarenheid in alle eerlijke en loffelijke kunsten van de Hollandsche, Zeeuwsche en andere Nederlandsche, ook uitheemsche natien, die daarvan gediend mogten zijn, tot nering eindelijk en welvaart der voorschreven Landen, en inzonderheid van de stad Leiden. Ten zelfden dage waren, door last van den Raad der genoemde stad, die van de Schutterij, met hun geweer en wapenen voorzien, vergaderd, om tot vordernis der voorzeide inwijding en ten believe van den Raad gebruikt te worden, en de Professoren (die, daartoe verzocht zijnde, ter liefde van hun Vaderland,

den

Digitized by Google

den last van dien gewillig hadden aangenomen) in de Academie te geleiden met gewapender hand, zulks zij verstonden de vrijheid gewonnen te hebben, en van meening te zijn, die in bescherming te houden. Als nu de klok negen was geslagen, zijn de vaandelen van CLAES HUYGENSZ. GAEL en CLAES DIERCXZOON *van Montfoort*, Kapiteinen, getrokken van het Raadhuis langs de Breede-straat, door de Nobel-straat, tot de Hoogewoerts-brug, alwaar een triumfboog was gesteld, met roode en witte Leidsche lakenen bekleed. Van daar zijn zij voortgetrokken langs gene zijde van het Steenschuur, voorbij de Oosterling-plaats tot aan de Nonnen-brug, op welke mede een triumfboog was gesteld. De brug door hen overgetrokken zijnde, namen zij hunnen togt lang de oostzijde van het Rapenburg voorbij de Hout-straat naar de plaats, die tot de nieuwe Academie toebereid, en te voren het klooster en de vergadering van *Sinte Barbaren* zusteren geweest was, op den hoek van de Volders-gracht of Langebrug, zijnde de huizing, waarvan het voorste gedeelte thans bewoond wordt door den Edel-Achtbaren Heer Mr. M. G. DELCOURT VAN KRIMPEN, Raad en Oud-Burgemeester dezer stad. Hierop volgden, eerst eene verdekte koets of speelwagen, waarop eene vrouw zat, in een eenvoudig wit kleed, genaamd *S Scriptura* (de H. Schrift) hebbende om haren wagen, te voet

gaande, *Mattheus*, *Marcus*, *Lucas* en *Johannes*, die, van den Geest gedreven, tot ons nut en onze leering, de Evangelische historien beschreven en nagelaten hebben. Daarna volgde een personaadje, *Justitia* (Geregtigheid), op eenen *eenhoorn* te paard zittende, sierlijk toegemaakt, met gebondene oogen, hebbende in de ééne hand een bloot zwaard, en in de andere eene weegschaal, rijdende tusschen de vier allervermaardste Regtsgeleerde Doctoren, als *Salvius Julianus*, *Papinianus*, *Ulpianus* en *Tribonianus*; ter zijden liepen twee lakkeijen en vier hellebardiers, allen, op de wijze der oudheid, gekleed en gewapend. Hierop volgde de personaadje van *Medicina* (Geneeskunst) te paard zittende, sierlijk uitgerust, met een boekske van dezelfde wetenschap, en eenige Medicinale kruiden in de hand, rijdende tusschen de navolgende, beroemde Doctoren in de Geneeskunst, als *Hippocrates*, *Galenus*, *Dioscorides* en *Theophrastus*, hebbende ter zijden twee lakkeijen en vier hellebardiers, als voren. Op dezen stoet volgde de personaadje van *Pallas*, of *Minerva*, te paard zittende, geharnast, en gewapend met een lans in de regterhand, en met een schild, waar 't hoofd van *Medusa* op stond, aan den linkerarm, rijdende tusschen de wijdvermaarde wijsgeeren *Aristoteles* en *Plato*, den allerwelsprekendsten redenaar *Cicero* en den geleerd-

Digitized by Google

leerdsten Latijnschen dichter *Virgilius*, mede te paard zittende, nevens welke insgelijks twee lakkeijen en vier hellebardiers liepen. Hierop volgden de vier stads speellieden, spelende op schalmeijen en fagotten, achter welke de vier stads-roêdragers kwamen, in de hand hebbende elk een' pedelstok van stads verwen, als wit en rood. Daarna volgde eerst de achtbare CASPAR JANSZ. COOLHAZE, een van de Dienaren des Goddelijken woords te Leiden, als aangenomen hebbende eenige lessen in de Godgeleerdheid te houden, gaande tusschen den edelen, erntfesten en hooggeleerden Heer, Mr. GERARD VAN WYNGAERDEN, Licentiaat in de beide Regten, Raad ordinaris in den Provincialen Hove van Holland, en bijzonderen Gemagtigde van zijne Excellentie, om de inwijding van de nieuwe Hoogeschool, in hoogstdeszelfs naam, en als zijnen Prinselijken persoon verbeeldende, te helpen vermeerderen en vereeren, en den edelen en erntfesten Jonkheer, JACOB VAN DER DOES, Hoog-Heemraad 's Lands van Rijnland, Raad benevens zijne Excellentie en *Superintendent generaal* der stad Leiden. Daaraan volgde de edele en hooggeleerde Heer Mr. DIEDERICK VAN DER NIEUBORCH, Licentiaat in de beide Regten, en mede Raad ordinaris in den Provincialen Hove voornoemd, die insgelijks aangenomen had eenige lessen in

Digitized by Google

de Regten te houden, vergezelschapt, aan zijne regterzijde, van den edelen, erntfesten en hooggeleerden Jonkheer JOHAN VAN DER DOES, tot Noordwijk enz. Hoog-Heemraad 's Lands van Rijnland, en mede *Superintendent generaal* der stad Leiden, en, aan de linkerzijde, van den edelen, ernstfesten en welgeleerden Heer en Licentiaat in de beide Regten, Mr. ARTUS VAN BREDENRODE, Raad ordinaris van zijne Koninklijke Majesteit in den Provincialen Hove van Holland. Daaraan volgde de hooggeleerde en wijdvermaarde Heer Mr. JOOST DE MENYN, Doctor in de beide Regten, en zijner Koninklijke Majesteits Raad en Advocaat in den meergenoemden Hove van Holland, die aangenomen had iets uit de Regten voor te lezen, hebbende, aan zijne regterzijde, den edelen, erntfesten Jonkheer AERT VAN DUYVENVOORDE, en, aan zijne linkerzijde, den erntfesten en vromen FOYT VAN BROUCHOVEN, Dijkgraaf en Bailluw van Rijnland en Schout der stad Leiden. Daaraan volgde de hooggeleerde en vermaarde Heer PEETER VAN FOREST, Doctor in de Geneeskunst, en gepensioneerd Geneesheer der loffelijke en wijdberoemde koopstad van Delft, die aangenomen had eenige lessen in de Medicijnen te houden, gaande tusschen den eerzamen, voorzienigen WILLEM VAN HEEMSKERK JANSZ., Raad benevens zijne Excellen-

Digitized by Google

lentie, en DIERICK VAN MUNTFOORT JACOBSZ., beide Burgemeesteren der Stad Leiden. Hierop volgde de vermaarde en geleerde Heer LAURENS VAN OORSCHOT, Doctor in de Geneeskunst, zijne woonplaats hebbende in de voorzeide koopstad van Delft, als die aangenomen had eenige lessen in de Medicijnen te houden, gaande tusschen den eerzamen, voorzienigen WILLEM VAN LOO, Burgemeester, en CORNELIS ADRIAENSZ. VAN BARREVELT, Schepen van Leiden. Daaraan volgde de hooggeleerde en vermaarde Heer GERAERT DE BONT, Doctor in de Geneeskunst, te Leiden woonachtig, die op zich genomen had eenige lessen in de Sterre- en Wiskunde te houden, geleid wordende tusschen den eerzamen en voorzienigen CORNELIS HUYGENSZ. VAN THOORENVLIET, en PIETER HENRICXZ. WASSENAAR, mede Schepenen der Stad Leiden. Daaraan volgde de geleerde Heer Mr. CORNELIS DE GROOT, Licentiaat in de beide Regten, en Requestmeester van zijne Genade, als aangenomen hebbende eenige lessen in de Wijsbegeerte te houden, geleid wordende tusschen den eerzamen en voorzienigen PIETER OOM PIETERSZ. en PIETER PIETER JORISZ., Schepenen der stad Leiden. Vervolgens kwamen de verdere Overheidspersonen van Leiden, en andere Heeren en lieden van soort en rang, zoo Suppoosten van den Hove van Holland, als

Digitized by Google

andere liefhebbers der kunsten en geleerdheid, die, in groote menigte, zich, tegen den voorzeiden 8sten van Sprokkelmaand, binnen Leiden hebbende doen vinden, de inwijding der Universiteit met hunne tegenwoordigheid vereerd hebben. Daarna kwamen, als den voorgaanden plegtigen optogt besluitende, de vaandelen van den edelen, erntfesten Jonkheer AELBRECHT VAN RAEPHORST, Schildknaap, en SYMON VAN VEEN, beide Kapiteinen van de Schutterij. Alle de genoemde Heeren, personen en Schutteren, met een groot geluid en wonderbaarlijk rumoer van musketten, calibers, pistolen en handroers, behalve 't gedonder van 't grof geschut, als halve kartouwen, slangen, serpenten, gotelingen, barchen, falconnetten en gestelde kameren, gekomen en geleid zijnde omtrent de voorschreven Nonnenbrug, ter plaatse, waar een triumfboog gesteld was, vonden aldaar in 't Rapenburg een triumfelijk schip, met roode en witte lakenen tot het water toe bekleed, en met tapijten overdekt, waaronder hing eene lauwerkroon, met oranje-appelen versierd. In dit schip waren in 't rond gezeten Apollo en de negen Zanggodinnen, allen op de oude wijze toegemaakt, hebbende achter aan het roer staan Neptunus, die, met zijne zeebaren de stad Leiden bijgestaan hebbende, de geleerdheid langs 't water aldaar scheen binnen te brengen en te willen huisvesten.

Digitized by Google

ten. De voorzeide personaadjen hadden onder zich, behalve de luit, die Apollo in de hand had, en met eene zonderlinge kunst en bevalligheid sloeg, een *positijfken* (eene soort van klein vervoerbaar orgel) waarop, al varende, liefelijk gespeeld werd, en waaronder met stemmekens, alle snarenspel te boven gaande, gezongen werd. Op die wijze allengskens varende langs het Rapenburg naar de Universiteit en daarnevens gekomen zijnde, zijn Apollo en de Nimfen op het land getreden, en, verbeidende naar de komst der boven verhaalde zinnebeeldige personen, hebben dezelve in den arm genomen, gekust, en met zekere Latijnsche verskens, gedicht door den uitnemenden poëet, en geleerden verdediger van Leiden, Jonkheer JAN VAN DER DOES, begroet en verwelkomd. Nadat dit geschied was, zijn alle de voorgenoemde zinnebeeldige personen, volgende de twee voorgaande vaandelen der Schutterij, en achter zich, als tot een besluit, de twee andere vaandelen hebbende, getrokken om den hoek der St. Anthonis-brug, langs de Breede-straat, voorbij 't Raadhuis henen, door den triumfboog, staande op de Hoogewoertsbrug, langs de Hoogewoert, en overgaande de nieuwe brug van de Gansoort over den Rijn, langs de Hooigracht, over de brug van den ouden Rijn door Marendorp, voorbij den rooden steen, tot aan de Rijnsburgerpoort. Terwijl de-

Digitized by Google

ze optogt in 't trekken was, zijn de voornoemde edele, aanzienlijke en hooggeleerde Heeren, Commissarissen, Superintendenten, Professoren, Doctoren, Schout, Burgemeesteren, Schepenen, Raden, en liefhebbers der vrije knnsten, in de nieuw toegestelde Hoogeschool gegaan, welke versierd was met schoone tapijten, witte en roode lakenen, opschriften en wapenen van zijne Excellentie, van de Grafelijkheid van Holland en de Stad Leiden. Als nu de plaats aldaar van volk en personen vervuld was, heeft de bovengenoemde CASPAR COOLHAZE de eerste redevoering gehouden, inzonderheid sprekende tot lof der Godgeleerdheid, waarin hij een iegelijk, ten inzigte van het hem opgedragen onderwijs, genoegen heeft gegeven. Na het eindigen van deze redevoering, zijn zij, in gelijke orde, als zij gekomen waren, uit de Universiteit gescheiden, en getrokken langs de Breede-straat naar de huizinge van Jonkheer VAN NAALDWYCK, alwaar, van stadswege, een heerlijke en plegtige maaltijd was toebereid, waarbij niet alleen de voorschreven Professoren, maar alle andere personen van staat, soort en waardigheid door den eerzamen Raad, van stadswege, met alle vrolijkheid van snarenspel, geluid van fagotten en schalmeijen, muzijke, ook spijs en drank, niet in grooten overvloed, maar zoodat ieders trek en natuur verzaad kon worden, zijn onthaald en vergast.

Op

Digitized by Google

Op die wijze eindigde met alle geneugte, blijdschap en vrolijkheid, ook met brandingen en vuurwerken, ook met fuseën en vuurpijlen, tot aan de starren toe opgeworpen, deze dag van de inwijdiug en het gelukkig begin der nieuwe Academie, dewelke (dus luidt het slot van ORLERS verhaal) de almogende God vruchtbaarlijk gelieve te doen wassen, toenemen, groeijen en bloeijen tot zijns naams heerlijkheid en glorie.

Zoo werd dan deze, voor de gezuiverde Godsdienst, en de wetenschappen en letteren hoogst belangrijke instelling, binnen weinig meer dan dan éène maand, tot stand gebragt, en op de voorschrevene wijze plegtig ingewijd. De redenen van den spoed, waarmede alles toeging, vervielen wel door de mislukking der aangevangene vredes-onderhandelingen; doch de vruchten dezer instelling, het schoonste gedenkteeken van den edelen en verlichten Godsdienstijver van den onsterfelijken WILLEM I., waren, niet slechts in die tijden, voor den opkomenden Staat hoogst weldadig en gezegend, maar breidden ook hare heilrijke werking tot de volgende geslachten uit, en vertoonen zich nog, in heerlijken wasdom, in ons midden. Die vruchten nogtans zouden niet tot rijpheid gekomen zijn, indien de jeugdige plant niet met de meest mogelijke zorgvuldigheid ware opgekweekt

ge-

geworden. Dan, noch de Prins en de Staten, noch de voortreffelijke mannen, die tot eerste Bezorgers der Hoogeschool benoemd werden, JAN VAN DER DOES namelijk, of (onder welken naam hij in de geleerde wereld nog meer bekend is) JANUS DOUZA, GERARDUS VAN HOOGEVEEN en CORNELIUS DE CONING, verzuimden iets, dat dienen kon, om de nieuwe instelling meer en meer tot volmaaktheid te brengen, en aan haar doel volkomen te doen beantwoorden. Eene der dringendste zorgen was die, om de nieuw opgerigte Hoogeschool van bekwame leeraren te voorzien. Zij toch, die, bij hare inwijding, in die hoedanigheid optraden, hadden, gelijk uit het voorgaande gebleken is, meest allen zich alleen zoolang aan dezelve verbonden, tot men eenig' geschikt' persoon ter onderwijzing in de wetenschap, waarin zij les gaven, zou gevonden hebben. Van daar, dat men slechts twee der eerste leeraren onder het getal der duurzaam aangestelde terugvindt, CORNELIUS GROTIUS namelijk, die het Hoogleeraarambt in de Regten, en GERARDUS BONTIUS, die dezelfde waardigheid voor de Medicijnen bekleed heeft. Op aanbeveling van WILLEM I., werd tot eersten Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aangesteld een Fransch Geestelijke, met name GULIAUME FEUGERAYS, of GULIELMUS FUGERAEUS.

Tot

Tot Hoogleeraar in de Regten werd, nevens den voorgemelden C. GROTIUS, nog benoemd Mr. CORN. VAN DER NYENSTAD, of NEOSTADIUS. Het onderwijs in de Geneeskunst werd, volgens het boven reeds gezegde, aan G. BONTIUS, dat in de Wijsbegeerte, en bijzonder in de Rhetorica aan Mr. NICOLAES VAN DAM opgedragen. Tot Professor in de Hebreeuwsche taal werd zekere HERMANNUS REYNCKERUS, of RENNECHERUS (want op beide wijzen vind ik zijn' naam in de *Resolutiën van Curatoren* geschreven) aangesteld; die echter weinig nut schijnt gesticht te hebben, daar hij, volgens besluit van den 9 van Bloeimaand des jaars 1578, van zijnen post verlaten werd. Het onderwijs in de Grieksche taal werd aan PETRUS TIARA, dat in de Latijnsche aan BASILIUS PITHOPAEUS toevertrouwd. — Voorts werden, reeds in Zomermaand dezes jaars, de *Statuten* der Academie door WILLEM I vastgesteld, en wel, in vele opzigten, overeenkomstig het ontwerp, hem, op zijne uitnoodiging, door de bestaande Professoren geleverd, en waarop de stedelijke Overigheid hare aanmerkingen had medegedeeld, behelzende, onder anderen, eene afkeuring van het voorstel, om, gelijk op andere Hoogescholen plaats had, eene bijzondere vierschaar voor hare leden in te stellen. De Prins echter keurde, in zijne wijsheid, de redenen, die voor deze instelliug plei-

pleiten, van meer gewigt, dan de bedenkingen, door de Regeerders van Leiden daartegen ingebragt, en verleende dus, bij de voornoemde *Statuten*, aan de Academie, onder meer andere aanzienlijke voorregten, ook dat van eene eigene vierschaar te hebben, zamengesteld uit den Rector en vier Professoren, onder den titel van *Assessoren*, benevens Burgemeesteren van Leiden en twee leden der stedelijke Regtbank; voor welke vierschaar de leden der Academie, buiten de Hoogleeraren, die onder het regtsgebied van den Hove van Holland gesteld werden, zoo in burgerlijke, als lijfstraffelijke zaken, alleen konden betrokken worden, en bij welke de stedelijke Hoofdofficier, onder den titel van *Promotor*, het ambt van regtsvorderaar bekleeden zou (*). Verder hield de Vorst, bij de meergenoemde *Statuten*, de eerste aanstelling van den Rector en deszelfs Assessoren aan zich, en benoemde tot eersten Rector der nieuw opgerigte Hoogeschool P. TIARA, Professor in de Grieksche taal, en tot Assessoren G. FIGUREAEUS, C. GROTIUS, G. BONTIUS en BASILIUS PITHOPAEUS, Professoren in de Godgeleerdheid, Regten, Geneeskunde, en Latijnsche taal. Voor 't vervolg bepaalde hij, dat, op den eersten Februarij van ieder jaar, een drietal Professoren, bij meerderheid van stemmen door den Senaat te benoemen,

aan

(*) Zie Bijlage II.

aan hem, of, bij zijne afwezigheid, aan het Hof van Holland zou worden aangeboden, om daaruit, na ingenomen advijs van Burgemeesteren van Leiden, de verkiezing van een' Rector te doen, met bijvoeging nogtans, dat op dit drietal telkens de aftredende Rector moest geplaatst worden, ten einde hem, zulks geraden vindende, gelegenheid te geven, om dezen in de bekleeding van zijne waardigheid te doen voortgaan. Ten gevolge van diezelfde *Statuten*, werden ook de drie meergenoemde mannen, aan wie de verzorging van alles, wat ter behoorlijke inrigting der nieuw in te stellen Hoogeschool vereischt werd, door de Staten van Holland was aanbevolen, tot eerste Bezorgers van dezelve aangesteld.

Niettegenstaande deze even ijverige, als verstandige bemoeijingen tot bevordering van den bloei der nieuwe Hoogeschool, was het getal der kweekelingen aan dezelve, in de eerste jaren, gering. Onder het Rectoraat van TIARA, die, gelijk wij zagen, in Zomermaand des jaars 1575 met dien post bekleed werd, vinde ik in de Academische *Registers der Inschrijvingen* slechts twee namen van ingeschrevenen vermeld. In het volgend jaar, waarin FIGURAEUS Rector was, beliep het getal van ingeschrevenen slechts dat van veertien, onder welke de drie eersten bijzondere opmerking verdienen, als zijnde JOANNES DE

GROOT,

Digitized by Google

GROOT, vader van den onsterfelijken HUIG DE GROOT, en naderhand Curator der Hoogeschool, JUSTINUS VAN NASSAU, natuurlijke zoon van WILLEM I, en later door zijne gewigtige diensten aan den Nederlandschen Staat vermaard geworden, en JACOB VAN MARNIX VAN ALDEGONDE, zoon van den beroemden staatsman en geleerde, PHILIPS VAN MARNIX VAN ALDEGONDE. Eenigzins grooter was het getal in den jare 1577, toen het zes-en-twintig bedroeg, en nog aanzienlijker in het volgende jaar, toen de Rectorale waardigheid, gelijk in het vorige, weder door den eersten Rector P. TIARA bekleed werd, als zijnde hetzelve toen reeds tot dat van vijf-en-tachtig geklommen, waaronder nogtans ook verscheidene Predikanten en andere geletterden, volgens de *Statuten* mede tot het lidmaatschap der Academie bevoegd, gevonden worden. Ook waren, in dien tijd, eenige mannen van naam en verdiensten tot het getal der Hoogleeraren toegevoegd. In Zomermaand des jaars 1577, werd JOHANNES DRUSIUS tot Professor in het Hebreeuwsch, Chaldeeuwsch en Syrisch aangesteld. In Sprokkelmaand des volgenden jaars, werd BONAVENTURA VULCANIUS, een man van groote vermaardheid in het rijk der letteren, en die door zijne uitgegevene schriften der Academie geen' geringen luister bijzette, tot Hoogleeraar in de Griek-

Digitized by Google

Grieksche taal benoemd. Dan vooral werd de bloei der Hoogeschool grootelijks bevorderd door de aanstelling van den beroemden JUSTUS LIPSIUS, in Grasmaand des laatstgenoemden jaars, tot Professor in de Historiën en het Regt. Gunstig werkte tot hetzelfde einde ook mede een besluit, door de Staten van Holland, op een vertoog van Curatoren en Burgemeesteren, die daartoe door een verzoekschrift van uitheemsche Studenten aanleiding gekregen hadden, in den jare 1577 genomen, waarbij niet slechts aan de studerende jeugd te Leiden een bepaalde vrijdom van 's lands impost op wijn en bier werd toegestaan, maar tevens de aankomende Studenten ontslagen werden van het afleggen van den tot hiertoe gebruikelijken eed op de Godsdienst, binnen Holland aangenomen, en aan ieder, van welk eenen staat of Godsdienstige gezindheid, vrijheid gegeven werd, om zich te Leiden in de wetenschappen te oefenen.

Zoo zagen wij dan, reeds in de eerste jaren, een merkelijk aantal mannen aan de Hoogeschool verbonden, die door hunne verdiensten veel konden toebrengen, en ook werkelijk hebben toegebragt tot uitbreiding van haren roem en vermeerdering van het getal van leerlingen aan dezelve. Het minst intusschen was tot hiertoe voor de Godgeleerdheid gezorgd, als voor welke slechts één Hoogleeraar zich aan de Academie

Digitized by Google

bevond, niettegenstaande de *Statuten*, ter voldoening aan het groote oogmerk der Hoogeschool, daarvoor uitdrukkelijk twee bestemden. Men vindt wel in de Handelingen van Curatoren vermeld, dat de Staten van Holland, bij besluit van den 16 van Slagtmaand 1577, aan zekeren Dr. JOHANNES BOLLIUS, op zijn verzoek, en de goede getuigenissen, omtrent zijne geleerdheid en bekwaamheid bij hen ontvangen, vrijheid verleend hebben, om binnen Leiden in de Godgeleerdheid onderwijs te geven, en tot stichting der gemeente te prediken, en dit, bij voorraad, op zoodanige wedde, als andere Leeraars en Predikanten binnen dezelfde stad genoten; doch hij werd reeds in Slagtmaand van het volgende jaar 1578, op zijn ernstig verzoek, door Curatoren van zijnen post ontslagen. Intusschen hadden deze geene moeite gespaard, om, zoo binnen, als inzonderheid buiten 's lands, de bekwaamste mannen tot het onderwijs in de Godgeleerdheid uit te noodigen; doch hunne pogingen hadden schier overal een' min gelukkigen uitslag. Eindelijk gelukte het hun, in den jare 1581, LAMBERTUS DANAEUS, Predikant te Geneve, en bijzonderen vriend van den vermaarden BEZA, ter aanvaarding van het Hoogleeraarambt over te halen; 't welk op dit oogenblik van te grooter belang was, omdat door het vertrek van FIGURAEUS, die, in den aan-

vang

Digitized by Google

vang des jaars 1579, door zijne vroegere Gemeente werd opgeëischt, de Académie slechts van een' enkel' buitengewoon' Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, met name HUBERTUS STURMIUS, voorzien was. Niet lang evenwel mogt de Hoogeschool van het onderwijs van DANAEUS genot hebben, daar hij, naauwelijks een jaar aan dezelve vertoefd hebbende, reeds in het voorjaar des jaars 1582, zijn besluit aankondigde, om haar te verlaten; een besluit, waarvan de pogingen van Curatoren en zijne ambtgenooten, hoezeer door den Prins en de Staten ondersteund, hem niet konden aftrekken. Te weten, bij de komst van DANAEUS, blaakten juist de geschillen op het hevigst, die, in den jare 1579, tusschen de Regering van Leiden, en eenige Predikanten aldaar, omtrent het gezag der Overheid in het bestuur der kerk, ontstaan waren. Krachtig werd dat gezag gehandhaafd door een' der Predikanten, met name CASPARUS COOLHAAS, die, uit dien hoofde, evenzeer den haat der meeste Geestelijken, hem van onregtzinnigheid ook in andere punten beschuldigende, op zich laadde, als hij in de gunst en genegenheid der Leidsche Regering deelde. Onder degenen, die zich met nadruk tegen hem verzetten, was DANAEUS, in de steile begrippen van CALVINUS opgetogen, en te Geneve aan eene kerkenorde gewend, waarbij

aan de Geestelijkheid eene schier onbepaalde beschikking over Godsdienstige zaken was toegekend, een der voornaamste; en, daar hij een' grooten invloed op den geest der studerende jongelingschap oefende, geraakte deze tegen COOLHAAS en de Regering in beweging, en schroomde niet schotschriften tegen hen uit te strooijen; ja tien hunner zelfs verstoutten zich, een vertoog aan den Kerkenraad in te dienen, waarbij tegen den Predikant VAN BRAKEL eene gelijke beschuldiging van onregtzinnigheid, als tegen zijnen ambtgenoot COOLHAAS, werd ingebragt. De Regering, die reeds vroeger zich over het gedrag der Studenten beklaagd had, leverde, vooral tegen dit laatste vertoog, door hare gemagtigden zeer ernstige klagten bij Rector en Senaat in; bij welke gelegenheid DANAEUS de handelwijze der Studenten verdedigde. De aanwezige leden der Regering, reeds vroeger op DANAEUS misnoegd, werden door deze verdediging zoo zeer in gramschap ontstoken, dat zij verklaarden, zich tegen de invoering der Inquisitie van Geneve met evenveel kracht te zullen verzetten, als zij te voren die van Spanje met de wapenen hadden afgekeerd. De hoon, hem door dit zeggen aangedaan, gevoegd bij andere grieven, die hij meende dat hem te voren door de Regering waren toegebragt, gaf den hooghartigen DANAEUS aanleiding, om zijn ontslag te ver-

Digitized by Google

verzoeken, en werkte zoo sterk bij hem, dat geene pogingen in staat waren zijn besluit te verwrikken. De ongelegenheid, door dit onverwachte vertrek veroorzaakt, werd echter spoedig, althans gedeeltelijk, weggenomen, daar men, reeds in Hooimaand van dit jaar, een' bekwaam' opvolger van DANAEUS vond in JOHANNES HOLMANNUS SECUNDUS, in wiens brief van aanstelling deze opmerkelijke voorwaarde gevonden wordt, dat *hij zich met geene kerkelijke of burgerlijke zaken der stad mag bemoeijen;* eene voorwaarde, mede ingevoegd in de aanstellingsbrieven, ditzelfde jaar aan LUBBERTUS HONRADIUS en JULIUS BEYMA, beide Professoren in de Regten, verleend. Gelijk deze benoemingen tot uitbreiding der Regtsgeleerde school dienen moesten, zoo had die school reeds vroeger, en wel in Wijnmaand des jaars 1577, eene merkelijke verheffing gekregen door de komst van HUGO DONELLUS, een' der vermaardste Regtsgeleerden van zijne eeuw, doch wiens trotsch en heerschzuchtig karakter, 't welk later aanleiding tot zijne afzetting gaf, den luister zijner geleerdheid niet weinig verdonkerde. — Ook de Geneeskundige school trok de waakzame zorg der Curatoren tot zich, die eerst, in den jare 1581, den kundigen JOHANNES HEURNIUS, en, in het laatst van 1582, den geleerden REMBERTUS DODONAEUS,

 bei-

Digitized by Google

beide door vele uitgegevene schriften vermaard geworden, tot Hoogleeraren in de Geneeskunde, en den laatsten ook in de Natuurkunde, benoemden. — Door de vereeniging van zoo vele kundige en beroemde mannen in onderscheidene vakken, nam de bloei der Hoogeschool, van jaar tot jaar, aanmerkelijk toe, en werd het getal van leerlingen, en onder deze vele uitheemsche, telkens grooter. Ten bewijze hiervan zij alleen gemeld, dat het getal van nieuw ingeschrevene Academieburgers, in den jare 1580, dat van honderd-een-en-twintig, en in het volgende jaar van honderd-negen-en-veertig bedroeg, onder welke niet slechts jongelingen uit onderscheidene gewesten van Nederland, maar ook Duitschers en Franschen gevonden werden.

Naar mate de Hoogeschool eene grootere uitbreiding bekwam, ontstond er, wegens de voorregten en vrijdommen, waarmede hare leden begiftigd waren, van tijd tot tijd meer stoffe van verschil tusschen deze en de Regering van Leiden. Gelijk die Regering, volgens het boven verhaalde, de genoemde voorregten, reeds van den aanvang af, meer beperkt wilde hebben, zoo was zij er in 't vervolg telkens op bedacht, om die, zooveel mogelijk, in te krimpen; weshalve zij zich, in den jare 1580, ter gelegenheid dat Prins WILLEM I, in Sprokkelmaand van dat

jaar,

Digitized by Google

jaar, die stad bezocht, een minzaam verwijt van dezen op den hals haalde, dat zij der Academie geene genoegzame genegenheid toedroeg, en 't welk aan de leden van deze dikwerf aanleiding tot ernstige klagten gaf. Zoo ontstond, in den jare 1581, een vrij hevig verschil over den vrijdom van schutterlijke diensten, die de stedelijke Overheid weigerde aan kweekelingen der Hoogeschool, zonen van ingezetenen van Leiden, toe te staan; eene weigering, welke bij de Studenten zoo groot misnoegen wekte, dat de Professoren genoodzaakt waren, de openbare lessen voor eenigen tijd op te schorten. Niet min ernstig was het verschil, in het volgende jaar gerezen, ter gelegenheid, dat de Regeerders van Leiden de leden der Universiteit, tegen den inhoud der hun verleende vrijdommen, aan personele heffingen, ten behoeve der stad, onderwerpen wilden. Niettegenstaande Curatoren der Hoogeschool, in vereeniging met Rector en Senaat, zich hierover bij de Staten van Holland schriftelijk beklaagden, met verzoek om handhaving der aan de Academie verleende voorregten, toonden echter de Bestuurders der stad zich zoo weinig gezind, om die voorregten, in derzelver volle uitgestrektheid, te erkennen, dat zij, nog in datzelfde jaar, door hunne gemagtigden, aan WILLEM I een geschrift lieten inleveren, waarbij zij van den Prins de vast-

 stel-

stelling van eenige punten verzochten, die aan de leden der Universiteit weinig behagen moesten. Het eerste was, dat geene gehuwde personen, buiten de Professoren en verdere ambtenaren der Academie, eenig genot van de haar verleende vrijdommen zouden hebben; het tweede, om een verbod te doen uitgaan, dat de Professoren, gelijk meermalen, wegens vermeende verkortingen van de regten der Universiteit, geschied was, voortaan om geenerhande oorzaak hunne lessen zouden mogen opschorten; het derde, dat het den Hoofdofficier, als Promotor der Academische vierschaar, die, tot hiertoe, naar de ongeregeldheden der Studenten niet, dan in bijzijn van Rector, Assessoren en Burgemeesteren, onderzoek mogt doen, in het toekomende mogt vrijstaan zulks, bij uitstel of weigering van Rector en Assessoren, daartoe door hem verzocht, in derzelver afwezen, alleen in tegenwoordigheid van twee Schepenen, te doen; — het vierde, eindelijk, dat Rector en Assessoren, immers de eerste, voortaan hunnen eed in het openbaar, en de laatsten niet, dan in tegenwoordigheid van Schout, Burgemeesteren en den Geregte van Leiden, mogten afleggen. De Prins, dit geschrift ontvangen hebbende, vond geraden hetzelve in handen van de Bezorgers der Hoogeschool te stellen, ten einde op de daarin vervatte punten,

na

Digitized by Google

na daarover, zoo veel noodig, die van de Universiteit gehoord te hebben, zoodanig besluit te nemen, als zij billijk en behoorlijk zouden vinden, welk besluit hij wilde, dat als het zijne zou gevolgd worden; zoo hun echter, ten aanzien van eenig punt, merkelijke zwarigheden mogten voorkomen, gelastte hij hen, hun gevoelen schriftelijk en besloten aan hem over te zenden, ten einde daarop schikking te maken. — Waarschijnlijk zal het Curatoren gelukt zijn, deze zaak door minnelijke schikking ten einde te brengen; althans vind ik daarvan in hunne Handelingen geen verder gewag gemaakt, gelijk ook die van den Academischen Senaat van de zaak geheel zwijgen.

Het meergenoemde jaar 1582 is, ook nog om eene andere reden, merkwaardig in de jaarboeken der Hoogeschool. In Hooimaand namelijk van dat jaar, zond WILLEM I zijnen zoon MAURITS, toen vijftien jaren oud, derwaarts, met een' Latijnschen brief van aanbeveling aan Rector en Senaat, welke, wegens het hartelijke en vereerende van den inhoud, mij overwaardig voorkomt, om hier vertaald te worden ingelascht. Dus luidt dezelve:

Wijdberoemde, en Hooggeleerde Heeren!

» Ik zend mijn' zoon MAURITS naar Lei-
» den, opdat hij daar grootere vorderingen in

» de goede letteren moge maken, en, zoo het
» God behage, met beschaafdere zeden eens
» tot mij terug keere. Dewijl ik nu hoop voe-
» de, dat ik dit oogmerk, deels door uw voor-
» beeld, deels door uwe zorgvuldigheid en
» vlijt, zal kunnen bereiken, heb ik niet kun-
» nen nalaten, om hem door mijne brieven aan
» u aan te bevelen, en van u te verzoeken,
» dat gij alles, wat in uw vermogen is, wilt
» toebrengen, om hem zoo met nuttige kundig-
» heden, als loffelijke zeden te versieren, ten
» einde hij, door uwe hulp, met de noodige
» kennis toegerust, eens den algemeenen Staat
» moge dienen, tot groot voordeel van het gan-
» sche Gemeenebest en bijzonderlijk van Hol-
» land, en met eenigen luister van zijnen naam.
» Ofschoon niet onbewust van de groote gene-
» genheid, die gij mij en de mijnen toedraagt,
» heb ik het echter van mijnen pligt gerekend,
» datgene van u te verzoeken, 't welk gij mij
» van zelve zoudt toestaan. Voorts wil ik, dat
» gij u van 't geen gij meermalen van mij ge-
» hoord hebt, vastelijk overtuigd houdt, dat
» namelijk de Academie, en gij zelve, mij zeer
» waard zijt; en dit kunt gij zelfs daaruit af-
» nemen, dat ik, om die redenen, mijnen zoon
» derwaarts gezonden heb. Ik bidde God,
» wijdberoemde en Hooggeleerde Heeren, dat

» Hij

Digitized by Google

» Hij u en de gansche Academie gelieve te ze-
» genen. Vaartwel. Vlissingen den 15 Julij 1582.

» Uw bijzonder toegenegene Vriend,

(geteekend)

GUILLUS A NASSAU." (*).

Natuurlijk bleven Rector en Senaat niet in gebreke, om dezen zoo vleijenden en hoogst vereerenden brief dadelijk op de beleefdste wijze te beantwoorden; en nog veel minder verzuimden zij iets, wat in hun vermogen was, om het oogmerk van hunnen Vorstelijken beschermer, in de zending van zijnen zoon, op het volkomenst te doen gelukken. Welke Hoogleeraren meer bijzonder deel hadden aan de vorming van den jeugdigen Vorst, is mij niet gebleken; alleen heb ik uit eenen, in de kostbare boekerij van wijlen den beroemden Hoogleeraar TE WATER bewaarden, eigenhandigen brief van MAURITS aan J. LIPSIUS, ontdekt, dat deze tot zijne meest geliefde onderwijzers behoord heeft. Voorts mag men niet zonder grond gissen, dat H. DONELLUS, die bij

(*) Zie Bijlage III.

Digitized by Google

bij WILLEM I in groote achting stond, en RUDOLPHUS SNELLIUS, die, sedert het laatst van 1578, de wiskundige wetenschappen met grooten lof onderwees, mede onder het getal zijner leermeesteren geweest zijn. Weinig meer dan twee jaren echter mogt de Academie op zijne tegenwoordigheid roem dragen, toen een allertreurigst voorval, de noodlottige moord namelijk van zijnen vader en dien van den ganschen Nederlandschen Staat, hem tot hoogere werkzaamheden, ten algemeenen nutte, riep. Hij nam evenwel van de Hoogeschool niet voor altijd afscheid, dan na vooraf aan Rector en Senaat, bij een' beleefden brief, zijnen dank betuigd te hebben. Ook de inhoud van dezen brief is, in mijn oog, belangrijk genoeg, om denzelven hier, in eene getrouwe vertaling, mede te deelen. Zie hier denzelven:

» MAURITS, Graaf van Nassau, Catsenelle-
» bogen, Vianen enz.

» Niets zou mij aangenamer, of welgevalliger
» hebben kunnen zijn, Groot-achtbare Heeren,
» dan, zoodra ik mijne zaken hier eenigermate in
» orde had gebragt, terstond naar Leiden in den
» schoot van uwe Academie, als van eene zeer ge-
» liefde moeder, te hebben kunnen terugkeeren,
» en zoowel haar, als u, voor de ontvangene bewij-

» zen

» zen van welwillendheid den schuldigen dank
» te betuigen. Doch, nadat het den Edel-
» mogenden Heeren Staten van ons vaderland
» behaagd heeft, dat ik hier zoude vertoeven,
» ten einde hun, bij den zwaren last, dien zij
» voor de bescherming van haardsteden en alta-
» ren op zich genomen hebben, des te gemak-
» kelijker en gereeder mijne geringe hulp te
» kunnen bieden, en mij daardoor de gelegen-
» heid benomen is, om een zoo billijk verlan-
» gen te bevredigen, heb ik niet kunnen afzijn,
» om Uw Groot-achtbaren van mijn opregt en
» dankbaar hart omtrent u en uwe Hoogeschool,
» daar het mij anders niet vergund is, ten
» minste door deze letteren te verzekeren. Ik
» ken uwe tegenwoordige weldaden omtrent mij,
» ik heb dagelijks uwe bijzondere welwillend-
» heid, uwe aanhoudende dienstvaardigheid en
» liefde jegens mij ondervonden. Ofschoon
» mijn vermogen en mijne omstandigheden zoo-
» danig zijn, dat ik u geene evenredige vergel-
» ding kan toebrengen, wil ik nogtans, dat gij
» u overtuigd houdt, dat het herdenken aan
» dat alles mij, zoo lang ik adem zal halen,
» hoogst aangenaam zal wezen, en dat ik nim-
» mer in gebreke zal blijven, u mijne dienst en
» genegenheid, hoe gering ook, te betoonen.
» Vaartwel, Groot-achtbare Heeren, en laat niet

« af

Digitized by Google

» af mij in 't vervolg uwe gewone liefde te be-
» wijzen. Delft, 19 September 1584.

» Uw Groot-achtb. zeer genegen vriend,

» MAURITS, Graaf van Nassau." (*)

Dat ook deze zoo hoogst vereerende brief door Rector en Senaat dadelijk, op eene allezins gepaste en hartelijke wijze, beantwoord werd, zal naauwelijks melding behoeven.

In het laatstgenoemde jaar 1584 valt ook de oprigting eener openbare Boekerij, ten nutte van de Hoogleeraren en kweekelingen der Academie, waartoe reeds door haren onsterfelijken stichter, dezelve met eenige belangrijke boeken vereerende, de grondslag was gelegd. Zoo aanmerkelijk was, met het begin des jaars 1585, reeds het getal van voorhanden zijnde boeken, dat Curatoren, in Lentemaand van dat jaar, het besluit namen, om een' kundigen opziener over dezelve te stellen, ten einde alles in behoorlijke orde te brengen. Hiertoe benoemden zij uit hun midden eenen man, die zeker, boven anderen, daartoe de uitnemendste bevoegdheid had, den geleerden en wijd vermaarden

JAN

(*) Zie Bijlage IV.

Digitized by Google

JAN VAN DER DOES namelijk, of JANUS DOUSA, met toevoeging eener, voor die tijden, vrij aanzienlijke jaarwedde van drie honderd guldens, onder voorwaarde, dat hij daarvoor niet slechts voor de goede schikking en uitbreiding der openbare Boekerij de vereischte zorg dragen, maar tevens de historie en zaken van Holland beschrijven zou. Hoe deze Boekerij, uit kleine beginselen, in vervolg van tijd, tot een' zeer aanzienlijken rijkdom en luister steeg, zullen wij, in het tweede Boek dezer Geschiedenis, meer bijzonder vermelden.

De treurige ramp, die MAURITS vroeger, dan het voornemen was, van de Academie deed scheiden, was, in hare gevolgen, gelijk voor het geheele vaderland, zoo ook voor de Hoogeschool, ten uiterste nadeelig. Niet alleen miste zij in den overleden' Vorst een' verlicht' en edelmoedig' beschermheer, maar zij deelde ook, met geheel Holland, in de onheilen, door de oneenigheden onder den heerschzuchtigen LEICESTER te weeg gebragt. Het is uit de geschiedenis bekend, hoe deze staatsdienaar van de Engelsche Koningin ELISABETH, die door velen, te dwaas, als een door den Hemel uitverkoren werktuig ter verlossing van Nederland, zelfs boven den nooit genoeg geprezenen WILLEM I gesteld werd, zich door allerlei middelen een' aanhang onder de Geestelijkheid en onder het ge-

Digitized by Google

gemeen zocht te maken, ten einde het gezag der vrijheidminnende Staten, aan wier hoofd de edele OLDENBARNEVELDT stond, meer en meer te fnuiken, en alzoo zijner meesteresse den weg ter onbepaalde heerschappij te banen. Ook onder de Hoogleeraren der Leidsche Academie had LEICESTER zich vrienden weten te verwerven, die zijne oogmerken door allerlei onbetamelijke middelen zochten te bevorderen. Onder deze lieten zich vooral ongunstig kennen ADRIANUS SARAVIA, die, in den jare 1584, tot Professor in de Godgeleerdheid was aangesteld, en de vermaarde HUGO DONELLUS. Dan de Bezorgers der Hoogeschool en Burgemeesteren van Leiden, die met hun gansche hart der Staatsche, of ('t geen hetzelfde zegt) der echt vrijheidlievende partij waren toegedaan, hielden een wakend oog op hunne woelingen, en gingen de verderfelijke gevolgen daarvan met nadruk te keer. Zeer liep inzonderheid SARAVIA in het oog, als verdacht van de pogingen te begunstigen der kwaadwilligen, die, zoo als aan DOUSA, en door dezen weder aan zijne ambtgenooten, berigt werd, heimelijk werkten, om de Hoogeschool naar Utrecht, bij LEICESTER in hooge gunst staande, verplaatst te krijgen. Curatoren gaven dit hun vermoeden niet onduidelijk te kennen, ter gelegenheid, dat zij, in Bloeimaand des jaars 1586, met

Digitized by Google

met Rector en Professoren vergaderd zijnde, deze naar de oorzaken vraagden van het verminderde getal van studerenden. Als SARAVIA, die toen de waardigheid van Rector bekleedde, hierop tot redenen gaf, vooreerst den afval van Braband, ten andere de oprigting der Hoogeschool te Franeker, die in het vorige jaar had plaats gehad, voegden Curatoren er, als eene derde en voorname reden, bij de nalatigheid van verscheidene Professoren in het houden hunner openbare lessen, waaraan ook hij (SARAVIA) schuldig stond, als dikwijls afwezig, en aan het hof van Zijne Excellentie (LEICESTER) zijnde, en verklaarden voorts, dat er geruchten liepen van aangewende pogingen, om de Academie naar Utrecht te verplaatsen, waaraan zij hoopten, dat de meergenoemde SARAVIA geen deel zou hebben. Kort daarna besloten zij door twee hunner, J. DOUSA namelijk en P. BUYS, een vertoog bij LEICESTER te doen indienen tegen het overbrengen van de Hoogeschool naar Utrecht; en de Regeerders van Leiden verzuimden mede niet, onder verklaring van den hoogen prijs, dien zij op de Academie, als de eenige belooning van de kloekmoedigheid en standvastigheid hunner burgerij, stelden, den Graaf op het ernstigst te verzoeken, dat hij de instelling van dezelve door zijne goedkeuring wilde bekrachtigen. Dit

Digitized by Google

een en ander had dan ook de gewenschte uitwerking, daar LEICESTER, ziende dat de verplaatsing der Hoogeschool naar Utrecht eene daad zou wezen, welker onregtvaardigheid door geen' enkelen schijn te verbloemen viel, reeds in Zomermaand van dit jaar de verlangde bekrachtiging vergunde. SARAVIA intusschen stak zich, hoe langer hoe dieper, in de woelingen ter uitbreiding van het gezag van LEICESTER, en nam eindelijk deel aan de beruchte zamenzwering, in het najaar van 1587 te Leiden, ten dien einde, aangegaan, die, gelijk men weet, door de Staten van Holland, tegen wie dezelve voornamelijk gerigt was, nog in tijds ontdekt, en door den dood van eenige der voornaamste medepligtigen strengelijk gestraft werd. SARAVIA, die, door zijn vertrek uit Leiden, het tegen hem bestaande vermoeden van daaraan deel te hebben niet weinig versterkt had, werd, na zijne openlijke indaging, om zich op de tegen hem ingebragte beschuldigingen te verantwoorden, door Curatoren, bij besluit van den 2 van Slagtmaand deszelfden jaars, van zijnen post ontzet. Reeds vroeger, en wel in Grasmaand van het meergenoemde jaar, hadden zij een dergelijk besluit ten aanzien van DONELLUS genomen, en met ongemeenen ernst en nadruk gehandhaafd. Oorzaak tot dit veel opzien barend besluit had gegeven een schrijven van

Digitized by Google

van den Graaf VAN HOHENLO, Luitenant-Generaal van Prins MAURITS, aan de Regeerderen van Leiden, waarbij hij zich beklaagde over lasterlijke en honende gesprekken, ten zijnen aanzien niet alleen, maar ook van Zijne Vorstelijke Excellentie en de Staten, zoo de algemeene, als die van Holland, bijzonder door een' uitheemsch' leeraar in de Regten gehouden; gesprekken, door welke hij zijne eer en goeden naam zoo zeer beleedigd achtte, dat hij van de voornoemde Regeerderen een ernstig onderzoek omtrent deze zaak, en eene behoorlijke voldoening verlangde. Burgemeesteren deelden dezen brief onverwijld aan Curatoren mede; waarop door de gezamenlijke leden der vergadering besloten werd, dat DOUSA en BUYS de noodige berigten omtrent de gegrondheid van HOHENLOOS beklag zouden inwinnen. Deze, aan hunnen last terstond voldaan hebbende, gaven eerlang der vergadering te kennen, dat zij de zaken, in 's Graven brief vermeld, niet slechts volkomen waar, maar nog veel erger bevonden hadden, dan zij daarin waren voorgesteld: waarop, na rijp beraad, met eenparigheid van stemmen, besloten werd, DONELLUS van zijnen post te verlaten; welk besluit hem, in de vergadering ontboden, bij monde van den Secretaris VAN HOUT, in algemeene bewoordingen werd aangekondigd. Ook aan Rector en

Digitized by Google

Senaat werd daarvan mededeeling gedaan, met bijgevoegde vermaning, om zich met deze zaak op geenerlei wijze te bemoeijen; en, toen deze later, op aanzoek van DONELLUS, nogtans geraden vonden, ten behoeve van hunnen gewezen' ambtgenoot, tusschen beide te treden, werd hun dit door Curatoren en Burgemeesteren, als eene inmenging in zaken, niet tot hen behoorende, ten kwade geduid. Even weinig kwam DONELLUS een verzoekschrift aan de Staten van Holland te stade, waarin hij zich over het gedrag van Curatoren, die hem, onverhoord, van zijne bediening verlaten hadden, hevig beklaagde, niettegenstaande de Staten, tot twee reizen toe, Curatoren om volkomene opening van redenen verzochten. Doch deze, die meenden de palen van hun gezag niet te buiten te zijn gegaan, en aan niemand verantwoording van hun gedrag schuldig te zijn, waren weigerachtig aan dat verzoek te voldoen, bewerende, dat eene volledige ontwikkeling dier redenen tot nieuwe verwarring en ongelegenheid aanleiding zou geven. Ook toen LEICESTER zelve, in Wijnmaand des jaars 1587 binnen Leiden zijnde, van Burgemeesteren de herstelling van DONELLUS verlangde, leiden deze met Curatoren de zaak wel op nieuw in beraad, maar besloten om den Graaf, in dezen, geen genoegen te geven. Intusschen waren zij reeds vroe-

Digitized by Google

vroeger, en wel in Hooimaand van dit jaar, bedacht geweest, om het nadeel, dat de Academie, door de verwijdering van een' zoo beroemd' leeraar, als DONELLUS, zou ondergaan, zoo veel mogelijk, te vergoeden, en hadden, ten dien einde, den eersten Hoogleeraar in de Regten, Mr. C. DE GROOT, met gewenscht gevolg, aangezocht, om den post, dien hij in 1583, wegens den zwakken staat zijner gezondheid, had nedergelegd, op nieuw te aanvaarden. Ook stelden zij THOMAS SOSIUS, hun, voor eenige jaren, door P. BUYS, zonder medeweten van Burgemeesteren, die, uit dien hoofde, ook een' geruimen tijd de wettigheid zijner aanstelling betwistten, en, naar 't geen van elders blijkt, ook tegen den wil van DOUSA, als Leeraar in de Regten opgedrongen, ten bewijze van hunne tevredenheid over de door hem bewezene diensten, tot gewoon' Hoogleeraar in dezelve aan. Nog in hetzelfde jaar 1587 werd het gewoon Hoogleeraarambt in de Regten mede aan EVERARD BRONCKHORST opgedragen, die hetzelve, vele jaren achtereen, met grooten lof bekleedde.

Met geen' minderen ernst waren Curatoren bedacht, om de Hoogeschool van een' of meer beroemde Hoogleeraren in de Godgeleerdheid te voorzien; 't welk, zoo om het overlijden van HOLMANNUS in den jare 1586, als om de

 ont-

Digitized by Google

ontzetting van SARAVIA, van dringende noodzakelijkheid was. Dan ook nu hadden zij het verdriet van hunne pogingen te zien mislukken, om een' vermaard' Godgeleerde uit Duitschland herwaarts te lokken. Intusschen kwamen zij aan de behoefte der Hoogeschool, zoo veel mogelijk, te gemoet, door de benoeming van twee buitengewone Hoogleeraren in de gemelde wetenschap, LUCAS TRELCATIUS namelijk, Walsch Predikant te Leiden, die later tot gewoon' Hoogleeraar werd aangesteld, en, gedurende vele jaren, door zijn onderwijs geen gering nut stichtte, en CAROLUS GALLUS (DE HAAN), die, als slechts voor een' tijd tot eene proeve zijnde aangenomen, en minder genoegen hebbende gegeven, in den jare 1591 van zijnen post weder ontslagen werd. In het volgende jaar, gelukte het eindelijk den Bezorgeren der Hoogeschool, den vermaarden FRANCISCUS JUNIUS, die, tien jaren vroeger, te vergeefs was aangezocht, op eerlijke voorwaarden, als Professor primarius in de Godgeleerdheid, aan de Hoogeschool te verbinden, terwijl zij in LUCAS TRELCATIUS, reeds in het vorige jaar tot gewoon' Hoogleeraar in die wetenschap benoemd, een' waardig' deelgenoot van zijnen arbeid hadden. Ook werd het nadeel, 't welk de Academie, en bijzonder de Godgeleerde studiën, door het vertrek van den Professor in de Hebreeuw-

Digitized by Google

breeuwsche taal, J. DRUSIUS, in den jare 1583, geleden hadden, door de benoeming van den geleerden FRANCISCUS RAPHELINGIUS, in wien de Hoogeschool tevens een' kundig' drukker vond, tot zijnen opvolger, op de beste wijze hersteld.

Aldus werd de Hoogeschool, die in de beroerten, waardoor het vaderland, onder het noodlottig bestuur van LEICESTER, geschokt werd, en waarvan de treurige gevolgen zich, helaas! nog vele jaren later, op het rampzaligst openbaarden, tot vermindering van haren bloei, mede grootelijks gedeeld had, langzamerhand, met den Nederlandschen Staat, tot vorige rust en welvaart teruggebragt. Het getal van ingeschrevenen, dat, in den jare 1585, tot tachtig verminderd was, steeg, in volgende jaren, doorgaans tot boven de honderd. Doch in het jaar 1591 trof de Academie eene nieuwe ramp, waarvan de gedreigde schadelijke gevolgen echter, door de waakzame voorzorg van Curatoren, gelukkig werden afgekeerd. JUSTUS LIPSIUS namelijk, die, dertien jaren achtereen, een der luisterrijkste sieraden van de Hoogeschool geweest was, in dat jaar, onder stellige belofte van tot dezelve terug te zullen keeren, een onbepaald verlof verkregen hebbende, om, tot herstelling zijner kwijnende gezondheid, de wateren van Spa en andere badplaatsen te bezoe-

Digitized by Google

ken, hield, onverwachts, om zijn ontslag aan, onder voorwendsel, wel is waar, dat zijne zwakke gezondheid hem niet toeliet, de pligten van zijn ambt, naar behooren, te vervullen, maar inderdaad, zoo als de uitkomst duidelijk leerde, ter volbrenging van zijn, reeds sedert lang, gekoesterd voornemen, om tot den schoot der Roomsche kerk terug te keeren. Curatoren, die, van den aanvang af, zijn verblijf te Leiden, op allerlei wijze, hadden zoeken te veraangenamen, en, onder andere bewijzen van welwillendheid en achting, hem gegeven, zijne jaarwedde, van tijd tot tijd, tot het dubbel der in het eerst hem toegelegde som verhoogd hadden, lieten ook nu geene pogingen onbeproefd, om hem tot verandering van zijn besluit te bewegen, hem daartoe vrijstelling van de gewone verpligtingen eens Hoogleeraars aanbiedende. Dan geene aanzoeken en voorstellingen, hoe dringend en vereerend ook, konden hem op nieuw aan eene Hoogeschool verbinden, die zeker aan zijn verblijf en onderwijs veel te danken had, maar wier voorstanders en leden zich daarvoor ook steeds hoogst erkentelijk betoond, en alzoo eene billijke aanspraak op zijne wederkeerige genegenheid en verknochtheid verkregen hadden. Curatoren, en bijzonder J. DOUSA, die zich ook in de zaak van LIPSIUS, door hem steeds met de grootste achting en hartelijk-

ste

Digitized by Google

ste vriendschap behandeld, boven anderen werkzaam betoond had, hunne pogingen tot diens behoud mislukt ziende, waren terstond op het ernstigst bedacht, om een zoo gevoelig verlies, door de beroeping van een' ander', niet min beroemd' geleerde, te herstellen. Naauwelijks toch was hun, door een' brief van DOMINICUS BAUDIUS over dit onderwerp aan DOUSA, eenig uitzigt gegeven, dat de man, die, in die dagen, als de vorst der letterkundigen vereerd werd, en ook nog onder de eerste lichten en sieraden van het rijk der letteren geteld wordt, JOSEPHUS JUSTUS SCALIGER namelijk, misschien te bewegen zou zijn, om de Hoogeschool door zijne overkomst te verheerlijken, of zij besloten alles aan te wenden, om eene zoo wenschelijke zaak uit te werken. Zij vonden hiertoe gereede en krachtige ondersteuning bij de Staten van Holland, die edelmoedige bevorderaars en handhavers van den bloei der Hoogeschool, en in Prins MAURITS, die, ook in hare begunstiging, de voetstappen van zijn' onsterfelijken vader op het loffelijkst drukte. Niet slechts door Curatoren en Professoren, maar ook door de Staten en den genoemden Prins werden hoogst vereerende brieven aan SCALIGER gezonden; en tot derzelver overbrenging, en voorts ter aanwending van alle middelen van overreding, werd GERARDUS TUNINGIUS,

Hoogleeraar in de Regten, aan hem afgevaardigd. Ook verzuimde de hooge Overheid niet, de hulp van den Franschen Koning HENDRIK IV in te roepen, die, naar zijne steeds betoonde genegenheid tot deze landen, haar dezelve ook gaarne verleende. Desgelijks werd de weduwe van den verstorvenen Prins, de edele LOUISE DE COLIGNY, die, als uit Frankrijk geboren, aan SCALIGER meer bijzonder bekend was, door de Staten ligtelijk bewogen, om door eenen brief aan dien geleerde hun loffelijk oogmerk te bevorderen. Door de vereenigde werking van zoo vele pogingen werd SCALIGER, na lange aarzeling, ja zelfs na stellige weigering, doch waardoor men zich, hier te lande, niet liet afschrikken, ten laatste overgehaald, om, onder toezegging van de vereerendste voorwaarden, en daaronder eene geheele vrijstelling van de verpligting tot het houden der gewone openbare lessen, de reis naar Leiden aan te nemen, waar hij, tot groote blijdschap van alle begunstigers der wetenschappen en der Hoogeschool, op den 28 van Oogstmaand des jaars 1593, aankwam. Gelijk men, tot bevordering van de veiligheid en het gemak zijner aankomst, van 's Lands wege, alle middelen had te werk gesteld, zoo werd hij niet slechts, bij zijne komst te Leiden, op kosten der Academie, eerlijk en deftig ontvangen, maar gingen ook Curatoren, ter-

Digitized by Google

terstond daarna, met een' aanzienlijk' ingezeten der stad een verdrag aan, om hem, van den laatsten van Oogstmaand tot den eersten van Bloeimaand des volgenden jaars, voor de aanzienlijke som van dertien honderd guldens, te huisvesten. Voorts werd hem, na beraadslaging met Hollands doorluchtigen Advocaat, JOHAN VAN OLDENBARNEVELDT, eene jaarwedde van twaalfhonderd guldens, als zijnde de hoogste jaarwedde, tot hiertoe aan eenig' Hoogleeraar verleend, en bovendien nog eene jaarlijksche vereering van achthonderd guldens, toegelegd. Zoo edelmoedig en milddadig wisten Staten en Curatoren, in die dagen, uitstekende verdiensten te beloonen, en aan de uitbreiding van den bloei en luister der Hoogeschool dienstbaar te maken. Welke schoone vruchten zij hiervan inoogstten, zal ons, in 't vervolg, nader blijken. Thans wordt het tijd van twee inrigtingen te gewagen, die, een weinig vroeger, tot stand kwamen, en van den verlichten ijver der Staten en Bezorgeren der Hoogeschool voor hare belangen en die der wetenschappen, niet min sprekend, getuigen.

De eerste der bedoelde inrigtingen is het Collegie van de H. Godgeleerdheid, onder den naam van *Staten-Collegie* bekend, en eene kweekschool geworden, waaruit, tot aan deszelfs vernietiging in den jare 1801, vele voortreffelijke man-

mannen, ten nutte der Hervormde Kerk, zijn voortgekomen. De Staten van Holland namelijk, met leedwezen ziende, dat het getal van jongelingen, die zich ter bediening van het predikambt voorbereidden, geringer was, dan de behoefte der kerk vereischte, besloten, op voordragt van Curatoren der Hoogeschool, in het daaruit te vreezen gebrek aan bekwame Evangeliedienaars te voorzien, door, op hunne kosten, een Collegie in te stellen, waarin een-endertig jongelingen van goeden aanleg, deugdzaam gedrag, en van eerlijke, doch weinig bemiddelde ouderen, door de Ridderschap, Steden en Ambachtsheeren, volgens zekere daarop gemaakte schikking, derwaarts te zenden, op 's Lands kosten zouden gevoed, en in die kundigheden onderwezen worden, welke hen tot bekwame leeraars konden vormen. Ten dien einde werd een gewezen klooster op de Cellebroeders-gracht daartoe in gereedheid gebragt, en, behalve van de noodige vertrekken, ten getale van omstreeks vijftig, tot herberging der daarin te plaatsen kweekelingen of *Bursalen*, nog van eene geschikte woning voor den Regent, Onder regent, Schaftmeester en verdere beambten voorzien. Toen alles in behoorlijke orde gebragt, en het Collegie, onder bestuur van een' bekwaam' Regent en Onder regent, met name JOHANNES CUCHLINUS, Predikant te Am-

Digitized by Google

Amsterdam, en HENRICUS BREDIUS, buitengewoon' Hoogleeraar in de Rhetorica, gesteld was, werd de zesde van Wijnmaand des jaars 1592 ter plegtige inwijding van hetzelve bepaald. Ten dien einde werd, na eene voorafgaande Godsdienstoefening in de Hooglandsche kerk, in de groote Gehoorzaal der Academie, eerst door den beroemden JAN VAN HOUT, op last van Curatoren en Burgemeesteren, eene Nederduitsche Inleidings-rede, ons door zijn' neef, den historieschrijver ORLERS, bewaard, en daarna door den benoemden Regent J. CUCHLINUS eene Latijnsche Redevoering gehouden, terwijl de gansche plegtigheid, volgens het loffelijk gebruik der vaderen, door een' vrolijken maaltijd, dien Curatoren en Burgemeesteren in het nieuw opgerigte Collegie hadden ingesteld, en waarbij, nevens hen, de andere leden der Regering en de Professoren met den meergenoemden CUCHLINUS tegenwoordig waren, besloten werd (*).

De tweede, voor den bloei der Hoogeschool niet minder belangrijke instelling, welke, omtrent dezen tijd, tot stand kwam, was die van den *Hortus Botanicus*, of Kruidhof, waarvan de toebe-

(*) Zie het verhaal van de oprigting en inwijding van dit Collegie in de *Beschrijvinge der stadt Leyden*, door J. J. ORLERS, bl. 218 en 219.

Digitized by Google

bereiding, in Bloeimaand des jaars 1592, aan P. PAEUW, Professor in de Medicijnen, werd opgedragen. Voorts werd tot opziener over denzelven beroepen de vermaarde kruidkundige, CAROLUS CLUSIUS, die, in den jare 1593, herwaarts kwam, doch, wegens zijn gevorderde jaren en ligchaamsgebrek, van de werkelijke dienst in het verklaren der kruiden, vrijgesteld, maar, tot zijn overlijden in den jare 1609, op eerlijke voorwaarden, als Professor Honorarius werd aangehouden. Deze korte melding zal hier genoeg wezen, daar, 't geen verder tot den oorsprong en voortgang dezer ingerigting behoort, in het tweede Boek dezer Geschiedenis, meer uitvoerig zal worden medegedeeld.

Zeer gunstig werkten deze onderscheidene schikkingen, en vooral het aanwezen van vele beroemde Hoogleeraren in verschillende wetenschappen, ter bevordering van den bloei der Hoogeschool. Getuige hiervan zij het getal van ingeschrevene Studenten, sedert het jaar 1592 tot aan het begin der zestiende eeuw, 't welk, met uitzondering van een enkel jaar, omstreeks dat van honderd-vijftig, en eenige jaren zelfs een veel hooger getal beliep, met name in den jare 1595, toen het tot boven de tweehonderd opklom, onder welke zich tusschen de twintig en dertig bevonden, buiten Nederland geboren,

en

Digitized by Google

deels in Duitschland, deels ook in Engeland, Frankrijk, Zwitserland en Denemarken t'huis behoorende.

Het meer en meer toenemend getal van zoo vele studerende jongelingen, uit onderscheidene gewesten afkomstig, gaf intusschen wel eens aanleiding tot ongeregeldheden en beroeringen, die, zonder het voorzigtig beleid van de opzieneren der Hoogeschool, aan dezelve tot merkelijk nadeel konden verstrekken. Vooral had zulks in den jare 1594 plaats, toen onder de Studenten een geweldig misnoegen uitborst, 't welk tot verregaande ongeregeldheden aanleiding gaf. Zeker Student, met name JAN BORRE, was, tegen het verbod van den Academischen Senaat, bij nacht, met geweer op straat bevonden, en daarover door de Vierschaar tot eene geldboete verwezen. Terstond na 't oplezen van dit vonnis, had hij zich oneerbiedige smaad- en schimpredenen veroorloofd, en was, uit dien hoofde, door de Regters, bij voorraad, uit de rol der Academieburgers uitgeschrapt, met verklaring, dat hij daarop niet, dan met gemeen goedvinden, weder geplaatst zou worden. Dit vonnis werd door zijne metgezellen te streng geoordeeld, en wekte vooral het ongenoegen tegen de stedelijke Regering, aan wier invloed die strengheid geweten werd. In 't bijzonder was de Secretaris dier Regering,

Digitized by Google

ring, JAN VAN HOUT, het voorwerp van hunne gramschap, welke tot die hoogte klom, dat hij niet slechts door schimpschriften getergd, maar ook, in zijne woning en goederen, merkelijk beleedigd werd. Dit, gevoegd bij andere ongeregeldheden, tot welke de studerende jongelingschap, in de hitte van jeugdige gramstorigheid, voortsloeg, en een verzoekschrift, door dezelve aan de Staten ingeleverd, waarbij zij verlangden voortaan alleen onder het regtsgebied der Hoogleeraren te staan, deed de stedelijke Regering sterk op nadrukkelijke beteugeling van den euvelmoed aandringen; en, hoezeer ook de Pensionaris HOGERBEETS, op grond vooral van de aanleiding, welke de kwaadgunners der Hoogeschool uit deze beroeringen nemen zouden, om dezelve afbreuk te doen, tot gematigdheid en inschikkelijkheid ried, bleef zij volstrekt weigerachtig om iets toe te geven, 't welk tot eenige de minste verkorting van haar gezag en hare achtbaarheid zou kunnen geduid worden. De wijze maatregelen der Gecommitteerde Raden, die J. DOUSA, door het afsterven van zijne beide ambtgenooten, thans eenigen Curator der Hoogeschool, en twee leden van den Hoogen Raad, als hunne Gemagtigden, naar Leiden afvaardigden, om van alles behoorlijke kennis te nemen en hun van raad te dienen, het beleid en de gematigdheid dezer afge-

vaar-

vaardigden, en het eindelijk besluit, door de eerstgenoemden op het verzoekschrift der Studenten genomen, waarbij aan dezen, onder vaderlijke vermaning tot een zedig en gehoorzaam gedrag, in dat geval, de handhaving bij alle voorregten en vrijdommen, in de Statuten vastgesteld, werd toegezegd, dit een en ander, zoo wel als de achtbare en eerbiedwekkende houding der stedelijke Overheid, bragt ten laatste de ontruste gemoederen weder tot bedaren, en deed dit onweder, zonder merkelijke schade te hebben aangerigt, gelukkig overdrijven. Het zoo onrustige jaar 1594, waarvan wij spreken, was voorts nog merkwaardig door de komst van den Prins (toen Graaf) FREDERIK HENDRIK aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij zich eenige jaren, met loffelijken ijver, aan de beoefening der wetenschappen toewijdde, en die heerlijke vermogens en hoedanigheden van geest verder beschaafde en ontwikkelde, door welke hij naderhand aan den Nederlandschen Staat zoo gewigtige diensten bewees. En wie zal het, met mij, niet der melding waardig keuren, dat, eenige maanden later, deze Academie ook door den onsterfelijken HUIG DE GROOT bezocht werd, in wien alle bevoegde beoordeelaars, en onder deze ook J. DOUSA, die hem, bij zijne komst, met een Latijnsch gedicht begroette,

reeds toen den Fenix der Nederlandsche geleerden te gemoet zagen?

In het jaar 1597, ontving deze Hoogeschool een hoogst vereerend bewijs van de genegenheid, die de Fransche Koning, HENDRIK IV, haar, gelijk den ganschen Nederlandschen Staat, toedroeg. In Louwmaand namelijk van dat jaar, verleende die Vorst aan haar eenen voorregtsbrief, waarbij den tot de doctorale waardigheid op dezelve bevorderden, binnen de grenzen van zijn gebied, gelijke regten werden toegekend, als dezulken genoten, die de genoemde waardigheid op eenige Fransche Universiteit verkregen hadden (*).

Voor den afloop der zestiende eeuw kwam, op begeerte van MAURITS, nog eene instelling tot stand, welke hier niet met stilzwijgen mag worden voorbijgegaan. Op verlangen namelijk van dien Vorst, werden Mr. SIMON FRANS VAN MERWEN, en Mr. LUDOVICUS VAN CEULEN, in 't begin des jaars 1600, door Curatoren gemagtigd, om, volgens eenen lastbrief, hun door MAURITS verleend, in de Nederduitsche taal les te geven in de Telkunst en 't Landmeten, ten behoeve van zulken, die zich tot Ingenieurs wenschten te vormen; eene instelling,

(*) Zie Bijlage V.

Digitized by Google

ling, die, vooral in die dagen, toen de Staat een' zwaren krijg te lande te voeren had, van groot belang geacht moest worden, en ook, met der daad, geen gering nut gesticht heeft.

Onder zeer gunstige voorteekenen, lichtte de dageraad der zeventiende eeuw, dat, in alle opzigten, hoogst roemrijk tijdperk voor den Nederlandschen naam, ook voor Leidens Hoogeschool, aan. Reeds had dezelve in Europa eene groote vermaardheid verworven, zoo wegens de beroemdheid van hare leeraren, als wegens de vele kundige mannen, die uit deze kweekschool van kennis en wetenschap waren voortgekomen, als (om geene anderen te noemen) een DOMINICUS BAUDIUS, H. GROTIUS en GERARDUS VOSSIUS. Had zij niet, reeds vroeg, onder hare leeraren eenen LIPSIUS mogen tellen, die, naar het eenstemmig oordeel der geleerden van dien tijd, nevens of na SCALIGER, den eersten rang in het rijk der letteren bekleedde? Was het haar niet gelukt, na zijn vertrek, dien beroemdsten letterkundige van zijne eeuw aan zich te verbinden, wel niet om als gewoon leeraar op te treden, maar nogtans om door den luister van zijnen naam de Academie te verheerlijken, en voor leergierige jongelingen, dien hij den toegang tot zijn bijzonder onderhoud zou vergunnen (en dit deed hij altijd gaarne) den schat zijner wijd uitgestrek-

Digitized by Google

te belezenheid en bondige geleerdheid te ontsluiten?

Het was echter niet SCALIGER alleen, die, met den aanvang der eeuw, welke wij intreden, der Leidsche Hoogeschool vermaardheid bijzette. De Grieksche taal en letterkunde had, in BONAVENTURA VULCANIUS, eenen onderwijzer, die onder de eerste letterkundigen van zijne eeuw een' welverdienden naam had verkregen. PAULUS MERULA, hoezeer ook niet tot de vermaardheid van eenen LIPSIUS gestegen, betoonde zich echter niet onwaardig, om zijn opvolger in het onderwijs der Historie te zijn. De Faculteit der Godgeleerdheid prijkte thans met een' FRANCISCUS JUNIUS, een' der vermaardste Godgeleerden van zijnen tijd, en nevens hem waren LUCAS TRELCATIUS en FRANCISCUS GOMARUS, beide mannen van grondige geleerdheid, en die den post, dien zij bekleedden, tot eer verstrekten. De eerstgenoemde bekleedde thans ook den leerstoel in de Hebreeuwsche taal, door het overlijden van den beroemden FRANCISCUS RAPHELINGIUS, in den jare 1597 opengevallen, doch werd daarin eerlang vervangen door WILHELMUS CODDEUS, die, in Oogstmaand des jaars 1601, tot Professor in die taal benoemd werd, en zich in die betrekking loffelijk kweet. Aan het hoofd der Regtsgeleerde Faculteit stond

EVE-

Digitized by Google

EVERARD BRONCKHORST, een man, die zich onder de Regtsgeleerden van zijne eeuw een' grooten naam verworven heeft, en in GERARDUS TUNINGIUS, CORN. SWANENBURG en CORN. PYNAKER, bekwame medearbeiders had. — Eerste Professor in de Medicijnen was JOHANNES HEURNIUS, een man, die, door vele belangrijke schriften, zichzelven en der Hoogeschool geen' geringen luister heeft bijgezet, doch die, in het eerste jaar der zeventiende eeuw aan dezelve door den dood ontrukt, gelukkig eenen zoon naliet, in staat, om, zoo niet dadelijk, althans in 't vervolg, dat verlies te vergoeden. Hij had tot ambtgenooten EVERARDUS VORSTIUS en PETRUS PAEUW, beide mannen van groote kunde en vermaardheid. Ook werd de geneeskundige school te Leiden nog verheerlijkt door de tegenwoordigheid van CAROLUS CLUSIUS, Professor Honorarius in de Kruidkunde. Dat de roem dier school reeds vroeg buiten 's lands verspreid was, blijkt daaruit, dat verscheidene vreemdelingen, vooral Engelschen, naar Leiden kwamen, om zich aldaar in de Geneeskunst te oefenen. Zoo vond ik, bij voorbeeld, in de Academische Registers van het jaar 1596, in Slagtmaand alleen, vijf Engelsche Studenten in die wetenschap ingeschreven. — Bij zoo vele beroemde mannen in de hoofdwetenschappen ont-

Digitized by Google

brak het der Hoogeschool ook niet aan bekwame en vermaarde Hoogleeraars in de dusgenaamde hulpwetenschappen. Zoo gaf de geleerde RUDOLPHUS SNELLIUS, bij den aanvang dezer eeuw, nog bij voortduring, met grooten lof onderwijs in de Wiskunde en 't geen tot dezelve behoort: zoo gaf OTTO HEURNIUS, thans, met algemeene goedkeuring, onderwijs in de Redeneerkunde: zoo werd de Natuurkunde, met goede vrucht, door JOHANNES MURDISONUS en REYNERUS BONTIUS, zoon van den overleden' Professor in de Geneeskunde, G. BONTIUS, geleeraard.

Doet het gegeven overzigt ons een gunstig denkbeeld krijgen van den staat der Hoogeschool bij den aanvang der zeventiende eeuw, wij worden daarin niet weinig bevestigd, wanneer wij letten op het getal van ingeschrevenen omstreeks denzelfden tijd. Dat getal namelijk beliep, van Sprokkelmaand des jaars 1600 tot 1601, niet minder dan honderd-een-en-zestig, en steeg, in het volgende jaar, tot honderd-twee-en-tachtig, ten gevolge waarvan het getal van Academie-burgers veilig op zeshonderd kan berekend worden. Neemt men nu hierbij in aanmerking, dat, sedert het jaar 1585, eene Hoogeschool te Franeker was ingesteld, die spoedig mede tot geene geringe vermaardheid steeg, ja wel eens leeraren aan Leiden onttrok (gelijk, met name, omtrent PETRUS

TRUS

Digitized by Google

TRUS TIARA, Hoogleeraar in de Grieksche, JOHANNES DRUSIUS, Hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal, en JULIUS BEYMA, Professor in de Regten, plaats had) zoo kan men daaruit reeds afleiden ('t geen ons mede in het voorgaande blijkbaar werd) dat zich onder dat getal vele vreemdelingen moeten bevonden hebben. Inzonderheid werd de Hoogeschool thans door vele jongelingen uit Frankrijk bezocht, welke de groote vermaardheid van hunnen landgenoot SCALIGER derwaarts lokte.

Zoo zien wij dan de Academie, reeds gedurende de eerste vijf-en-twintig jaren van haar bestaan, tot eenen trap van luister en aanzien opgevoerd, die ook de stoutste verwachtingen van hare eerste instellers zeer verre moest overtreffen. Intusschen was, zoo als het voorgaande ons leerde, dit tijdperk voor dezelve niet overgegaan, zonder dat zich omstandigheden voordeden, die voor haren bloei eene schadelijke werking dreigden te hebben. Om nu te zwijgen, dat zij, in de weinige jaren later opgerigte Hoogeschool te Franeker, eene gevaarlijke mededingster vond, wie gevoelt niet, welke nadeelige gevolgen het deel, 't welk eenigen harer leeraren, en onder deze een man van de grootste vermaardheid, aan de rampzalige partijschappen, ten tijde van LEICESTER, namen, uit den aard der zake, moest na zich slepen? Dan, gelijk

Digitized by Google

eene goede Voorzienigheid de gevaren, waarmede die partijschappen het gemeene Vaderland, en deszelfs vrijheid en onafhankelijkheid bedreigden, gunstiglijk afkeerde, zoo werd ook het nadeel, 't welk de Hoogeschool door dezelve leed, door hare weldadige bestellingen, en de wijsheid en kloekheid van de Bezorgeren der School, spoedig voor dezelve geboet.

Nog zwaardere rampen troffen haar, nog grootere gevaren hingen haar boven 't hoofd, gedurende het tweede vijf-en-twintig-tal jaren van haar aanwezen, die echter allen mede gelukkig verzacht werden, of, zonder merkelijke schade toe te brengen, afdreven. Reeds het jaar 1602 was voor de Academie hoogst treurig. Toen namelijk beroofde de pest, die te Leiden, gelijk door gansch Holland, woedde, haar van twee helder schijnende lichten, de beroemde Hoogleeraars namelijk in de Godgeleerdheid, FRANCISCUS JUNIUS en LUCAS TRELCATIUS, mannen, niet slechts van groote vroomheid en bondige geleerdheid, maar te gelijk van een' zachten en vredelievenden aard; welk laatste, helaas! van vele Godgeleerden van dien tijd, met name ook van hunnen ambtgenoot FRANCISCUS GOMARUS, niet gezegd kan worden. Deze leide reeds terstond de hevigheid van zijnen ijver voor 't geen hij, in zijnen waan van eigene onfeilbaarheid, alleen voor regtzinnig hield, ten duidelijkste aan

den

Digitized by Google

den dag, door, niet lang na het overlijden zijner beide genoemde ambtgenooten, in de vergadering van Curatoren, een voorstel te doen, rakende de vervulling van den openstaanden leerstoel in de Godgeleerdheid, 't welk niet duisterlijk strekte, om de benoeming van den door het gerucht bestemden opvolger der beide overledenen, JACOBUS ARMINIUS namelijk, toen Predikant te Amsterdam, af te keeren. Dan Curatoren, van oordeel zijnde, dat het voorstel van GOMARUS *niet kwam uit een zoo goed hart, als wel in een' Godgeleerde vereischt wordt* (*), vonden niettemin goed den voornoemden ARMINIUS, die hun door de achtbaarste mannen, om zijne uitstekende geleerdheid, ongemeene begaafdheden en vooral om zijne gematigde en vredelievende denkwijze en geaardheid, ten sterkste was aanbevolen, en bovendien door velen der studerende jongelingschap grootelijks verlangd werd, ter aanvaarding van het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid aan te zoeken, en bij de Regering van Amsterdam en den Kerkenraad aldaar op zijn ontslag uit de dienst der Kerk aan te dringen. Bij een nader besluit wer-

(*) Zie *Resolutiën van Curatoren* op dit jaar, folio 106. verso, waaruit de *cursijf* gedrukte woorden ontleend zijn. Het voorstel zelve vindt men een weinig te voren, folio 105 en 106.

Digitized by Google

werden CORNELIS VAN NIEUWSTADT, te voren Hoogleeraar in de Regten aan de Hoogeschool, en thans ambtgenoot van DOUSA, beide als lid van den Hoogen Raad en als Curator der Hoogeschool, mitsgaders de Secretaris N. VAN ZEYST afgevaardigd. Niet zonder groote moeite gelukte het eindelijk Curatoren, hun oogmerk te bereiken, doch alleen onder voorwaarde, dat ARMINIUS eerst, in tegenwoordigheid ook van eenige afgevaardigden uit de Synode, een gesprek zou houden met GOMARUS. Zeer noode bewilligden Curatoren in deze voorwaarde, *te meer*, (dus luiden de eigene, hoogst opmerkelijke woorden van hunne *Resolutiën*) *omdat daarbij gevoegd werd, dat het zou moeten geschieden in tegenwoordigheid van de Gedeputeerden der Synode, dewelke altijd getracht hebben, eene stem of gezag in de Universiteit te verkrijgen, alhoewel de Statuten het tegendeel medebragten, en waartoe hun hierdoor als nu een grondslag gelegd zou worden.* De bedoelde zamenkomst had dan ook werkelijk in 's Gravenhage, ten huize van den Curator DOUSA, plaats, en liep, op eene minzame wijze, tot wederzijdsch genoegen af. Dus werd J. ARMINIUS, een man, wiens naam, zoo ten kwade als ten goede, maar al te groote vermaardheid bekwam, doch die bij alle kundigen en gematigden altijd in groote achting gehouden werd en

Digitized by Google

en nog heden wordt, aan de Leidsche Hoogeschool verbonden, wier Bezorgers hem steeds eene bijzondere gunst toedroegen, waarvan zij hem, zoo in de voorwaarden zijner beroeping, als gedurende den loop zijner ambtsbediening, de ondubbelzinnigste blijken gaven; welke blijken misschien het hunne toebragten, om zijnen min gematigden en hooggevoeligen ambtgenoot, GOMARUS, tegen hem te verbitteren. Schier gelijktijdig met ARMINIUS, werd de zoon en naamgenoot van wijlen den Hoogleeraar L. TRELCATIUS tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aangesteld; welken post, en later dien van gewoon' Hoogleeraar, hij, met grooten roem van kunde en gematigdheid, bekleed heeft, tot het jaar 1607, toen hij, tot groote droefheid van alle weldenkenden, en onder deze ook van SCALIGER, die zijne nagedachtenis met een Latijnsch grafschrift vereerde, in den bloeijenden leeftijd van vier-en-dertig jaren, aan de Kerk en de Hoogeschool door den dood ontrukt werd.

Hetzelfde jaar 1603, 't welk de beide laatstgenoemde leeraars aan de Leidsche Academie schonk, verbond ook twee andere mannen aan dezelve, die beide, en vooral de laatste, in het rijk der letteren een' grooten naam verworven hebben, DOMINICUS BAUDIUS namelijk, wiens roem echter door een min geregeld gedrag

Digitized by Google

drag bevlekt werd, en DANIEL HEINSIUS. De eerstgenoemde, een der vroegste kweekelingen dezer Hoogeschool, werd tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Welsprekendheid, de laatste, die zijne studiën, eerst voor weinig tijds, aan dezelve voltrokken, en op wiens vorming SCALIGER, die, tot zijn' dood, hem met zijne bijzondere vriendschap vereerde, boven anderen den gewigtigsten invloed geoefend had, tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Dichtkunde aangesteld, nadat hij reeds eenigen tijd, met toestemming van Curatoren, en onder genot eener vereering tegen vier-honderd gulden 's jaars, doch zonder eenigen Academischen titel, openbare lessen ter verklaring van eenige beroemde Latijnsche dichteren gegeven had. Men vindt namelijk, in de vroegere gedenkschriften der Universiteit, verscheidene voorbeelden, dat deze of gene vrijheid verkreeg, om, bij wijze van proeve, over de eene of andere wetenschap openbare lessen te houden, en daarop, naarmate zijn onderwijs meerdere of mindere goedkeuring vond, onder eenigen titel, aan de Hoogeschool verbonden, of ook, met toewijzing van eene vereering voor zijne bewezene diensten, ontslagen werd. Op die wijze werd, onder anderen, thans D. HEINSIUS, en later PETRUS CUNAEUS, een man, die mede tot groote vermaard-

Digitized by Google

maardheid opklom, onder het getal der Hoogleeraren opgenomen

Het jaar 1604 leverde weinig merkwaardigs op voor de Hoogeschool; alleen was het laatste gedeelte daarvan voor dezelve treurig door het overlijden van hem, die, van hare eerste instelling af, gedurende eene reeks van negen-en-twintig jaren, met den loffelijksten ijver voor hare belangen gewaakt, en, zoo door zijne onvermoeide werkzaamheid ten haren nutte, als door den luister van zijnen alom beroemden naam, haren bloei grootelijks bevorderd, en inzonderheid niet weinig had toegebragt, om haar van vermaarde Hoogleeraren te voorzien, ik bedoel den beide in de krijgs- en letterkundige geschiedenis glansrijk schitterenden, en door deugden niet minder, dan door afkomst, edelen J. DOUSA. Deze namelijk werd, op den 8 van Wijnmaand dezes jaars, in den ouderdom van negen-en-vijftig jaren, aan het Vaderland, de Hoogeschool en de letteren door den dood ontrukt, tot groote droefheid van alle vereerders van uitstekende verdiensten, en inzonderheid van allen, wien de welvaart en bloei der Leidsche Hoogeschool ter harte ging. Van hier ook, dat hare gezamenlijke leeraren zich naar 's Hage begaven, ten einde, door hunne tegenwoordigheid, aan de uitvaart van dezen edelen beschermheer der wetenschappen luister bij te zetten, en hunnen dankbaren eer-

Digitized by Google

eerbied voor zijne nagedachtenis openlijk aan den dag te leggen.

Intusschen werd de Hoogeschool meer en meer door twisten over Godgeleerde onderwerpen beroerd, die echter voornamelijk onder de studerende jongelingschap, minder, althans niet in het openbaar, onder de Hoogleeraren gevoerd werden, welke laatsten raadzaam vonden den uiterlijken schijn aan te nemen, van in onderlinge eendragt te leven. Een merkwaardig bewijs hiervan doet zich voor in het antwoord, door hen gegeven op de vraag, welke hun, ten gevolge van een bij de Klassis van Dordrecht uitgeschreven bezwaar, waarbij dezelve de Synode opwekte, om op middelen te denken ter voegelijkste en spoedigste nederlegging der geschillen, in de Kerk en Hoogeschool te Leiden gerezen, door Curatoren gedaan was, of hun ook eenige verschillen omtrent wezenlijke leerpunten bekend waren. Bij dat antwoord toch, niet slechts door de drie Hoogleeraren in de Godgeleerdheid, F. GOMARUS, J. ARMINIUS, en L. TRELCATIUS, maar ook door den Regent van het Staten-Collegie, J. KUCHLINUS, geteekend, verklaren deze, met afkeuring van de handelwijze der Klassis, dat, hoezeer zij wel gelooven, dat er onder de Studenten meer twisten in zwang gingen, dan hun lief was, zij echter niet weten, dat er, ten aanzien der waarheden van het Chris-

te-

Digitized by Google

telijk geloof, tusschen de Hoogleeraars in de Godgeleerdheid eenig geschil plaats had, met betuiging verder van hunne bereidwilligheid, om tot vermindering van dergelijke twisten onder de Studenten alle naarstigheid aan te wenden. Het was dan ook, op grond vooral van deze verklaring, gegeven den 10 van Oogstmaand des jaars 1605, dat Curatoren, getrouw aan hun aangenomen beginsel, om zich tegen de pogingen der Geestelijkheid, ter bekoming van eenig gezag in zaken, de Universiteit betreffende, met nadruk te verzetten, stellig weigerden te voldoen aan het verlangen der Zuid- en Noord-Hollandsche Synode, hun door derzelver afgevaardigden te kennen gegeven, dat zij, namelijk, zekere hun, uit naam van beide Synoden, overgeleverde artikelen aan de Hoogleeraren in de Godgeleerdheid voorhouden, en van dezen daarop derzelver stellig antwoord en verklaring zouden vorderen. Het is intusschen uit de Kerkelijke geschiedenis van die dagen genoeg bekend, dat tusschen ARMINIUS en GOMARUS zeer ernstige geschillen over duistere en moeijelijke punten, toen door velen tot de Christelijke geloofsleer betrokken, maar, volgens het gevoelen ook van meer verstandigen en doorzigtigen in die dagen, en het eenstemmig oordeel van alle verlichte Godgeleerden in onzen leeftijd, eigenlijk tot de Godgeleerdheid, of liever tot de Bovennatuurkunde behooren-

Digitized by Google

rende, van de zijde des laatsten althans, met veel heviglieid gevoerd werden; geschillen, die, van de Hoogeschool tot de Kerk overgebragt, beide in geene geringe beroering stelden. Ik vind echter, 't geen opmerkelijk is, van die geschillen, noch in de *Resolutiën* van Curatoren, noch in de *Handelingen* van den Senaat, eenig regtstreeksch gewag gemaakt, ten bewijze, dat de tusschenkomst der eersten daarbij nimmer vereischt, noch ook de laatste daarover door eene der beide partijen immer werd lastig gevallen. In hoeverre dit aan de zachtmoedige gematigdheid van ARMINIUS, en de gunst, waarin hij, vooral uit dien hoofde, ten einde toe bij Curatoren stond, en die misschien aan de heviglieid van zijn' ambtgenoot ten breidel strekte, moet worden toegeschreven, wil ik thans niet onderzoeken, maar liever uit het gemelde stilzwijgen, met toestemming, naar ik vertrouw, van mijne lezeren, eenen grond ontleenen, om mij van de onaangename taak der breedere vermelding van de voornoemde geschillen te ontslaan.

Ik mag echter niet geheel met stilzwijgen voorbijgaan een verschil van een' anderen aard, 't welk, in het laatst des jaars 1607, oprees, en eene hevige beroerte aan de Hoogeschool te weeg bragt. De aanleiding daartoe moet hier kortelijk vermeld worden. Zeker Student, met name ASSUERUS HORNHOVIUS, gaf op den avond van den

Digitized by Google

den dag, waarop hij, des morgens, tot Doctor in de Regten bevorderd was, zijnde de 25 van Wintermaand des voornoemden jaars, een' vrolijken maaltijd, waarop, onder anderen, ook de voorzitter bij zijne Disputatie, de Hoogleeraar E. BRONCKHORST, tegenwoordig was geweest. Bij het naar huis geleiden van dezen, was de luidruchtigheid der Studenten oorzaak, dat de wacht, bestaande zoo uit schutters, als soldaten, op de been kwam; en nu ontstond weldra tusschen deze en de Studenten eene hevige woordwisseling, die van een gevecht gevolgd werd. Een der soldaten, hierbij zijn roer lossende, trof den voornoemden HORNHOVIUS zoo, dat hij dood ter aarde viel. Geweldige ontsteltenis niet alleen, maar ook hevige verbittering baarde dit treurig voorval onder zijne metgezellen; en het stedelijk en academisch bestuur trok zich de zaak eerlang ernstig aan. Intusschen ging de regtspraak over den in hechtenis genomen' soldaat langzamer voort, dan het ongeduld der Studenten, die hem, als straatschender en moordenaar, dadelijk wilden veroordeeld en teregt gesteld hebben, gedoogen kon; en dezelve werd nog meer vertraagd door een ontstaan verschil over de regtspleging tusschen die van de Hoogeschool en de Stad, bewerende de eersten, dat hij, als het feit aan een lidmaat der Academie gepleegd hebbende, voor hare vierschaar

Digitized by Google

behoorde te regt te staan, terwijl Burgemeesteren staande hielden, dat hij, als in hunnen eed en dienst zijnde, door de stedelijke regtbank moest gevonnist worden. Het verschil werd door beide partijen aan de Staten verbleven, die ten voordeele van de stedelijke Regering beslisten. In zoo verre echter werd aan die van de Hoogeschool genoegen gegeven, dat, in 't vervolg, eene andere orde op de nachtwacht gesteld, en een afzonderlijk ligchaam daartoe door de Staten verordend werd, 't welk aan de Vierschaar der Universiteit, en te gelijk aan de Regeerders van Leiden, bij eede, verbonden was, en voor de helft door de Staten van het gewest, voor de wederhelft door de stad besoldigd werd. Deze schikkingen echter waren zoo verre af, van de gemoederen der Studenten tot bedaren te brengen, dat zij, integendeel, hun misnoegen, 't welk zij te voren reeds op eene ongeregelde wijze geuit hadden, nu tot de verregaandste ongebondenheden deden uitbarsten. Ergerlijk vooral was het tooneel, 't welk op den 8 van Sprokkelmaand des jaars 1608, ter gelegenheid van de jaarlijksche verwisseling van het Rectoraat, werd aangerigt, toen de plegtigheid, in spijt eener voorafgegane, ernstige waarschuwing van Rector, Curatoren en Assessoren der Hoogeschool, en met vertreding van het ontzag, 't welk derzelver tegenwoordigheid

Digitized by Google

heid en die van de verdere leden van den Academischen Senaat, en de Regering van Leiden moest inboezemen, op de balddadigste wijze door hen gestoord werd. Nu begrepen de gezamenlijke Bestuurders der Academie, ter handhaving van hun op de verregaandste wijze geschonden en vertrapt gezag, ernstiger maatregelen te moeten nemen, en lieten, ten dien einde, eenige voorname belhamels in hechtenis zetten, andere, die voortvlugtig waren, indagen. Voorts vernietigden zij een Collegie, onder de Studenten, uit afgevaardigden der verschillende natiën, opgerigt, als 't welk zij voor het voornaamste broeinest der gepleegde ongeregeldheden hielden, en waarover reeds vroeger klagten gevallen waren. Toen door dit een en ander de geest van moedwil, blijkens aangeplakte schotschriften, en dreigende en oproerige stukken, nog niet genoeg bedwongen scheen, besloot men tot het vonnissen der gevangenen over te gaan, en werden, ten gevolge daarvan, verscheidene Studenten met ontzetting van hun lidmaatschap der Universiteit en verbanning voor korteren tijd uit de stad en haar regtsgebied, of op eenige andere wijze, gestraft. Als op deze regtspleging weder nieuwe balddadigheden voor de huizen en aan de deuren van sommige Assessoren waren aangerigt, en die van den Geregte, bij openbare afkondiging,

eene belooning van twee honderd gulden hadden uitgeloofd aan die genen, die de daders daarvan zouden aanwijzen, ontstond, op den avond van den dag der afkondiging, andermaal nieuwe beroerte, veroorzaakt door den doodslag van een' der Studenten, die door zijnen makker in een tweegevecht, het gevolg van een tusschen hen gerezen verschil over het gelag, was nedergeveld. De overigen namelijk, onkundig van de aanleiding der nederlaag, stelden zich in 't hoofd, dat ook deze door een' soldaat in dienst der stedelijke Overheid was omgebragt, kreten, dat de stad voor hen een moordkuil was, begaven zich naar de woning van den Rector Magnificus, en verpligtten dezen hen naar het stedelijk Raadhuis te vergezellen, ten einde hunne klagten bij de Regering in te brengen. Doch hier de ware toedragt der zaak verstaande, gevoelden zij berouw wegens hunne overijling, en keerden beschaamd naar hunne woningen terug. Inmiddels was door een aantal Studenten een smeekschrift aan zijne Excellentie Prins MAURITS overgeleverd, strekkende om, op grond, dat al het voorgevallene uit overmaat van jeugdige drift, misverstand en onbedachtheid gesproten was, volkomene vrijspraak en verschooning te verwerven. De Academische Vierschaar, in wier handen dit smeekschrift door den Prins gesteld was, verleende daarop wel gunstig voorschrij-

schrijven, maar meende echter van die vrijspraak dezulken te moeten uitzonderen, tegen wie reeds vonnis geveld was, ten ware deze zich, met bekentenis van schuld, om vernietiging der tegen hen geslagene vonnissen, tot den Vorst moggen wenden. Toen eindelijk ook deze een dergelijk smeekschrift hadden ingezonden, vond zijne Excellentie geraden, eene volstrekte en algeheele uitdelging van straf te verleenen, en al het gebeurde ganschelijk in vergetelheid te stellen. En hiermede werd ten laatste deze zoo hevige en, in hare gevolgen, voor de welvaart der Academie hoogst bedenkelijke beroerte volkomen gestild en ter nedergelegd, tot geene geringe blijdschap van allen, die in den bloei der Hoogeschool belang stelden, en die, zoo de wijsheid en kloekmoedigheid van hare bestuurderen, als de verstandige zachtmoedigheid van den Prins hartelijk toejuichten. Ik heb gemeend de omstandigheden van deze beroerte, getrokken uit het naauwkeurig verhaal, daarvan in de gedenkrollen van Curatoren voorhanden, eenigzins breeder te moeten mededeelen, zoo om de merkwaardigheid der zaak zelve, als omdat dezelve kunnen dienen ter toelichting van de beroemde Redevoering *tot de oproerige Studenten* (*ad Studiosos tumultuantes*) onder de Latijnsche Redevoeringen van D. BAUDIUS te lezen, doch, tot ongenoegen van haren maker, nimmer in het

openbaar uitgesproken, daar men vrees had, dat hieruit nieuwe onaangenaamheden mogten oprijzen.

Was de uitgang van het jaar 1607 en de aanvang van het volgende zorgelijk en bekommerend voor de Hoogeschool, ook het begin van het jaar 1609 was voor dezelve treurig. Op den 21 van Louwmaand namelijk van dat jaar werd, door het overlijden van JOSEPHUS JUSTUS SCALIGER, een der helderste lichten, waarin zij zich immer verblijden mogt, voor haar uitgedoofd. Zijn leeftijd was wel merkelijk gevorderd, als hebbende hij den ouderdom van ruim acht-en-zestig jaren bereikt, maar echter niet zoo verre, of men mogt zich vleijen, van nog eenigen tijd van zijn verblijf aan de Hoogeschool vrucht te zullen hebben. Zijn afsterven wekte dan ook een' algemeenen rouw, waarvan de Academische Senaat blijken gaf door het besluit, dat, wegens zijn overlijden, de openbare lessen, gedurende eene week, zouden stilstaan. Ook Curatoren leiden hunne groote genegenheid en diepe hoogachting voor den man openlijk aan den dag, daar zij besloten een' gedenksteen, met een gepast Latijnsch opschrift, voor hem op te rigten, 't welk in de Vrouwen-Kerk, de plaats zijner begrafenis, omstreeks het gestoelte, waarin hij aldaar de openbare Godsdienstoefening in de Fransche taal plagt bij te wonen, geplaatst, en

na

Digitized by Google

na het verlaten en afbreken der genoemde Kerk in den jare 1819, in die van den H. Petrus werd overgebragt. Ook was hij dien rouw, die eerbetooning ten volle waardig, niet slechts om de uitstekende diensten, welke hij aan de letteren en wetenschappen in 't gemeen bewezen had, maar ook om het groote nut, 't welk hij der Leidsche Hoogeschool had toegebragt. Niet alleen toch lokte de algemeen verbreide vermaardheid van zijnen naam vele in- en uitheemsche jongelingen derwaarts, maar ook was zijn verkeer, hoezeer hij de gewone ambtsverrigtingen van een' Hoogleeraar niet waarnam, voor vele edelaardige jongelingen hoogst leerrijk en nuttig. Ten bewijze hiervan zal het genoeg zijn, mijne lezers te wijzen op 't geen D. HEINSIUS, in den hoogst merkwaardigen brief over den dood van SCALIGER aan ISACUS CASAUBONUS geschreven, aangaande de verpligtingen meldt, welke hij aan dien Fenix der toenmalige Geleerden had. Die brief stelt tevens het karakter van SCALIGER, hoezeer van menschelijke gebreken en in 't bijzonder van eene te groote gevoeligheid en drift, waardoor hij wel eens tot onbillijke beoordeeling van anderen werd weggesleept, niet geheel vrij te spreken, in een waarlijk beminnelijk en eerbiedwekkend licht. Voorts gaf SCALIGER, bij zijn afsterven, nog een sprekend bewijs van zijne dankbare genegenheid voor de Hoogeschool,

 door

Digitized by Google

door aan dezelve een gedeelte van zijne rijk voorziene boekerij ten geschenke achter te laten; 't welk ook nog geen gering sieraad van haren aanzienlijken boekenschat uitmaakt. Hetzelfde jaar, dat SCALIGER aan de Hoogeschool ontrukte, beroofde dezelve ook van het licht van JACOBUS ARMINIUS, op den 17 van Wijnmaand, in den bloeijenden leeftijd van negen-en-veertig jaren, overleden; een' man, gelijk bij vele andere gematigde en geleerde mannen, zoo ook bij SCALIGER, in groote achting, en wiens dood, deels om zijne uitstekende kunde en bekwaamheden en zijn' vredelievenden aard, deels om de treurige geschillen en twisten, waartoe de keuze van zijnen opvolger aanleiding gaf, voor de Academie hoogst smartelijk was, hoezeer die voor hemzelven, om 't geen eenige jaren later is voorgevallen, als een wezenlijke zegen beschouwd mag worden. Dat ook de wederwaardigheden, welke de Hoogeschool in de laatste jaren, zoo door de voorgemelde hevige beroerte onder de studerende jongelingschap, als door het overlijden van zoo beroemde mannen en de geschillen over den opvolger van ARMINIUS gerezen, troffen, niet zonder nadeelige gevolgen voor dezelve geweest zijn, blijkt uit het verminderd getal van ingeschrevene leden in de jaren 1609 en 1610. In het eerstgenoemde jaar toch beliep het getal derzelve

slechts

Digitized by Google

slechts honderd twee-en-zestig, en in het volgende nog tien minder, terwijl hetzelve in de vier vorige jaren, met uitzondering van het jaar 1606, toen het honderd negen-en-tachtig bedroeg, telkens tot merkelijk boven de tweehonderd gestegen was. Gelukkig echter herstelde zich dit weder in de beide volgende jaren 1611 en 1612, als bedragende het getal van ingeschrevenen voor het eerste tweehonderd acht-en-twintig, en voor het laatste tweehonderd zes-en-dertig.

Zeer veel moeijelijkheid en twist werd, gelijk wij boven reeds met een enkel woord aanduidden, door de benoeming van eenen opvolger voor ARMINIUS veroorzaakt. Curatoren zochten daartoe, in de eerste plaats, 's Prinsen hofprediker, den beroemden JOHANNES UYTENBOGAERT, aan; die, schoon in 't eerst groote zwarigheden makende, zich ten laatste, op herhaalden nadrukkelijken aandrang, niet ongenegen toonde, indien hij van zijnen ambtgenoot (in plaats van den reeds in den jare 1607 overledenen L. TRELCATIUS *de jonge* te beroepen) verzekerd was. Op zijne aanbeveling, werd daarop besloten, aan CONRADUS VORSTIUS, Professor aan het Seminarium te Steinfort, het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid aan te bieden. Volgens gedane belofte aan de genen, die ten dien einde tot hem waren afgevaardigd, kwam deze zelve, in den herfst des jaars 1610, naar Leiden.

Inmiddels waren er groote zwarigheden tegen zijne benoeming ingebragt, daar hij van zeer verderfelijke dwaalbegrippen beschuldigd werd, die men in zijn werk *de Deo ejusque attributis* meende te ontdekken, en naar Godverloochening hield te zweemen, ja ('t geen in die dagen nog schier voor erger gehouden werd) met de wangevoelens van SOCINUS overeenkomst te hebben; welke beschuldiging van het afkeurend oordeel, door de Godgeleerde Faculteit van Heidelberg over het genoemde werk geveld, niet weinig gezag verkreeg. Curatoren, onpartijdig en met bedaarde voorzigtigheid in deze teedere en moeijelijke zaak willende te werk gaan, namen eerst het gevoelen van GOMARUS in, die zich met veel hevigheid tegen VORSTIUS en zijne leeringen uitliet; hoorden hierop den man zelven, en lieten zich daarna door twee Hoogleeraren, in de Godgeleerdheid bedreven, met name PETRUS BERTIUS en GULIELMUS CODDEUS, mitsgaders door ADRIANUS BORRE en YSAACUS JOHANNIS, Predikanten te Leiden en Noordwijk, van de zaak onderrigten. Op de verklaring van dezen, dat zij met VORSTIUS in gesprek geweest en op alle punten volkomen door hem voldaan waren, mitsgaders op de eigene voldoening, die zij, zoo uit de gesprekken met hem gehouden, als uit zijne schriftelijke verdediging, hun later overgeleverd, ontvangen had-

Digitized by Google

hadden, reisden zij, met hem, naar 's Hage, ten einde ook gecommitteerde Raden hem te doen hooren; en, toen deze zijne zaak mede hadden goedgekeurd, besloten zij, met zijne beroeping voort te gaan. Inmiddels vonden zij goed te beproeven, of het hun gelukken mogt, een' man van vermaardheid en onbesprokene regtzinnigheid, PETRUS MOLINAEUS namelijk, Predikant te Parijs, en vroeger buitengewoon' Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan deze Hoogeschool, ter aanvaarding van het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid te bewegen, na zich echter alvorens verzekerd te hebben, dat hij geene zwarigheid maakte, het gezag der Overheid in kerkelijke zaken te erkennen, en omtrent de bekende vijf artikelen, tusschen de Remonstranten en Contra-remonstranten in geschil, verdraagzaamheid te oefenen: doch hunne hiertoe aangewende pogingen, hoezeer in 't eerst een' goeden uitslag belovende, liepen ten laatste ganschelijk te loor. Zelve achtten zij raadzaam hun oogmerk te laten varen, om JOHANNES ARNOLDI, Predikant te Leiden, gedurende het openstaan van den tweeden en derden leerstoel, lessen in de Godgeleerdheid te doen geven, daar GOMARUS uitdrukkelijk weigerde met gemelden ARNOLDI goede vriendschap aan te kweeken. Bij deze gelegenheid leerden zij, die den genoemden GOMARUS nog over andere

dere punten, als over het verhandelen zijner eigene *stellingen*, in plaats van de H. Schrift, bij zijne lessen, het openlijk aantasten van den persoon van P. BERTIUS, thans Regent van het Staten-collegie, en meer andere bijzonderheden onderhouden hadden, op nieuw deszelfs hooghartig karakter kennen, blijkbaar vooral in zijne verklaring, *dat de kerkelijke personen hunne ambten en bedieningen van God hadden en van Hem afhingen, en daarom vooral schuldig waren Gode te gehoorzamen, zoo verre zij niets stelden, dat tegen God en zijn woord was.*

Nog eene andere zorg hield Curatoren thans bezig, het bekomen namelijk van een' vermaard' Hoogleeraar in de Regten, als waaraan de Academie, door het overlijden van C. GROTIUS en G. TUNINGIUS, die beide in die wetenschap met lof onderwezen hadden, thans behoefte had. Doch hunne pogingen, zoo te dezen tijde, als later aangewend, om een' beroemd' buitenlandsch' geleerde aan de Hoogeschool te verbinden, hadden de gewenschte uitkomst niet. Middelerwijl vonden zij, in den aanvang des jaars 1611, toen de leden van den Academischen Senaat tot op zeven waren uitgestorven, raadzaam, ter aanvulling van derzelver getal, tot gewone Hoogleeraren in de Regtsgeleerdheid te benoemen CORN. SWANENBURG en CORN. PYNAKER, in de Geneeskunde O. HEUR-

NIUS

Digitized by Google

NIUS, in de Historiën DOM. BAUDIUS, en in de Natuurkunde REIN. BONTIUS, die allen tot dus verre, als buitengewone Hoogleeraren, in de voornoemde wetenschappen onderwijs hadden gegeven. Doch keeren wij tot de zaak van VORSTIUS terug.

In Grasmaand des jaars 1611 op nieuw te Leiden gekomen, vond deze, wegens de hevige tegenkantingen, welke zijne benoeming van de zijde der Geestelijkheid ontmoette, zich zeer bezwaard, om den hem opgedragenen post werkelijk te aanvaarden, en ontwierp, alvorens dit te doen, eenige artikelen, ten getale van vijf, van welker goed- of afkeuring zijn eindelijk besluit zou afhangen. Curatoren vonden geene zwarigheid, in de gestelde voorwaarden te bewilligen, en namen, dien ten gevolge, een besluit, waarbij zij verklaarden VORSTIUS voor verbonden te houden aan de Hoogeschool. Dit echter belette niet, dat hij kort daarna, en wel op den 29 van Grasmaand, met hunne toestemming en in hun bijwezen, nog in de vergadering der Staten van Holland gehoord werd op de bezwaren, door PLANCIUS en vijf andere Gedeputeerden der Synode tegen hem ingebragt; 't welk mede in tegenwoordigheid van UYTENBOGAERT en vijf andere, met dezen eenstemmig denkende, Predikanten geschiedde. Na den afloop van dit onderzoek, 't welk, wegens de me-

nig-

Digitized by Google

nigte van zaken, die het onderwerp der redewisseling uitmaakten, verscheidene dagen aanhield, verzochten de Staten zoo PLANCIUS en zijne medeafgevaardigden, als UYTENBOGAERT en de zijnen, hun met hun oordeel en raad te willen dienen. Het gevoelen der eersten, die betuigden over de antwoorden van VORSTIUS niet voldaan te zijn, strekte om zijne benoeming tot Hoogleeraar ernstig af te raden, terwijl de laatsten, daarentegen, verklaarden, dat VORSTIUS zich, naar hun oordeel, tegen de hem te last gelegde beschuldigingen volkomen verantwoord had, en dat zij hem hielden voor een' treffelijk' persoon, om aan de Hoogeschool en Kerk nut te stichten, wegens de zedigheid, geleerdheid en vredelievendheid, en vooral het geduld, die zij, gedurende deze onderhandeling, in hem opgemerkt hadden; weshalve zij van oordeel waren, dat de Staten hem behoorden aan de hand te houden, en in de Universiteit te gebruiken. Daar, bij de stemming over deze zaak, in de vergadering der Staten eenig verschil van gevoelen plaats had, als willende elf leden, dat men dadelijk tot de eindelijke aanstelling van VORSTIUS zoude overgaan, terwijl de overige verlangden, dat men den afloop eener nadere mondelijke onderhandeling der Predikanten verbeiden zou, besloten Curatoren, inschikkelijkheidshalve, de voltrekking van het

het beroep zoo lang uit te stellen, tot de Staten op de voorzeide onderhandeling zouden beschikt hebben. Doch, toen nu eerlang derzelver vergadering gescheiden was, zonder dat daarin over de beroeping van VORSTIUS nader gehandeld was, vonden Curatoren goed tot zijne eindelijke aanstelling als gewoon Hoogleeraar in de Godgeleerdheid over te gaan, gelijk dan ook, met uitvaardiging der noodige stukken en zijne inleiding in den Academischen Senaat, geschiedde. Hierop keerde VORSTIUS naar zijne vroegere woonplaats terug, onder belofte van zijnen post, in de eerst volgende Herfstmaand, werkelijk te zullen aanvaarden. Inmiddels bleven zijne tegenstanders niet werkeloos, maar bragten nieuwe bezwaren tegen hem in; waarop Curatoren besloten, den Predikant UYTENBOGAERT, nevens hunnen Secretaris N. VAN ZEYST, af te vaardigen, om te Deventer met hem over die bezwaren in onderhandeling te treden. Dan naauwelijks was bij hen het schriftelijk berigt hunner gelastigden ingekomen, dat VORSTIUS hun op alle punten, tegen hem ingebragt, volkomen genoegen had gegeven, of Curatoren vonden zich verpligt hun een aantal nieuwe stukken, ter zijner beschuldiging door de Staten van Vriesland ingezonden en in hunne handen gesteld, te doen geworden, ten einde ook daarop het antwoord van den genoemden Hoogleeraar

te

Digitized by Google

te hooren. Deze gaf op dezelve, niet slechts mondelijk, aan de meergenoemde afgevaardigden een bescheid, 't welk hem, naar hun oordeel, volkomen regtvaardigde, maar deelde hun ook schriftelijk een uitvoerig antwoord aan Curatoren, in de Latijnsche taal, mede, 't welk, door dezen rijpelijk overwogen, hun voorkwam eene geheel voldoende wederlegging der tegen hem ingebragte beschuldigingen, voornamelijk tot zijne gehechtheid aan de wanbegrippen van SOCINUS, en gemeenschap met deszelfs aanhangeren betrekking hebbende, te bevatten. Zij besloten derhalve eendragtelijk, VORSTIUS aan te schrijven, om met den eersten ter aanvaarding van zijnen post naar Leiden te komen, met toezegging, dat, het zij hij dadelijk tot het houden van lessen gebruikt werd, of niet, waarover zij zich de beschikking voorbehielden, de hem toegezegde jaarwedde hem zou worden uitgereikt. Ten gevolge van dit schrijven naar Leiden gekomen, verkreeg VORSTIUS gereedelijk van Curatoren een toestemmend antwoord op zijn verzoek, om niet eerder den leerstoel te beklimmen, dan nadat hij zich, ten overstaan der afgevaardigden van Vriesland, in de Statenvergadering, van de hem aangewrevene kladde zou gezuiverd hebben. Dan eerlang wist men een' nog geduchter' tegenstander tegen hem op te maken in JACOBUS I, Koning van Engeland,

Digitized by Google

land, die, met meer drift naar den eernaam van een groot Godgeleerde, dan dien van een groot Regent strevende, aan de Godsdienstige geschillen van dien tijd ijverig deel nam, en ook nu zijne koninklijke uitspraak tegen VORSTIUS en diens schriften, met nadruk, deed gelden. Het ontzag vóor dezen veelvermogenden regter woog zoo zwaar bij de Staten van Holland, dat zij het ongeraden vonden, in spijt van zijne stellige afkeuring, VORSTIUS als openbaar leeraar te doen optreden, en derhalve een besluit namen, waarbij hem, met behoud der hem toegezeide jaarwedde, de stad Gouda ter verblijfplaats werd aangewezen. Hier onthield hij zich vervolgens tot het jaar 1619, toen hij, na de veroordeeling zijner zaak door de Dortsche Kerkvergadering, van zijne jaarwedde ontzet werd, en zich eene veilige schuilplaats buiten de Nederlanden koos.

Ziet daar een beknopt verslag van hetgeen in de zoo veel geruchts gemaakt hebbende zaak der beroepinge van VORSTIUS gehandeld is. Zonder mij over de gegrondheid, of ongegrondheid der met zoo veel bitterheid tegen hem ingebragte beschuldigingen eenig stellig oordeel aan te matigen (een oordeel, 't welk ook de geleerde schrijvers van de *Geschiedenis der Hervormde Kerk in Nederland* gemeend hebben voorzigtiglijk te moeten ontwijken (*)) zij het ge-

(*) Zie het genoemde werk, II D. bl. 198, en vooral de *Aanteekeningen* op hetzelve, bl. 134 — 139.

Digitized by Google

genoeg te zeggen, dat, voor zoo veel mij uit de stukken, rakende dit onderwerp, in de Handelingen van Curatoren voorhanden, gebleken is, die beschuldigingen, welke uit zijn werk *de Deo ejusque attributis* getrokken zijn, voornamelijk haren grond hebben in duistere en voor eene tweeledige verklaring vatbare uitdrukkingen, en dat in het bijzonder die, waarbij hem de dwalingen van SOCINUS en vriendschappelijke betrekkingen met deszelfs volgeren worden te laste gelegd, eeniglijk daaruit gesproten zijn, dat VORSTIUS niet alles, wat SOCINUS geleerd en geschreven had, evenzeer afkeurde, en, om van zijne gevoelens grondig onderrigt te worden, ter bekoming van Sociniaansche werken, in vroegeren tijd, wel eens naar Polen geschreven had. Meer gematigden erkenden den schrijver voor den meest bevoegden uitlegger van de duistere en dubbelzinnige uitdrukkingen, door hem gebezigd, en zagen in den man, die zich geene moeite ontzag, om de zoo zeer uitgekretene gevoelens van SOCINUS uit diens eigene schriften en die zijner volgeren te leeren kennen, en die, hoezeer ook deszelfs dwalingen, strijdig met de algemeene leer der Christenheid en de duidelijke uitspraken der H. Schrift, afkeurende, echter aan het goede, dat in hem was, hulde deed, den liefhebber van grondig onderzoek en bondige geleerdheid, den onpartijdigen vriend der waarheid. De hevigheid, daar-

Digitized by Google

daarentegen, van de driftige voorstanders der regtzinnige Kerkleer wilde geene andere uitlegging van duistere plaatsen, dan hunne eigene, aannemen, en verklaarde ieder, die SOCINUS en de zijnen niet, als dienaars van logen en ongeregtigheid, hartgrondig verfoeide, en zich van alle, ook de geringste gemeenschap met hen onthield, voor deszelfs aanhanger en volger. Het is intusschen zeer te bejammeren, dat de zaak der beroeping van VORSTIUS immer ter bane werd gebragt, daar dezelve grootelijks medewerkte, om het vuur der Godsdienstige geschillen hoe langs hoe feller te doen branden, en in 't bijzonder den haat tegen alle vrienden en volgers van ARMINIUS meer en meer te ontsteken.

Terwijl de zaak van VORSTIUS nog hangende was, besloot GOMARUS eene Hoogeschool te verlaten, welker bestuurders meermalen getoond hadden, met een' gansch anderen geest, dan de zijne, bezield te zijn. Hij vertrok dan, in den jare 1611, van Leiden naar Middelburg, om aldaar het predikambt te vervullen, en te gelijk aan de daar ingestelde doorluchtige School de Godgeleerdheid en de Hebreeuwsche taal te onderwijzen, na aan zijne toehoorders, met ronde woorden, te hebben te kennen gegeven, dat de beroeping van den onregtzinnigen VORSTIUS de voorname oorzaak was van zijn vertrek. Curatoren, hoezeer anders eenen man,

Digitized by Google

wiens geleerdheid zij wel in groote achting hielden, doch van wiens hooghartigheid en bitterheid zij meermalen de onaangename ondervinding gehad hadden, niet ongaarne de Hoogeschool ziende verlaten, vonden zich echter thans door zijn vertrek in merkelijke ongelegenheid, daar, met hetzelve, het onderwijs in de Godgeleerdheid geheel stil stond. Zij lieten derhalve geene pogingen onbeproefd, om JOHANNES POLYANDER VAN KERKHOVEN, Predikant bij de Walsche Gemeente te Dordrecht, een' man van algemeen erkende regtzinnigheid, maar van wiens vredelievend en gematigd karakter zij tevens de voldoendste berigten ontvangen hadden, ter aanvaarding van het Hoogleeraarambt te bewegen, en hadden het genoegen daarin, naar wensch, te slagen. Tot tweeden Hoogleeraar in de Godgeleerdheid beriepen zij den sedert vooral vermaard gewordenen SIMON EPISCOPIUS, Predikant te Bleiswijk, een' bekend' volger van ARMINIUS, en die, hoezeer ook van eene vurige en levendige geaardheid, welke door zijnen jeugdigen leeftijd nog verhoogd werd, echter met zijnen wijzen en gematigden ambtgenoot in vrede leefde. Door deze keuze van twee mannen van verschillende gevoelens, maar gereed elkanderen in liefde te dragen, meenden zij best de belangen der Hoogeschool te behartigen, en hunne eigene onzijdigheid aan den dag te leggen.

Digitized by Google

gen. Ook bevestigde de uitkomst, met opzigt tot het eerste, de gegrondheid van hunne meening, daar de Academie, die, in de jaren 1609 en 1610, eene merkelijke vermindering ondergaan had, als hebbende het getal van ingeschrevenen, in het eerstgenoemde jaar, slechts honderd-twee-en-zestig, en, in het laatste, niet meer dan honderd twee-en-vijftig bedragen, in de naastvolgende jaren, weder eene merkelijke vermeerdering van leden ondervond. Immers was het getal van ingeschrevenen, in het jaar 1611, reeds tot twee-honderd-acht-en-twintig geklommen, en, in den jare 1613, steeg het tot twee honderd-vier-en-zeventig, ja, in 1617, tot twee-honderd-drie-en-negentig.

De waakzame zorg van Curatoren bepaalde zich niet enkel tot het vak der Godgeleerdheid, maar strekte zich evenzeer tot andere wetenschappen uit. Boven werd reeds met een woord gemeld, dat zij, met allen ernst, bedacht waren, om een' Regtsgeleerde van grooten naam aan de Academie te verbinden. In 't bijzonder lieten zij geene pogingen onbeproefd, om den vermaarden SCIPIO GENTILIS ter aanvaarding van het Hoogleeraarambt te Leiden over te halen, en kwamen zelfs zoo verre, dat zij hem eene voor die tijden zeer aanzienlijke jaarwedde van vijftien honderd guldens, en bovendien vrije woning toezeiden; dan de gegronde hoop,

die zij voedden van aan hunnen wensch voldaan te zullen zien, werd (door welke oorzaak, is mij niet gebleken) ten laatste geheel verijdeld. Intusschen gevoelden zij meer en meer de noodzakelijkheid der aanvulling van het getal van Regtsgeleerde Professoren, dat door het ontslag, gegeven aan CORNELIS PYNAKER, op het vernemen van zijne onderhandelingen met die van Groningen, waar, in den jare 1614, mede een Hoogeschool was opgerigt, nog verminderd was. Zij besloten derhalve, in Sprokkelmaand des jaars 1615, CORNELIS BOSCH, of, gelijk hij zich, met overbrenging van zijnen naam in het Latijn, mede schreef, CORNELIUS SYLVIUS, Advocaat voor den Hove van Holland, tot gewoon' Hoogleeraar in de Regten aan te stellen, en namen, schier gelijktijdig, nog WILHELMUS BONTIUS tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Instituten aan. Eene gewigtige dienst bewezen zij insgelijks aan de Hoogeschool door de benoeming van den geleerden THOMAS ERPENIUS tot Hoogleeraar in de Arabische en verdere Oostersche talen, buiten de Hebreeuwsche, welke benoeming reeds in den jare 1613 plaats had. En, hoezeer zij de moeite en kosten, door hem aangewend, om de Arabische taal en letterkunde meer en meer uit te breiden en in het licht te stellen, wisten op prijs te schatten, deden zij, twee jaren later,

niet

Digitized by Google

niet onduidelijk blijken, door hem eene buitengenwoone vereering van zeshonderd guldens te schenken. Desgelijks hadden een DANIEL HEINSIUS, PETRUS CUNAEUS, die, reeds in het begin van 1612, tot buitengewoon' Hoogleeraar in het Latijn was aangesteld, JOHANNES MEURSIUS en meer anderen, die der Academie, reeds nu, en nog meer in 't vervolg, tot sieraad strekten, gedurig eene bemoedigende ondervinding van de hooge waarde, waarin Curatoren hunne diensten hielden. Van hunnen verlichten ijver voor de uitbreiding der wetenschappen en de bevordering van den roem der Hoogeschool strekt niet minder ten bewijze, dat zij den beroemden aardrijkskundige, PHILIPPUS CLUVERIUS, die zich te Leiden had nedergezet, in den jare 1616, onder den titel van *Geographus Academiae*, eene vereering van vijfhonderd guldens toeleiden, waarin zij, bespeurende zijnen ijver, om door zijne geleerde schriften aan de Hoogeschool luister bij te zetten, van jaar tot jaar, voortgingen.

In het laatstgenoemde jaar 1616 dreigde de rust, die, met opzigt tot de toen blakende Godgeleerde twisten, door de vredelievende gematigdheid der beide Hoogleeraren in de Godgeleerdheid, sedert eenige jaren, aan de Hoogeschool geheerscht had, tot droefheid van alle weldenkenden, gestoord te worden door den on-

 on-

Digitized by Google

onberaden' ijver van een' der Leidsche Predikanten, met name FESTUS HOMMIUS. Deze namelijk had aan zekeren Schepen van Amsterdam, JAN GROOTENHUYSEN genaamd, ongunstige berigten aangaande de leer van EPISCOPIUS medegedeeld, die, ter kennisse van een' der Curatoren, ADRIAAN VAN DER MYLE, gekomen, en door hem ter vergadering van zijne ambtgenooten ingebragt, van zoo nadeelige strekking voor de Hoogeschool gerekend werden, dat men begreep, daarop nader onderzoek te moeten doen. Ten gevolge hiervan, werd eerst EPISCOPIUS, en vervolgens zijn beschuldiger ter vergadering van Curatoren gehoord; waarna deze hen nog beiden tegen elkanderen hoorden. Uit het verslag van dit een en ander, in de Handelingen te lezen, blijkt ten klaarste, dat HOMMIUS, in het beschuldigen van EPISCOPIUS, zoo niet met opzettelijke kwaadwilligheid, ten minste hoogst onbedacht en zonder genoegzamen grond, was te werk gegaan. Als de eerste, niettegenstaande zijne voor Curatoren afgelegde verklaring, dat hij door de antwoorden van EPISCOPIUS voldaan was, en zijne belofte van daarvan aan voornoemden Schepen kennis te zullen geven, voortging met dien Hoogleeraar te lasteren, en voor een' Sociniaan uit te krijten, beklaagde deze zich daarover bij Curatoren, HOMMIUS, hierop voor hen

Digitized by Google

hen ontboden, bragt ter zijner verontschuldiging in, dat hij zulks niet gedaan had, dan uit nooddwang, tot verdediging van zijne eer tegen hetgeen van de zijde van EPISCOPIUS verspreid was, dat hij, bij de vorige onderhandeling, zijne beschuldigingen had moeten terugnemen. Toen hem hierop zijne vroeger gedane verklaring werd voorgelegd, gaf hij tot antwoord, dat hij, bij nader onderzoek der *Stellingen* van EPISCOPIUS, over welke in de vorige bijeenkomst gehandeld was, daarin verscheidene uitdrukkingen ontdekt had, die eene blijkbare overhelling tot de gevoelens van SOCINUS aan den dag leiden. In de daarop ontstane woordwisseling tusschen den Hoogleeraar en Predikant, wist de laatste zijne beschuldiging van Socinianisme wel uit de in geschil zijnde *Stellingen* niet behoorlijk te staven, maar hield dezelve nogtans vol, met aanbieding, om ze, bij een schriftelijk voorstel, niet slechts uit de voornoemde *Stellingen*, maar ook uit andere schriften van EPISCOPIUS te bewijzen. Curatoren, die de zaak liever mondeling, dan bij geschrifte, wenschten afgedaan te zien, konden echter van HOMMIUS, die de ziekte van zijne huisvrouw tot voorwendsel gebruikte, om zich aan hunnen wensch te onttrekken, niet verwerven, dat hij zich aan een gezet mondelijk onderhoud met den Hoogleeraar waagde. Doch, toen par-

tijen, na eenige verdere redetwisten, gescheiden waren, vonden Curatoren, zich nader op de zaak bedenkende, geraden HOMMIUS uit te noodigen, om, volgens zijn aanbod, 't geen hij ten laste van EPISCOPIUS en zijne leer had in te brengen, bij geschrifte aan hunnen Secretaris in te leveren, ten einde door hen overwogen te worden. Ik twijfel echter zeer, of HOMMIUS aan die uitnoodiging voldaan hebbe; althans is mij van deze zaak geen verder gewag in de Handelingen van Curatoren voorgekomen.

In hetzelfde jaar 1616, waarin het straks gemelde plaats had, trof de Academie een merkelijke rampspoed. Op den 11 van Slagtmaand namelijk van dat jaar, werd het gebouw, tot het houden der openbare lessen bestemd, door een' geweldigen brand, voor het grootste gedeelte, vernield. In dat gebouw, hetzelfde, 't welk nog heden, doch merkelijk verfraaid, tot alle openbare Academische handelingen gebruikt wordt, en weleer tot een klooster der dusgenaamde *Witte Nonnen* gediend had, waren, sedert 1581, de openbare lessen gehouden, nadat dezelve eerst in het *St. Barbara* klooster, later tot het Prinsen-hof ingerigt, en, na het jaar 1577, in *het gefaliede Bagijnhof* gegeven waren, waar naderhand de Boekerij en Anatomie geplaatst werden, en nog tegenwoordig, maar met geheele vernieuwing van het gebouw, zich be-

Digitized by Google

bevinden. Spoedig werden, op last van Curatoren, de noodige schikkingen gemaakt, om in de eerste verblijfplaats der Academie, op het tijdperk, waarvan wij spreken, het Prinsen-hof, de openbare voorlezingen door de Hoogleeraren te doen voortzetten; en naauwelijks waren anderhalf jaar verloopen, of het gebouw, ten gevolge van het besluit der Staten van Holland, geheel hernieuwd, verrees, met grooteren luister, uit zijne puinhoopen, en werd, op nieuw, tot dezelfde einden, als te voren, gebruikt.

Als eene niet geheel onbelangrijke bijzonderheid, meenen wij met een woord te moeten berigten, dat op den 11 van Sprokkelmaand des jaars 1617, ter gelegenheid dat de Gezanten van Engeland en Zweden de Hoogeschool met een bezoek vereerden, eenige Studenten, ter hunner eere, het bekende Treurspel van Seneca, de *Troades* geheeten, uitvoerden: eene zaak, den Curatoren zoo aangenaam, dat zij begrepen, die met een geschenk van zestig gulden te moeten erkennen.

Wij zijn thans gevorderd tot het in 's Lands geschiedenis zoo beruchte jaar 1619, 't welk ook voor de Hoogeschool niet zonder gewigtige gevolgen bleef, die echter, gelukkiger wijze, op haren uitwendigen bloei geen' nadeeligen invloed oefenden. Na de groote verandering, in den Staat en de Kerk voorgevallen, en de veroor-

dee-

Digitized by Google

deeling van de leer der Remonstranten door de algemeene Kerkvergadering te Dordrecht, was niets natuurlijker, dan dat men bovenal bedacht was, om de Hoogeschool, van waar de dusgenoemde dwaalleeringen voornamelijk uitgegaan, en door Nederland verspreid waren, van de smette daarvan te zuiveren. Deze zuivering werd met het ligchaam van hare Bezorgers aangevangen, waartoe, reeds in het vorige jaar, de weg gebaand was door een besluit der Staten van Holland, vaststellende, dat voortaan de door hen benoemde Curatoren, niet voor hun leven, maar slechts voor een bepaald getal jaren, dien eerepost bekleeden zouden. Bij dit besluit was tevens bepaald, dat de Heeren VAN MATHENES en VAN DER MYLE, die, tot hiertoe, de zaak der Remonstranten, of, met andere woorden, die der gematigdheid en verdraagzaamheid, het meest begunstigd en met kracht gehandhaafd hadden, en van welke de laatste, als schoonzoon van OLDENBARNEVELDT, bovenal verdacht en gehaat was, op den 8 Februarij dezes jaars zouden aftreden. Van dien dag af, kwam het bestuur der Hoogeschool (gelijk van zelf spreekt, naar oud gebruik, nevens Burgemeesteren van Leiden) aan Jonkheer JOHAN VAN WASSENAAR EN DUIVENVOORDE, Heer van Duivenvoorde, wegens de Ridderschap, Mr. ROCHUS VAN DEN HONAERT, Raads-

Raadsheer in den Hoogen Raad, en Mr. ADRIAAN PAUW, Pensionaris der Stad Amsterdam; alle drie mannen, van wie men zoo veel gematigdheid wachten mogt, als de hevigheid der tijden toeliet. Inzonderheid geldt dit van VAN DEN HONAERT, een' kundig' vriend en beoefenaar der letteren, bij alle geleerde en beroemde mannen van dien tijd in groote achting, en die, als Commissaris op de Dortsche Kerkvergadering, zijne bescheidenheid zoo wel, als zijne begaafdheid, luisterrijk had aan den dag gelegd. Van onderscheidene kanten, vooral van dien der Geestelijkheid, werden de nieuwe Bezorgers der Hoogeschool gedrongen, het werk van hare zuivering en herstelling met kracht ter hand te vatten. Doch huiverig zijnde, om een werk van een' zoo neteligen en hatelijken aard alleen voor hunne rekening te nemen, vonden Curatoren en Burgemeesteren, na ontvangenen last van de Staten van Holland, om op den stand van zaken bij de Universiteit de vereischte orde te stellen, geraden zich tot dezelve Staten te wenden, en hun te vertoonen, dat zij zich tot uitvoering van dien last, welke waarschijnlijk de afzetting en schorsing van eenige Professoren en andere leden der Universiteit ten gevolge zou hebben, door hunne gewone berigtschriften niet genoeg gemagtigd hielden, en derhalve eene nadere en meer bijzondere lastgeving tot dat einde noodig keur-

keurden. Hierop volgde een besluit der genoemde Staten, waarbij ter wederoprigting van den vervallen' staat der Academie, voor deze reize alleen, nevens zijne Vorstelijke Doorluchtigheid, den Prins van Oranje, de Curatoren der Hoogeschool en Burgemeesteren van Leiden, de Heer VAN SWIETEN en een uit de Regeerders van Haarlem, Delft en Alkmaar benoemd en gemagtigd werden, om de noodige verandering en afdanking van Professoren en Regenten van 't Staten-collegie, mitsgaders opgave (*nominatie*) van andere bevoegde personen te doen, uit welke, bij advijs van hooggemelde zijne Vorstelijke Doorluchtigheid, en van Curatoren en Burgemeesteren van Leiden, in plaats van de verlatene, bekwame Professoren en andere Officiers in 't voorschreven Collegie zouden mogen beroepen worden. Ten gevolge van dit besluit, genomen den 4 van Hooimaand dezes jaars, kwamen, reeds op den 9 derzelfde maand, de buitengewone Gemagtigden, nevens Curatoren en Burgemeesteren, te Leiden bijeen, ten einde voorloopig omtrent den staat der zaken en het gedrag der Professoren en verdere leden der Universiteit, over wie klagten waren ingekomen, naauwkeurige berigten in te winnen. Tot dat oogmerk achtten zij het raadzaam, eenige der oudste, ervarenste en meest vertrouwde Professoren uit iedere Faculteit, ten getale van vijf, tot zich

te

Digitized by Google

te ontbieden, en van dezen, onder belofte van geheimhouding, en betuiging van hun vertrouwen, dat zij hun, als opregte en enkel het welzijn der Academie bedoelende mannen, zouden antwoorden, omtrent het gedrag, de diensten, zeden en staat van hunne ambtgenooten en andere leden der Universiteit de noodig gekeurde onderrigtingen af te vragen (*). Na de bekomene inlichtingen aan den Prins te hebben medegedeeld, werd niet lang daarna door de Gemagtigden besloten, beide VOSSIUS en BARLAEUS, die tot hiertoe het Theologisch Collegie, de eerste als Regent, de tweede als Onderregent, bestuurd hadden, van deze hunne waardigheid te ontzetten. Van den laatsten baarde dit bij niemand verwondering, daar hij de zaak der Remonstranten openlijk, bij monde en geschrifte, had voorgestaan; doch de eerste, een der grootste sieraden zijner eeuw, scheen dit onwaardig lot te minder verdiend te hebben, omdat hij in de zwevende geschillen steeds eene stipte onzijdigheid bewaard had. Doch juist dit was het, 't welk hem door de heethoofdige voorstanders der dusgenaamde regtzinnigheid, als misdaad, werd toegerekend, die uit enkele plaatsen zijner geleer-

(*) Wie de ontbodene Professoren waren, vind ik niet vermeld, maar wel dat POLYANDER, die op dit tijdstip buiten Leiden was, zich onder dat getal niet bevond.

Digitized by Google

leerde schriften, met name van zijne *Historie van het Pelagianisme*, even als spinnen, gewoon uit de geurigste bloemen vergif te zuigen, ik weet niet welke kettersche gevoelens ter zijner beschuldiging hadden afgeleid. Zoo veel echter gold de eerbied voor zijne uitstekende verdiensten, dat men hem, onder de hand, van het hem dreigende gevaar deed waarschuwen, en dringend van hem verzocht, en ten laatste verwierf, dat hij zijnen post ter beschikking van Curatoren en verdere Gemagtigden stelde; waarop deze, bij de verleening van zijn ontslag, hem de toezegging deden, van hem eerlang, onder eene behoorlijke besoldiging, van een' anderen, enkel letterkundigen, post te zullen voorzien. Het hield echter nog een' geruimen tijd aan, eer die toezegging vervuld werd; doch eene maand later werd hem, onder herhaling derzelfde belofte, eene jaarwedde van acht honderd guldens, en daarin eene zeer schrale vergoeding voor het geleden verlies, toegelegd. Aan BARLAEUS werd eenvoudig zijne ontzetting aangekondigd, en op zijn verzoek, om, als Professor in de Redeneerkunde, in dienst te worden gehouden, geen beslissend antwoord gegeven. In plaats van VOSSIUS, werd FESTUS HOMMIUS, uit het te voren gemelde ons reeds als een doldriftig ijveraar voor de regtzinnige kerkleer bekend, en in die van BARLAEUS, Mr.

DA-

Digitized by Google

DANIEL SINAPIUS bij het Theologisch Collegie aangesteld. Men hield echter de zuivering van dit Collegie niet voor volkomen, tenzij ook onder de kweekelingen van hetzelve het kaf van de tarwe werd afgezonderd. Ten dien einde werden aan de Edelen, Steden en bijzondere personen, die eenige begunstigden in hetzelve hadden, brieven afgevaardigd, het verzoek inhoudende, om dezelve terug te ontbieden, door de kerkendienaars van hunne plaats omtrent hunne gevoelens en verdere geschiktheid te doen onderzoeken, en ongeschikt gekeurden bij zich te houden, en, in derzelver plaats, andere jongelingen van goede hoop, met behoorlijke getuigschriften voorzien, naar Leiden te zenden. Nog werd besloten, voortaan geene jongelingen in het meergemelde Collegie toe te laten, dan op overlegging van een getuigschrift aangaande hunne geschiktheid, afgegeven door den leeraar, aan wien hunne begunstigers het onderzoek naar die geschiktheid hadden opgedragen. Onder de toenmalige kweekelingen van het Collegie, die, wegens onregtzinnigheid, boven anderen, in het oog liepen, wordt ook JACOB WESTERBAAN vermeld, die naderhand, als dichter, een' grooten naam verwierf.

Lofwaardiger was eene andere bemoeijing, door Curatoren en verdere Gemagtigden terstond, met den meesten ijver, ter harte genomen,

men, om namelijk de Hoogeschool, die, na de verbanning van EPISCOPIUS, slechts één' Professor in de Godgeleerdheid bezat, van bekwame Hoogleeraren in die wetenschap te voorzien. Men vond geraden een' onder de buitenlandsche, en een' tweeden onder de inlandsche Godgeleerden te zoeken, en, na voor beiden een drietal gemaakt te hebben, besloot men uit het eerste PETRUS MOLINAEUS, Leeraar der Hervormden te Parijs, een' man van groote geleerdheid en die aan onbesprokene regtzinnigheid eene loffelijke gematigdheid paarde, en daarom, gelijk wij boven zagen, reeds vroeger de aandacht van Curatoren op zich gevestigd had, uit het tweede ANTONIUS WALAEUS, Predikant en Professor te Middelburg, die onder de regtzinnige Godgeleerden van dit tijdperk mede, zoo door bescheidenheid, als door geleerdheid, uitmuntte, ware het mogelijk, aan de Hoogeschool te verbinden. Ter bevordering van het eerstgenoemde beroep werd de beroemde THOMAS ERPENIUS, Hoogleeraar in de Oostersche talen, met de noodige brieven, naar Parijs afgevaardigd (*), terwijl de Raads-

(*) Het blijkt hieruit, dat hij, te dezen tijde, een bijzonder vertrouwen genoot, en dat derhalve geheel van grond ontbloot is 't geen BRANDT, als de meening van sommi-

Digitized by Google

Raadsheer en Curator VAN DEN HONAERT, met een' der Burgemeesteren van Leiden, naar Middelburg vertrok, om de komst van WALAEUS uit te werken. De pogingen der laatstgenoemden hadden een' gewenschten uitslag, en WALAEUS aanvaardde zijne bediening reeds in Wijnmaand van dit zelfde jaar. Min gelukkig slaagde ERPENIUS in zijne zending, daar hij, hoezeer MOLINAEUS zelven niet ongenegen vindende, den Kerkenraad van Parijs op geenerlei wijze bewegen kon, om denzelven het vereischte ontslag te verleenen. Men begreep derhalve zich tot den tweeden uit het boven vermelde drietal, ANDREAS RIVETUS namelijk, Predikant te Thouars, te moeten wenden, en zag eindelijk, door den ijver van denzelfden afgevaardigde, zijne wenschen in zoo verre vervuld, dat de genoemde geleerde, in Wijnmaand des volgenden jaars, herwaarts kwam, om den post van Hoogleeraar, voor twee jaren, waar te nemen; een' tijd echter, die naderhand, met bewilliging der algemeene Fransche Synode, die hem vroeger geen langer ontslag had willen geven, onbepaald verlengd werd.

Nog

migen, opgeeft, dat hij alleen door gebrek van een' opvolger, om in zijn plaats te stellen, zijn ambt behield. Zie *Historie der Reformatie*, III D. bl. 922.

Nog werd, op voorstel der Zuid-Hollandsche Synode, in den zomer des jaars 1619 te Leiden vergaderd, een derde Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, met name ANTONIUS THYSIUS, Professor in die wetenschap te Harderwijk, aangesteld, die, nog voor het einde van dit jaar, zijnen post aanvaardde.

De zuivering der Hoogeschool intusschen was, naar het oordeel vooral der Geestelijkheid, met de hervorming van het Theologisch Collegie in geenen deele voltooid. Curatoren en de verdere meergenoemde Gemagtigden gingen dan voort, om ook andere Hoogleeraren, over wier gevoelens en gedrag meerdere of mindere klagten waren ingebragt, deels van hunnen post geheel te ontzetten, deels door eene tijdelijke schorsing, of op eenige andere wijze, te straffen. Het eerste lot trof PETRUS BERTIUS, die, in onderscheidene betrekkingen, en laatstelijk in die van Hoogleeraar in de Zedekunde, de Academie, reeds meer dan vijf-en-twintig jaren, loffelijk gediend had, doch tegen wien, als openlijk voorstander der Remonstrantsche gevoelens, de haat der Geestelijkheid op het felst ontstoken was. Gelijktijdig met hem (den laatsten van Oogstmaand) werd CASPAR BARLAEUS, wiens afzetting, als Onder-regent van het Theologisch Collegie, boven gemeld is, mede van zijnen post, als Hoogleeraar in de Redeneerkunde, ontsla-

Digitized by Google

slagen. CORNELIUS SYLVIUS (VAN DEN BOSCH) Hoogleeraar in de Regten (Professor *Institutionum Juris civilis*) vond zich genoodzaakt zijn ontslag te vragen, en ontving, ter gelegenheid, dat hetzelve hem verleend werd, eene aanzegging, dat hij zich van het geven van bijzondere lessen en het oefenen der jonge lieden door Disputatiën zou hebben te onthouden, waarnaar hij, onder ernstige betuiging van zijne onschuld aan 't geen ten zijnen laste mogt zijn voortgebragt (*), beloofde zich te zullen gedragen. Ook WILHELMUS CODDAEUS, GILBERTUS JACCHAEUS en JOHANNES MEURSIUS, de eerste Hoogleeraar in het Hebreeuwsch, de tweede in de Natuurkunde en de derde in de Grieksche taal, moesten, hoewel in mindere mate, in de ongunst der tijden deelen. De twee eerstgenoemden werden, voor een' onbepaalden tijd, in de waarneming van hun ambt geschorst, met name in het geven van openbare lessen, het bij zich doen inwonen van jonge lieden, het houden van disputatiën en alle andere Collegiën, terwijl hun te-

(*) Hierdoor wordt bevestigd het verhaalde door BRANDT, dat hem geene reden van zijne verlating gegeven werd. Zie de *Historie der Reformatie*, III D. bl. 919—922, waar men tevens vermeldt vindt, dat hij, na zijn ontslag, in den Haag, de Regtsgeleerde praktijk met lof en voordeel oefende.

Digitized by Google

tevens gelast werd, zich, middelerwijl, van den Academischen Senaat te onthouden. Voorts werd hun eene scherpe vermaning gegeven, met aanzegging, dat, indien zij, in 't vervolg, zich tegen den Staat of de Kerk mogten verloopen, zij daarvoor met ontzetting van hun ambt en intrekking hunner jaarwedde zouden gestraft worden. Intusschen werd hun, in hoop, dat zij zich stil en Christelijk gedragen, en ook anderen, met hun voorbeeld en vermaning, ten goede zouden voorgaan, bij voorraad, en tot zoo lang Curatoren en Burgemeesteren van Leiden zouden goedvinden deze gunst weder in te trekken, het behoud van hunne jaarwedde of van een gedeelte daarvan, ter bescheidenheid der genoemde Heeren, toegezegd. Aan JOHANNES MEURSIUS, die, als gunsteling en vriend van OLDENBARNEVELDT, in wiens huis hij, tot onderwijs van deszelfs zonen, vele jaren gewoond had, en wegens zijne vriendschap met de voornaamste Remonstranten, zeer in het oog liep, werd nalatigheid en verzuim in de waarneming van zijnen post verweten. Men vermaande hem derhalve ernstig, dat hij zich voortaan met alle naarstigheid zou beijveren, om dien, tot grootere eer voor zichzelven en meerder nut voor de studerende jeugd, te bekleeden; en, daar men het voor waarschijnlijk hield, dat het schrijven van vele werken hem in zij-

Digitized by Google

zijne gewone studiën merkelijk verhinderde, beval men hem, dit liever na te laten. Ten einde aan deze vermaning meer klem te geven, deed men die van de waarschuwing vergezeld gaan, dat, indien hij zich van zijnen post niet beter kweet, Curatoren en Burgemeesteren, ten einde van zes maanden, genoodzaakt zouden zijn, het onderwijs in de Grieksche taal aan een' ander' op te dragen, en ontzeide hem voorts, tot nadere vergunning, den toegang tot den Academischen Senaat.

Nadat het werk der noodig gekeurde zuivering en herstelling was afgeloopen, deden gezamenlijke Gemagtigden van hunne verrigtingen aan de Staten van Holland verslag, die daarop, bij besluit van den 19 van Wintermaand des jaars 1619, die verrigtingen door hunne goedkeuring bekrachtigden, en het verdere bestuur der Hoogeschool en de behartiging van hare belangen, als naar gewoonte, aan Curatoren en Burgemeesteren, op derzelver gewone lastbrieven, opdroegen. Zonder te beslissen, in hoeverre de genoemde verrigtingen bij de onpartijdige nakomelingschap evenzeer goedkeuring verdienen, als zij die bij de toenmalige Staten vonden, vergenoeg ik mij met hier de boven reeds gemaakte opmerking te herhalen, dat de Geestelijkheid, en met name de Zuid-Hollandsche Synode, die, op den 23

Digitized by Google

van Hooimaand des meergemelden jaars, te Leiden bijeen kwam, op dezelve geen' geringen invloed oefende. Voor die Synode toch, welke FESTUS HOMMIUS tot voorzitter had, werden, onder vele anderen, ook drie voorname leden der Leidsche Academie, P. BERTIUS namelijk, G. J. VOSSIUS en C. BARLAEUS, gedagvaard. Tegen den laatsten werd het eerst een hard vonnis uitgesproken, bij 't welk hij de Kerkendienst, vroeger door hem bekleed, onwaardig verklaard, en van de tafel des Heeren geweerd werd, met bijvoeging, dat de Kerk van Leiden, ten overstaan van de Gedeputeerden der Synode, tegen hem de tucht zou voortzetten, tot verbanning uit de gemeente toe, bijaldien hij zich niet beter gedroeg (*). Nagenoeg van denzelfden inhoud was het oordeel, 't welk de Synode tegen BERTIUS uitsprak, die, naar sommigen verhalen, dit voornamelijk aan zijnen zwager HOMMIUS, sedert lang in hevige vijandschap tegen hem ontstoken, te wijten had (†). Tegen VOSSIUS, wien men, zelfs in den geest der toenmalige tijden, niets wezenlijks kon te laste leggen, en die, wegens zijne geleerdheid, bij alle weldenkenden in groote

(*) Zie de *Historie der Reformatie* door BRANDT, III D. bl. 891 en 892.

(†) Zie het zoo even genoemde werk, bl. 895 en 896.

Digitized by Google

te achting stond, ging men met meerdere gematigdheid te werk. De Synode nam echter met zijne antwoorden geen genoegen, maar stelde de afdoening zijner zaak uit tot den afloop van een nader met hem te houden gesprek, 't welk zij aan hare gedeputeerden en de Godgeleerde Faculteit te Leiden opdroeg, en besloot verder, door de eerstgenoemden de Bezorgers der Hoogeschool te doen verzoeken, dat zij de beschikking over het hem op te dragen leeraarambt zouden uitstellen, tot dat hij de Kerken, die over zijne schriften ongerust waren, behoorlijke voldoening zou gegeven hebben (*). Ook de vermaarde PETRUS CUNAEUS mogt de berisping der Synode niet ontgaan. Hij had namelijk, naar het oordeel van sommigen, in een voor vele jaren uitgegeven hekelschrift, ten titel voerende *Satyra Menippea*, zich aan beleediging der Geestelijkheid schuldig gemaakt, en tevens, zoo in dat geschrift, als in zijn geleerd werk, *over den Hebreeuwschen Staat* (*de Republica Hebraeorum*) de eene en andere uitdrukking gebezigd, die met regtzinnigheid kwalijk bestaanbaar scheen. Men besloot derhalve, tegen den zin der afgevaardigden uit de Leidsche Kerk, welker bestuur reeds

(*) Zie BRANDT ter a. pl. bl. 898 en 899.

reeds vroeger, door gemagtigden uit zijn midden, naar de gevoelens van CUNAEUS onderzoek gedaan, en, dezelve zuiver keurende, hem tot het H. Avondmaal had toegelaten, eenigen tot hem af te zenden, die hem de bezwaren der Synode, in eene bijzondere onderhandeling, zouden mededeelen. Deze onderhandeling, bij welke CUNAEUS der Geestelijkheid, zoo veel mogelijk, zocht te gemoet te komen, liep op eene vriendschappelijke wijze af, met de bepaling, dat een der afgevaardigden, met name BALTHAZAR LYDIUS, Predikant te Dordrecht, de medegedeelde bezwaren, bij eenen gemeenzamen brief, meer breedvoerig zou uiteenzetten, en daardoor aan CUNAEUS gelegenheid geven, om, bij zijn antwoord, dezelve, tot genoegen der Synode, uit den weg te ruimen. Deze briefwisseling, in het Latijn gevoerd, had een' geruimen tijd later, in den zomer namelijk van het volgende jaar 1620, ook werkelijk plaats, en bragt de zaak ten laatste tot een gewenscht einde (*).

Groo-

(*) Men vindt den brief van LYDIUS, met het antwoord van CUNAEUS daarop, onder de *Epistolae* van dezen, door BURMAN uitgegeven, p. 50—74. Van de vroegere onderhandeling komt een verslag voor in een' brief van CUNAEUS aan zijnen begunstiger en vriend, den geleerden Raadsheer, APOLLONIUS SCOTTE. Zie de genoemde ver-

Digitized by Google

Grootelijks intusschen mishaagde den Bezorgeren der Hoogeschool de geschetste bemoeijing der Geestelijkheid met hare aangelegenheden, en deed hen, niet zonder reden, beducht zijn, dat dezelve zich een' duurzaamen invloed op haar beheer zocht te verwerven. Zij lieten derhalve niet na, aan die bemoeijing, zoo veel mogelijk, perk te stellen, en alle pogingen aan te wenden, ten einde hun gezag, voor het vervolg, ongeschonden te bewaren. Zoo deden zij, ter gelegenheid, dat eenige afgevaardigden uit de Synode tot het doen eener voordragt in hunne vergadering waren toegelaten, aan dezen een vriendelijk, maar ernstig verwijt over de voorbarigheid en ontijdigen ijver der Synode in het voor zich roepen en bestraffen van eenige Hoog-

verzameling, p. 47—49. CUNAEUS, die zich aldaar over de hem verwekte moeijelijkheid zeer beklaagt, uit tegen zijnen vriend het vermoeden, dat zijn ambtgenoot D. HEINSIUS, die, gelijk men weet, op de Dortsche Kerkvergadering Secretaris van de afgevaardigden der Staten was, hem dezelve berokkend had. Mag men aan dit vermoeden geloof geven, zoo wordt het allezins waarschijnlijk, dat HEINSIUS mede deel had aan de onaangenaamheden, die anderen zijner ambtgenooten, en onder deze bijzonder MEURSIUS, te dezen tijde ondervonden. Immers lijdt het naauwelijks twijfel, of hij behoorde tot het getal der Hoogleeraren, die, volgens het boven gemelde, door de Gemagtigden tot het werk der Academische hervorming, in 't geheim, geraadpleegd werden.

Digitized by Google

Hoogleeraren. Zoo werd aan VOSSIUS, toen hem het bovengemelde besluit omtrent de voorloopige bepaling zijner jaarwedde werd aangekondigd, uitdrukkelijk verboden, zich, buiten toestemming van Curatoren, in eenige onderhandeling met de Synode in te laten, gelijk dan ook de vordering der Zuid-Hollandsche Kerkvergadering, in het volgende jaar 1620 te Gouda gehouden, dat genoemde geleerde, tot het voeren van een nader gesprek, voor haar zou verschijnen, met waardigheid en nadruk door hen werd afgeslagen. Doch inzonderheid verdient hier melding het verzoek, niet lang na den afloop van het werk der dusgenaamde hervorming, door Curatoren aan de Staten van Holland gedaan, dat hunne Edelmogenden, niet tegenstaande de handeling en overlegging, in de laatste Synode van Zuid-Holland te Leiden gevallen, en 't geen daaruit zou mogen afgeleid worden, de Hoogeschool, mitsgaders de Professoren en leden van dezelve, geliefden te houden in gelijke hoogheid (*praeëminentie*), orde en onder zoodanig bestuur, als die, onder het gezag en volgens de bevelen der voornoemde Staten, tot hiertoe geweest waren; een verzoek, 't welk, bij besluit van hunne Edelmogenden, op het volkomenst en met uitdrukkelijke vermelding ook van het toezigt over het Theologisch Collegie, werd toegestaan.

Ter

Ter gelegenheid van het gemelde verzoek, werden door Curatoren, met een gewenscht gevolg, aan de Staten van Holland nog andere punten, de Hoogeschool betreffende, voorgesteld, van welke twee althans niet met stilzwijgen mogen voorbijgegaan worden. Bij het eerste werd de bezorging verlangd, dat, door tusschenkomst van den gewonen afgezant dezer Landen bij het hof van Frankrijk, of andere bekwame gelegenheid, der Universiteit het voortdurend genot mogt worden verzekerd van het privilegie, voormaals door den Koning van het voornoemde rijk aan dezelve gegeven, mitsgaders dat van andere Koningen en Prinsen, deze Landen toegedaan, eene gelijke vergunning, tot luister en aanzien der Hoogeschool, mogt verkregen worden. Het tweede had zijn opzigt tot het verleenen van vrijheid aan Bezorgeren der Hoogeschool, om de wetten en verordeningen, voor dezelve en het Theologisch Collegie vastgesteld, in nadere overweging te nemen, die, naar gelegenheid der zaken, tot nut en dienst der Universiteit, te verbeteren, en vervolgens ter vergadering van de Staten over te brengen, ten einde daarop, naar goedvinden, een besluit door hen genomen mogt worden.

Het jaar 1620, schoon minder rijk in merkwaardige gebeurtenissen, dan het voorgaande, le-

Digitized by Google

levert nogtans eenige bijzonderheden op, welke hier melding verdienen. Tot dezelve behoort, in de eerste plaats, de vervulling van den leerstoel der Redeneerkunde, door het ontslag van BARLAEUS openstaande. Dezelve werd aan FRANCO PETRI BURGERSDYCK, Professor in de Wijsbegeerte aan de Academie van Saulmur in Frankrijk, opgedragen, die, nog voor het einde van dit jaar, mede tot Hoogleeraar in de Zedekunde, weleer door P. BERTIUS onderwezen, werd aangesteld. Voorts gaven Curatoren nog een merkwaardig bewijs van hunne ongezindheid, om der Geestelijkheid op het beheer der Academische zaken invloed te verleenen, door zich, met nadruk, te verklaren tegen het hun aangekondigde voornemen der Zuid-Hollandsche Synode, te Gouda vergaderd, om, met hunne kennis, de Hoogleeraren der Godgeleerde Faculteit en den Regent van het Collegie, ten aanzien van hunne leer, te onderzoeken. Dezelfde Curatoren leiden insgelijks hunne zucht tot bevordering der fraaije letteren aan den dag, door, tot voldoening aan het verlangen van verscheidene Studenten, die zich in de welsprekendheid wenschten te oefenen, een *Collegium oratorium privato-publicum* in te stellen, waarvan het bestuur aan P. CUNAEUS werd opgedragen, met last, om hetzelve, met het houden eener open-

Digitized by Google

openbare Redevoering, in te wijden (*). Eerlang verhoogden zij het nut dezer instelling, door den beroemden VOSSIUS, op de hem vroeger toegelegde jaarwedde, te magtigen, om voor de Studenten, die aan het voornoemde Collegie hadden deel genomen, of, in 't vervolg, zouden nemen, indien zij zulks begeerden, ten zijnen huize, voorlezingen te houden over de regelen en grondbeginselen der Rhetorica of welsprekendheid. Zoo werd dan eindelijk de ongemeene kunde van dezen uitmuntenden geleerde, wel niet op eene wijze met zijne verdiensten overeenkomende, maar nogtans eenigermate, aan de bevordering van het nut en den luister der Hoogeschool, op nieuw, dienstbaar gemaakt. Reeds vroeger was de smadelijke grieve, tot leedwezen van alle hoogschatters van ware geleerdheid, aan MEURSIUS toegevoegd, niet echter zonder herhaald ernstig aanzoek van zijne zijde, hersteld, door hem zijn' vorigen rang en zitting onder de leden van den Academischen Senaat terug te geven. Geene gelijke herstelling mogt aan JACCHAEUS en CODDAEUS, beiden, in het vorige jaar, in hunne bediening geschorst, en buiten den Senaat gesloten, te beurt vallen. De eerste verwierf, met

(*) Men vindt deze Redevoering onder zijne *Orationes varii argumenti*, waar zij de vijfde in rang is.

Digitized by Google

met moeite, in Slagtmaand van dit jaar, dat hij, bij voorraad, voor den tijd van drie maanden, tot de waarneming van zijnen post, als Hoogleeraar in de Natuurkunde, werd toegelaten, en werd niet voor Louwmaand des jaars 1623 in zijne vroegere waardigheid volkomen hersteld. Minder gelukkig nog was CODDAEUS, die niet alleen, in Wijnmaand van dit jaar, het hem toevertrouwde onderwijs in de Hebreeuwsche taal, bij voorraad, voor den tijd van drie maanden, aan ERPENIUS zag opdragen, maar ook, na verloop van dien tijd, met intrekking van zijne wedde, van zijnen post geheel ontslagen werd. Als reden van deze gestrengheid wordt opgegeven, dat hij der Kerk en den Hoogleeraren der Theologische Faculteit, noch met mondgesprek, noch anderszins, genoegen had gegeven. Niet lang daarna werd de tijdelijke opdragt van het onderwijs der Hebreeuwsche taal aan ERPENIUS, door zijne aanstelling tot Hoogleeraar in dezelve; bevestigd.

Van tijd tot tijd, vonden Curatoren nieuwe pogingen van den kant der Geestelijkheid te bestrijden, om over de Academie en hare leeraren eenig gezag te oefenen. Zoo werd hun, in den jare 1622, door de leden der Theologische Faculteit aangediend, dat gelastigden der Zuid-Hollandsche Synode van hen, mitsgaders van den Regent en Onderregent van het Sta-

Staten-Collegie, de onderteekening gevergd hadden van de Geloofsbelijdenis der Nederduitsche Kerken, van den Heidelbergschen Catechismus en de Canons omtrent de vijf betwiste punten, op een formulier, door hen ontworpen; doch dat voornoemde Faculteit, om verscheidene gewigtige redenen, daarin zwarigheid gemaakt had, nogtans bereid zijnde die onderteekening, volgens een door haar opgesteld formulier, te doen. Curatoren deden hierop, zoo de Hoogleeraars, als de gemagtigden der Synode, gevoelen, dat de regeling dezer zaak, volgens het vroeger gemelde besluit der Staten omtrent het beheer der Hoogeschool, 't welk zij den eersten, bij afschrift, mededeelden, den laatsten enkel vertoonden, tot hunne taak behoorde, en stelden daarop, met overneming en gedeeltelijke verandering van het ontwerp van Professoren, het formulier vast, naar 't welk de gevorderde onderteekening door dezen geschieden zou. Eenigen tijd later vonden zij goed, den Hoogleeraren der Theologische Faculteit aan te zeggen, om, zonder hunne voorafgaande kennis, met gemagtigden van Synoden en Kerken in geen mondgesprek te treden. Onaangenaam viel het, naar 't geen uit verscheidene bijzonderheden is op te maken, ook Curatoren, dat zij, vooral door bezwaren, van de zijde der Kerkelijken geopperd, dus lange verhinderd werden,

om VOSSIUS, overeenkomstig zijne verdiensten en het belang der Universiteit, als openbaar leeraar aan dezelve te verbinden. Naauwelijks was dan ook de tijd daar, dat hij geacht werd der kerk redelijke voldoening gegeven te hebben, of zij haastten zich, om hem het gewoon Hoogleeraarambt in de Welsprekendheid en algemeene Tijdrekenkunde op te dragen; door welke opdragt, in Slagtmaand des jaars 1622 geschied, ten laatste de belofte vervuld werd, welke hem voor bijna vierdehalf jaar, ter gelegenheid van zijn ontslag, als Bestuurder van het Staten-Collegie, gedaan was. Het hield echter nog omtrent twee jaren aan, eer men, door eene buitengewone verhooging der hem vroeger toegestane jaarwedde van *f* 800 met de helft dier som voor den tijd van drie jaren, het verlies, 't welk hij, door zijne afzetting, in zijne inkomsten geleden had, op eene niet geheel onevenredige wijze voor hem vergoedde. Aan dit gunstbewijs werd de voorwaarde verbonden, dat hij zich met de schriftelijke wederlegging der *Kerkelijke Jaarboeken* (*Annales Ecclesiastici*) van BARONIUS zou bezig houden.

Wij hebben te voren gezien, dat de pogingen, om de Hoogeschool van bekwame Hoogleeraren in de Godgeleerdheid te voorzien, niet ongelukkig geslaagd waren. Minder gelukkig waren die, welke men aanwendde, om de

Regts-

Digitized by Google

Regtsgeleerde Faculteit, welke, eerst door de afzetting van SYLVIUS in 1619, en, twee jaren later, door de verleende, eervolle rust aan den hoogbejaarden EVERARD BRONCKHORST, van twee leden verstoken was, door een' of meerdere mannen van vermaardheid aan te vullen. Vruchteloos had men eerst onzen uitmuntenden J. CATS aangezocht, en daarna ook buitenlandsche geleerden herwaarts trachten te lokken. Eindelijk werd, in den jare 1624, in de bestaande behoefte, althans eenigermate, voorzien, door de benoeming van NICOLAES DEDEL, Advocaat in 's Hage, tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Regten, wiens dienst zoo aangenaam schijnt geweest te zijn, dat hij, na verloop van nog geen volle twee jaren, tot gewoon' Hoogleeraar bevorderd werd. — Voorts was dit jaar, het laatste van den eersten halven eeuwkring van haar bestaan, voor de Hoogeschool, die reeds in het vorige, door den dood van den onvermoeiden PH. CLUVERIUS, in den ouderdom van drie-en-veertig jaren overleden, van een van hare sieraden beroofd werd, in vele opzigten, treurig. Groot was het verlies, 't welk zij in EVERHARD VORSTIUS leed, die, zes-en-twintig jaren achtereen, met veel lof de Geneeskunst onderwezen had, na te voren, twee jaren, het Hoogleeraarambt in de Wijsbegeerte bekleed te hebben, en haar

Digitized by Google

nu, in den ouderdom van omtrent zestig jaren, door den dood ontrukt werd. Dan nog veel grooter en smartelijker was het verlies 't welk zij in THOMAS ERPENIUS, een der eerste en luisterrijkste sieraden der Oostersche Letterkunde, onderging. Deze toch werd, in den bloeijenden leeftijd van naauwelijks veertig jaren, door de pest, welke, ook dit jaar, weder binnen Leiden woedde, in het graf gesleept, en dus, als in het midden zijner roemrijke en nuttige loopbaan, afgesneden. Weinig meer dan elf jaren mogt de Hoogeschool, die hem vroeger onder hare kweekelingen mogt tellen (*), zich in het bezit van dezen uitmuntenden geleerde verheugen; en, gedurende dien tijd, zette hij haar, niet slechts door de uitgave van geleerde schriften, den grootsten luister bij, maar bewees haar tevens, zoo door de eerste grond-

leg-

(*) Onder anderen had bovenal de beroemde SCALIGER, die hem op zeer hoogen prijs stelde, op zijne vorming den belangrijksten invloed, daar het voornamelijk aan diens opwekkingen te danken was, dat ERPENIUS zich, bij voorkeur, aan de beoefening der Oostersche talen, en onder deze inzonderheid der Arabische toewijdde. Zie de *Oratio in obitum* TH. ERPENII, door VOSSIUS, p. 85. der *Opuscula varii argumenti* van dien Geleerde, te vinden in het IV D. van zijne *Opera omnia* in fol. Deze geheele Lijkrede van VOSSIUS is, tot kennis der waarde en verdiensten van ERPENIUS, der nalezing overwaardig.

Digitized by Google

legging van haren Oosterschen letterschat, en de oprigting eener Arabische drukkerij, als inzonderheid door het vormen van vele voortreffelijke leerlingen, de uitstekendste diensten. Nog op eene andere wijze werd de Hoogeschool, met het begin des jaars 1625, van een harer schitterendste lichten beroofd. JOHANNES MEURSIUS namelijk, die, door de uitgave van vele geleerde werken, geheel Europa met zijnen roem vervuld had, werd, omtrent dezen tijd, door den Koning van Denemarken, op zeer eerlijke en voordeelige voorwaarden, tot verheerlijking van zijn Academie te Soroë uitgenoodigd; aan welke uitnoodiging hij, waarschijnlijk, te eerder voldeed, omdat hij de grieve, hem in 1819 toegebragt, nog altijd smartelijk bleef gevoelen.

Digitized by Google

TWEEDE HOOFDSTUK.

Lotgevallen der Hoogeschool van het jaar 1625 tot 1675.

De tweede halve eeuwkring van het bestaan der Hoogeschool, welks intrede, volgens een toen bij velen aangenomen gevoelen, dat het negen-en-veertigste jaar voor het jubeljaar moest gehouden worden, reeds op den 8 Februarij des jaars 1624, door den beroemden CUNAEUS met eene nog voorhanden zijnde Redevoering plegtig gevierd was (*), nam, volgens 't geen ons, in het laatst van het voorgaande Hoofdstuk, gebleken is, onder geene zeer gunstige voorteekenen eenen aanvang. Eerlang dreigde het verlies, dat de Hoogeschool reeds door het vertrek van MEURSIUS geleden had, nog door dat van den uitmuntenden VOSSIUS vermeerderd te worden, daar deze tot Professor te Cambrid-

(*) Men vindt dezelve onder zijne *Orationes varii argumenti*.

Digitized by Google

bridge beroepen werd; doch, hoezeer hij deze beroeping ook in ernstige overweging nam, besloot hij echter, ten laatste, te Leiden te blijven. Curatoren verbonden hem nader aan de Hoogeschool, door hem, bij voorraad, den Griekschen leerstoel, door het vertrek van MEURSIUS openstaande, op te dragen; welke opdragt, in het volgende jaar, door zijne aanstelling tot Hoogleeraar in de Grieksche taal bevestigd werd. Ook waren Bezorgeren der Hoogeschool terstond, met den meesten ernst, bedacht, om het verlies, dat dezelve, door het ontijdig afsterven van ERPENIUS, geleden had, zoo veel mogelijk, te herstellen. Ten aanzien van het onderwijs in de Arabische taal, slaagden zij hierin voorspoedig, daar zij, in JACOBUS GOLIUS, een' der voortreffelijkste leerlingen van ERPENIUS, een' waardig' opvolger voor dezen vonden. Om zijnen blakenden ijver ter uitbreiding zijner Oostersche kundigheden te gemoet te komen, gaven zij hem eerlang vrijheid, om, met behoud van zijnen post en de daaraan verbondene jaarwedde, voor anderhalf jaar, naar Aleppo te reizen; welke reis, zoo door den ijver van GOLIUS, als de edelmoedigheid van Curatoren, mede nuttig werd voor de vermeerdering van den Oosterschen letterschat der openbare boekerij, daar de eerstgenoemde op dezelve, ten haren behoeve, een merkelijk

aantal van Oostersche boeken aankocht. Minder voorspoedig waren de Bezorgeren der Hoogeschool in de vervulling van den leerstoel der Hebreeuwsche taal, door den dood van ERPENIUS mede opengevallen. Na eerst vruchteloos JOHANNES BUXTORF en SIXTINUS AMAMA, Hoogleeraren te Bazel en Franeker, ter aanvaarding van het beroep naar Leiden te hebben aangezocht, gelukte het hun eindelijk, in den jare 1627, in CONSTANTINUS L'EMPEREUR, een' bekwaam' leeraar der Hebreeuwsche taal te vinden. Ook in andere opzigten, ging de verzorging van het onderwijs Curatoren ter harte. Zoo werd, in den jare 1625, EWALDUS SCHREVELIUS door hen aangesteld tot gewoon' Hoogleeraar in de Geneeskunst, in plaats van den overledenen EVERARD VORSTIUS. De zoon van dezen waardigen man, ADOLF VORSTIUS, die insgelijks der Academie tot geen gering sieraad strekte, werd, omstreeks denzelfden tijd, door hen tot Hoogleeraar in de Kruidkunde, en Opziener over den Academischen Kruidhof benoemd.

Eene min aangename zorg hield dezelfde Bezorgeren, nevens Rector en Senaat, in den jare 1626 bezig. Sedert een' geruimen tijd, namelijk, waren door sommige Studenten merkelijke ongeregeldheden gepleegd, zoo met het inslaan van glazen, als het beleedigen en gewapend aanranden van de Academie-wacht. Reeds in

1624,

Digitized by Google

1624, had dit aan Rector en Senaat aanleiding gegeven, om eenigen uit hun midden naar den Haag af te vaardigen, ten einde daartegen van de Staten van Holland krachtige voorziening, en in 't bijzonder afschaffing der dusgenaamde *Collegiën van verschillende natiën*, die men als de voorname bron van het kwaad aanmerkte, te verzoeken. In het jaar, waarvan wij spreken, wendden Rector en Senaat zich, tot hetzelfde einde, aan Curatoren, die hen daarop uitnoodigden, om hun een ontwerp van plakaat mede te deelen. Eindelijk hadden de gezamenlijke pogingen van Bezorgeren en Hoogleeraren ten gevolge, dat, in den jare 1627, een zeer ernstig plakaat tegen de voorgenoemde ongeregeldheden, op naam der Staten van Holland, werd uitgevaardigd. Later, en wel in den jare 1629, gaven nieuwe klagten van Rector en Senaat over de dusgenaamde *Collegiën der natiën*, en de daardoor veroorzaakte wanorden, aan Bezorgeren der Hoogeschool aanleiding, om bij de genoemde Staten op een plakaat tegen dezelve aan te dringen.

De waakzame zorg van Curatoren en bijzonder van hunnen voorzitter FRANÇOIS VAN AARSSEN, Heer van Sommelsdijk, voor de belangen der Hoogeschool, openbaarde zich, in het jaar 1627, ook daarin, dat zij den vermaarden D. HEINSIUS, die door den Koning van Zwe-

Digitized by Google

den, op voordeelige en eervolle voorwaarden, was aangezocht om in zijne dienst te treden, voor altijd aan de Academie te verbinden. Zij besloten, tot dat einde, niet alleen bij de Staten van Holland uit te werken, dat hem de titel en jaarwedde van Historieschrijver van dat gewest werd opgedragen, maar ook zijne besoldiging van Hoogleeraar met vier honderd guldens jaarlijks te vermeerderen, onder voorwaarde, dat hij zich niet in dienst van den Koning van Zweden of eenige andere vreemde Mogendheid zou begeven, maar zich aan de dienst dezer Hoogeschool blijven toewijden; welke voorwaarde door hem ook erkentelijk werd aangenomen.

Tegen het einde des jaars 1629, leed de Academie weder een gevoelig verlies door het overlijden van W. SNELLIUS, een' der beroemdste wiskundigen van zijne eeuw, in wiens plaats GOLIUS, met behoud nogtans zijner Arabische professie, tot Hoogleeraar in de Wiskunde werd aangesteld. Omtrent denzelfden tijd, werd hem, voor zijne reis in de Levant, door Curatoren eenige vergoeding toegelegd, die daardoor een nieuw bewijs gaven, hoe zij mannen van verdiensten wisten op prijs te stellen. Geen minder bewijs daarvan, en tevens van hunnen verlichten ijver tot bevordering van den roem der Hoogeschool, gaven zij eerlang door hun besluit, om

Digitized by Google

om den vermaarden SALMASIUS, die in de geletterde wereld, als een tweede SCALIGER, vereerd werd, op soortgelijke wijze, als weleer met den laatstgenoemden geschied was, aan de Academie te verbinden; een besluit, waartoe het voorstel weder door den Heer van Sommelsdijk, boven reeds met lof vermeld, in hunne vergadering gedaan werd. Dit besluit, in 1630 genomen, kreeg, op het laatst des volgenden jaars, zijn volkomen beslag, toen SALMASIUS, schier op dezelfde voorwaarden, als vroeger SCALIGER, zijne dienst aan deze Hoogeschool toezeide. Hetzelfde jaar 1631 is, nog in een ander opzigt, merkwaardig in de jaarboeken der Hoogeschool. In dat jaar namelijk werd de Doorluchtige School te Amsterdam, welke de vermaardheid, die zij, reeds van den aanvang, verkreeg, sedert zoo loffelijk handhaafde, en nog bij voortduring blijft handhaven, door de waakzame zorg van de wijze Regeerderen dier stad opgerigt (*). Rector en Senaat van deze Hoo-

(*) Het voorbeeld van Amsterdam, gevoegd bij dien geest van gewestelijken en stedelijken naijver, waarvan het oude Nederlandsche Gemeenebest maar al te veel voorbeelden oplevert, wekte, drie jaren later, de regering van Utrecht op, om binnen hunne stad eene Illustre School te stichten; welke, in den jare 1636, door de Staten van het Landschap in eene Academie herschapen, den oorsprong gaf aan de sedert vermaard gewordene en nog bloeijende Hoogeschool van Utrecht.

Digitized by Google

Hoogeschool, bekommerd over het nadeel, 't welk deze daardoor zou lijden, deden bij Curatoren ernstig aanzoek, om de regten der Academie, die zij door die oprigting meenden verkort te worden, tegen de Amsterdamsche Regering te handhaven. Deze gaven aan dit aanzoek gereedelijk gehoor, en bragten hunne bezwaren tegen het besluit dier Regering in; doch dezelve werden door het Hof van Holland en den Hoogen Raad voor ongegrond verklaard, daar zij de op te rigten School niet, als eene eigenlijk gezegde Academie, maar enkel, als eene voorbereidende oefenplaats, aanmerkten. De verregaande ongeregeldheden, menigvuldige tweegevechten en daarop gevolgde neêrlagen, welke aan de Leidsche Hoogeschool, in de laatste jaren, meer dan vroeger, hadden plaats gehad, gaven, volgens getuigenis van VOSSIUS in zijne *Brieven* (*), aan de Bestuurderen van Amsterdam billijke oorzaak tot het beramen van maatregelen, waardoor de ingezetenen hunner stad in de gelegenheid konden gesteld worden, om hunne zonen, eerst in rijperen leeftijd, naar de Hoogeschool te zenden. Men mag echter, niet zonder grond, de onderstelling aannemen, dat hierbij ook het misnoegen

(*) Zie VOSSII *Epistolae*, Operum T. IV, p. 106.

Digitized by Google

gen gewerkt zal hebben, 't welk de genoemde Bestuurderen tegen de Godgeleerde Faculteit hadden opgevat. Het is, namelijk, uit de geschiedenis bekend, dat de Regering van Amsterdam, kort te voren, gedurende een' geruimen tijd, in groote moeijelijkheid gewikkeld was geweest, haar veroorzaakt door den doldriftigen ijver van heerschzuchtige Geestelijken, wien de verdraagzaamheid, door die Regering tegen de gehate Remonstranten geoefend, geweldig tegen de borst was. Zij hadden, ten gevolge daarvan, onder de burgerij, en, met name, ook onder dat gedeelte van dezelve, 't welk tot handhaving der rust gewapend was, merkelijke beroeringen verwekt, tot welker demping de Regering raadzaam had gekeurd, een nieuw formulier van eed aan de hoofden der Schutterij voor te schrijven. Daar dit formulier door dezen, op inblazing der Geestelijkheid, geoordeeld werd tegen de ware Gereformeerde Godsdienst te strijden, hadden zij hun gemoedelijk bezwaar ook bij de Godgeleerde Faculteit te Leiden ingebragt, die daarop een antwoord gegeven had, 't welk aan de Regeerderen van Amsterdam grootelijks mishagen moest. Men mag derhalve, niet zonder reden, onderstellen, dat het misnoegen, hierover opgevat, mede onder de oorzaken te tellen is, welke die Regeerderen, niet lang nadat hun

ge-

gezag, door de wijze en krachtige maatregelen van den Stadhouder FREDERIK HENDRIK, gehandhaafd en bevestigd was, aanzetten, om eene Doorluchtige School binnen hunne stad op te rigten. Doch, wat hiervan ook zijn moge, dit is zeker, dat door de oprigting dier School reeds terstond aan de Leidsche Academie een groot nadeel werd toegebragt. De Regering van Hollands eerste handelstad had, ten einde aan hare nieuw ingestelde School luister bij te zetten, VOSSIUS tot eersten Hoogleeraar aan dezelve beroepen, en wel op voorwaarden, die, al had ook de grieve, hem in den jare 1619 toegebragt, geheel geene sporen bij hem nagelaten, hem, als vader van een talrijk huisgezin, verpligten moesten, die roeping op te volgen. Hem werd, namelijk, de voor die dagen zeer aanzienlijke jaarwedde van *f* 2500 toegelegd, en daarbij vrije woning vergund, ten welken einde Burgemeesteren een huis van *f* 900 voor hem huurden. Hij besloot te eerder die beroeping aan te nemen, omdat die van Leiden zich niet zeer ijverig betoonden in het aanwenden van pogingen, om hem te behouden; eene bijzonderheid, die, aangezien 's mans uitmuntende en algemeen erkende verdiensten, hun weinig tot eere strekt. Zijn vertrek, intusschen, bragt zoo veel te wege, dat Curatoren de jaarwedde der meeste

Hoog-

Digitized by Google

Hoogleeraren merkelijk verhoogden. Onder anderen werd de beroemde P. CUNAEUS, te dezen tijde, met den titel van Raad der Universiteit vereerd, terwijl zijne jaarlijksche inkomsten met *f* 300 vermeerderd werden.

Sedert eenigen tijd, hadden Curatoren zich bezig gehouden met de herziening van de Statuten der Universiteit en de Ordonnantie voor het Collegium Theologicum. Een en ander werk, met de goedkeuring der Staten van Holland bekrachtigd, was thans zoo verre gevorderd, dat men besloot de verbeterde Statuten en Ordonnantie door den druk gemeen te maken. Nog werd, in dit zelfde jaar 1631, het onderwijs in de Grieksche taal, door het vertrek van VOSSIUS openstaande, aan JEREMIAS HOELZLINUS opgedragen, die zijnen post, in het volgende jaar, aanvaardde. In het laatstgenoemde jaar, werd de Academie ook van de dienst van een' bekwaam' Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, A. RIVETUS namelijk, verstoken, die tot onderwijzer en opvoeder van Prins WILLEM, zoon van den Stadhouder FREDERIK HENDRIK, met behoud van den titel van Professor honorarius Theologiae, bevorderd werd. Curatoren slaagden eerst minder gelukkig in hunne pogingen, om den hierdoor opengevallen' leerstoel in de Godgeleerdheid te vervullen, daar de Staten van Groningen, tot

twee-

Digitized by Google

tweemalen, weigerden, om aan HENRICUS ALTING, die de op hem uitgebragte beroeping als vierden Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, onder toestemming der gemelde Staten, had aangenomen, zijn ontslag te verleenen. Men was dus genoodzaakt, zich naar elders te wenden, en besloot het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid aan JACOBUS TRIGLANDIUS, Predikant te Amsterdam, aan te bieden, die, na bekomen ontslag van de Regeerderen dier stad, hetzelve, in den jare 1634, aanvaardde.

Eene zaak van onaangenamen aard, die reeds meermalen Curatoren bezig hield, gaf hun ook nu weder stoffe tot beraadslagingen, de geschiktste wijze namelijk, om de verregaande ongeregeldheden, en bijzonder de menigvuldige tweegevechten, die onder de studerende jeugd plaats hadden, met vrucht te keer te gaan. Op den 13 van Zomermaand des jaars 1633 vind ik, dat over die zaak, in eene vereenigde vergadering van Curatoren én Hoogleeraren, of een' dusgenaamden *Senatus amplissimus*, gehandeld is. Het gevolg van deze en de verdere raadplegingen, over die zaak gehouden, was het uitvaardigen van een ernstig plakaat tegen het dragen van wapenen bij avond en nacht, het vechten, het beleedigen der wacht, het insmijten der glazen, en dergelijke ongeregeldheden van Studenten en verdere lidmaten der Uni-

Digitized by Google

Universiteit, mitsgaders tegen de meermalen verbodene *Collegien der onderscheidene natiën.*

Met gemelde ongeregeldheden der Studenten hangt naauw te zamen eene moeijelijkheid, omstreeks dezen tijd, en wel in den jare 1632, gerezen met zekeren Poolschen Prins RADZIVIL, die zich, tot beoefening der letteren, aan de Hoogeschool onthield. Een dienaar van dien Prins, als lid der Universiteit ingeschreven, was, wegens beganen doodslag, door Rector en Regteren veroordeeld, om met den zwaarde gestraft te worden, en had die straf ook ondergaan. Zijn jeugdige meester had dit zoo euvel opgenomen, dat hij, niettegenstaande de ernstigste afrading, zich vervorderd had, na de openlijke inwijding van den nieuwen Rector Magnificus, in de groote gehoorzaal, eene Latijnsche aanspraak te houden, vol van beleedigende uitdrukkingen tegen de Curatoren, den Rector en Senaat, en vooral tegen de Regteren der Universiteit, en ingerigt, om de studerende jongelingschap tegen dezelve in drift te ontsteken. Men begreep algemeen, dat eene zoo onbetamelijke handelwijze eene ernstige teregtwijzing vorderde, ten einde dit voorbeeld, onberispt voorbijgegaan, niet een' hoogst nadeeligen invloed op de jeugd mogt hebben, en het gezag van Bestuurderen en Regteren der Hoogeschool geheel bij hen in minachting brengen.

Digitized by Google

gen. Men was intusschen, wegens den aanzienlijken stand van hem, die deze ongeregeldheid gepleegd had, verlegen omtrent de wijze, waarop men dit gezag het best zou handhaven, en besloot derhalve, de zaak ter kennisse van gecommitteerde Raden en den Prinse van Oranje, als Stadhouder, te brengen, en hun gevoelen daarover te vragen. Na veelvuldige raadplegingen, werd eindelijk vastgesteld, dat men genoemden Prins zou trachten over te halen, om, bij eene missive, aan Rector en Senaat, en bijzonder aan Regteren der Universiteit, behoorlijke voldoening te geven, of, zoo hij hiertoe niet te bewegen mogt zijn, dat alsdan, wegens gecommitteerde Raden, en in bijzijn van twee afgevaardigden van dezelve en van Curatoren en die van den Geregte van Leiden, benevens alle de leden van den Academischen Senaat, door den Secretaris, in de groote gehoorzaal der Universiteit, eene openlijke afkeuring van het gedrag van meergemelden Prins zou worden voorgelezen, waarbij alles op rekening werd gesteld van kwade raadgevers, die van zijne jongheid misbruik hadden gemaakt, en de Promotor gelast werd, naar dezelve onderzoek te doen, en tegen hen het regt te doen gelden, met nadrukkelijke waarschuwing aan de Studenten, om een zoo kwaad voorbeeld niet na te volgen; na de voorlezing van welk

ge-

Digitized by Google

geschrift de Rector CUNAEUS, tot hetzelfde einde, eene gepaste aanspraak aan de studerende jongelingschap zou houden (*). Als alle pogingen om den Prins tot het eerste over te halen, door zijne herhaalde en standvastige weigering, mislukt waren, werd eindelijk het laatste gedeelte van het besluit, op den 20 Februarij, ter uitvoering gebragt. En hiermede liep, ten laatste, deze verdrietige zaak, waarvan ik verder in de Handelingen van Curatoren en die van den Senaat geen gewag vind gemaakt, tot redelijk genoegen der beleedigde personen, ten einde.

Het verlies, door het vertrek van VOSSIUS geleden, was, nog slechts voor een klein gedeelte, hersteld door de benoeming van een' Hoogleeraar in de Grieksche taal. In 1632, werd MARCUS ZUËRIUS VAN BOXHORN toegelaten om, op de proef, openbare voorlezingen te houden in de Dicht- en Redekunst, en gaf daarmede zoo veel genoegen, dat hij, in het volgende jaar, tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Welsprekendheid benoemd werd. Ook in andere vakken zochten Curatoren de Academie van bekwame onderwijzers te voorzien. Hunne pogingen echter, om' een' beroemd' buitenlandsch' Regtsgeleerde aan de Hoogeschool te verbinden, hadden

(*) Men vindt deze aanspraak van CUNAEUS onder zijne *Orationes varii argumenti.* Zie over de zaak zelve ook de *Epist.* van VOSSIUS, *Operum* T. IV. p 128 et 129.

Digitized by Google

den de gewenschte uitwerking niet. Men besloot dan, in den jare 1635, ARNOLDUS VINNIUS tot Professor extraordinarius *Institutionum Juris* te benoemen; eene benoeming, die weldra door zijne aanstelling tot gewoon' Hoogleeraar gevolgd werd, en aan de Academie eenen onderwijzer schonk, die zich onder de Regtsgeleerden van zijne eeuw een' grooten naam maakte, en aan dezelve geen' geringen luister bijzette. — Niet minder bleek de zucht van Curatoren tot bevordering van het welzijn der Universiteit in hunne zorg, om dezelve van den voorregtsbrief, door den Koning van Frankrijk bij vernieuwing verleend, de bedoelde vrucht te doen hebben; ten welken einde besloten werd, door den Heer PAUW het Parlement van Parijs te verzoeken ter bekrachtiging van den vergunden brief. Ook mag hier niet verzwegen worden de gunst, aan OTTO HEURNIUS ten deel geworden, wien, op zijn verzoek, eene buitengewone jaarwedde van ƒ 300 werd toegestaan, ten einde zich bezig te houden met de uitgave van verscheidene schriften, de Geneeskunst betreffende, gelijk door wijlen zijn' vader, tot merkelijken luister en bloei der Academie, gedaan was.

In het begin des jaars 1635, leed de Hoogeschool weder een merkelijk verlies door het afsterven van FRANCO PETRI BURGERSDIJK, die,

Digitized by Google

die, verscheidene jaren achtereen, met grooten lof, in de Redeneerkunde en Natuurkunde onderwijs had gegeven. Curatoren waren terstond bedacht, om in de hierdoor ontstane gaping te voorzien, en stelden daartoe JOHANNES BODECHERUS, tot hiertoe buitengewoon' Hoogleeraar in de Zedekunde, op gelijken voet, tot onderwijzer in de Natuurkunde aan, terwijl DANIEL SINAPIUS, Onderregent van het Staten-collegie, in zijne plaats, tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Zedekunde benoemd werd. Aan FRANCISCUS DU BAN werd, op zijn verzoek, toegestaan, om, voor eenigen tijd, de werkzaamheden van Hoogleeraar in de Redeneerkunde waar te nemen; tot welken post hij later, op eene vereerende wijze, werd aangesteld.

Wij hebben te voren gemeld, dat de beroemde SALMASIUS, nagenoeg op gelijke voorwaarden, als vroeger SCALIGER, tot een sieraad der Hoogeschool naar dezelve ontboden was, en aan deze uitnoodiging voldaan had. Dit was echter niet geschied, zonder de afgunst van eenige Hoogleeraren, en bijzonder van D. HEINSIUS, te verwekken. Deze afgunst, gevoegd bij het hooghartig karakter van SALMASIUS zelven, gaf aanleiding tot verscheidene, vrij hevige geschillen, die de tusschenkomst van Curatoren vorderden, en door hen gewoonlijk ten voordeele van SALMASIUS beslist werden.

Digitized by Google

In den jare 1636 kwam eene zaak tot stand, die tot groot voordeel van de geneeskundige studiën kon dienen, en met der daad gediend heeft, de instelling namelijk van een *Collegium Practicum medicum*, waartoe O. HEURNIUS het eerst den voorslag deed. Hetzelve werd opgedragen aan de practiserende Professoren van de Faculteit der Geneeskunde, bij welke nog twee stedelijke Geneesheeren en één stedelijk Heelmeester gevoegd werden.

Treurig was voor de Hoogeschool het uiteinde van het jaar 1638. In de laatste maand namelijk van dat jaar, werd een harer doorluchtigste sieraden, PETRUS CUNAEUS, door den dood aan dezelve ontrukt, in den ouderdom van weinig meer dan twee-en-vijftig jaren. Curatoren waren terstond bedacht, om het zware verlies, 't welk de Academie en bijzonder de Regtsgeleerde Faculteit hierdoor geleden had, door de beroeping van een' vermaard' Regtsgeleerde te vergoeden, en vestigden daartoe hunne aandacht op den beroemden JACOBUS GOTHOFREDUS, Syndicus, Raadsheer en Hoogleeraar te Geneve; doch hunne pogingen, om hem, op eerlijke en voordeelige voorwaarden, aan de Hoogeschool te verbinden, werden niet met den gewenschten uitslag bekroond. Om intusschen de bestaande behoefte, zoo goed mogelijk, te vervullen, werd JACOBUS MAES-

TER-

Digitized by Google

TERTIUS, reeds vroeger met den titel van *Professor Juris Feudalis extraordinarius* vereerd, in den jare 1639, met uitbreiding van zijnen lastbrief, tot *Professor Juris extraordinarius* benoemd, en niet lang daarna tot gewoon' Hoogleeraar aangesteld. Na de mislukking van het beroep van GOTHOFREDUS, werden Curatoren te rade, GERARDUS COCCEJUS, Hoogleeraar in de Regten te Bremen, ter bekleeding van dezelfde waardigheid aan deze Hoogeschool aan te zoeken; doch ook hierin mogten zij niet slagen. Inmiddels werd ANTONIUS THYSIUS *Junior* toegelaten tot het verklaren van het *Jus publicum*, op woensdag en zaturdag, dagen, waarop gemeenlijk geene openbare lessen gehouden werden. Dezelfde THYSIUS was reeds vroeger, en wel in den jare 1637, met den titel van *Professor extraordinarius Poëseos*, doch zonder eenige jaarwedde, vereerd. — Als alle pogingen, om een' vermaard' Regtsgeleerde uit Duitschland te bekomen, vruchteloos waren afgeloopen, werd eindelijk BERNARDUS SCHOTANUS, Hoogleeraar in de Regten te Utrecht, in den jare 1641, tot *Professor primarius Codicis* benoemd, en kwam, ter bekleeding van dien post, werkelijk naar Leiden over. — Ook de Godgeleerde Faculteit, aan welke ANTONIUS WALAEUS, een kundig en gematigd Godgeleerde, in den jare 1639, door den dood ontrukt werd,

 had,

had, ten nutte der Hoogeschool, aanvulling noodig. Curatoren zochten in die behoeften te voorzien door JOHANNES HENRICUS BISTERFELDIUS, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte aan de doorluchtige School van Zevenbergen, herwaarts te beroepen; doch de hooge prijs, dien de Vorst van dat landschap op BISTERFELD stelde, was oorzaak, dat deze beroeping het gewenschte gevolg niet had. Eer nog deze zaak volkomen beslist was, leed dezelfde Faculteit nog een nieuw verlies door het overlijden van ANTONIUS THYSIUS, 't welk den 7 van Slagtmaand des jaars 1640 plaats had. Ter vergoeding van dit verlies werd FREDERIK SPANHEIM, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Geneve, een man van grooten naam, tot bekleeding van den openstaanden leerstoel uitgenoodigd, en, na het aanwenden van groote moeite ter bekoming van zijn ontslag, ten laatste aan deze Hoogeschool geschonken, die zich echter, nog geen volle zeven jaren, in zijn licht verblijden mogt. — Ook in andere opzigten, werd voor hare behoeften gezorgd. Zoo werd ADRIANUS HEEREBOORT, in 1640, tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Redeneerkunde, en, twee jaren later, tot Onderregent van het Staten-Collegie benoemd; zoo werd de plaats van den overledenen Hoogleeraar in de Grieksche taal, HOELZLINUS, door de beroeping van

LAM-

LAMBERTUS BARLAEUS, Conrector te Amsterdam, vervuld, en de waarneming van het Hoogleeraarambt in de Zedekunde, bij voorraad, aan DU BAN, toen Professor in de Natuurkunde, opgedragen. Voor FESTUS HOMMIUS, wegens zwakheid en ouderdom eervol ontslagen, werd JACOBUS REVIUS, als Godgeleerde, historiekenner en dichter vermaard, tot Regent van het Theologisch Collegie benoemd.

De voortdurende losbandigheid van sommigen onder de Studenten, wier getal thans zeer aanzienlijk was, en gerustelijk op duizend kan berekend worden, verschafte aan Bestuurderen der Hoogeschool, in den jare 1640, nieuwe moeijelijkheid. Toen namelijk had, niet verre van Leiden, onder de Heerlijkheid van Oegstgeest, een tweegevecht tusschen twee jonge lieden plaats, waarvan één werd ternedergeveld. Dit treurig voorval gaf Curatoren aanleiding tot het besluit, om, van hooger hand, een bevelschrift te zoeken te verkrijgen, waarbij, ter verhoeding van verdere ongelukken, aan de Studenten voortaan de wapenen ontzegd werden. In den jare 1643 besloten zij, op voorstel van Rector en Regteren, van de Staten van Holland een plakaat te verzoeken tegen het dragen van pistolen of kleine roerkens, dat, sedert eenigen tijd, onder de Studenten in zwang was gekomen. Een jaar later, von-

den zij goed mede vast te stellen, dat de Studenten, als zij, enkel oefeningshalve, disputeerden, geene maaltijden zouden houden, dat de Professoren hun dit zouden ontraden, en geen derzelve op zulke maaltijden verschijnen. — Ook hadden Curatoren, van tijd tot tijd, moeite met het stillen der oneenigheden, die tusschen D. HEINSIUS en SALMASIUS, beide mannen van een hooghartig karakter, oprezen; dan, zij mogten hierdoor ook openlijke en ergerlijke uitbarstingen van het wederzijdsch misnoegen voorkomen, of smoren, het gelukte hun echter niet, tusschen hen eene opregte verzoening uit te werken. Van den hoogen prijs, dien Curatoren op het behoud van SALMASIUS stelden, moge, onder anderen, tot bewijs verstrekken, dat zij, ook op aansporing van den Prinse van Oranje, in den jare 1644, toen hij door den Koning van Frankrijk met een pensioen van 4000 livres vereerd was, ernstige pogingen aanwendden, om hem te Leiden te behouden, en ten dien einde zijne jaarwedde met ƒ 1000 vermeerderden; 't welk dan ook ten gevolge had, dat hij, hoezeer door den Koning van Frankrijk derwaarts ontboden, zich bereid verklaarde, om hier te lande te blijven.

Omtrent dezen tijd, begon de Wijsbegeerte van DESCARTES, of CARTESIUS, in Nederland, aanhangers te krijgen. De groote meerderheid der God-

Digitized by Google

Godgeleerden was tegen deze Wijsbegeerte zeer ingenomen, en zag daarvan, ik weet niet welk een nadeel, voor het echte Christendom te gemoet. Zij waren er derhalve, bovenal, op uit, om te zorgen, dat de Hoogeschool niet met het gift eener zoo verderfelijke Wijsbegeerte mogt besmet worden. Geen wonder dus, dat, bij de aanvulling der Philosophische Faculteit, welke, omtrent dezen tijd, eene dringende behoefte was, bijzonder acht gegeven werd, of de daartoe aanbevolen personen van *de Gereformeerde religie* en *niet suspect van nieuwigheden* waren. In dien geest werd aan ALBERTUS KYPERUS ,wien, in 1643, vergund werd, tot eene proef, in de Natuurkunde les te geven, uitdrukkelijk tot voorwaarde gesteld, dat hij zich daarbij binnen de palen der aangenomene Aristote liesche Wijsbegeerte zou houden. Gelijke voorwaarde, met uitdrukkelijk verbod, om eenige nieuwigheden in te voeren, werd aan Mr. JOAN KLENCK voorgeschreven, toen hij, in den jare 1644, vergunning kreeg, om openbare lessen in de Zedekunde te houden. In het laatstgenoemde jaar, werd A. HEEREBOORT, tot dus verre buitengewoon, tot gewoon' Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aangesteld, om zijn onderwijs in de Redeneerkunde voort te zetten, waarbij hem, later, nog dat in de Zedekunde werd opgedragen. In hetzelfde jaar besloot men ADAMUS

STUAR-

STUARTUS, te voren Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan de Hoogeschool te Sedan, toen te Londen wonende, tot eersten Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te beroepen; welke beroeping hij, in den jare 1648, aanvaardde. Hoe groote verwachtingen men van hem koesterde, blijkt uit den titel van *vir in Philosophia Roscius*, hem gegeven in het opschrift van den Latijnschen brief, waarbij het beroep hem werd opgedragen. Zonder te beslissen, in hoe verre hij aan die verwachtingen beantwoordde, zij het mij genoeg te melden, dat de leden der Theologische Faculteit in hem juist den man vonden, dien zij wenschten, toen zij, aan Curatoren de zorg voor het onderwijs ook in de Bovennatuurkunde, dat tot dus verre hier niet gegeven werd, en verscheidene jongelingen naar Utrecht lokte, aanbevelende, er tevens hun verlangen bijvoegden, dat dit onderwijs niet, dan aan iemand van beproefde regtzinnigheid, mogt worden opgedragen. Uit het vervolg toch zal ons blijken, dat STUARTUS een vinnig tegenstander was der Cartesiaansche Wijsbegeerte, en dus, als zoodanig, aan de meeste Godgeleerden van dien tijd hoogst aangenaam moest wezen.

In den aanvang des jaars 1646, leed de Academie weder een groot verlies door het afsterven van JOHANNES POLYANDER VAN KERKHO-

Digitized by Google

VEN, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, die, op den 10 Februarij, in den ouderdom van 76 jaren overleed. Hij moge al niet onder de schitterendste lichten van geleerdheid te tellen zijn, de geest van vredelievende gematigdheid, die hem bezielde, en, helaas! den Godgeleerden van zijne eeuw, maar al te zelden, eigen was, bragt der Hoogeschool een onberekenbaar voordeel toe. Die geest was ook oorzaak, dat hij niet slechts bij de voorstanders der regtzinnigheid, tot welke hij zelf behoorde, maar ook bij de zulken in achting was, die voor onregtzinnig gehouden werden, en deed hem de genegenheid en hoogachting van alle weldenkenden verwerven. Van daar ook, dat hij, veelvuldiger dan eenig ander zijner ambtgenooten, met de waardigheid van Rector Magnificus bekleed werd, tot het voeren waarvan hij eene bijzondere geschiktheid had. Curatoren waren terstond bedacht, om hem door een' waardig' opvolger te doen vervangen, en meenden dien gevonden te hebben in CONSTANTINUS L'EMPEREUR, die tot hiertoe het Hoogleeraarambt in de Hebreeuwsche taal bekleed had. Tot dezen post besloten Curatoren, in zijne plaats, den beroemden JOHANNES BUXTORF, den zoon, aan te stellen; doch hunne pogingen, om hem aan de Academie te verbinden, hadden den gewenschten uitslag niet. Intusschen hield het tot

Digitized by Google

tot het jaar 1648 aan, eer in het onderwijs der Hebreeuwsche taal voorzien werd door de benoeming van ALLARDUS UCHTMANNUS, Conrector der Latijnsche Scholen te Leiden, tot buitengewoon' Hoogleeraar in de genoemde taal. In het meergemelde jaar 1646, hadden nog eenige bijzonderheden plaats, die wij meenen niet geheel met stilzwijgen te mogen voorbijgaan. Vroeger spraken wij reeds van onaangenaamheden, tusschen SALMASIUS en onderscheidene leden van den Academischen Senaat gerezen, die de tusschenkomst van Curatoren vorderden. In 't bijzonder ook maakten verscheidene dier leden zwarigheid, om zich naar het besluit der laatstgenoemden, rakende den rang van SALMASIUS, te schikken. Op klagte van dezen hierover, besloten Curatoren den geheelen Academischen Senaat bij zich te ontbieden, aan welk ontbod door deszelfs leden, op den 9 van Sprokkelmaand des genoemden jaars, voldaan werd. Bij die gelegenheid, werd hun door den Heer van WIMMENUM, in naam van Curatoren, een besluit aangekondigd, betreffende den rang van SALMASIUS, en hoofdzakelijk inhoudende, dat hij, benevens eenige van de Professoren, op openbare maaltijden verschijnende, zijne plaats zou hebben tegen over den eersten Assessor, dat

hij;

Digitized by Google

hij, op eenige openbare handelingen, van welk eenen aard ook, in de Academie gekomen zijnde, bij het uitgaan, zich terstond zou voegen achter die van den Magistraat, het zij dezelve allen gezamenlijk, of door een of weinige personen aldaar verschenen, en, ingevalle dezelve SALMASIUS, op eenige der voorzeide openbare handelingen door iemand, wie hij ook zijn mogt, genoodigd zijnde, zich in de Academie kwam te vinden, zonder dat aldaar eenig lid der Regering tegenwoordig was, hij alsdan uit de Academie zoude gaan, en door den Pedel geleid worden, eer of voor de Heeren Rector en Professoren der Universiteit. Rector en Senaat kregen, op het verstaan van dit besluit, verlof, om zich, voor eenige oogenblikken, in een ander vertrek onder elkanderen te beraden, en verklaarden vervolgens, bij monde van den Rector Magnificus, dat zij bereid waren, aan den inhoud van het medegedeelde besluit te gehoorzamen, maar betuigden tevens wel gewenscht te hebben, dat zij niet op die wijze, gezamenlijk, in de vergadering van Curatoren ontboden waren, met verzoek dat zulks, voor het toekomende, niet in gevolg mogt getrokken worden.

Van ernstiger aard waren de raadplegingen, door Curatoren, in hetzelfde jaar 1646, gehouden, over de krachtigste middelen, om de doodsla-

Digitized by Google

slagen en dergelijke of andere zwarigheden tegen te gaan, die door de vechterijen en andere balddadigheden van de Studenten en verdere lidmaten der Universiteit veroorzaakt werden, en waartegen men een algemeen plakaat, uit vroegere zamengetrokken en naar eisch vermeerderd, wenschte uitgevaardigd te hebben.

Was door het bovengemelde besluit alle geschil tusschen SALMASIUS en de leden van den Academischen Senaat vereffend, hetzelve nam den grond van oneenigheid tusschen hem en D. HEINSIUS niet weg. Curatoren vonden dus, in den jare 1647, goed, nieuwe pogingen aan te wenden, om tusschen deze beide beroemde mannen in zoo verre eene bevrediging uit te werken, dat zij, in openbaren geschrifte en bij bijzondere ontmoetingen, elkander niet grovelijk beleedigden. Zij bedienden zich hiertoe van de tusschenkomst der Hoogleeraren SPANHEIM en GOLIUS, wien het door hunnen invloed op beide gelukte, aan den wensch van Curatoren, althans eenigermate, te voldoen.

Eene zaak van gewigtiger aard hield, in dit zelfde jaar, de Bezorgers der Academie bezig. Wij hebben te voren reeds gesproken van de angstvallige bezorgdheid, waarmede de Geestelijkheid en bijzonder ook de Leden der Theologische Faculteit te Leiden tegen de besmetting

Digitized by Google

ting der Cartesiaansche Wijsbegeerte waakten. Die bezorgdheid kon echter niet verhoeden, dat het gif daarvan ook tot de Leidsche Hoogeschool doordrong, waar enkele Hoogleeraren, met name ook HEEREBOORT, die de Redeneer- en Zedekunde onderwees, en tevens Onderregent was van het Staten-collegie, en velen der studerende jongelingschap de leer van DESCARTES, meer of min, waren toegedaan. Dit wekte natuurlijk den ijver van de tegenstanderen dier leer te sterker op. Onder deze waren, boven anderen, vlagvoerders JACOBUS REVIUS, Regent van het straksgenoemde Collegie, een Professor primarius Theologiae, naar ik meen, JACOBUS TRIGLANDIUS, en de eerste Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, ADAM STUART. De beide eersten hadden in zekere *Stellingen*, onder hunne voorzitting verdedigd, CARTESIUS voor meer dan een' Pelagiaan en voor een' Godlasteraar uitgemaakt. De Wijsgeer, die zich toen binnen Holland, en, met name, te Egmond onthield, beschouwde dit, en niet ten onregte, als eene hem aangedane verongelijking, waarvan hij, met reden, herstelling mogt vragen, en schreef, ten dien einde, een' uitvoerigen brief aan Curatoren, waarin hij, zonder echter den Professor primarius Theologiae, door hem bedoeld, te noemen, als wien hij, door melding van zijnen naam, geene ver-

Digitized by Google

maardheid wilde bijzetten, het gansche geval voor hen open leide, en op behoorlijke eerherstelling bij hen aandrong, met bijgevoegde verklaring, dat niets hem aangenamer zijn zou, dan de bescheidene wederlegging zijner leeringen. Curatoren vonden hierop geraden, den Rector der Hoogeschool, benevens de beide bestuurders van het Staten-Collegie, tot zich te ontbieden, en den Hoogleeraren in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte aan te zeggen, om voortaan, in eenige Disputatiën, noch voor, noch tegen CARTESIUS, op te treden, maar van hem en zijne leer geheel te zwijgen. Voorts gaven zij van dat besluit, bij een' beleefden brief, aan CARTESIUS kennis. Deze echter nam, gelijk natuurlijk was, in dien maatregel geen genoegen, en bragt zulks aan Curatoren, op eene bescheidene en deftige wijze, bij een nader schrijven, onder het oog; doch deze vonden niet goed, dezen tweeden brief te beantwoorden. Beide brieven van CARTESIUS, met het antwoord van Curatoren op den eersten, kwamen mij merkwaardig genoeg voor, om in de Bijlagen tot deze Geschiedenis geplaatst te worden (*).

In de Handelingen van Bezorgeren der Hoogeschool voor het laatstgenoemde jaar, vind ik nog een besluit opgeteekend, 't welk, mijns achtens, verdient met een enkel woord vermeld te worden. Hetzelve betreft de openbare

(*) Zie Bijlage V.

Digitized by Google

re voorlezingen der Professoren, die zij gelastten, dat voortaan uit het geheugen, althans zonder gebruik van een schriftelijk opstel, zouden moeten geschieden.

Het volgende jaar 1648 werd op nieuw ontrust door geschillen over de Cartesiaansche Wijsbegeerte, welker bijlegging aan Curatoren merkelijke moeite baarde. De eerste Professor der Philosophie, ADAM STUART, was, gelijk wij vroeger reeds te kennen gaven, een hevig tegenstander van die Wijsbegeerte. Op den 7 van Sprokkelmaand van het gemelde jaar waren, onder voorzitting van dien Hoogleeraar, eenige stellingen verdedigd, voornamelijk tegen de meergemelde leer van CARTESIUS gerigt. De aanhangers dier leer onder de Studenten hadden, bij die gelegenheid, zich openbare beschimpingen van genoemden Hoogleeraar veroorloofd, 't welk tot merkelijke wanorden en vechterijen in de gehoorzaal der Academie aanleiding had gegeven. Curatoren, hiervan onderrigt en tegelijk verontwaardigd over de hevigheid der geschriften, welke sommige Professoren, met name STUART, REVIUS en HEEREBOORT, tegen en voor de Cartesiaansche Wijsbegeerte, en onderling tegen elkander hadden in het licht gezonden, begrepen dit kwaad door krachtige middelen te moeten tegengaan, en tegelijk hun vroeger besluit, waartegen het ge-

Digitized by Google

melde lijnregt aanliep, te moeten handhaven. Zij ontboden dan den afgetreden' Rector SPANHEIM tot zich, vroegen hem naar de plaats gehad hebbende twisten en ongeregeldheden, en tegelijk naar zijn gevoelen over de meest gepaste middelen, om het kwaad te stuiten. Zijn advijs, 't welk, sedert, grootendeels door hen gevolgd werd, gehoord hebbende, ontboden zij de Hoogleeraren STUART en HEEREBOORT voor zich, en vraagden hen naar de reden, waarom zij, tegen hun uitdrukkelijk verbod, om van CARTESIUS en zijne leer te spreken, gehandeld hadden; 't welk door den eersten op eene weinig voldoende wijze verschoond, door den laatsten uitdrukkelijk ontkend werd. Zich nog verder van de bijzonderheden der voorgevallene ongeregeldheden hebbende doen onderrigten, namen zij een hoogst merkwaardig besluit, voornamelijk hierin bestaande, dat zekere twistschriften, met name *Revii abstersio macularum — vindiciae Disputationum Stuarti — Adami Stuarti notae in notas* — en *Adriani Heereboordii sermo extemporaneus cum annexis*, zouden onderdrukt en derzelver verdere verspreiding geweerd worden, — dat Rector en Assessoren zouden verzocht worden, om de tusschen Professoren gerezene geschillen bij te leggen, en van wederzijde eene *amnestie* te doen aannemen, met belofte van voortaan goede vriend-

vriendschap te onderhouden. Nog werden STUART en HEEREBOORT uitdrukkelijk gelast, zich, in het toekomende, naar den inhoud van het vroegere besluit, omtrent het niet vermelden van den naam en de leer van CARTESIUS, te gedragen, en zich, bij voorraad, van het onderwijs in de Bovennatuurkunde te onthouden. Ook JAC. REVIUS werd door hen tot orde en rust vermaand. Nog werd bij hetzelfde besluit bepaald, dat de *Stellingen* in de Wijsbegeerte voortaan niet, dan met toestemming van de overige Professoren der Faculteit, zouden mogen gedrukt worden, en de Promotor der Universiteit gelast, onderzoek te doen naar de aanleggers der beroerten, op den 7 van Sprokkelmaand in de Academie ontstaan. Eindelijk werd nog vastgesteld, dat door Rector en Senaat een plakaat tegen dergelijke ongeregeldheden zou vernieuwd worden, en dat van onverhoopte feitelijkheden tusschen Studenten, of bedenkelijke misverstanden, tusschen Professoren ontstaan, door den Rector aan den Pensionaris der stad, als Secretaris van Curatoren, kennis zou worden gegeven.

Aangenamer viel het zeker den Bezorgeren der Hoogeschool ook dit jaar, gelijk reeds in het vorige door hen geschied was, de buitengewone diensten te beloonen, door ARNOLD VINNIUS, Hoogleeraar in de Regten aan dezelve

bewezen, die niet alleen haar door zijn voortreffelijk onderwijs grootelijks verpligtte, maar tevens, door het uitgeven zijner geleerde schriften, haren luister niet weinig verhoogde.

Ik vinde in de Handelingen van het jaar 1648 ook van LEVINUS WARNERUS gewag gemaakt, die, later, door zijn kostbaar Legaat van Oostersche Handschriften, de schatten der openbare Boekerij zoo aanzienlijk vermeerderde. Hij bevond zich thans te Constantinopel, werwaarts Curatoren hem lieten aanschrijven, om zijne overkomst naar deze landen, zooveel mogelijk, te bespoedigen, ten einde, na zijne terugkeering, over zijn gebruik bij deze Academie, tot haar meeste nut, mogt beschikt worden.

In het meergenoemde jaar 1648, leed de Theologische Faculteit weder een merkelijk verlies door het overlijden van CONSTANTINUS L'EMPEREUR, in wiens plaats ABRAHAMUS HEIDANUS, Predikant te Leiden, door Curatoren tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid werd aangesteld. Nog geen jaar daarna leed dezelfde Faculteit een nog veel grooter verlies door het afsterven van den beroemden FREDERIK SPANHEIM, die, in den ouderdom van weinig meer dan acht-en-veertig jaren, aan de Hoogeschool, de Kerk en de geleerde wereld ontrukt werd; een' man, tot wiens lof wij meenen genoeg gezegd te hebben met te melden, dat de doorgeleer-

Digitized by Google

leerde en tevens zeer gematigde G. J. VOSSIUS hem, in zijne *Brieven*, overal met de grootste lofspraken vereert. Curatoren gevoelden dan ook het hooge belang voor de Hoogeschool, dat de plaats van zulk een' leeraar waardiglijk vervuld werd, en lieten geene pogingen onbeproefd, om een' man van vermaardheid tot zijnen opvolger te krijgen. — Groote moeite wendden zij, tot dat einde, andermaal aan, om JOH. HENR. BISTERFELDIUS aan deze Academie te verbinden; doch, hoezeer hij zelve hiertoe niet ongenegen was, slaagden zij ook thans niet in hunne pogingen om den Prins van Zevenbergen, in wiens dienst hij was, ter verleening van zijn ontslag te bewegen. Het gelukte hun echter, in den jare 1650, de geledene schade naar wensch vergoed te zien door de overkomst van den beroemden JOH. COCCEJUS, tot dien tijd toe Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Franeker. Ook de vermaarde A. VINNIUS ontving, in de jaren 1649 en 1650, nieuwe blijken van de hoogachting, die Curatoren hem toedroegen, in zijne benoeming tot Prof. Ordin. Pandectarum en de buitengewone vereering, welke hem, als zoodanig, werd toegelegd. De Regtsgeleerde Faculteit was, reeds in den jare 1648, versterkt door de benoeming van DANIEL COLONIUS tot Professor Juris Practici, bij de bepaling van wiens dag van inwijding tevens

werd vastgesteld, dat hij zijne Intreêrede alsdan, uit zijn geheugen, of zonder schriftelijk opstel voor zich, zou moeten doen.

In het reeds gemelde jaar 1650, verkreeg ook de Faculteit der Geneeskunde eene versterking door de toevoeging aan dezelve van ALBERTUS KYPERUS, te voren Hoogleeraar in de Geneeskunde te Breda. In het volgende jaar werd ook JOH. ANTONIDES VAN DER LINDEN, tot hiertoe Hoogleeraar in de Geneeskunde te Franeker, in plaats van O. HEURNIUS, door ouderdom en zwakte verhinderd zijnen post langer waar te nemen, tot Professor Medicinae Practicae herwaarts beroepen.

Het laatstgenoemde jaar 1651 leverde een nieuw bewijs van den hoogen prijs, dien Curatoren op het voortdurend verblijf van SALMASIUS aan deze Hoogeschool stelden. CHRISTINA, Koninginne van Zweden, naar welk rijk SALMASIUS, met toestemming van Bezorgeren der Hoogeschool, voor eenigen tijd gereisd was, schreef, volgens hare liefde tot geleerdheid, en hen, die door dezelve beroemd waren, aan Curatoren een' Latijnschen brief, waarbij zij hen beleefdelijk verzocht, SALMASIUS aan haar te willen afstaan; doch deze wezen dit verzoek, met gelijke beleefdheid, van de hand, en schreven tevens dien geleerde ernstig aan, om zijne terugkeering, zoo veel mogelijk, te bespoedigen.

Wij

Digitized by Google

Wij mogen ook niet onvermeld laten het aanzoek, door den Grave LODEWIJK HENDRIK VAN NASSAU, dit jaar, aan den Senaat gedaan, om hun oordeel te weten over de Cartesiaansche Wijsbegeerte, welke ook aan zijne Hoogeschool te Herborn opgang begon te maken. De Leidsche Hoogleeraren verschoonden zich beleefdelijk van aan dat verzoek te voldoen op grond, dat hun, bij herhaalde besluiten van Curatoren, gelast was zich binnen de palen der Aristotelische Wijsbegeerte te houden, en van die van CARTESIUS volstrekt geen gewag te maken.

In dit jaar en nog meer in de naast volgende jaren 1652 en 1653, hielden Curatoren zich ernstig bezig met het beramen van middelen tot versterking der Theologische en Philosophische Faculteit, die beide merkelijk verzwakt waren. De laatstgenoemde Faculteit trok het eerst hunne zorge tot zich, en werd door hen geschraagd door de aanstelling van HENRICUS BORNIUS, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Breda, tot buitengewoon' Hoogleeraar bij dezelve. Aan JOH. DE RAEY werd, bij vernieuwing, vergunning gegeven, om zijne Philosophische lessen, tot wederopzeggens toe, voort te zetten; waarop, in den jare 1653, zijne benoeming tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Wijsbegeerte volgde. Tot versterking der Theologische Faculteit werd JOHANNES HOORNBEEK,

Digitized by Google

Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Utrecht, in het laatstgenoemde jaar, tot gewoon' Hoogleeraar bij dezelve aangesteld. Het getal der leden van de Philosophische Faculteit, waartoe ook de Hoogleeraren in de Letteren plagten te behooren, werd, in hetzelfde jaar, ook vermeerderd door de bevordering van ANTONIUS THYSIUS, zoon van den beroemden Godgeleerde van dien naam, tot gewoon' Hoogleeraar in de Welsprekendheid, en door de beroeping van GEORGIUS HORNIUS, Hoogleeraar te Harderwijk, tot gewoon' Hoogleeraar in de Historiën en Bestuurder van het Collegium Oratorium.

Het jaar, waarvan wij spreken, was verder nog merkwaardig door het afsterven van den wijdberoemden SALMASIUS, die, ruim twintig jaren, een sieraad dezer Hoogeschool geweest was. Groot zeker waren de diensten, door hem aan dezelve bewezen, gelijk men daaruit alleen genoeg kan opmaken, dat Curatoren, zoo als wij te voren meermalen zagen, hem gedurig sterke proeven van hunne belangstelling in zijn voortdurend verblijf te Leiden gaven. Ook na zijn overlijden, deden zij den hoogen prijs kennen, waarop zij hem, bij zijn leven, gesteld hadden, door aan zijne weduwe, bij haar vertrek naar Frankrijk, eene som van ƒ 3000 te vereeren. Zijn afsterven wekte intus-

Digitized by Google

tusschen, op verre na, die algemeene deelneming niet, als vroeger dat van zijnen voorganger SCALIGER, waarvan de reden zeker in zijn, ons dikwerf gebleken, hooghartig karakter gezocht moet worden. Dit echter mogen wij tot zijne eer niet verzwijgen, dat tusschen hem en den uitmuntenden G. J. VOSSIUS, tot aan zijnen dood, eene hartelijke vriendschap stand hield, waaruit men, niet zonder grond, mag opmaken, dat de schuld der vrij hevige geschillen, die meermalen tusschen hem en Hoogleeraren der Leidsche Academie, en onder deze bijzonder D. HEINSIUS, plaats hadden, voor een gedeelte althans, mede aan de laatstgenoemden te wijten was; iets, 't welk door verscheidene plaatsen uit de *Brieven* van VOSSIUS, uitdrukkelijk, bevestigd wordt.

Eer wij van het jaar 1653 afscheiden, moeten wij nog, met een woord, gewagen van nieuwe moeite, door de ongeregeldheden van sommige Studenten aan Curatoren verwekt, mitsgaders van hunne pogingen ter voorkoming van den invloed der Geestelijkheid op het beheer der Academische zaken. De Hoogleeraar in de Wijsbegeerte STUART, ons uit het voorgaande reeds, als een driftig tegenstander der leer van CARTESIUS, bekend, bragt bij hen klagten in over uitjouwingen en verguizingen, hem van eenige Studenten, bij openbare Disputatiën, bejegend en

en over beleediging, hem, in den Senaat, door zijn' ambtgenoot VORSTIUS aangedaan; waarop Curatoren, na gedaan onderzoek, den klager, met opzigt tot het voorgevallene tusschen hem en VORSTIUS, in het ongelijk stelden, en voorts Rector en Senaat gelastten de noodige orde te stellen, dat voortaan, bij Disputatiën en andere openbare oefeningen, door de Studenten geene onbescheidenheid gepleegd werd. — Van ernstiger aard waren de raadplegingen over het misbruik van verbodene en ongewone wapenen, 't welk, meer en meer, onder de Studenten in zwang ging, en tot vele ongelukken aanleiding gaf; waartegen een ontwerp van plakaat werd vastgesteld, den Staten van Holland aan te bieden, ten einde door hen, na goedkeuring, te worden uitgevaardigd. — Niet min ernstig, eindelijk, waren de beraadslagingen over zeker vertoog, door de Klassis van Dordrecht aan de Staten van Holland gedaan, en inhoudende hunne bekommeringen over 't geen zij vernomen hadden, dat namelijk ALEXANDER MORUS, dien zij voor onregtzinnig hielden, bij Curatoren der Leidsche Hoogeschool grootelijks in aanmerking kwam ter bekleeding van den openstaanden leerstoel in de Godgeleerdheid; welk vertoog door de Staten aan Curatoren was medegedeeld, ten einde hun daarover hun gevoelen te melden.

Na

Digitized by Google

Na rijp overleg, vonden Bezorgeren der Academie goed, daarop aan de Staten een antwoord te geven, waarbij zij hunne bezorgdheid voor het bewaren van rust en eenigheid in de kerk en de handhaving van de zuivere leer, in de benoeming van een' nieuwen Hoogleeraar, nadrukkelijk te kennen gaven, en hun tevens als hun gevoelen voordroegen, dat hunne Edelmogenden aan de inleveraars moesten doen verstaan, dat zij voortaan hunne bezwaren van dien aard aan Curatoren moesten mededeelen, onder verzekering, dat deze dezelve, naar billijkheid, zouden wegnemen.

In het jaar 1654, leed de Godgeleerde Faculteit wederom een verlies door het overlijden van JACOBUS TRIGLANDIUS, die, twintig jaren achtereen, de voorganger en wegwijzer der jeugd in de zuivere kerkleer geweest was. In dat zelfde jaar werd de Faculteit der Regten versterkt door de benoeming van Mr. ADRIANUS BEKERTS, gezeid *van Thienen*, eerst tot buitengewoon', en daarna tot gewoon' Hoogleeraar bij dezelve.

De moeijelijkheden en twisten over de Cartesiaansche Wijsbegeerte, waarvan wij reeds meermalen gewaagden, veroorzaakten, ook in het jaar 1655, nieuwe bewegingen aan de Hoogeschool. Getrouw aan hunne vroeger gemaakte bepaling, besloten Curatoren, ter gelegenheid dat

dat hun door den Hoogleeraar DE RAEY een boek was opgedragen, ten titel voerende: *Clavis Philosophiae naturalis, seu introductio ad Naturae contemplationem Aristotelico-Cartesiana*, die opdragt niet aan te nemen, noch met de gewone vereering te vergelden, dan nadat de naam van CARTESIUS daaruit geligt zou wezen. Nog gewigtiger raadplegingen wachtten hen kort na het nemen van het gemelde besluit, toen hun door den toenmaligen Rector Magnificus, den Hoogleeraar der Geneeskunde KYPERUS, werd aangediend, dat in de Universiteit merkelijke oneenigheden ontstaan waren, betreffende de Cartesiaansche Wijsbegeerte, met name tusschen de Professoren in de Philosophie, STUART en HEEREBOORT, welke oneenigheden ook tot de Faculteit der Godgeleerdheid waren doorgedrongen, waarvan de Hoogleeraren zeer uiteenloopende stellingen, onder hun opzigt, lieten verdedigen, gelijk nog onlangs door de Hoogleeraren HEIDANUS en HOORNBEEK geschied was. Hierbij voegde hij de aanmerking, dat de Cartesiaansche Wijsbegeerte, die hij voor de Faculteit der Geneeskunde zeer schadelijk hield te zijn, aan geene andere Academie in 't openbaar geleerd werd, en verzocht voorts van Curatoren te mogen weten, hoe hij zich, als Rector Magnificus, in dergelijke geschillen te ge-

Digitized by Google

gedragen had. Curatoren vonden hierop goed, ieder afzonderlijk, nader op deze zaak onderzoek te doen, en bepaalden verder eenen dag, waarop zij zouden raadplegen over de meest geschikte maatregelen tot wering der plaats hebbende twisten. Op den bepaalden tijd, werden eerst de Professoren der Godgeleerdheid in de vergadering ontboden, en op hunne eenstemmige verklaring, dat tusschen hen geene oneenigheden, rakende de genoemde Wijsbegeerte, bestonden, vriendelijk vermaand op dien voet voort te gaan, en hunne gedachten te laten gaan over de dienstigste middelen tot beteugeling der al te groote vrijheid in 't philosopheren, die bij de Professoren van de Faculteit der Wijsbegeerte plaats had. Verder vonden Curatoren goed, tot handhaving van hun vroeger besluit, te bepalen, dat de Hoogleeraren, in hunne Disputatiën, Redevoeringen of andere openbare handelingen, gelijk ook in hunne uit te geven schriften, de Cartesiaansche Wijsbegeerte niet zouden voorstaan, maar, zonder zelfs van CARTESIUS en zijne leer eenig gewag te maken, zich naauwkeurig houden binnen de palen der aangenomene Aristotelische of Peripatetische Wijsbegeerte. Eenigen tijd later, schreven zij den Academischen Senaat aan, om zorgvuldig toe te zien, dat de door hen genomene besluiten, rakende de Cartesiaansche Wijsbegeerte,

Digitized by Google

te, door alle Hoogleeraren, zoo gewone als buitengewone, naauwkeurig gevolgd werden, en door een aan de Academie aan te plakken bevelschrift de Studenten en verdere lidmaten der Universiteit ernstig te waarschuwen, om zich voortaan aan geene uitkloppingen, uitstampingen of dergelijke ongeregeldheden schuldig te maken, onder bedreiging, dat tegen de overtreders het regt, met nadruk, zou gehandhaafd worden. In het volgende jaar 1656, kwam een merkwaardig besluit der Staten van Holland in het licht, strekkende om de vermenging der Godgeleerdheid en Wijsbegeerte voor te komen, en de vrijheid in het philosopheren te beteugelen; een besluit, tot welks nakoming de Hoogleeraren verpligt werden, zich door een' plegtigen eed te verbinden (*).

Het overlijden van den Professor in de Grieksche taal, L. BARLAEUS, gaf Curatoren aanleiding, om naar een' man van vermaardheid ter vervulling van den openstaanden leerstoel om te zien. De beroemde T. FABER, Hoogleeraar te Saumur, werd daartoe, vruchteloos, door hen aangezocht; doch zij hadden geene reden, om zich over die verijdeling hunner wenschen zeer te beklagen, daar het hun gelukte, in J. F. GRONOVIUS, Hoogleeraar te Deventer, eenen man

(*) Zie Bijlage VI.

Digitized by Google

man te vinden, die in de Grieksche taal en de Historiën, tot groot nut der studerende jongelingschap en geen' geringen luister van de Hoogeschool, onderwijs gaf, en haren vroegeren roem in het vak der oude letterkunde loffelijk handhaafde.

In den jare 1657, onderging de Academie een zwaar verlies door het afsterven van ARNOLDUS VINNIUS, een' der uitmuntendste beoefenaren en uitleggeren van het Romeinsche Regt, op welke Nederland roem mag dragen. Bezorgeren der Hoogeschool waren terstond bedacht, om dit verlies, zoo veel mogelijk, te herstellen. Zij zochten, ten dien einde, een' buitenlandsch' Regtsgeleerde van groote vermaardheid, met name J. H. DAUBERTUS, door voordeelige aanbiedingen te bewegen, om herwaarts te komen; doch, toen deze pogingen mislukt waren, droegen zij den opengevallen' post aan ALBERTUS RUSIUS, Hoogleeraar te Amsterdam, op, die eerlang met het onderwijs in het Romeinsche regt ook dat in het *Jus feudale* verbond. In hetzelfde jaar 1659, werd de Hoogeschool ook door de komst van den jongen Prins van Oranje, later onder den naam van WILLEM III. vermaard geworden, opgeluisterd. Hij werd, bij zijne komst, uit naam van Curatoren en Senaat, door den Hoogleeraar in de Welsprekendheid, THYSIUS, met eene plegtige Re-

Digitized by Google

devoering, verwelkomd, en, met opzigt tot zijne studiën, onder het bestuur gesteld van den Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, HENRICUS BORNIUS. Nog verdient hier gemeld te worden, dat, in het laatst genoemde jaar, aan Mr. STEPHANUS MARCHANT, die later, eerst als buitengewoon en daarna als gewoon Hoogleeraar in de Regten, aan de Hoogeschool gewigtige diensten bewees, vrijheid gegeven werd, om, zonder jaarwedde of vaste verbindtenis, voorlezingen over het Regt te houden. Hetzelfde jaar leverde op nieuw stoffe tot raadpleging over de meest geschikte maatregelen, om de ongeregeldheden der Studenten tegen te gaan. Eene klagte daarover, door Rector en Regteren der Universiteit bij de Staten van Holland ingebragt, gaf aan Curatoren, in wier handen zij gesteld werd, aanleiding, om aan genoemde Staten den raad te geven tot het volgen, met eene enkele uitzondering, der middelen van herstel, bij de Remonstrantie van beklag voorgeslagen, en voorts aan dezelve voor te stellen het uitvaardigen van een plakaat tegen het dragen van roeren, pistolen en zakpistolen, waarmede de Studenten zich, bij dage en nacht, gewoon waren te wapenen. Nog voor het einde des jaars 1659 volgde op dit een ander een nadrukkelijk besluit der Heeren Staten, waarbij de eed, bij de Statuten voor de Studenten bepaald, met

dit

Digitized by Google

dit bijvoegsel vermeerderd werd, dat *zij zich niet zouden vervorderen, eenige collegiën onder hen, die van eene stad, Provincie of natie zijn, op te rigten, onder wat voorwendsel of name het ook zoude mogen wezen, noch ook die voor dezen opgerigt zijn, te onderhouden of ledematen daarvan te zijn*, met last aan Regteren en Promotor der Universiteit, om tegen de overtreders van deze bepaling met nadruk te werk te gaan. Voorts werd, bij hetzelfde besluit, den Studenten op het ernstigst verboden, de Professoren, onder hunne openbare lessen, op eenigerlei wijze te beleedigen, veelmin uit te jouwen en uit te stampen, en eindelijk het uitvaardigen van een plakaat vastgesteld tegen het dragen, bij dage of bij nachte, van pistolen, zakpistolen of andere dergelijke wapenen. Vroeger reeds waren de Hoogleeraren, die, wegens de uitjouwingen der Studenten, hunne openbare lessen hadden opgeschort, door Curatoren vermaand, om dezelve te hervatten.

Het jaar 1660 levert mede eenige bijzonderheden op, welke hier niet mogen verzwegen worden. In dat jaar, namelijk, had de Academische Senaat een ernstig geschil met den Kerkenraad der Hervormde Gemeente te Leiden, welke zich, naar de zucht der toenmalige Geestelijkheid, om, bij iedere gelegenheid, haar gezag te doen gelden, met zaken, de Academie

betreffende, bemoeijen wilde. Zekere Candidaat in de Godgeleerdheid namelijk, THEODORUS CALLERUS geheeten, had, ter verkrijging van de Doctorale waardigheid, eene inaugurele Disputatie ter verdediging voorgesteld, getiteld *de veritate Religionis Christianae*, en zich daarbij in diepe beschouwingen ingelaten, welke tot aanstootelijke gevolgen aanleiding schenen te geven. Hierover waren tusschen den Hoogleeraar in de Godgeleerdheid HOORNBEEK, en zijne ambtgenooten COCCEJUS en HEIDANUS hevige geschillen ontstaan, ten gevolge waarvan zich zoo de eerste, als de beide laatsten, met vertoog- en beklagschriften, tot de Staten van Holland gewend hadden. Deze, na ingenomen advijs van Curatoren, hadden beslist, dat de Candidaat andere min aanstootelijke stellingen ter bekoming der verlangde waardigheid zou verdedigen, en voorts het geschil tusschen de voornoemde Professoren in het minnelijke zoeken bij te leggen, terwijl Curatoren, onderrigt, dat in eene vergadering van den Senaat zeer hevige en min voegzame woordwisselingen hadden plaats gehad, de leden daarvan hadden aangemaand, om voortaan de betamelijkheid beter in acht te nemen. Deze zaak nu had den Leidschen Kerkenraad aanleiding gegeven, om, eigendunkelijk, eene verandering te maken in het getuigschrift, door hem

aan

Digitized by Google

aan Candidaten in de Godgeleerdheid uit te reiken. Over deze daad beklaagde de Senaat zich ten ernstigste, als waardoor dezelve de waardigheid der Academie verkort achtte; en, daar bescheidene en nadrukkelijke vertoogen geenerlei uitwerking hadden, wendden zich ten laatste de leden van den Senaat tot de Staten van Holland, door wier uitspraak het geschil ten voordeele der Academie beslist werd.

Tot hetzelfde jaar behoort de mededeeling aan de Hoogleeraren der Godgeleerde Faculteit van de besluiten der meergenoemde Staten, rakende de toen in zwang gaande geschillen over den Sabbat, of de onderhouding van den rustdag des Heeren en den aankleve van dien, met last aan de genoemde Hoogleeraren, om zich naar die besluiten stiptelijk te gedragen (*). Eindelijk verdient hier nog melding, dat de Academische Senaat besloot de gedachtenis van den in dit jaar overleden' Curator, den beroemden

(*) Zie over deze geschillen, welke door het geheel strijdig gevoelen der Hoogleeraren COCCEJUS en HEIDANUS, en dat van hunnen ambtgenoot HOORNBEEK, die de strenge onderhouding van den rustdag met veel hevigheid voorstond, ook de Leidsche Hoogeschool in beroering bragten, de *Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk*, door de Heeren YPEY en DERMOUT, II D. bl. 472—475, en III D. bl. 33 enz. met de daartoe behoorende *Aanteekeningen*, bl. 15—24.

den J. CATS, door eene plegtige Lijkrede te vereeren, waarvan het houden aan den Hoogleeraar THYSIUS werd opgedragen.

De naastvolgende jaren leveren weinig bijzonders voor de geschiedenis op. Het overlijden van onderscheidene Hoogleeraren, als van ADRIANUS HEEREBOORT, Professor in de Wijsbegeerte, ons vroeger als begunstiger van de leer van DESCARTES bekend geworden, in 1661, dat van ADOLPHUS VORSTIUS, Hoogleeraar der Geneeskunde, in 1663, van J. A. VAN DER LINDEN, Hoogleeraar in dezelfde Faculteit, in 1664, en van ANTH. THYSIUS, eerst Hoogleeraar in de Welsprekendheid en daarna in de Regten, in 1665, leide aan Curatoren natuurlijk de verpligting op, om naar bekwame opvolgers der overledenen, voor het meerendeel mannen van groote verdiensten, om te zien. Dus werd, na den dood van HEEREBOORT, het onderwijs in de Redeneerkunde aan DAVID STUART, zoon van den Hoogleeraar A. STUART opgedragen, en hij tevens tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aangesteld, gelijk reeds vroeger JOH. DE RAEY van buitengewoon' tot gewoon' Hoogleeraar in hetzelfde vak bevorderd was. Ter vervulling van de plaats van VORSTIUS werd FLORENTIUS SCHUYL, Professor te 's Hertogenbosch, tot gewoon' Hoogleeraar in de Geneeskunst herwaarts

Digitized by Google

waarts geroepen; en, in 1667, werd MATTHIAS SLADUS, Geneesheer te Amsterdam, tot gewoon' Hoogleeraar der Geneeskunst, in de plaats van VAN DER LINDEN, aangesteld. Vier jaren vroeger was reeds aan Dr. L. SCHACHT, die later onder de Hoogleeraren in de Geneeskunst eene aanzienlijke plaats bekleedde, vrijheid vergund, om op de dagen, waarop gewoonlijk geene openbare lessen gehouden werden, zonder jaarwedde en vaste verbindtenis aan de Hoogeschool, over eenig deel der Geneeskunde te lezen. In de plaats van THYSIUS, die ook het opzigt over de Bibliotheek gevoerd had, werd J. F. GRONOVIUS tot opziener over dezelve benoemd; en het onderwijs in het *Jus publicum*, hem toevertrouwd, werd, na zijn overlijden, aan zijn' ambtgenoot VAN THIENEN opgedragen. Ook de Faculteit der Godgeleerdheid vereischte eerlang voorziening, wegens het afsterven van J. HOORNBEEK, in 1666 overleden. Curatoren waren terstond bedacht, om de opengevallen plaats door een' man van groote vermaardheid te vervullen. Eerst zochten zij den beroemden J. A. TORRENTINUS, op voordeelige en vereerende voorwaarden, naar deze Hoogeschool te lokken. Toen deze poging mislukt was, wendden zij zich, in het volgende jaar, tot een' insgelijks vermaard' Godgeleerde buiten Nederland, met name J. H.

HOTTINGERUS, Professor te Zurich. Hier slaagden zij beter in hun oogmerk; doch, toen zij hem binnen kort te Leiden hoopten te zien, ontvingen zij de treurige tijding, dat hij, bij het overvaren van een meer, met twee dochters en één zoontje, verdronken was. Curatoren lieten hunne gevoeligheid over dit droevig voorval en hun hartelijk medelijden met het beklagenswaardige huisgezin des overledenen, op eene ondubbelzinnige wijze, blijken, door aan zijnen oudsten zoon, ter voortzetting van zijne Studiën, een jaargeld van ƒ350 toe te leggen. Thans op nieuw in hunne hoop te leur gesteld, besloten zij JOH. VALCKENIER, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Franeker, herwaarts te beroepen, en hadden het genoegen, dit beroep door hem te zien aannemen. Ook de Faculteit der Geneeskunde verkreeg, in den jare 1668, eene nieuwe en belangrijke versterking door de overkomst van een' beroemd' Parijsch' Geneesheer, met name CAROLUS DRELINCOURT. Het voorgaande jaar 1667 was voor de Hoogeschool zeer droevig door het afsterven van den beroemden kenner en bevorderaar der Oostersche, bijzonder der Arabische Letterkunde, J. GOLIUS, die met het onderwijs in de Arabische taal ook dat in de Wiskunde verbonden had. Zijn opvolger in het laatstgenoemde vak was de Dortsche Geneesheer

CHRIS-

Digitized by Google

CHRISTIAAN MELLER, die, in 1668, tot gewoon' Hoogleeraar in de Wiskunde werd aangesteld. Voorts werd het genoemde jaar 1667 nog opgeluisterd door de roemrijke overwinning, op de Engelschen bij Chattam behaald, waarover de Hoogleeraar VAN THIENEN den Curator C. DE WITT, uit naam der Academie, met eene plegtige Redevoering geluk wenschte, mitsgaders door het bezoek, waarmede de Groot-Hertog van Toscanen de Hoogeschool vereerde, bij welke gelegenheid de beroemde GRONOVIUS, op last van den Academischen Senaat, den Vorst plegtig begroette.

Het jaar 1669, waarin de pest weder hevig binnen Leiden woedde, was voor de Academie hoogst noodlottig. In hetzelve, namelijk, werden zes gewone Hoogleeraren door den dood aan haar ontrukt, met name F. SCHUYL, Hoogleeraar in de Geneeskunde, JOH. COCCEJUS, een der doorluchtigste sieraden van de Godgeleerde Faculteit, ADRIANUS BEECKERTS VAN THIENEN, Hoogleeraar in de Regten, D. STUART, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, J. VAN HORNE, en ST. MARCHANT, van welke de eerste Hoogleeraar in de Geneeskunde, de laatste in de Regten was. De Academische Senaat besloot in het volgende jaar, ter gedachtenis van een zoo treffende ramp tien koperen penningen te doen slaan, op welker eene zijde Pallas stond, met het randschrift: *Memoriae*

feralis anni CIƆIƆCLXIX *Acad. sex Profess. Ord. raptis* (*tot aandenken van het noodlottige jaar* 1669, *waarin der Academie zes gewone Hoogleeraren ontrukt werden*), aan de andere een Fenix, benevens de woorden *vivit morte refecta sua* (*hij leeft, door zijn' dood nieuwe krachten herkregen hebbende*).

Tot de merkwaardige bijzonderheden van het jaar 1670 behoort, in de eerste plaats, het ernstig onderzoek, door Curatoren te werk gesteld naar de meest geschikte middelen, om de studiën uit het verval op te beuren, 't welk daardoor veroorzaakt werd, dat de jonge lieden, zonder met voorbereidende kundigheden genoegzaam te zijn toegerust, ter beoefening van hoogere wetenschappen overgingen. Na ingewonnen advijs van Rector en Senaat, besloten Curatoren, op voordragt der tot het voornoemde onderzoek gemagtigden uit hun midden, met name de Heeren VAN THILT en MEERMAN, de Staten van Holland en Westvriesland te verzoeken, om aan de Regeerders der onderscheidene steden de zorg aan te bevelen, dat de Bestuurders der Latijnsche Scholen binnen dezelve zich op het onderwijs hunner kweekelingen met de uiterste naarstigheid toeleiden, en aan geen' hunner een getuigschrift van bekwaamheid, om tot de Academische lessen te worden toegelaten, verleenden, dan aan zulken, die in de

Digitized by Google

de Latijnsche taal genoeg bedreven waren, om zich daarin, bij monde en geschrifte, behoorlijk uit te drukken, en bovendien in de Redekunst en de beginselen der Logica geene vreemdelingen waren. Nog werd bepaald, dat niemand tot lid der Academie zou worden ingeschreven, ten zij hij, boven het getuigschrift van den Rector eener Latijnsche School, een bewijs te voorschijn bragt, van door een' of ander' der Hoogleeraren, daartoe bijzonder te magtigen, onderzocht en bekwaam gekeurd te zijn, om het Academisch onderwijs te genieten, gelijk ook, dat niemand tot de beoefening van hoogere wetenschappen zou worden toegelaten, dan nadat hij, door voldoende getuigschriften, of, des noods, door eene publieke disputatie of andere openbare oefeningen, had doen blijken, in de letteren der beschaafdheid, en die gedeelten der Wijsbegeerte, welke met de wetenschap, aan welke hij zich wijden wilde, de naaste gemeenschap hadden, genoegzame bedrevenheid te bezitten. Bij hetzelfde besluit werd voorts den Hoogleeraren aanbevolen, om, ter zekerder bereiking van het bedoelde nut hunner bijzondere en huiselijke lessen, de Studenten, om den anderen dag, over het vroeger medegedeelde te ondervragen, en werden tevens de onderscheidene Faculteiten opgewekt, om niet, dan na een gestreng onderzoek en voldoende proeven van

be-

Digitized by Google

bekwaamheid, aan iemand eenigen graad te verleenen. Eindelijk werd, om voor te komen, dat de grootere gemakkelijkheid in het toewijzen van graden aan buitenlandsche, of ook andere Nederlandsche Hoogescholen geene oorzaak mogt geven, dat sommigen die elders zochten, nog vastgesteld, van de Staten van Holland te verzoeken, dat niemand, binnen hun gewest, als Doctor in de Godgeleerdheid, Regten of Geneeskunst, of ook als Meester in de Wijsbegeerte mogt erkend worden, dan die tot de genoemde waardigheden aan de Leidsche Hoogeschool bevorderd was. Op dit een en ander werd door Curatoren de bekrachtiging der Staten van het gewest verzocht en verkregen. Het zal verder naauwelijks noodig zijn, de aandacht mijner lezeren te vestigen op de merkwaardige overeenkomst, die tusschen de gemelde verordeningen en die, bij de *Wet op het hooger onderwijs*, door onzen geëerbiedigden Koning vastgesteld, in vele opzigten, plaats heeft. Behalve deze lofwaardige bemoeijingen, hield Curatoren dit jaar de zorg onledig, om de talrijke verliezen, welke de Hoogeschool in het vorige geleden had, zoo veel mogelijk, te herstellen. Het eerst werden de openstaande leerstoelen in de Geneeskunde vervuld door de beroeping van ARNOLDUS SYEN tot Hoogleeraar in de Genees-en Kruidkunde, en door de

schier

Digitized by Google

schier gelijktijdige aanstelling van CAROLUS DEMATIUS tot buitengewoon' Hoogleeraar in de genoemde Wetenschap. Het onderwijs in de Ontleedkunde werd aan den reeds vroeger benoemden Hoogleeraar in de Medicijnen, C. DRELINCOURT, aanbevolen. Na eene vruchtelooze poging, om den beroemden Vrieschen Regtsgeleerde U. HUBER, als Hoogleeraar in die wetenschap, aan de Hoogeschool te verbinden, werd de genoemde waardigheid aan twee mannen, die mede der Academie tot geen gering sieraad strekten, J. F. BOCKELMAN namelijk en G. C. CRUSIUS, opgedragen. Nog werd, in den loop van dit jaar, JOH. COCCIUS, tot hiertoe bestuurder der Latijnsche scholen in 's Gravenhage, tot Hoogleeraar in de Historiën en Welsprekendheid aangesteld.

Niet even spoedig mogt het den Bezorgeren der Hoogeschool gelukken, het verlies, 't welk de Godgeleerde Faculteit, in 1669, door den dood van JOH. COCCEJUS en, in het volgende jaar, door dien van JOH. VALKENIER geleden had, door eenen waardigen opvolger hersteld te zien. Na verscheidene vruchtelooze pogingen, viel hunne keuze op CHRIST. WITTICHIUS, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Nijmegen, van waar hij, in 1671, herwaarts kwam. Voorts bewezen zij aan de beoefenaars der Godgeleerdheid geene geringe dienst, door den

den geleerden F. SPANHEIM het onderwijs in de Kerkelijke Historie op te dragen. Gaven Curatoren, in al het tot hiertoe vermelde, duidelijke blijken van hunnen ijver tot bevordering van de belangen der Hoogeschool, ook de Regering van Leiden gaf, in den jare 1671, een ondubbelzinnig bewijs van hare zucht, om de beoefening der letteren en wetenschappen aan dezelve door den prikkel der eere aan te moedigen. Zij besloot namelijk, om aan zulke kweekelingen der Hoogeschool, wien de onderscheiding was toegewezen, om, in het openbaar, met de meest mogelijke plegtigheid, tot leeraars in deze of gene wetenschap bevorderd te worden, van stadswege met een' gouden eerepenning te begiftigen; eene eerbetooning, die, gelijk men weet, nog in onze dagen stand houdt (*). Voorts liep dit jaar niet ten einde, zonder aan de Hoogeschool een smartelijk verlies toe te brengen in den dood van JOH. FRED. GRONOVIUS, door wiens overlijden op den 28 van Wintermaand zij van een harer schitterendste lichten beroofd werd.

Wij worden thans ter vermelding van geheel andere bijzonderheden geroepen. Het is aan niemand on-

(*) Zie dezen penning beschreven in de *Beschrijving van Leiden* door VAN MIERIS en VAN ALPHEN, II D. bl. 578.

Digitized by Google

onbekend, dat de heerschzuchtige LODEWIJK XIV, ter stilling van zijnen wrok over den magtigen dam, dien de wijsheid van den eerlijken staatsman JAN DE WITT, weinige jaren vroeger, door de sluiting van het drievoudig Verbond, tegen zijn geliefkoosd ontwerp tot verovering der Spaansche Nederlanden had opgeworpen, in den jare 1672, deze Republiek met zijne zegevierende legers overstroomde, en, na de overweldiging van Gelderland en Utrecht, ook in Holland en, met name, tot het niet verre van Leiden gelegene Woerden doordrong. Nadat de eerste schrik en verslagenheid over dezen even geduchten, als onregtvaardigen inval, waardoor de gansche Staat op den oever des verderfs gebragt werd, voor eene algemeen opgewekte geestdrift, om onder de banier van den geliefden Oranje-vorst, voor het behoud van vaderland en vrijheid het uiterste te wagen, had plaats gemaakt, deelden ook de kweekelingen dezer Hoogeschool in de geestdrift der ontwaakte en als herboren natie, en gevoelden door de nabijheid van het gevaar hunnen moed slechts verhoogd. Het natuurlijk uitwerksel van deze geestgesteldheid was, dat zij, in stede van de vreedzame, thans de gewapende Pallas tot hunne leidsvrouw kozen, en zich tot een strijdbaar ligchaam ter verdediging van de stad hunner inwoning en ter handhaving der vrijheid vereenig-

nig-

nigden. De Academische Senaat was wel, eenigermate, huiverig aan deze geestdrift den teugel te vieren; doch een van deszelfs leden, de Hoogleeraar CHRISTIAAN MELLER, die, in den jare 1668, den beroemden GOLIUS in het onderwijs der Wiskunde was opgevolgd, te regt begrijpende, dat alle andere bedenkingen voor den nood des Vaderlands wijken moesten, stelde zich aan het hoofd der edele jongelingschaar, die voor deszelfs onafhankelijkheid de wapenen opvatte. Gelukkig vond zij geene gelegenheid, om haren moed ter afwering van den trotschen vijand aan den dag te leggen, daar het verder doordringen in Holland hem, eerst door de veranderde gemoedsgesteldheid der natie, nu tot een' wanhopigen tegenstand bereid, daarna door het toesnellen van uitheemsche hulp onraadzaam werd gemaakt, tot hij eindelijk zich genoodzaakt zag, ook de reeds veroverde gewesten te verlaten. De Regering van Leiden begreep echter, na de afwending des gevaars, de trouwhartigheid der jongelingen, die ter verdediging van hare stad vrijwillig de wapenen hadden opgevat, door een blijvend aandenken te moeten beloonen, en liet ten dien einde een' zilveren gedenkpenning vervaardigen, welke, in den jare 1683, door haren geheimschrijver JOHAN VAN GROENENDIJK, na het houden eener deftige aanspraak in Latijnsche dichtmaat,

Digitized by Google

maat, in de groote gehoorzaal der Hoogeschool aan die kweekelingen, welke zich vroeger omtrent de Stad hadden verdienstelijk gemaakt, in naam der tegenwoordig zijnde Burgemeesteren, plegtig werd uitgereikt. Op de eene zijde van dezen penning, dien men in het bekende werk van VAN LOON (*) vindt afgebeeld, biedt Pallas, het zinnebeeld der Hoogeschool, aan het neêrslagtige Leiden, 't welk als eene zittende vrouw, leunende op het wapen der Stad, is afgemaald, hare opgerigte Studenten-bende aan, die in 't verschiet gezien wordt. Het randschrift luidt dus: *Sempiterno honori Studiosi militis*, d. i., *tot een eeuwigdurend eerteeken der krijgs-dienst doende Studenten.* Op de andere zijde leest men, onder het jaar 1672, en boven de in 't verschiet verbeelde Stad Leiden, deze Latijnsche dichtregels:

Graecia devictam jactet per Pallada Trojam,
Immensae strueret cum modo molis equum:
Diva Minerva suis Leidam conservat alumnis.
I nunc et dubita, queis magis aequa fuit.

De volgende vertaling drukt, naar ik meen, den zin dezer regelen niet geheel kwalijk uit:

Roem' vrij de Griek, dat Pallas Troje hem hielp dwingen,
Nadat eerst door haar list een vreeslijk paard verrees:
Minerf hoedt Leidens vest door hare voedsterlingen.
Wie twijfelt nog, wien zij de meeste gunst bewees?

Doch

(*) Zie *Nederl. Historiepenn.* III. D. bl. 83 en 84.

Doch had de Hoogeschool, met geheel het Vaderland, dankbare juichensstoffe over de afwending van het dreigend gevaar, zij had insgelijks stoffe tot treurigheid over het verlies van een harer sieraden, met name D. COLONIUS, Hoogleeraar in de Regten en Secretaris van den Academischen Senaat, wiens verlies door de omstandigheden, die het vergezelden, nog treffender werd gemaakt. Hij had, namelijk, op den negenden van Hooimaand, tegen eenen Candidaat met levendigheid geredetwist, en dezen vervolgens tot Doctor in de Regten bevorderd. Daarna had hij met eenige naastbestaanden (zijne zes dochters namelijk, op 's vaders aandrang naar Zeeland vertrokken, waren afwezig) het middagmaal gehouden, en was vervolgens naar een' nabij de stad gelegenen hof gegaan, om voor de bange droefheid, waarmede hij over den deerlijken nood des Vaderlands beladen was, eenige verligting te zoeken. Onder weg was hij met een' man uit de geringere klasse over den toestand der openbare zaken in gesprek geraakt, en, terwijl deze een touw zocht, was hij, door pijn in de lenden aangevallen, alleen ter zijden af in een klein huis gegaan. Hetzelve naauwelijks ingetreden, viel hij plotselijk voorover op het aangezigt, 't welk door den val merkelijk gekwetst werd, en werd in dezen staat door zijnen medewandelaar aangetroffen, die,

niet

Digitized by Google

niet weinig verschrikt over deze ontmoeting, hem overeind hielp, doch, na verloop van nog geen vierendeel uurs, hem den laatsten adem zag uitblazen, voor dat nog een zijner ambtgenooten, Hoogleeraren in de Geneeskunst, die, op het verspreide gerucht van het ongeval, dadelijk ter hulpe toesnelden, de plaats, waar hij zich bevond, had kunnen bereiken. Om aan de Hoogeschool het geleden verlies, zoo veel mogelijk, te vergoeden, hernieuwden Curatoren thans hun voor drie jaren vruchteloos gedaan aanzoek bij ANTH. MATTHAEUS, Hoogleeraar in de Regten te Utrecht, om zijne diensten aan deze Academie te wijden, en mogten, voor het tegenwoordige, hunne pogingen met gewenschten uitslag bekroond zien. Het ambt van Secretaris van den Academischen Senaat werd aan den Hoogleeraar MELDER opgedragen, wiens betoonde moed in het hagchelijkst tijdsgewricht hem eene dergelijke belooning dubbel waardig maakte. Voorts werd de opengevallen leerstoel van GRONOVIUS, in dit jaar nog, vervuld door de aanstelling van THEODORUS RYKE tot gewoon' Hoogleeraar in de Historiën en Welsprekendheid, nadat hij vooraf, in bijzijn van Curatoren, eene Latijnsche redevoering had uitgesproken. Tot opvolger van GRONOVIUS in het toezigt over de openbare Boekerij der Hoogeschool werd de Hoogleeraar F. SPANHEIM benoemd.

 Ook

Ook in andere opzigten, werden de belangen der Hoogeschool, in den loop van dit jaar, door Curatoren bevorderd. Zoo voorzagen zij in de behoeften der Godgeleerde Faculteit, door het getal der Hoogleeraren in dezelve te vermeerderen met den Rouanschen Predikant STEPHANUS LE MOYNE, die, vóór de aanvaarding van zijnen post alhier, door de Hoogeschool te Oxford met den graad van Doctor in de Godgeleerdheid vereerd werd.

De beide laatste jaren van den tweeden halven eeuwkring van het bestaan der Hoogeschool leveren, voor de geschiedenis geene even ruime stoffe, als het naast voorgaande jaar. In den jare 1673, echter, had er een geschil plaats, in verband staande met de vroeger vermelde twisten over de wijsbegeerte van CARTESIUS, en 't welk een nieuw bewijs aanbiedt, zoo van de scherpheid, waarmede die twisten gevoerd werden, als van de belemmering, die de geest van vrij onderzoek nog steeds aan de Hoogeschool vond. THEODORUS KRANE, namelijk, Onder-Regent van het Staten-Collegie en Hoogleeraar in de Redeneer- en Bovennatuurkunde, had eenige wijsgeerige stellingen doen aanplakken, welke door een' zijner leerlingen, onder zijne voorzitting, in het openbaar zouden verdedigd worden. Eene dezer stellingen was gerigt tegen eene, die niet lang te voren, onder voorzitting van den Hoogleeraar in

de

Digitized by Google

de Godgeleerdheid en tegenwoordigen Rector Magnificus, F. SPANHEIM, verdedigd was, en waarbij alle twijfeling aan het bestaan der Godheid voor goddeloos en oneerlijk verklaard werd. KRANE, een ijverig aanhanger van CARTESIUS, wiens eer hij door die verklaring op het schandelijkst verguisd rekende, had tegen deze stelling, doch zonder melding van den naam zijns ambtgenoots, eene andere overgesteld, bij welke hij hen, die de genoemde twijfeling zoo streng veroordeelden, als zulken voordroeg, die lastering aan onkunde paarden, en er met alle magt op uit waren, om de kracht der aanlichtende waarheid, die zij, bij het bederf hunner rede door de schoolsche wijsbegeerte der Monniken, zich eeniglijk aan zekere uitdrukkingen en onderscheidingen vasthoudende, niet konden verdooven, zoo veel mogelijk, te smoren, door ze met hatelijke woorden door te halen, en het gezag van anderen te misbruiken. De Rector SPANHEIM, deze stelling onder de oogen hebbende gekregen, had den Student, die met de verdediging belast was, zulks verboden, en de aankondiging doen wegnemen; doch deze had, op aansporing van zijnen leermeester KRANE, de stellingen andermaal, onder een' anderen titel, openlijk doen voorhangen, en onder deszelfs voorzitting verdedigd. Hierover bragt SPANHEIM bij Curatoren zijn beklag in, die, na eerst zijnen beschuldigden

 ambt-

ambtgenoot gehoord te hebben, dezen niet slechts, in de sterkste bewoordingen, in het ongelijk stelden, en hem gelastten, gelijk hij bij zijne benoeming had aangenomen, geene andere beginselen van Redeneer- of Bovennatuurkunde te onderwijzen, dan die in de leerboeken van een' zijner voorgangeren, F. P. BURGERSDIJK, begrepen waren, maar ook, bij vernieuwing, alle Hoogleeraren aan hun vroeger besluit verbonden, om zich binnen de palen der Peripatetische wijsbegeerte te houden, en van de leerstellingen van CARTESIUS geen gewag te maken. Niet lang hierna vonden zij geraden, den meergenoemden KRANE, in zijne te voren gemelde waardigheid, te ontslaan, en hem, daarentegen, tot gewoon' Hoogleeraar in de Geneeskunde aan te stellen.

Meer, dan de laatst vermelde handelwijze van Curatoren, zal misschien bij velen goedkeuring vinden het bewijs, 't welk zij in den jare 1674, bij herhaling, gaven van hunne zucht, om hunne onafhankelijkheid in het bestuur der Academische zaken, ook tegen den toen algemeen gevierden Stadhouder, Prins WILLEM III, te handhaven. Twee malen, namelijk, wezen zij, in den loop van dit jaar, eene aanbeveling tot benoeming van eenen Hoogleeraar, hun door genoemden Vorst gedaan, op eene beleefde wijze van de hand. Het ontbrak echter dien Vorst niet

Digitized by Google

niet aan betooningen van eerbied en genegenheid van de zijde der Hoogeschool, gelijk, onder anderen, uit de Latijnsche gelukwensching-rede blijken kan, waarmede hij, op den laatsten van Grasmaand te Leiden gekomen, door den Hoogleeraar HEIDANUS plegtig begroet werd. Nog twee andere plegtige Redevoeringen werden, dit jaar, in de groote gehoorzaal der Academie gehouden, de eerste eene *Jubel-oratie* op de verlossing der Stad, den 16 van Wijnmaand door Mr. CAR. CRUCIUS, Raad der Stad, de andere eene *Academische rede* over den luister den openbare Boekerij, door haren opziener, den Hoogleeraar SPANHEIM, uitgesproken.

Zoo hebben wij dan de voornaamste lotgevallen der Leidsche Hoogeschool, gedurende de eerste eeuw van haar bestaan, kortelijk ontvouwd, en achten het derhalve gepast, hier den draad der geschiedenis voor eene wijl af te breken, ten einde, met onze lezeren, een beknopt overzigt te nemen van hetgeen het verhandelde gedeelte derzelve ons leert omtrent den voortgaanden bloei en luister der Hoogeschool, en inzonderheid omtrent de diensten, door dezelve, of liever door hare leeraren, aan de uitbreiding en volmaking der wetenschappen bewezen. Gering in hare beginselen, en gesticht in een' hoogst kommerlijken tijd, en te midden van het rumoer der wapenen, verhief de Leidsche Academie zich, binnen een kort tijdsverloop, reeds tot een' hoogen

Digitized by Google

trap van bloei en aanzien, in dier voege, dat zij, bij den aanvang der zeventiende eeuw, en dus nadat zij slechts het vierde van eene eeuw bestaan had, reeds tot de vermaardste Hoogescholen van Europa geteld werd (*). Sedert nam hare luister en welvaart meer en meer toe. Op het voorbeeld van LIPSIUS en SCALIGER, die reeds vroeg hunne diensten aan dezelve wijdden, maakten de beroemdste mannen van Europa geene zwarigheid, het hun opgedragen leeraarambt bij dezelve te aanvaarden. Het getal van kweekelingen, die naar dezelve, niet slechts uit onderscheidene gewesten van Nederland, maar ook uit alle oorden van Europa toevloeiden, werd gedurig grooter, niettegenstaande zij, in later opgerigte Hoogescholen, en wel eerst in die van Francker, en daarna in die van Groningen, waarbij later nog die van Utrecht en Harderwijk kwamen (om van de Illustre Scholen te Deventer, Middelburg, Amsterdam en elders te zwijgen) gevaarlijke mededingsters naar haren roem vond. Tegen het laatste toch van het tijdperk, welks geschiedenis wij ten einde bragten, mag men het aantal van werkelijke Studenten aan de Hoogeschool veilig op twaalf honderd schatten.

Het gezegde omtrent den uitwendigen bloei der

(*) Zie boven bl. 67 en volgg.

Digitized by Google

der Hoogeschool doet ons, met regt, omtrent hare innerlijke waarde en de diensten, door dezelve aan de letteren en wetenschappen bewezen, een gunstig gevoelen opvatten. Het zal echter der moeite waardig zijn, de gegrondheid van dit gevoelen, door de aanvoering van eenige bijzonderheden, nader in het licht te stellen en te bevestigen. Mag het voortbrengen van kweekelingen, die, boven anderen, de wetenschappen uitgebreid en volmaakt hebben, als een billijke grond van roem voor eene Hoogeschool beschouwd worden, welke mag zich daarop regtmatiger, dan de Leidsche, verheffen, die onder hare kweekelingen den man mogt tellen, aan wien onder allen, die ooit door geleerdheid hebben uitgeblonken, door bevoegde regteren, eenstemmig, de eerste plaats wordt toegewezen, den eenigen en onvergelijkbaren HUIG DE GROOT? Nevens hem bragt zij nog verscheidene andere mannen voort, wier namen, in de jaarboeken van letteren en wetenschappen, mede met onverdoofbaren luister prijken, als een' G. J. VOSSIUS, P. CUNAEUS, D. HEINSIUS, en zijn' vermaarden zoon, N. HEINSIUS. Doch het zijn inzonderheid de diensten, door hare leeraren aan de bevordering en volmaking der wetenschappen bewezen, welke hier in aanmerking moeten komen. Ter beschouwing daarvan, zullen wij thans den kring der wetenschappen, naar

de orde, waarin dezelve plagten gerangschikt te worden, kortelijk doorloopen.

Die, tot de Godgeleerdheid behoorende, welke hier het eerst in aanmerking komen, hadden aan de Leidsche Hoogeschool een aantal leeraren, die, door hun onderwijs en hunne schriften, haren luister niet weinig verhoogden. Een der oudste en achtbaarste onder hen, de godvruchtige en geleerde FRANCISCUS JUNIUS, maakte zich reeds daardoor hoogst verdienstelijk, dat hij eenen VOSSIUS vormde, die steeds erkende aan niemand zijner leermeesteren meer, dan aan hem, verpligt te zijn. Gelijk door zijn onderwijs, zoo was hij ook door zijne schriften er steeds op uit, om de beoefening der Kerkelijke Geschiedenis en van de werken der beroemdste Kerkvaderen, de studie der oude talen, welker kennis tot verstand en opheldering der H. Schrift noodig en belangrijk is, en eene daarop gebouwde uitlegkunde van den Bijbel krachtig te bevorderen. In zijn voetspoor traden, althans gedeeltelijk, de beide TRELCATIUSSEN; vader en zoon, ARMINIUS, GOMARUS, EPISCOPIUS, WALAEUS, en anderen. Dan de ongelukkige geschillen, die, in het eerste gedeelte der zeventiende eeuw, tusschen eenige voorname Godgeleerden ontstonden; de hevigheid, waarmede zij gevoerd werden, en vooral de wijze, waarop door de oppermagtige

be-

Digitized by Google

beslissing van hetgeen voor regtzinnig te houden was, welke zich de Kerkvergadering van Dordrecht aanmatigde, de vrede der Kerk hersteld werd, hadden op de Godgeleerde studiën een' hoogst nadeeligen invloed. De echte geest namelijk van het Protestantisme, met verwerping van alle menschelijk gezag, de uitspraken van Gods heilig woord voor den eenigen regel van geloof en leven erkennende, werd, door die oppermagtige beslissing van hetgeen al of niet voor Christelijke geloofsleer gelden mogt, schier ten eenenmale onderdrukt; de door de Hervorming opgewekte geest van onderzoek werd aan banden gelegd, en het gezag, 't welk de Roomsche Kerk, met eenstemmige tegenspraak der Protestanten, aan het beruchte Concilie van Trente had toegekend, werd nu door een groot deel der laatsten aan dat van Dordrecht toegeschreven, even als waren de leden daarvan, of liever de meerderheid, die de geloofspunten bepaalde, gelijk vroeger de Apostelen van Jezus, door eene bijzondere verlichting van den H. Geest tegen alle dwaling beveiligd. Het natuurlijk gevolg hiervan was, dat de beoefening van de werken der oudste Christen-schrijveren, met uitzondering alleen van AUGUSTINUS, en die der latere Kerkhervormeren, buiten den eenigen CALVINUS, wiens leerstellingen door de genoemde Vergadering voor de echt Christelijke

ver-

Digitized by Google

verklaard waren, geheel verwaarloosd werd, en de studie der gewijde uitlegkunde en daarmede die der talen, op welker naauwkeurige kennis zij gegrond is, in verval en minachting geraakte. Er stonden later, ook aan de Leidsche Hoogeschool, wel enkele mannen op, met name inzonderheid F. SPANHEIM, de oude, en J. COCCEJUS, die dit kwaad, door hun voorbeeld en hunnen invloed, zochten tegen te gaan; doch hunne pogingen konden bezwaarlijk eene algemeene hervorming uitwerken in eenen tijd, waarin de banden, door de Dortsche Kerkvergadering, ter belemmering van de vrijheid van onderzoek, gelegd, nog steeds zoo sterk klemden, dat iedere, ook de geringste afwijking van de vastgestelde kerkleer den vermetelen, die zich dezelve veroorloven dorst, den weg tot bevordering ten eenenmale afsloot. Men kon derhalve geen veiliger, en tevens effener en gebaander pad betreden, dan dat men zich de regtzinnige kerkleer, zoo als dezelve in den Heidelbergschen Catechismus en andere Symbolische boeken of dusgenaamde Formulieren van eenheid begrepen was, volkomen eigen maakte, en zich de noodige, voorwaar niet zeer diep gaande, of wijd strekkende kundigheden verwierf, om dezelve den volke behoorlijk uit te leggen. De beoefening der oorspronkelijke talen, waarin de Boeken der H. Schrift vervat

zijn,

Digitized by Google

zijn, moest te minder noodzakelijk voorkomen, nadat men eene nieuwe overzetting van den ganschen Bijbel ontvangen had, vervaardigd door die zelfde mannen, aan wie men, als leden geweest zijnde der Dortsche Kerkvergadering, zonder ongelijkheid aan zich zelven, bezwaarlijk eenen geest van onfeilbaarheid ontzeggen kon. Men moge dan ook, gelijk vroeger in J. DRUSIUS, FR. RAPHELINGIUS en G. CODDEUS, zoo later in T. ERPENIUS, J. GOLIUS en C. L'EMPEREUR, aan de Leidsche Hoogeschool, mannen gehad hebben, in staat om in de Hebreeuwsche en andere Oostersche talen grondig onderwijs te geven; zij konden echter niet verhoeden, dat de beoefening daarvan door de meesten verwaarloosd werd. Ook leiden de geleerdsten onder hen, met name ERPENIUS en GOLIUS, zich meer bijzonder toe, om hunnen roem op de verspreiding en opheldering van andere deelen der Oostersche taal- en letterkunde, bijzonder op die der Arabische, te vestigen, dan dat zij zich beijverden, om hunne Oostersche geleerdheid aan de bevordering der gewijde uitlegkunde dienstbaar te maken.

Bragt de gesteldheid der tijden na de Dortsche Kerkvergadering de beoefening der Kerkelijke oudheden, aan welke, onder meer anderen, bovenal de uitmuntende G. J. VOSSIUS, door de uitgave van vele geleerde schriften, daartoe betrek-

trekkelijk, zoo gewigtige diensten bewees, en die der gewijde uitlegkunde, uit den aard der zake, merkelijk in verval, zij was voor de studie der Zedekunde, met de Godgeleerdheid ten naauwste verwant, natuurlijk vooral niet gunstiger. Immers, nu de aandacht door de plaats gehad hebbende geschillen, bij uitsluiting, op de Christelijke geloofsleer gevestigd was, en de erkentenis van sommige, voor het verstand geheel ondoorgrondelijke, waarheden, als het wezen des Christendoms, werd aangemerkt, nu de leer van 's menschen volstrekte bedorvenheid en onmagt, en van Gods vrijmagtige en onwederstaanbare genade de leuze der kerkelijke regtzinnigheid was, en het prediken van eigenlijk gezegde zedeleer voor Heidensch werd uitgekreten, nu kon het naauwelijks anders, of de beoefening der Zedekunde moest voor den aankomenden Godgeleerde van weinig of geen belang, ja veeleer schadelijk, dan nuttig, gerekend worden. Zij had intusschen aan de Hoogeschool nog, bij voortduring, eenen leeraar, die hare beginselen en voorschriften ontvouwde; doch geen der verschillende onderwijzeren daarin heeft, voor zoo veel mij gebleken is, zich door dat onderwijs bijzonderen naam gemaakt, of eenig geschrift, de Zedekunde betreffende, in het licht gegeven, dat, met ongemeenen lof, tot de nakomelingschap is overgegaan. En wat zal ik van de overige deelen der dusgenaamde beschouwen-

de

Digitized by Google

de Wijsbegeerte zeggen? Uit het verhandelde gedeelte der geschiedenis is ons reeds genoeg gebleken, dat zij, als met de Godgeleerdheid in het naauwste verband staande, de kluisters, waardoor deze bekneld was, mede moest torschen. Onder de vroegere leeraars van eenig deel der genoemde Wijsbegeerte heeft zich bovenal F. P. BURGERSDIJK een' loffelijken naam verworven door de uitgave van eenige schriften, daartoe betrekkelijk, inzonderheid door die van een leerboek over de Redeneerkunde, 't welk lang tot leiddraad bij de Academische voorlezingen gediend heeft, en ook nog onder de goede leerboeken geteld wordt. Het onderwijs der Bovennatuurkunde werd, gelijk wij zagen, eerst later bij de Hoogeschool ingevoerd, en wel in eenen tijd, toen kerkelijke regtzinnigheid, als het hoofdvereischte en de hoofdverdienste in eenen leeraar der Wijsbegeerte, werd aangemerkt. Van daar dat, zoo men een' enkelen HEEREBOORT uitzondere, die stout genoeg was, om aan de verdiensten van CARTESIUS omtrent de Wijsbegeerte eenige hulde toe te brengen, naauwelijks iemand gevonden werd, die zich van de kluisters der Aristotelische Wijsbegeerte, met welke de regtzinnige kerkleer, naar het oordeel der toenmalige Godgeleerden, staan of vallen moest, durfde losmaken. En hoe kon dit ook anders, daar Curatoren der Hoogeschool er, gelijk ons uit het vorige bleek, tel-

Digitized by Google

telkens op uit waren, om alle gewag omtrent CARTESIUS en zijne wijsbegeerte aan de Hoogeschool te smoren, en het den Hoogleeraren, bij herhaling, ten pligt maakten, om zich binnen de palen der Aristotelische of Peripatetische wijsbegeerte te houden? Men zal intusschen deze handelwijze niet zoo geheel berispelijk keuren, wanneer men bedenkt, welke hooggaande twisten over de leer van CARTESIUS, kort te voren, vooral door den doldriftigen ijver van G. VOETIUS, aan de Utrechtsche Hogeschool ontstaan waren (*); weshalve Bezorgeren der Leidsche Academie, bij ondervinding de heerschzucht en vervolgziekte der Geestelijkheid kennende, niet ten onregte meenden te moeten waken, dat dezelve ook niet tot hunne Academie oversloegen. Het ontbrak toch ook daar niet aan leeraren, vooral in de Godgeleerdheid, die aan VOETIUS in hevigheid niet toegaven; tot welke men echter A. HEIDANUS niet te brengen heeft, een' man van gematigde beginselen, en met eenen geest van vrijmoedig onderzoek bezield, waardoor hij ook het vermoeden niet ontgaan kon, van met het gif der Cartesiaansche wijsbegeerte, meer of min, besmet te zijn. Dat voorts Curatoren voor zich-

(*) Men vindt de geschiedenis dezer twisten, onder anderen, bij BUHLE, in zijne *Geschichte der neuere Philosophie* enz. III B. s. 50 u. f.

Digitized by Google

zichzelven van die wijsbegeerte geen' zoo sterken afkeer, als de meesten der toenmalige Godgeleerden, koesterden, blijkt ten klaarste daaruit, dat zij niet schroomden C. WITTICHIUS, die zich als een' gematigd' voorstander van dezelve had doen kennen, in den jare 1671, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan te stellen. — Voorts mogen wij, bij deze gelegenheid, niet geheel onvermeld laten, dat de opheldering van een voornaam deel der oude Wijsbegeerte, die der Stoicijnen namelijk, geene der geringste verdiensten uitmaakte van J. LIPSIUS, een' der vroegste en vermaardste Hoogleeraren der Leidsche Hoogeschool.

De Regtsgeleerdheid, aan welke onder de hoofdwetenschappen gemeenlijk de tweede rang wordt toegekend, vordert thans onze aandacht. Deze moge al, in den eersten halven eeuwkring van het bestaan der Hoogeschool, buiten den beroemden HUGO DONELLUS, weinige leeraars aan dezelve gehad hebben, die de wetenschap, of eenig gedeelte daarvan, door hunne schriften merkelijk opgehelderd en volmaakt hebben, zij vond nogtans beoefenaars, door het onderwijs dier leeraren gevormd, die zich omtrent haar onsterfelijke verdiensten verworven hebben. Dit geldt, met name en in vollen nadruk, omtrent den doorluchtigsten kweekeling der Leidsche Hoogeschool, den uitmuntendsten van alle Nederland-

 sche

sche geleerden, HUIG DE GROOT. Deze toch werd, gelijk bekend is, door de uitgave van zijn onschatbaar werk *over het regt van vrede en oorlog*, de eerste grondlegger van het wijsgeerig Volkenregt, en de leermeester van vorsten en volken voor alle volgende geslachten, en verwierf zich tevens, meer bijzonder, eene billijke aanspraak op de duurzame erkentelijkheid van alle Hollandsche Regtsgeleerden door het in het licht zenden van zijne voortreffelijke *Inleiding tot de Hollandsche Regtsgeleerdheid*, welke, later tot op onze dagen, als leiddraad bij de Academische voorlezingen over dezelve gevolgd werd (*). — Onder de vroegere Hoogleeraren in de Regten, wier onderwijs ook HUIG DE GROOT genoot, maakte bovenal EVERARD BRONKHORST zich door de uitgave van verscheidene schriften, tot opheldering van eenig gedeelte der Romeinsche Regtsgeleerdheid strekkende, met lof bekend (†). Ook G. TUNINGIUS liet, bij zijn overlijden in den jare 1610, onder ande-

(*) De verdiensten van DE GROOT omtrent de Regtsgeleerdheid, en bijzonder omtrent het wijsgeerig gedeelte derzelve, zijn even waar, als keurig ontvouwd in de fraaije *Laudatio* HUGONIS GROTII van den beroemden Amsterdamschen Hoogleeraar H. C. CRAS.

(†) Men vindt de lijst dier schriften, onder anderen, bij PAQUOT, in zijne *Mémoires pour servir à l'histoire litteraire des Pays-bas*, T. I. p. 92 — 94.

Digitized by Google

dere schriften, eene verklaring der Instituten (*commentarius in Institutiones*) na, die, acht jaren later, door A. VINNIUS werd in het licht gegeven. Er zijn er nogtans, die beweren, dat deze verklaring grootendeels nageschreven of verkort zou zijn uit eene vroegere van FR. HOTTOMANNUS (*). Wat hiervan ook zij, dit schijnt zeker, dat TUNINGIUS, een leerling van den beroemden H. DONELLUS, en om zijne vorderingen in de oude Letterkunde, bij de beroemdste letterkundigen van dien tijd in groote achting, als openbaar leeraar, door duidelijkheid en bevalligheid van voordragt uitgemunt, en niet weinig heeft toegebragt, om eene smaakvolle beoefening der Regtsgeleerdheid uit te breiden. Ook J. BEYMA, dien zich echter de Vriesche Hoogeschool, werwaarts hij, met verlating der Leidsche, vertrok, met even veel regt, als deze, mag toeeigenen, verwierf zich, beide door zijn onderwijs, en door zijne regtsgeleerde schriften, welverdienden lof. Dan weinigen hebben, door hun onderwijs aan de Hoogeschool, grooter nut gesticht, en tegelijk, door de vermaardheid van hunnen naam, haren luister meer verheerlijkt, dan de reeds genoemde A. VINNIUS, wiens

(*) Dit wordt stellig gezegd in de straks aangehaalde *Mémoires* van PAQUOT, T. VII. p. 260.

Digitized by Google

wiens verklaring der *Instituten* door deskundigen ook nog op hoogen prijs geschat wordt. Gelijktijdig met hem bloeide B. SCHOTANUS, die, als leeraar in de Regten aan de Hoogeschool, van welke hij een kweekeling was, mede geen' geringen lof behaalde, en zich desgelijks, door de uitgave van eenige regtsgeleerde schriften, in de geletterde wereld gunstig bekend maakte. Ook J. F. BÖCKELMAN mag hier niet onvermeld blijven, al ware het alleen, omdat door hem de manier van onderwijs in het Romeinsche Regt eene merkwaardige verandering onderging, als zijnde hij, naar het schijnt, de eerste geweest, die daarbij het gebruik van verkorte leerboeken (*compendia*) uit Duitschland herwaarts voerde, en in zwang bragt, terwijl men te voren over den tekst zelven der *Instituten* voorlezingen plagt te houden.

Het onderwijs in de Regten schijnt zich, in de eerste tijden, enkel tot dat in het Romeinsche bepaald te hebben; en het was dit onderwijs ook voornamelijk, of liever eeniglijk, 't welk, gedurende dit tijdperk, aan de Leidsche Hoogeschool vermaardheid bijzette. Ook het onderwijs in het Feudaal regt en het Staatsregt (*Jus publicum*) werd, in den loop der zeventiende eeuw, niet geheel verwaarloosd, doch door niemand, voor zoo ver ik heb kunnen nagaan, tot eene hoogte opgevoerd, dat de Academie daar-

van

Digitized by Google

van merkelijken luister ontving. Het onderwijs in het hedendaagsche Burgerlijke regt, waartoe DE GROOT eene zoo voortreffelijke handleiding geleverd had, werd niet voor het volgende tijdperk behartigd, toen de beroemde J. VOET hetzelve, op geleide van DE GROOT, met groote toejuiching leeraarde. Gelijk de wijsgeerige regtsstudie in 't algemeen, in dit tijdperk, slechts in hare beginselen was, zoo vindt men, in 't bijzonder, van die van het dusgenaamde *Natuurregt* geheel geen gewag gemaakt. Doch er bloeide aan deze Hoogeschool, reeds vroeg, een andere tak van onderwijs, met de wijsgeerige regtsstudie naauw verwant, dat namelijk der *Staatkunde* (*Politica*) waarvan wij, uit dien hoofde, hoezeer het onderwijs daarin gemeenlijk met de Philosophische, niet met de Regtsgeleerde Faculteit verbonden was, echter meenen, hier ter plaatse, het gevoegelijkst melding te kunnen maken. Mannen van de grootste vermaardheid, als D. HEINSIUS en P. CUNAEUS, wien later ook het Hoogleeraarambt in de Regten werd opgedragen, hebben daarin met lof onderwijs gegeven. Of J. LIPSIUS, die den titel van Hoogleeraar in de Regten en Historiën voerde, mede tot het getal dier leeraren behoorde, zou ik niet durven verzekeren; maar algemeen bekend is het, dat hij een Latijnsch werk in zes Boeken *over de Staatkunde*, of liever (want dien naam mag het met meer regt dragen)

Digitized by Google

over de pligten van eenen Vorst heeft in het licht gegeven, waarin hij veel goeds, meestal uit oude wijsgeeren en historieschrijvers ontleend, heeft bijeen gebragt. Van CUNAEUS ziet een werk *over de Staatsgesteldheid der Hebreeuwen* (*de Republica Hebraeorum*) in III Boeken, het licht, dat, hoezeer door latere schriften over het zelfde onderwerp merkelijk overtroffen, echter, zoo om den inhoud, als de bevalligheid der voordragt, waardig is gelezen te worden. Voorts schijnen de lessen over de Staatkunde zich voornamelijk, of liever eeniglijk, tot de verklaring van ARISTOTELES geschrift over dat onderwerp bepaald te hebben. Als slotsom der voorgestelde beschouwingen kan men gerustelijk opgeven, dat de beoefening van het Romeinsche Regt, in dit eerste tijdperk der Hoogeschool, aan dezelve heerlijk gebloeid heeft, doch dat de wijsgeerige regtsstudie, gedurende hetzelve, weinig meer dan even ontkiemd is.

De Geneeskunde, de derde in rang der dusgenaamde hoofdwetenschappen, vordert, met hetgeen tot dezelve behoort, thans onze meer gezette beschouwing. Het is ons, in het vroegere gedeelte dezer Geschiedenis, gebleken, dat het onderwijs dier wetenschap reeds vroeg der Leidsche Hoogeschool, ook buiten 's lands, en wel bijzonder in Engeland, waar, gelijk men weet, hare getuigschriften van bekwaamheid in dezelve,

nog

nog heden ten dage, in groote achting zijn, geene geringe vermaardheid heeft bijgezet. Dit kan ons geenszins bevreemden, wanneer wij acht geven op de bekwaamheid en den roem der mannen, die, het eerst, te Leiden in de Geneeskunde onderwijs gaven. Reeds hij, die, door liefde tot het Vaderland en de wetenschappen gedreven, onder de lofwaardige mannen was, die, bij de eerste instelling der Hoogeschool, het onderwijs in deze of gene wetenschappen vrijwillig op zich namen, zonder dat zij daardoor geacht wilden worden zich voor altijd daartoe te verbinden, de geleerde PETRUS FORESTUS, staat ook nog, bij bevoegde regters, onder de zoodanigen aangeschreven, wier werken waardig zijn, door geneeskundigen beoefend te worden. In 't bijzonder wordt de verzameling zijner *Waarnemingen* voor belangrijk en klassiek gehouden (*). Een der eerste eigenlijk gezegde Hoogleeraren der Geneeskunst, J. HEURNIUS, een man ook in de oude Letterkunde meer dan middelmatig bedreven, stichtte niet enkel door zijn onderwijs veel nut, en behaalde daardoor, voor zichzelven en de Hoogeschool, grooten roem, maar maakte zich ook onsterfelijk door de uitgave van schriften, die, naar het oordeel van deskundigen, ook nog,

zoo-

(*) Zie K. SPRENGELS *Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneikunde*, III Th. s. 175 — 179.

zoo wegens hunnen inhoud, als inzonderheid wegens de zuiverheid en bevalligheid van stijl, daarin heerschende, lof verdienen, en waarin het belang van de beoefening der Ouden, met name der Grieken, met veel oordeel en ten toonspreiding van groote gemeenzaamheid met dezelve, wordt aangeprezen. In 't bijzonder worden zijne *Commentariën* over HIPPOCRATES tot de beste in hunne soort gebragt (*). Zijn zoon, O. HEURNIUS, liet wel geene schriften over de Geneeskunst na, maar volgde, als onderwijzer, met lof het voetspoor van zijnen vader, en maakte zich in 't bijzonder verdienstelijk, door, gelijk wij boven gemeld hebben, met gewenscht gevolg het voorstel te doen tot de instelling van een *Collegium Practicum medicum*, die voor de studie der Geneeskunde op den duur weldadig is geweest (†). Ook R. DODONAEUS, tijd- en ambtgenoot van den ouden HEURNIUS, verwierf zich niet slechts, als openbaar leeraar, grooten lof, maar maakte zich ook omtrent de wetenschap verdienstelijk door de uitgave van een merkelijk aantal van *anatomisch-pathologische* waarnemingen, die, naar de uitspraak van een' bevoegd' regter, voortreffelijk mogen genoemd worden (§). Zijne geschiedenis der planten wordt

(*) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. III Th. s. 227—229.

(†) Zie boven bl. 150.

(§) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. III. Th. s. 170—172.

Digitized by Google

wordt mede nog op prijs geschat (*). Niet slechts de eigenlijk gezegde leer der Geneeskunst, maar ook de daarmede verbondene wetenschappen der Kruid- en Ontleedkunde werden aan de Hoogeschool, reeds vroeg, voorgedragen. Van de oprigting van eenen Academischen Kruidhof hebben wij vroeger reeds gewaagd, tot welks opzigter een der beroemdste Kruidkundigen van zijne eeuw, CAROLUS CLUSIUS namelijk, benoemd werd (†). Ook voor de Ontleedkunde werd spoedig een afzonderlijke leerstoel ingesteld; 't geen, een weinig later, ook voor de Heelkunde geschiedde. De belangrijke ontdekkingen, met betrekking tot de eerstgenoemde wetenschap gemaakt, werden door de leeraren der Leidsche Hoogeschool spoedig ter volmaking van hun onderwijs aangewend. Met name geldt dit omtrent de vermaarde en gewigtige ontdekking van HERVEY, rakende den omloop van het bloed, wiens leer, terwijl zij elders tegenstanders vond, hier op hare waarde geschat werd. Ten bewijze hiervan kan dienen eene belangrijke verhandeling over dit onderwerp van ROGER DRAKE, te Leiden in den jare 1640, onder voorzitting van den Hoogleeraar J. WALAEUS, verdedigd (§). Doch niemand der Leidsche Hoog

(*) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. III. Th. s. 98.
(†) Zie boven bl. 61 en 62.
(§) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. IV. Th. s. 29 u. 30.

Digitized by Google

Hoogleeraren van dit tijdperk maakte zich, als ontleedkundige, grooteren naam, dan JOH. VAN HORNE of HORNIUS, wiens onderscheidene schriften, daartoe betrekkelijk, vele belangrijke waarnemingen en ontdekkingen bevatten, en door deskundigen op hoogen prijs geschat worden. Het was derhalve voor de Hoogeschool, aan welke hij, zeventien jaren achtereen, tot luister strekte, van groot belang, dat hem, nevens het onderwijs der Ontleedkunde, ook dat in de Heelkunde was opgedragen (*). — Van de beoefening der Scheikunde werd, een' geruimen tijd, aan de Leidsche Hoogeschool minder werks gemaakt; doch, kort na het midden der zeventiende eeuw, kwam aan dezelve een leeraar, die in die wetenschap niet slechts ongemeen ervaren was, maar ook dezelve, door de uitstekende talenten, die hij, als onderwijzer, bezat, een' grooten opgang deed verkrijgen, en de grondlegger werd van een Chemisch-geneeskundig stelsel, dat, door eene al te ver getrokkene toepassing der Scheikunde op de Geneeskunde, veel kwaads berokkende. Deze was F. DE LE BOË SYLVIUS, die, wegens de door hem gestichte school, in de geschiedenis der Geneeskunde groote vermaardheid verkreeg, en wien, bij den lof van zeldzame bekwaamheden, door deskundi-

(*) Zie over HORNIUS SPRENGELS *Versuch* enz. IV. Th. s. 174, 196, 200, 285 u. 286.

Digitized by Google

digen tevens het verwijt wordt toegevoegd, dat hij daarvan, ten nadeele van velen, groot misbruik maakte, waartoe zijne betrekking, als Hoogleeraar in de Practische Geneeskunde, hem maar al te ruime gelegenheid gaf (*). Zijn stelsel vond overal vele ijverige aanhangers, onder anderen, ook in zijnen ambtgenoot FLORENTIUS SCHUYL, die aan hetzelve eene nieuwe stevigheid zocht bij te zetten, door de sporen daarvan in de schriften van vroegere, verkeerdelijk dusgenaamde volgers van HIPPOCRATES, op te delven (†). Het ontbrak echter aan de Leidsche Hoogeschool mede niet aan bestrijders van hetzelve, tot welke, met name, ook C. DRELINCOURT behoort, die echter, naar het oordeel van een' bevoegd' regter, zich daarbij van zwakke wapenen bediende (§). Voor 't overige moet tot lof van SYLVIUS gezegd worden, dat hij niet slechts in de Scheikunde groote ervarenheid bezat, maar zich in 't bijzonder ook omtrent het vak der Ontleed-

(*) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. IV. Th. s. 411 — 423.

(†) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. IV. Th. s. 426 u. 427.

(§) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. IV. Th. s. 428. Zonder de gegrondheid van dit oordeel te durven of willen betwisten, moet ik echter opmerken, dat DRELINCOURT, door zijn onderwijs niet alleen, maar ook door zijne schriften, zich omtrent de Geneeskunst verdienstelijk moet gemaakt hebben, daar zijn dankbare leerling, BOERHAVE, dezelve waardig schatte, om de uitgave daarvan te bezorgen.

Digitized by Google

leedkunde hoogst verdienstelijk maakte (*).

Uit het gegeven overzigt blijkt genoegzaam, dat de studie der Geneeskunde, gedurende de eerste eeuw van haar bestaan, aan de Leidsche Hoogeschool heerlijk gebloeid heeft, en die wetenschap op de gronden, door HIPPOCRATES gelegd, en te gelijk met dankbare aanwending der ontdekkingen, in latere tijden gemaakt, doorgaans, met een gelukkig gevolg, is beoefend geworden. En heeft al het latere gedeelte van dit tijdperk een stelsel zien opkomen, dat de gezonde leer der oudheid dreigde te verdringen, die leer heeft, in het eerste gedeelte der achttiende eeuw, een' zoo uitmuntend' handhaver en uitbreider gevonden, dat daardoor het nadeel, dat de Leidsche Hoogeschool, voor een' korten tijd, aan de echte Geneeskunde mogt hebben toegebragt, meer dan overvloedig vergoed werd. Doch de verdere ontwikkeling hiervan zal ons, tot het einde der tweede eeuw gevorderd, moeten bezig houden.

Mij blijft nog overig, omtrent de Wis- en Natuurkundige wetenschappen en alles wat tot de oude Letterkunde behoort, welk een en ander gemeenlijk tot de vierde, of dusgenaamde Philosophische Faculteit gebragt werd, eenige al-

(§) Zie SPRENGELS *Versuch* enz. s. 162, 186, 196, 217 u. 266.

Digitized by Google

algemeene aanmerkingen voor te dragen. In de Wiskunde maakten zich bovenal RUDOLPHUS SNELLIUS, en zijn zoon en opvolger, WILLEBRORDUS SNELLIUS VAN ROYEN, beide mannen, ook in andere vakken met geene geringe kundigheden toegerust, een' grooten naam, zoo door de voortreffelijkheid van hun onderwijs, als door de uitgave van verscheidene belangrijke schriften, tot opheldering van dezelve strekkende. Vooral mag dit, met volle regt, van den laatsten gezegd worden, die, in vindingrijk vernuft, zijnen vader merkelijk overtrof, en zich door drie belangrijke ontdekkingen in het vak der Wis- en Natuurkunde een' onsterfelijken naam verworven heeft (*). Hoewel met geen even uitstekend vernuft, als SNELLIUS, bedeeld, heeft echter FR. VAN SCHOOTEN, zoo door zijn onderwijs, waaraan, onder meer anderen, J. DE WITT en CHRISTIAAN HUIGENS hunne vorming te danken hadden, als door zijne schriften, zich omtrent de Wiskunde hoogst verdienstelijk gemaakt (†). Ook de Natuurkunde had, van

(*) Zie over W. SNELLIUS de *Bijdragen tot de Geschiedenis der Wiskundige Wetenschappen in de Nederlanden* enz. door den Hoogleeraar MOLL, in het III. D. der *Beknopte Geschiedenis van de Letteren en Wetenschappen in de Nederlanden* door den Heer N. G. VAN KAMPEN, bl. 121*—130*.

(†) Zie over FR. VAN SCHOOTEN de straks genoemde *Bijdragen* enz. bl. 130* en 131*.

van den aanvang af, onderwijzers, die, hoezeer zij ook de wetenschap door geene nieuwe ontdekkingen voorwaarts deden gaan, echter hunne taak, als openbare leeraars, met lof vervulden. Sommigen zelfs maakten zich, ook door hunne uitgegevene schriften, gunstig bekend, 't geen met name van G. JACCHAEUS geldt, die, onder andere schriften, ook een niet ongeacht leerboek der Natuurkunde, onder den titel van *Institutiones Physicae*, in het licht zond. Desgelijks vindt men onder de schriften van F. BURGERSDYK, boven reeds, als Hoogleeraar in de Redeneerkunde, met lof vermeld, eenige, die tot de Natuurkunde betrekkelijk zijn, en voor den tijd hunner vervaardiging waarde hebben.

Grooteren luister nogtans, dan van het onderwijs in de Wis- en Natuurkundige wetenschappen, ontleende de Hoogeschool van dat in alles, wat tot de oude Letterkunde behoort. De Oostersche, bijzonder de Arabische letterkunde (want van de beoefening der Hebreeuwsche taal en oudheden hebben wij te voren reeds het noodige gezegd) vond, beide in ERPENIUS, en zijnen waardigen leerling en opvolger GOLIUS, onderwijzers, die, boven alle anderen, in de zeventiende eeuw tot verspreiding van de kennis en beoefening der taal en bekendmaking van den rijken letterschat der Arabieren krachtig hebben medegewerkt. Niet minder schitterend waren de verdiensten van een aantal beroemde mannen, die

Digitized by Google

die, in het tijdperk, waarvan wij spreken, in de Historiën en de Grieksche en Latijnsche taal- en letterkunde aan de Leidsche Hoogeschool onderwijs gegeven, of de beoefening daarvan, op andere wijzen, bevorderd hebbeu. Ik behoef slechts de namen van eenen J. LIPSIUS, B. VULCANIUS, J. J. SCALIGER, G. J. VOSSIUS, J. MEURSIUS, D. HEINSIUS, C. SALMASIUS en J. F. GRONOVIUS te noemen, om allen, die in het gebied der Historiën en oude Letterkunde geen volslagene vreemdelingen zijn, te doen erkennen, dat geene andere kweekschool van geleerdheid in gansch Europa, gedurende de zeventiende eeuw, in dit opzigt, zoo heerlijk, als de Leidsche, heeft uitgemunt. Geen wonder dus, dat uit die school een groot aantal van beoefenaars van onderscheidene wetenschappen is voortgekomen, boven anderen met de hoogst schatbare begaafdheid toegerust, om hunne verzamelde kundigheden, gemaakte opmerkingen en ontdekkingen, in een' duidelijken, zuiveren en bevalligen stijl, voor te dragen, en allen, die op echte geestbeschaving, zonder eene meer dan oppervlakkige kennis en beoefening der oude letteren bezwaarlijk te verkrijgen, prijs stelden, naar die kweekschool der ware beschaafdheid, om strijd, henen vloeiden. — Voorts zij nog aangemerkt, dat ook die noodzakelijke hulpwetenschappen eener grondige geschiedkennis, de Tijdrekenkunde en Aardrijkskunde, aan de Leidsche

Digitized by Google

sche Hoogeschool, de uitstekendste beoefenaars vonden Wien toch is het onbekend, welke onschatbare diensten de groote SCALIGER aan de eerste bewezen heeft? Even weinig behoef ik te zeggen, dat de opheldering der Aardrijkskunde aan weinigen grootere verpligting heeft, dan aan den geleerden en onvermoeid werkzamen PH. CLUVERIUS, die, verscheidene jaren achtereen, tot aan zijnen, voor de wetenschappen, helaas! te vroegen, dood, aan de Leidsche Hoogeschool, bij wier Bezorgeren hij aanmoediging en ondersteuning vond, tot een luisterrijk sieraad gestrekt heeft.

Dan genoeg reeds meene ik gezegd te hebben, om mijne lezers in staat te stellen ter juiste en, naar ik mij vlei, over 't geheel hoogst gunstige waardering van den staat der letteren en wetenschappen aan de Leidsche Hoogeschool, gedurende de eerste eeuw van haar bestaan. Vatten wij thans den, voor eenigen tijd, afgebrokenen draad der geschiedenis weder op, om, in het volgende Hoofdstuk, de voornaamste lotgevallen dier Hoogeschool in den derden halven eeuwkring na hare oprigting te ontvouwen.

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK.

Lotgevallen der Hoogeschool van het jaar 1675 tot het jaar 1725.

Het eerste eeuwfeest van de stichting der Hoogeschool werd, op den achtsten van Sprokkelmaand des jaars 1675, onder gunstige voorteekenen, met eene plegtige Redevoering van den aftredenden Rector Magnificus A. SEYEN, Hoogleeraar in de Geneeskunst, gevierd; welke plegtigheid niet weinig verheerlijkt werd door de tegenwoordigheid van Prins WILLEM III, die, als redder van den veegen Staat, met regt de algemeene liefde van deszelfs ingezetenen bezat. Het Gemeenebest was nog wel in een' zwaren oorlog met het magtige Frankrijk gewikkeld; doch die oorlog was, op een' merkelijken afstand, van zijne grenzen verwijderd, en werd, van de zijde van den Staat en deszelfs bondgenooten, doorgaans niet ongelukkig gevoerd. De staatkundige verschillen, die het Gemeenebest vroeger verdeeld en geschokt hadden, waren thans in alge-

meene genegenheid tot het doorluchtig Stamhuis van Oranje versmolten, en koophandel en zeevaart, hoezeer door den oorlog wel eenigzins belemmerd, oefenden nogtans hunnen zegenrijken invloed tot bevordering der openbare en bijzondere welvaart. Ook de wetenschappen en verdere kunsten des vredes werden wederom met ijver beoefend, en de Leidsche Hoogeschool mogt zich, zoo op eene groote menigte van bekwame en beroemde Hoogleeraren in onderscheidene wetenschappen, als op een aanzienlijk aantal van kweekelingen uit alle oorden van Europa verheffen. Zien wij thans nader, welke hare voornaamste lotgevallen waren gedurende het tijdvak, dat wij zijn ingetreden.

Groote moeijelijkheden werden, in den jare 1675, veroorzaakt door de nog altijd plaats hebbende geschillen over de Cartesiaansche Wijsbegeerte. De Hoogleeraar der Godgeleerdheid F. SPANHEIM, de tweede van dien naam, was, onder meer anderen, een hevig tegenstander van die wijsbegeerte; en, daar de achtbaarheid, die zijn aanzien en vermaardheid hem gaven, zijn' tegenstand, meer dan die van anderen, gewigt deed hebben, maakten de bekwaamste en driftigste der jeugdige voorstanders van de genoemde Wijsbegeerte, hem, bij openbare disputatiën, tot het voorname voorwerp van hunne bestrijding. Eens hadden, bij eene dergelijke ge-

gelegenheid, twee jonge Doctoren, met name VAN DER LINDEN en C. BONTEKOE, den voornoemden Hoogleeraar zoo hevig in het schild gevaren; dat zij geoordeeld werden, daarbij de palen der bescheidenheid en welvoegelijkheid verre te zijn te buiten gegaan; weshalve Curatoren den Promotor bij de Academische vierschaar gelastten, tegen hen en anderen, die zich aan dergelijke feiten hadden schuldig gemaakt, als tegen verstoorders der openbare rust, het regt te doen gelden. Eenigen tijd daarna, werd de vrijheid tot het geven van onderwijs en het verkeer aan de Hoogeschool den laatstgenoemden door hen ontzegd; welk lot mede, om gelijke reden, aan zekeren JOH. SWARTENHENGST wedervoer, die zich verstout had, in de wijsbegeerte van CARTESIUS onderwijs te geven, en de Peripatetische, dat plegtanker der regtzinnige kerkleer, in minachting had zoeken te brengen. Tot verdere geruststelling der ontroerde gemoederen van vele Geestelijken, die, zoo als de Klassis van Walcheren schriftelijk deed, hevige klagten aanhieven, en groote bekommering aan den dag leiden over het gevaar, waarmede de regtzinnige leer, door de voortgangen der Cartesiaansche wijsbegeerte, bedreigd werd, ontwierpen Curatoren, door den Hoogleeraar SPANHEIM en ANTH. HULSIUS, Regent van het Staten-collegie, voorgelicht, nog vóór het

Digitized by Google

einde des jaars 1675, een besluit, rakende eenige gevaarlijke stellingen in de Godgeleerdheid en wijsbegeerte, ten getale van drie- entwintig, welker openbare verdediging zij verboden wilden hebben, en die zij goedvonden aan den Raadpensionaris FAGEL mede te deelen, ten einde zijn gevoelen daarover te vernemen. Onder de bijzonderheden, tot het meergenoemde jaar 1675 behoorende, verdient nog vermeld te worden, dat zeker vermogend Engelschman, met name HAMEY, die, voor vele jaren, aan deze Hoogeschool de waardigheid van Doctor in de Geneeskunde bekomen had, zijne genegenheid voor dezelve betoonde door de overzending van een geschenk van omstreeks duizend guldens, ten einde daarvoor, in de groote gehoorzaal der Academie, een orgel te doen bouwen.

Eene der eerste zorgen, die Curatoren, in het naastvolgende jaar 1676, bezig hielden, was de voltrekking van hetgeen zij, tot handhaving der regtzinnigheid aan de Hoogeschool, in het vorige reeds begonnen hadden. De Raadpensionaris FAGEL had de hem medegedeelde punten, over 't geheel, goedgekeurd, met uitzondering van een drietal, die, op zijne aanmerkingen, uit het ontwerp geligt werden; en, toen hetzelve nu mede de bekrachtiging van den Prins bekomen had, werd het besluit van Curatoren, behelzende het verbod van eenige voor godde-

loo-

Digitized by Google

loos verklaarde stellingen, ten getale van een-en- twintig, in het openbaar te verdedigen, op eene plegtige wijze, zoo in den Senaat, als in het Staten-collegie, door hen bekend gemaakt (*). Na gelijke goedkeuring van den Stadhouder, zonder welke, ten tijde van WILLEM III, in onderscheiding van vroegere dagen, geene aanstelling van Hoogleeraren geschiedde, werden ANTH. HULSIUS, Regent van het Staten-collegie, WOLF. SENGUERDUS, tot hiertoe buitengewoon Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, en WILH. WILHELMIUS, Onderregent van het voornoemde Collegie, alle drie mannen van beproefde regtzinnigheid en hevige tegenstanders der leer van CARTESIUS, tot gewone Hoogleeraren, de eerste in de Godgeleerdheid, de beide laatsten in de Wijsbegeerte, benoemd. Curatoren gaven van deze benoeming dadelijk kennis aan den vroeger aangestelden Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, STEPH. LE MOYNE, dien, naar 't schijnt, de ongunstige geruchten, die hij omtrent den staat der regtzinnigheid aan deze Hoogeschool vernomen had, lang hadden doen aarzelen herwaarts te komen. Kort na deze geruststellende tijding, mogt de Hoogeschool eindelijk haren smartelijk verbeiden Hoogleeraar ontvangen, en hem, op den derden van Hooimaand des jaars 1676, zij-

(*) Zie *Bijlage* VII.

Digitized by Google

zijnen post met eene plegtige redevoering hooren aanvaarden.

Men ziet uit het voorgedragene, dat het den toenmaligen Curatoren niet aan ijver ontbrak, om de regtzinnige leer aan Leidens Hoogeschool te handhaven. Of intusschen de ondervinding de door hen gebezigde middelen wel voor doeltreffend verklaard hebbe, is eene vraag, waarop niet ligt iemand, met goeden grond, een bevestigend antwoord zal geven. Niet minder was hun ijver ter handhaving van hun gezag. Dit ondervond ABRAHAMUS HEIDANUS, die, sedert vele jaren, het Hoogleeraarambt der Godgeleerdheid met lof bekleed, en eenen tachtigjarigen ouderdom bereikt had, daar hij, wegens de uitgave van zeker werkje, getiteld: ABRAHAMI HEIDANI *consideratien over eenige saecken onlanx voorgevallen in de Universiteit binnen Leyden*, waarin hij de genomene maatregelen van Curatoren met eene vrijmoedigheid beoordeeld had, die zij voor beleedigend hielden, eerst scherpelijk ondervraagd, en, op zijne verklaring, dat hij het genoemde geschrift voor het zijne erkende, en het daarin gezegde gestand deed, van zijnen post ontslagen werd; eene daad, door niemand goed te keuren, dan door hem, die de voor alle burgerlijke vrijheid hoogst verderfelijke stelling drijft, dat zij, die de magt in handen hebben, te gelijk beschuldigers en regters

ters zijn mogen. Zij werd dan ook, reeds te dien tijde, door alle gematigden en onpartijdigen, als eene daad van onregt en geweld, ten hoogste misprezen, en zulks te meer, omdat HEIDANUS tot de uitgave van het genoemde geschrift, waarin hij, hoezeer met edele rondborstigheid voor de waarheid uitkomende, echter de palen der bescheidenheid niet was te buiten gegaan, gedrongen was geweest door eene allezins betamelijke zucht tot verdediging van zijne eigene eer en die van zijnen overledenen ambtgenoot en vriend COCCEJUS, wiens vijanden, toen door openbaar gezag maar al te zeer geruggesteund, het ontwerp en verbod der bovengemelde stellingen beraamd en doorgedreven hadden, om daardoor eenigen Hoogleeraren der Leidsche Hoogeschool, en bijzonderlijk den laatstgenoemden eene kladde aan te wrijven (*).

De

(*) Zie een vrij uitvoerig en naauwkeurig verslag van deze zaak in het *Vaderlandsch Woordenboek* van KOK, X. D. op het artikel J. COCCEJUS, bl. 339—346. Reeds in het jaar 1676 kwam een merkwaardig stukje in4o in het licht, getiteld: *Acten en Resolutien* enz. *door een Liefhebber van waerheyt, vrede en gerechtigheyt. Gedrukt tot Geluk-stad, Anno* 1676, waarin, op goede gronden, eerst de onbevoegdheid van Curatoren beweerd wordt, om, op eigen gezag, buiten bijzondere magtiging der Staten, eenen Hoogleeraar af te zetten, daarna het onredelijke en onregtvaardige van hun gedrag omtrent HEIDANUS wordt aangewezen.

Digitized by Google

De beide volgende jaren 1677 en 1678 leveren minder merkwaardigs uit. Alleen vind ik vermeld, dat, in het laatstgenoemde jaar, door Curatoren aan hunne ambtgenooten, de Burgemeesteren van Leiden, het verzoek gedaan werd, om in de vergadering der Staten van Holland te willen uitwerken, dat de *Opera posthuma* van den, in kwaden reuk staanden, Joodschen wijsgeer B. DE SPINOSA door dezen voor verderfelijk verklaard en verbrand mogten worden.

Belangrijker voor de geschiedenis der Hoogeschool is het jaar 1679. In dat jaar, namelijk, hadden zeer ernstige raadplegingen plaats over de verbetering der Academische studiën, waaromtrent door Rector en Senaat een uitvoerig berigt was ingeleverd. Nog werd, in dit zelfde jaar, bij besluit der Staten vastgesteld, dat het Secretariaat van den Academischen Senaat, 't welk, tot hiertoe, door een' der Hoogleeraren voor zijn leven bekleed was, voortaan jaarlijks onder hen zou afwisselen; een besluit, 't welk sedert altijd in kracht bleef, en nog heden is. Eindelijk mogt de Hoogeschool zich, gedurende den loop van dit jaar, in de aanwinst van twee onderwijzers verheugen, die beiden tot hare luisterrijkste sieraden behooren, JACOBUS GRONOVIUS namelijk, wien het Hoogleeraarambt in de Grieksche taal en de Historiën werd opgedragen, en JOHANNES VOETIUS, die tot Hoogleeraar in

Digitized by Google

in de Regten benoemd werd.

In 't jaar 1681 vind ik een merkwaardig besluit van Curatoren vermeld, dat, naar 't schijnt, zijnen oorsprong had in hunne zucht, om de uitgaven ten behoeve der Hoogeschool te verminderen, en dezelve tevens op een' vasten voet te brengen. Bij dit besluit werd bepaald, dat de Senaat voortaan bestaan zou uit vijftien Hoogleeraren, zonder meer, drie namelijk in de Godgeleerdheid, van welke een ook de Kerkelijke Geschiedenissen of Oudheden zou voordragen, drie in de Regten, van welke een ook in het Staatsregt onderwijs zou geven, vier in de Geneeskunde, van welke een ook de Ontleedkunde, een tweede de Practijk der Geneeskunst, een derde de Scheikunde, en een vierde de Kruidkunde onderwijzen zou; twee Hoogleeraren in de Wijsbegeerte, van welke een ook in de Wiskunde onderwijs zou geven; twee in de oude Letterkunde, van welke éen met het onderwijs der Grieksche taal belast zou wezen, en eindelijk een vijftiende Hoogleeraar voor de Hebreeuwsche taal. Tot verdere bezuiniging, werd voor het vervolg de jaarwedde van den Doctor en Chirurgijn van het *Collegium practicum* ingetrokken, gelijk reeds vroeger het Nederduitsche Hoogleeraarambt in de Wiskunde, weleer op raad van Prins MAURITS ingesteld, vernietigd was. Nog hield hetzelfde besluit in, dat

niemand, in het toekomende, tot Lector of buitengewoon' Hoogleeraar zou worden aangesteld, al ware het zelfs, dat hij zijne dienst voor niet aanbood, gelijk ook dat aan de weduwe, kinderen of erfgenamen van Hoogleeraren of iemand anders geene jaargelden of penningen van onderstand zouden verleend worden. Tot het aankoopen van boeken werd eene jaarlijksche som van drie honderd Guldens, zonder meer, vastgesteld, terwijl eindelijk Curatoren hunnen ambtgenoot HIERONYMUS VAN BEVERNINGH uitnoodigden, om het oppertoezigt over den Academischen Kruidhof te houden. Voorts onderging de Hoogeschool, in hetzelfde jaar 1681, nog een groot verlies door het overlijden van den beroemden Regtsgeleerde J. F. BÖCKELMAN, die zijne genegenheid voor dezelve en te gelijk zijne zucht tot bevordering der Regtsgeleerde studiën, ook bij zijn' uitersten wil, liet blijken, ten gevolge waarvan eene som van drie duizend vijfhonderd Guldens in handen van den Academischen Senaat gesteld werd, om dezelve tot ondersteuning van min gegoede beoefenaars der Regten te doen strekken. — Curatoren waren terstond bedacht, om het geleden verlies op de waardigste wijze te herstellen, door het puik der Nederlandsche, en bijzonder der Vriesche Regtsgeleerden, ULRICH HUBER, op nieuw ter vervulling van den openstaanden leerstoel in de

de Regten aan te zoeken. Schoon zij in hunne pogingen daartoe niet slaagden, mogt het hun nogtans, in het jaar 1682, gebeuren een' waardig' opvolger van BÖCKELMAN te bekomen in PHIL. REINH. VITRIARIUS, Hoogleeraar in de Regten te Geneve, die hun door den vermaarden FR. TURRETIN, wiens voorlichting zij verzocht hadden, was aanbevolen, en wiens onderwijs in het Duitsche Staatsregt, toen in Duitschland, of geheel niet, of althans niet, dan zeer bekrompen, geleeraard, vele aanzienlijke jongelingen van daar naar deze Hoogeschool lokte. Uit den brief van Curatoren aan TURRETIN leeren wij, dat VOET, met groote toejuiching en merkelijken toeloop, onderwijs gaf in de Regten, doch dat de lessen van MATTHAEUS, anders een' man van groote geleerdheid, ten gevolge, zoo van verkeerd oordeel, als van zekere stroefheid van zijne zijde, weinig bezocht werden.

Op den 15 van Sprokkelmaand des laatstgenoemden jaars 1682 werd de rust der Stad en Hoogeschool weder merkelijk gestoord door de losbandigheid van eenige Studenten, die zich niet ontzagen, de stedelijke nachtwacht, onverhoeds, gewapenderhand aan te randen, met dien gevolge, dat verscheidene derzelve zwaar gewond werden. Curatoren en Senaat vonden hierop geraden, met gemeen overleg, op naam van Rector, Curatoren, Burgemeesteren en Asses-

Digitized by Google

soren der Universiteit, een streng plakaat tegen dergelijke ongeregeldheden uit te vaardigen, waarbij de pleging daarvan niet slechts, voor het vervolg, scherpelijk verboden, maar ook, met belofte van straffeloosheid voor den aanbrenger, eene belooning van honderd zilveren dukatons werd toegezegd aan dengenen, die een' of meerderen van de daders der gepleegde feitelijkheden zou aangeven, met dien gevolge, dat zij in handen van het Geregt kwamen. Wat door het laatste gedeelte dezer afkondiging werd uitgewerkt, is mij niet gebleken; alleen vind ik, in de naastvolgende jaren, van geene nieuwe gelijksoortige verstoring der openbare rust gewag gemaakt. Eene andere aanleiding nogtans dreigde, in den jare 1686, die rust te storen. Een Student namelijk der Duitsche natie had aan een' Nederlandsch' Student een' manslag begaan; 't welk bij zijne landgenooten eene zoo hevige verbittering tegen die van de Duitsche natie had te weeg gebragt, dat zij op eene strenge wraakneming bedacht waren. De wijze voorzorgen intusschen, hiertegen door Curatoren en Senaat genomen, schijnen de treurige uitwerkselen, hiervan voor de Hoogeschool te duchten, te hebben voorgekomen.

Gelijk Curatoren in dezen zigtbare blijken gaven van hunne bezorgdheid voor het welzijn der Hoogeschool, zoo leiden zij die insgelijks

aan

Digitized by Google

aan den dag, door, in het genoemde jaar 1686 den beroemden GERARDUS NOODT, tot hiertoe Hoogleeraar in de Regten te Nijmegen, aan de Leidsche Universiteit te verbinden. Ook de geleerde Oosterling CAROLUS SCHAAF, die, sedert eenigen tijd, met veel vrucht, in de Hebreeuwsche taal onderwijs had gegeven, had van hunne zucht tot bevordering van letteren en wetenschappen eene aangename ondervinding, zoo door de verhooging van zijne jaarwedde en de waardigheid en voordeelen van zijnen stand, als door de geldelijke ondersteuning, die zij hem, tot voortzetting van den druk van zijn *Opus Aramaeum*, verleenden. — Gelijke edelmoedigheid blinkt uit in hun besluit tot het uitreiken eener gouden of zilveren medaille aan Studenten, die eene *Oratie*, of *Poëma* in het openbaar zouden voordragen, in den jare 1687 genomen. In de jaarboeken der Academie van dat zelfde jaar vind ik ook den naam van HERMANNUS BOERHAVE, die, sedert, meermalen en met steeds klimmenden luister, in dezelve voorkomt, voor het eerst vermeld, en wel ter gelegenheid, dat hem, toen een' aankomend' jongeling, door Curatoren het genot eener beurs ten huize van zijne moeder vergund werd.

Het jaar 1688 levert een nieuw bewijs van de zorg van Curatoren voor den bloei der Hoogeschool. Die van Utrecht namelijk hadden den

ver-

Digitized by Google

vermaarden VOET, door het aanbod van aanzienlijke voordeelen, zoeken te bewegen om tot hen over te komen; dan Curatoren keerden dezen slag af, door hem eene vermeerdering zijner jaarwedde, ten bedrage van vierhonderd Guldens, met den titel van Hoogleeraar in het *Feudaal Regt*, later, op zijn voorstel, in dien van Hoogleeraar in de *practijk der Regten* veranderd, aan te bieden. — De eerste Student, die, ten gevolge van het besluit des vorigen jaars, nog in dit jaar met eene gouden medaille vereerd werd, was AREND, *Baron van Wassenaar*, Heer van Voorschoten, wien die eer te beurt viel ter vergelding van zijne *Oratie*, op den 14 van Slagtmaand des jaars 1687, den geboortedag van Prins WILLEM III, uitgesproken. Gelijke eer wedervoer, in den jare 1689, aan den zoon van zekeren Doctor JENS voor de openlijke voordragt van een *Poëma* op de voorgevallene omkeering van zaken in Engeland. In het naastvolgende jaar, werd ook HERM. BOERHAVE, toen student in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte, met een' gouden eerepenning begiftigd voor het uitspreken eener redevoering, getiteld: *Explicatio sententiae Epicuri de summo hominum bono*, d. i. *verklaring van het gevoelen van Epicurus over 's menschen hoogste goed.*

Onder de regering van WILLEM III, geraakte

Digitized by Google

te het ook, meer en meer, in zwang, om merkwaardige gebeurtenissen, daartoe betrekkelijk, op last of althans onder goedkeuring van Curatoren, met een plegtige redevoering te vieren. Zoo hield GRONOVIUS, op den 19 van Herfstmaand des jaars 1689, in de groote gehoorzaal der Academie, eene redevoering ter eere van den genoemden Vorst, niet lang te voren tot Koning van Engeland verheven. Zoo werd door denzelfden Hoogleeraar, op den tweeden van Wijnmaand des volgenden jaars, ter voldoening aan het verzoek van Curatoren, de togt naar Ierland van den meergenoemden Koning met eene plegtige redevoering gevierd; gelijk zijne overkomst in het jaar 1691 aan Curatoren mede aanleiding gaf, om denzelfden Hoogleeraar tot het houden eener redevoering uit te noodigen. Zelve bood hij zich, in het gemelde jaar, aan tot het schrijven van een' *Panegyricus* op de bijeenkomst van Duitsche Vorsten in 's Gravenhage, welk aanbod door Curatoren voor aangenaam werd verklaard. Doorgaans vereerden zij het houden van dergelijke redevoeringen met een geschenk in zilver of geld, gelijk wij dit, ten aanzien van GRONOVIUS, telkens vermeld vinden.

Het jaar 1690 is verder nog merkwaardig in de jaarboeken der Hoogeschool om de aanzienlijke vermeerdering, welke hare boekerij in het-

Digitized by Google

hetzelve verkreeg. In dat jaar namelijk werd door Curatoren, daartoe, op hun verzoek, door de Staten van Holland gemagtigd, de belangrijke verzameling van boeken en handschriften, door ISAACUS VOSSIUS, die in Engeland overleden was, nagelaten, van deszelfs erfgenamen, ten behoeve der Academische boekerij, voor eene som van ruim dertig duizend Guldens overgenomen. Veel geschil viel over dezen koop, nadat de verzameling reeds herwaarts was overgebragt, tusschen de erfgenamen van dien geleerde en de Bezorgers der Hoogeschool, waarover ik, zoo de zaak belang genoeg had, verscheidene bladzijden zou kunnen vol schrijven; doch ik achte het genoeg, met een woord te zeggen, dat die geschillen ten laatste, tot wederzijdsch genoegen, vereffend werden, en de verzameling voor de Bibliotheek bewaard werd, van wier schatten zij nog heden een aanmerkelijk gedeelte uitmaakt. — Voorts verdient het, naar mijn oordeel, met een enkel woord vermeld te worden, dat ter gelegenheid der vertimmering, die op dezen tijd noodig werd gekeurd, het toezigt over de openbare Boekerij door Curatoren aan den jeugdigen BOERHAVE werd opgedragen, wiens moeite in het volgende jaar, bij voorraad, met eene som van twee honderd Gulden vereerd werd. Desgelijks mogen wij niet onvermeld laten, dat, in den jare 1692,

het

Digitized by Google

het gewoon Hoogleeraarambt in de Welsprekendheid mede aan GRONOVIUS werd opgedragen, nadat men vruchteloos getracht had, den vermaarden FRANCIUS, te dien tijde een der schitterendste lichten van het Amsterdamsche Athenaeum, door het aanbod van voordeelige voorwaarden, ter bekleeding van dien post, naar deze Hoogeschool te lokken.

Voorts kenmerkt zich het jaar 1692 door hoogst belangrijke raadplegingen tot herstelling van de Regtsgeleerde studiën. Een der Curatoren, met name Mr. CORNELIS TERESTEYN VAN HALEWIJN, Raad in den provincialen Hove van Holland; bragt ter vergadering zijner ambtgenooten klagten in over het dagelijks toenemend verval in de studiën, bijzonder in die der Regtsgeleerdheid; een verval, dat tot merkelijk nadeel der maatschappij uitliep, naardien jonge lieden van de aanzienlijkste huizen gewoon zijn, zich op de beoefening daarvan toe te leggen, en ook vervolgens, in der tijd, tot de luisterrijkste ambten bevorderd worden. Hieruit toch stond onvermijdelijk te duchten, dat, na verloop van eenige jaren, tot oneindig nadeel en vermindering van den gemeenen welstand, weinigen of geenen zouden gevonden worden, die de vereischte bekwaamheid hadden, ten zij men ten spoedigste op middelen bedacht was, ter stuiting van de inbreuk dezer verderfelijke zaken,

Digitized by Google

en om voor te komen, dat het voorzeide kwaad niet onverwinnelijk mogt worden. Deze klagten kwamen ook aan de verdere leden der vergadering zoo gegrond voor, dat men begreep, zonder uitstel, naar krachtige middelen ter stuiting van het verval in dezen te moeten omzien, en ten dien einde besloot, de Curatoren HALEWIJN en VAN ALPHEN te magtigen, om, in gemeenschap met de Hoogleeraren der Regtsgeleerde Faculteit, de meest dienstige middelen daartoe te beramen. De voornoemde Faculteit, toen bestaande uit de beroemde mannen A. MATTHAEUS, J. VOET, P. R. VITRIARIUS en G. NOODT, bragt ook, niet lang daarna, een uitvoerig en hoogst opmerkelijk advijs over deze zaak uit, waarbij zij eerst de oorzaken van het kwaad, daarna de middelen van herstel opgaf. Onder de oorzaken wordt, in de eerste plaats, door hen gesteld de al te weelderige opvoeding, door de ouders aan hunne kinderen gegeven, ten gevolge waarvan deze met al te groote toegevendheid behandeld, en met het denkbeeld van het vermogen en den rijkdom hunner ouderen doortrokken werden, zoodat zij met weinig, of geen lust om te studeren aan de Hoogeschool kwamen, als meenende dat de studiën alleen voor dezulken geschikt waren, die niet hadden om van te leven, en dat het derhalve voor hen gansch onnoodig was,

om

Digitized by Google

om moeite te doen ter verkrijging van hetgeen zij meenden gemakkelijk te kunnen ontberen. Eene tweede oorzaak zoeken de bovengemelde Hoogleeraren in de al te groote gemakkelijkheid, die gebruikt wordt in het bevorderen van jongelingen uit de triviale scholen tot de Academie, en dat doorgaans, eer zij nog de Latijnsche taal grondig verstaan. De derde oorzaak achten zij daarin gelegen, dat zulke jongelingen, bij hunne komst aan de Academie, zich dadelijk begeven tot de eene of andere Faculteit, zonder alvorens lessen over de Wijsbegeerte of Historie bij te wonen, of zonder zich eenigzins in 't Grieksch te oefenen; dat nogtans (voegen zij er bij) voor den Stndent in de Regten noodzakelijk is, als zijnde de *Novellen* altemaal in 't Grieksch geschreven, mitsgaders de *Leges Modestini in Digestis*, en daarenboven verscheidene en zeer vele van de *Leges Justiniani in Codice*. — De vierde oorzaak, eindelijk, meenen zij daarin te ontdekken, dat zoodanige Studenten, aan de Academie komende, en, zoodra mogelijk, hunne promotie zoekende te bevorderen, naar niets anders omzien, dan naar zulke leermeesters, die hun beloven, hen, op de allergemakkelijkste wijze, tot hunne promotie bekwaam te zullen maken; waartoe, niet te Leiden alleen, maar bijkans in alle steden, zoodanigen te vinden waren, die zich beroemden,

Digitized by Google

iemand, binnen één jaar tijds, bekwaam te zullen maken, om Advocaat te kunnen worden. — Tegen deze vier oorzaken van de kwaal stellen voorts de meergenoemde Hoogleeraren de volgende geneesmiddelen voor. Vooreerst, dat omtrent de triviale scholen zulks voorzien werd, dat daaruit niet mogten gepromoveerd worden dan dezulken, die de Latijnsche taal grondig verstonden, en zich ook in de Grieksche taal, zooveel mogelijk, geoefend hadden: ten tweede, dat het geven van bijzonder onderwijs in de Regten door zulken, die geene Professoren waren, mogt verboden worden; en dat, gelijk Justinianus weleer, op zware boete, verboden had, dat men, binnen zijn rijk, op eenige plaatsen, buiten Rome, Berytus, en Constantinopel, in de Regten onderwijs zou geven, zoo ook door de Staten van Holland het onderwijs daarin alleen tot de Leidsche Academie en dat der Professoren aldaar bepaald werd: ten derde, dat door Curatoren zekere tijd beraamd en vastgesteld werd, die door de Studenten, alvorens tot de promotie te komen, aan de studie der Regten zou moeten besteed worden, en dat met zoodanige bepalingen, die van niemand, zelfs niet van Professoren, zouden verijdeld kunnen worden. — Curatoren, dit advijs ontvangen hebbende, besloten, alvorens in dezen iets te beslissen, hun medelid HALE-

WIJN

Digitized by Google

WIJN te verzoeken, om met den Raadpensionaris HEINSIUS over de zaak in gesprek te treden. Dit geschied zijnde, vonden zij goed, aan de Staten van Holland, nevens een' uitvoerigen en hoogst merkwaardigen brief, ten geleide en ter bevestiging dienende, een Concept-reglement, de regtsgeleerde studiën en promotiën betreffende, even als de brief, door den meergenoemden, kundigen HALEWIJN ontworpen, ter bekrachtiging voor te dragen. Alle deze stukken achte ik belangrijk genoeg, om onder de Bijlagen tot deze geschiedenis, in hun geheel, te worden medegedeeld (*). Hier zij het genoeg, de volgende punten van het reglement, met een enkel woord, te vermelden. Bij het eerste punt wordt de zorg nadrukkelijk aanbevolen, dat, benevens volkomene studiën in de onderscheidene Faculteiten van de Theologie, de Regten en de Medicijnen, ook inzonderheid al dat gene beoefend worde, dat onder den naam van kunsten en Philosophie begrepen is, en bijzonderlijk de goede Litteratuur. Ten einde de bepalingen van dit artikel bij de studie der Regtsgeleerdheid van toepassing te maken, wordt, bij het derde punt, vastgesteld, dat zij, die den graad van Doctor of Licentiaat in de Regten verlangen, boven het daartoe vereischte onderzoek, zich nog aan een tweede examen zullen moeten onderwer-

(*) Zie Bijlage VIII.

Digitized by Google

werpen, loopende over de historie van de Republiek en de Monarchie van Rome, van de stichting der Stad af tot op den tijd der bijeenbrenging van het Romeinsche Regt, onder de regering van Keizer Justinianus; bij welk onderzoek de Studenten voldoende proeven moeten geven, niet slechts van hunne kennis en ervarenheid in de voorzeide historie, maar ook van hunne kunde en bedrevenheid in de schrijvers, welke zij ten dien einde zullen gelezen hebben; terwijl men, zoo veel doenlijk en gepast zal zijn, in acht wil genomen hebben, dat de Studenten de oorspronkelijke historiën zelve zullen moeten gelezen hebben, zonder te mogen volstaan met beknopte leerboeken van latere tijden. Nog zal van dezelfde Studenten een summier examen gevorderd worden over de historie, sedert het verval van de Roomsche Monarchie in het Westen, ten minste voor zoo veel tot beter kennis van het Feudaal en Canonijk Regt, welke toen voor den Regtsgeleerde mede noodzakelijk werd gekeurd, dienstig kan zijn. Wijders moeten zij, die naar de voorgemelde graden staan, nog, bij gelijk onderzoek, hunne kennis bewijzen van den vorm van regering der voorzeide Republiek en Monarchie, mede van de stichting der Stad af tot den tijd der gemelde bijeenbrenging van het Romeinsche Regt, mitsgaders van de verschillende wetgevingen en de onderscheidene overheidsbedieningen

Digitized by Google

der voorzeide twee regeringen, en hetgeen verder tot het regte verstand van het Roomsche Regt vereischt zal worden. Bij twee volgende artikels, wordt bij het bovenstaande nog gevoegd, dat zij, die Doctor of Licentiaat in de Regten willen worden, mede bij onderzoek, blijken moeten geven, van de Rhetorica, en 't geen daartoe behoort, naarstig beoefend te hebben, en niet alleen de regelen daarvan goed te verstaan, maar eene gepaste lectuur van Redenaren gedaan te hebben; ten welken einde zij gehouden zullen zijn, in het voorzeide examen, bij toepassing der voornoemde regelen op eenige Oratie, proeven van hunne kennis in dezen te geven, mitsgaders bij verklaring der Oratie te bewijzen, dat zij in zoodanige lectuur bedreven zijn; alles ter bescheidenheid van de Examinatoren. Eindelijk wordt van hen, die eenigen graad in de Regten verlangen, nog gevorderd, dat zij in de zedelijke Wijsbegeerte behoorlijk geoefend zijn, waarvan zij, gelijk van hunne kennis van hare gronden, met toepassing van zoodanige punten uit andere deelen der Wijsbegeerte, als daartoe noodig geoordeeld worden, insgelijks, bij onderzoek, bewijzen zullen moeten geven. Het zal gewisselijk niet noodig zijn, den lezer te doen opmerken de overeenkomst tusschen de hier voorgestelde maatregelen en hetgeen bij de tegenwoordige wet voor het hooger

Digitized by Google

onderwijs omtrent die voorbereidende graden bepaald is, welke de Studenten zich, alvorens tot eenige Faculteits-studiën, met name ook die der Regten, over te gaan, verwerven moeten.

Het verlies, 't welk de Hoogeschool reeds in den jare 1690, door het afsterven van TH. RIJCKE, ondergaan had, werd, in 1693, rijkelijk voor dezelve vergoed door de benoeming van den vermaarden JACOBUS PERIZONIUS tot gewoon' Hoogleeraar in de Welsprekendheid, Grieksche taal en Historiën; een' man, die, door zijn onderwijs en geleerde schriften, aan dezelve even groot nut, als sieraad heeft toegevoegd. — In het volgende jaar 1694, hield het herstel van de Faculteit der Geneeskunde de aandacht van Curatoren voornamelijk bezig. Op voorstel van een' hunner, met name den Heer VAN WASSENAER OBDAM, besloten zij, nog een' Hoogleeraar in die wetenschap aan te stellen, als *het meest geschikte middel, om de weinige overgeblevene Studenten van die Faculteit alhier te behouden*, toen nog weinig vermoedende, dat zich onder de jeugdige Academieburgers reeds de man bevond, die, binnen weinige jaren, de Faculteit der Geneeskunde aan deze Hoogeschool tot een' trap van aanzien en luister zou opvoeren, waarop zij nooit te voren gestaan had, en waartoe zij, niet ligt, immer weder zal opklimmen. Ten gevolge van het gemelde besluit werd FREDERI-

CUS

CUS DECKER, Geneesheer te Amsterdam, tot Hoogleeraar in de Geneeskunde benoemd.

De huiselijke ramp, die Koning WILLEM, in het jaar 1695, door het verlies zijner voortreffelijke echtgenoote, trof, werd hier te lande, niet ten onregte, als een algemeene ramp beschouwd. Ook de Bezorgers der Hoogeschool meenden die als zoodanig te moeten aanmerken, en droegen derhalve aan de Hoogleeraren SPANHEIM en PERIZONIUS de taak op, om hare gedachtenis, door het houden eener lijkrede, te vereeren (*).

In

(*) De reden dezer dubbele gedachtenisviering is daarin te zoeken, dat de meerderheid van Curatoren begreep, die taak aan den Professor der Welsprekendheid te moeten opdragen. Een hunner daarentegen, met name de President van den Hoogen Raad ROSENBOOM, had daarvoor den Hoogleeraar SPANHEIM bestemd, en reeds voorloopig met dezen over de zaak gesproken. Men vond derhalve, tot wegneming van alle moeijelijkheid, geraden, twee lijkredenaars te benoemen. Voorts zij nog met een woord gemeld, dat tusschen den genoemden Curator, en zijne toenmalige ambtgenooten, den Baron VAN WASSENAER OBDAM en Burgemeesteren van Leiden, in het jaar 1696, een hevig geschil ontstond ter gelegenheid, dat de Staten van Holland, op eene klagte van Professoren over de verachterde betaling van hunne jaarwedde en derzelver verzoek, dat de Academie met een' buitengewonen onderstand mogt begiftigd worden, Curatoren en Burgemeesteren hadden aangeschreven, om hun een' naauwkeurigen staat van de inkomsten en uitgaven der Hoogeschool, eene opgave der redenen, welke hare geldmiddelen, sedert eenigen tijd, hadden doen achteruitgaan, mitsgaders van de middelen, die, huns oor-

 deels,

Digitized by Google

In hetzelfde jaar werd ook de inneming van Namen, een der beroemdste krijgsbedrijven van Koning WILLEM, door den Hoogleeraar GRONOVIUS met eene plegtige redevoering gevierd. De

deels, konden strekken tot verbetering van hare inkomsten en vermindering van hare lasten, en bijzonderlijk hunne bedenkingen over de vraag, of, ten dien einde, niet een Reglement van orde en bezuiniging, waarnaar men zich, in 't vervolg, stiptelijk te gedragen had, zou kunnen en moeten opgemaakt worden, te doen toekomen. De ongewone toezending van twee afschriften van dit besluit der Staten, het eene aan Curatoren, het tweede aan Burgemeesteren, gaf den Curator ROSENBOOM, bij afwezigheid van zijnen ambtgenoot, den Heer VAN OBDAM, naar het leger van den Staat in Duitschland vertrokken, aanleiding, om, in antwoord op de gemelde aanschrijving, op zijn' bijzonderen naam, een uitvoerig berigt aan de Staten te doen geworden, dat veel inhield, 't welk voor zijne ambtgenooten, en bijzonder voor Burgemeesteren van Leiden beleedigend te achten was. Deze bleven dan ook, na de terugkomst van den Baron VAN WASSENAER OBDAM, niet in gebreke, gezamenlijk met dezen aan de Staten van Holland mede een antwoord op gemelde aanschrijving toe te zenden, waarin zij de grieven, hun door hunnen Medecurator ROSENBOOM toegebragt, in derzelver ongegrondheid en onbillijkheid, zochten ten toon te stellen, en, op hunne beurt, het een en ander openbaar maakten, 't welk dezen niet aangenaam kon vallen. Na de wisseling van nog eenige andere geschriften, schijnt deze twist ten laatste gesmoord te zijn; 't geen dan ook oorzaak zal geweest zijn, dat daarvan in de *Resolutien* van Curatoren geene melding wordt gemaakt. Ik meende echter, daar de genoemde stukken, tot dit onaangenaam geschil betrekkelijk, in druk voorhanden zijn, hetzelve niet

Digitized by Google

De gelukkige ontdekking van den verraderlijken aanslag, tegen het leven van genoemden Vorst in Engeland gesmeed, gaf, in het volgende jaar, den Hoogleeraar BIDLOO, toen Rector der Academie, aanleiding, om, met toestemming van Curatoren, de algemeene dankbaarheid en vreugde over de afwending van dit gevaar, door het houden eener plegtige Redevoering, uit te drukken.

In het jaar 1697, ontving de Boekerij der Hoogeschool eene kostbare aanwinst door de welwillendheid van den beroemden natuur- en wiskundige CHRISTIAAN HUYGENS, die, bij uitersten wil, aan dezelve ten geschenke gaf zijne mathematische schriften, bestaande in negen ingebondene boeken, met letters van A tot I gemerkt, benevens verscheidene verhandelingen, die hij onder handen had; alle welke schriften, en met name eenige bijzondere stukken; door hem vermeld, hij wenschte, dat door

niet geheel met stilzwijgen te mogen voorbijgaan. Voor 't overige is het uit de geschiedenis bekend, dat beide voornoemde Curatoren, nog vele jaren achtereen, te zamen de belangen der Hoogeschool behartigd hebben. Misschien wel heeft de benoeming van een' derden vasten Curator in den Heer HENDRIK VAN BLEISWIJK, welke in het laatst des jaars 1697 plaats had, het hare toegebragt, om de breuke, die tusschen zijne ambtgenooten ontstaan was, wederom te heelen.

Digitized by Google

door de Heeren DE VOLDER en FULLENIUS, Hoogleeraren te Leiden en Franeker, mogten onderzocht worden, aan ieder derzelve eene som van duizend Guldens voor hunne moeite besprekende. Voorts stelde hij de Academie nog in het bezit eener verzameling, tot opschrift hebbende: *Literae Doctorum* of *Eruditorum*, mitsgaders van de Fransche Brieven van Monsieur LEIBNITZ en den Marquis DE L'HOSPITAEL, met zijne antwoorden op dezelve.

De laatste jaren der zeventiende eeuw leverden weinig of niets belangrijks voor deze geschiedenis. Alleen mag hier niet geheel verzwegen worden de gewigtige aanwinst, welke de Hoogeschool, en met name de Godgeleerde Faculteit aan dezelve, in den jare 1698, verkreeg door de aanstelling van den doorkundigen HERMANNUS WITSIUS tot gewoon' Hoogleeraar in de Godgeleerdheid bij dezelve, die, in het volgende jaar, ook tot Regent van het Staten-Collegie benoemd werd.

Het eerste jaar der achttiende eeuw was merkwaardig voor de Hoogeschool door de eerste verbindtenis van den sedert wereldberoemden BOERHAVE, als leeraar, aan dezelve, die toen, nog slechts voor den tijd van drie jaren, tot Lector in de Geneeskunde, op eene jaarwedde van vierhonderd Guldens, benoemd werd. Reeds in het volgende jaar 1702, bleek het Curatoren dui-

Digitized by Google

duidelijk, welk een' uitmuntend' leeraar zij, in dezen jeugdigen geleerde, aan de Hoogeschool geschonken hadden; weshalve zij hem, op zijn verzoek, gereedelijk toestonden, om, tot beter verstand van zijn *theoretisch* onderwijs, eenige ontleed- en scheikundige demonstratiën te doen. De meer en meer klimmende toejuiching, waarmede hij onderwijs gaf, deed hen, in het volgende jaar, uit vreeze, dat andere inrigtingen zich, door voordeelige aanbiedingen, zijne uitstekende bekwaamheden tot bevordering van haren bloei zouden ten nutte zoeken te maken, het besluit nemen, om zijne jaarwedde met tweehonderd Guldens te vermeerderen, met toezegging, dat hij, bij de eerste gelegenheid, tot gewoon' Hoogleeraar zou benoemd worden, op voorwaarde van zijnen kant, dat hij zich, van nu af, aan de Hoogeschool verbinden zou; eene voorwaarde, die hij gereedelijk aannam. Intusschen had men, in den jare 1702, een' man van groote vermaardheid, Dr. BERNHARDUS ALBINUS namelijk, Lijfmedicus van den Koning van Pruissen, op de aanzienlijke jaarwedde van vijfentwintig honderd guldens, als Hoogleeraar in de Geneeskunde, tot deze Hoogeschool overgebragt. Het genoemde jaar was voorts, gelijk voor het Vaderland en Europa in 't gemeen, zoo in 't bijzonder ook voor deze Hoogeschool, treurig door het overlijden van WILLEM III, Koning van

En-

Digitized by Google

Engeland, en Stadhouder der meeste gewesten van Nederland. Men besloot daarom zijne nagedachtenis bij deze Academie, op twee achtereenvolgende dagen, door de Hoogleeraren TRIGLANDIUS en GRONOVIUS plegtig te doen vieren.

Nog moet onder de merkwaardigheden van het jaar 1702 vermeld worden het besluit van Curatoren, om zekeren Student van Groningen te ontbieden, tot het nazien en onderling vergelijken der Arabische Handschriften van de openbare Boekerij, daar die Student niemand anders, dan de naderhand zoo beroemd gewordene TIBERIUS HEMSTERHUIS, was, wien ik later in dat zelfde jaar vermeld vind, dat door Curatoren, voor het maken van den Oosterschen Catalogus, eene som van vijfenzeventig Guldens werd toegevoegd.

De vermelding van deze bijzonderheid geeft mij voegzame aanleiding, om, tot herstelling van een vroeger verzuim, hier met een enkel woord te berigten, dat de Academische Boekerij, reeds in den jare 1666, door de gunstige beschikking van den Heer LEVINUS WARNER, in zijn leven Resident van dezen Staat bij de Ottomannische Porte, met eene zeer kostbare verzameling van Oostersche boeken en bijzonder van Arabische handschriften verrijkt was, in het tweede Boek dezer Geschiedenis nader te omschrijven. Het ver-

Digitized by Google

verval van de studie der Oostersche, en vooral der Arabische Letterkunde, na den dood van GOLIUS, nog voor de overkomst der genoemde verzameling overleden, had oorzaak gegeven, dat een zoo onwaardeerbare schat schier geheel in vergetelheid geraakt was; gelijk men, om diezelfde reden, thans de dienst van een' kweekeling eener andere Hoogeschool moest inroepen, om daarvan althans eenige bepaalde opgave te erlangen, Wij mogen voorts van het jaar 1702 niet afstappen, zonder nog met een woord vermeld te hebben, dat de gelukkige afloop van den veldtogt dezes jaars, op verzoek van Curatoren, door den Hoogleeraar PERIZONIUS, wiens verdiensten omtrent de Hoogeschool reeds door de opdragt van het onderwijs der Geschiedenis van de Vereenigde Nederlanden erkend waren, met het houden eener plegtige redevoering gevierd werd.

De naastvolgende jaren van deze eeuw waren door geene merkwaardige gebeurtenissen gekenmerkt. Alleen verdient misschien met een woord vermeld te worden, dat het langdurig geschil, 't welk tusschen Curatoren en de erfgenamen van ISAACUS VOSSIUS over den aankoop van deszelfs boekverzameling ten behoeve der openbare Boekerij ontstaan was, in den jare 1705, ten laatste, door eene eindelijke schikking tusschen partijën vereffend werd.

Digitized by Google

De gelukkige veldtogt van het jaar 1706 werd door Curatoren wederom gerekend eene zoo groote stoffe van algemeene blijdschap op te leveren, dat men besloot dien met eene plegtige redevoering te vieren; welke taak aan den Hoogleeraar GRONOVIUS werd opgedragen. Later, en wel in den jare 1709, werd eene gelijke taak, met geene mindere toejuiching, door den Hoogleeraar PERIZONIUS volbragt.

Reeds lang waren Curatoren bedacht geweest, om ook voor het onderwijs der verdere Oostersche talen, buiten de Hebreeuwsche, bijzonder der Arabische, waarin vroeger ERPENIUS en GOLIUS een' zoo grooten naam verworven hadden, zorg te dragen; een onderwijs, thans dubbel belangrijk, nu de Academische Boekerij, volgens het straks vermelde, een' zoo rijken schat van Arabische handschriften bezat. In het jaar 1707, werden tot dat einde meer krachtige maatregelen door hen beraamd, daar zij een besluit namen, om aan JOANNES HEIMAN, gewezen' Predikant te Smyrna, en reeds merkelijk bedreven in de Arabische en Perzische talen, een jaargeld van vijfhonderd Guldens, voor den tijd van twee jaren, aan te bieden ter volbrenging van zijn voornemen, om tot verdere aanleering der genoemde talen te reizen; bij welk aanbod zij de toezegging voegden, dat hij, na genoegzame oefening hier te lande terug gekeerd,

keerd, op eene behoorlijke jaarwedde tot Hoogleeraar zou worden aangesteld. Dit een en ander had dan ook ten gevolge, dat voornoemde HEIMAN, in den jare 1710, werkelijk de toegezegde aanstelling bekwam; doch de uitkomst leerde, dat de Hoogeschool daarvan niet alle die heilzame vruchten inoogstte, welke Curatoren zich hadden voorgesteld. Eerst later mogt het hun gebeuren, in ALBERT SCHULTENS, den regten man te vinden, om het onderwijs der Oostersche talen, en bijzonder der Arabische, op nieuw, tot die hoogte op te voeren, waarop hetzelve, in de dagen van ERPENIUS en GOLIUS, stond, en de rijke verzameling van Arabische handschriften, op de Boekerij voorhanden, voor de geleerde wereld open te stellen, gelijk ons, in 't vervolg dezer geschiedenis, nader blijken zal.

De belofte, die wij vroeger zeiden, dat aan BOERHAAVE gedaan was, om hem, bij de eerste gelegenheid, van eene Hoogleeraarsplaats te voorzien, werd, in den jare 1709, vervuld door zijne aanstelling tot gewoon' Hoogleeraar in de Genees- en Kruidkunde, op eene jaarwedde van duizend Guldens en driehonderd Guldens correspondentiegeld, als opzigter over den Academischen Kruidhof.

In den jare 1710 werd, volgens uitersten wil van den Heer WILLEM BASTIAANSZ.

SCHEEPERS, in zijn leven Luitenant-Admiraal van het Collegie van de Maas en Burgemeester der Stad Rotterdam, aan deze Academie vereerd zeker sterrekundig werktuig, zijnde eene beweegbare sfeer van den loop des hemels, 't welk toen, en vele jaren later, in groote waarde gehouden werd, doch, bij de tegenwoordige vorderingen der wetenschap, zijne waarde, zoo ik meen, grootendeels verloren heeft.

Het jaar 1713 schonk aan de Academie twee Hoogleeraren, die beiden, en vooral de tweede, daaraan grooten luister hebben bijgezet, JOHAN JACOB RAU namelijk, die tot gewoon' Hoogleeraar in de Genees-, Ontleed- en Heelkunde aangesteld, en ANTONIUS SCHULTINGH, die, ter bekleeding van dezelfde waardigheid in de Regten, van Franeker herwaarts geroepen werd.

In het volgende jaar 1714, werden Curatoren wijselijk te rade, de zeldzame geleerdheid en uitstekende bekwaamheden van BOERHAAVE aan de Hoogeschool nog verder ten nutte te maken, door hem, met verhooging zijner jaarwedde, te benoemen tot Hoogleeraar van het *Collegium Practico-medicum.* Vier jaren later, breidden zij den kring van zijn onderwijs, en daardoor van het nut, door hem aan de Hoogeschool toegebragt, nog verder uit, door hem, insgelijks met

Digitized by Google

met verhooging zijner jaarwedde, tot Hoogleeraar in de Scheikunde te benoemen. Die jaarwedde bedroeg echter thans nog slechts de geringe som van veertienhonderd Guldens; eene som, ook naar het oordeel van Curatoren, zoo weinig geëvenredigd aan zijne geheel eenige verdiensten, dat zij die, in het volgende jaar 1719, uit eigene beweging, nog met vierhonderd Guldens vermeerderden.

Het jaar 1715 (want de vermelding van het geen BOERHAAVE betrof, heeft ons de orde der geschiedenis eenigermate doen vooruit loopen) was treurig voor de Hoogeschool, daar, door het overlijden van J. PERIZONIUS, een van hare schitterendste lichten voor dezelve werd uitgedoofd. Welk eene sterke genegenheid hij haar had toegedragen, bleek ook uit de beschikkingen, bij zijnen uitersten wil door hem gemaakt, volgens welke hij een aanzienlijk getal van belangrijke handschriften en gedrukte boeken aan de openbare Bibliotheek vereerde, en den Academischen Senaat eene aanmerkelijke som van penningen, onder bijzonder beheer van zijne opvolgers in het vak der oude Letterkunde gesteld, vermaakte, om de inkomsten daarvan, deels ten behoeve van een' jeugdig' beoefenaar der letteren, deels ter verrijking der openbare Boekerij, te doen strekken. Voorts waren Cura-

toren dadelijk bedacht, om zijne plaats, zoo veel mogelijk, door een' waardig' opvolger te vervullen, en slaagden in dit oogmerk gelukkig, daar het hun gebeuren mogt, den beroemden P. BURMAN, die, tot hiertoe, in het vak der oude letteren, aan de Utrechtsche Hoogeschool, met grooten lof, onderwijs gegeven had, als gewoon' Hoogleeraar in de Letteren en Historiën aan deze Academie te verbinden, bij welke hij die waardigheid, reeds op den 2 van Hooimaand dezes jaars, met eene plegtige redevoering aanvaardde. Zoo groot was de toejuiching, welke zijn onderwijs alhier vond, dat Curatoren, reeds in het volgende jaar 1716, besloten, hem, tot erkentenis daarvan, met verhooging zijner jaarwedde, den titel van Hoogleeraar in de Geschiedenis der vereenigde Nederlanden toe te voegen.

Groot was ook het geluk, dat der Hoogeschool, in het volgende jaar 1717, te beurt viel. In dat jaar, namelijk, werd W. J. 's GRAVESANDE, als gewoon Hoogleeraar in de Sterre- en Wiskunde, aan dezelve verbonden; een man, zoo als bekend is, die niet alleen door zijn onderwijs groot nut stichtte, maar ook door zijne uitgegevene schriften den roem der Academie, met den zijnen, niet weinig verheerlijkte. — Ook de groote BOERHAAVE hield niet op, zijne verdiensten omtrent

trent de Hoogeschool gedurig te vermeerderen. In het jaar 1719, namelijk, bood hij aan, de aanzienlijke verzameling van zeegewassen en vreemde dieren, die hij, voor zijne kosten, had bijeengebragt, ten nutte der Academie te doen strekken, mits het bleek, dat dezelve zijn eigendom was, en stelde tevens voor, om bij de Admiraliteiten aanzoek te doen, ten einde de Hoogeschool van natuurkundige zeldzaamheden te voorzien, gelijk vroeger, vooral door Graaf MAURITS VAN NASSAU, Gouverneur van Braziliën, geschied was. Hoogst welkom waren beide dit aanbod en voorstel, als uitnemend geschikt, om de studie der Natuurlijke Historie; waarvoor de zucht thans, meer dan ooit, levendig was, hoe langs hoe meer te bevorderen. Voorts werd het getal der Academische onderwijzers, dit jaar, met drie mannen van naam vermeerderd, HERMANNUS OOSTERDYK SCHACHT namelijk, die tot gewoon' Hoogleeraar in de practische Geneeskunde, J. J. VITRIARIUS, die van de Utrechtsche Hoogeschool, tot het onderwijs der Regten, herwaarts kwam, en BERN. SIEGFR. ALBINUS, zoon van den beroemden Hoogleeraar der Geneeskunde van dien naam, die, op aanbeveling van zijnen leermeester RAU, door ziekte verhinderd, de pligten van zijn ambt waar te nemen, tot Lector in de Ontleed- en

Heelkunde benoemd werd, en door zijn onderwijs zich weldra zoo zeer aanbeval, dat Curatoren, reeds in den jare 1721, zijne jaarwedde, uit eigene beweging, verhoogden. Eerlang, en wel nog in het straks genoemde jaar, gaf het overlijden van den Hoogleeraar RAU aan Curatoren gelegenheid, om hunne tevredenheid over de diensten, door hem aan de Hoogeschool bewezen, nog duidelijker aan den dag te leggen, door hem, in diens plaats, tot gewoon' Hoogleeraar in de Ontleed- en Heelkunde te benoemen. Zijn verstorvene leermeester en voorganger deed zijn' naam bij de Hoogeschool in zegenend aandenken blijven door zijne verzameling van Anatomische Praeparaten aan dezelve in eigendom achter te laten.

In het volgende jaar 1722 bragten Curatoren, door pligtmatige erkentelijkheid aangespoord, de jaarwedde van den Hoogleeraar BOERHAAVE, door hem, als onderwijzer der Scheikunde, eene nieuwe verhooging toe te voegen, tot twee duizend Guldens, waarop, in den jare 1725, nog eene vermeerdering van twee honderd Guldens volgde. — In den jare 1723 gaf de ouderdom en zwakheid van eenige Hoogleeraren in de Faculteit der Regten den Bezorgeren der Hoogeschool aanleiding, om dezelve te versterken met eenen man, geschikt om het voetspoor

Digitized by Google

spoor van den beroemden VOETIUS, die het Romeinsche en hedendaagsche Burgerlijke Regt, met het beste gevolg, onderwezen had, met gelijken lof te volgen, en kozen daartoe den Franeker Hoogleeraar JOANNES ORTWINUS WESTENBERG; een' man, die, zoo als de uitkomst leerde, de wijsheid der Bezorgeren in zijne keuze ten volle regtvaardigde, en der Hoogeschool tot een uitnemend sieraad strekte. Voorts verdient hier nog de edelmoedigheid van een' Leidsch' ingezeten, met name SAMUEL DE ZEE, vermeld te worden, die, bij zijn overlijden in den jare 1724, eene som van tien duizend Guldens ter beschikking van de leden der Theologische Faculteit stelde, om daaruit jongelingen van goeden aanleg in hunne Studiën voort te helpen (*). Zoo ging de Academie, onder gunstige voorteekenen, het derde halve eeuwfeest van haar bestaan te gemoet, welks beschrijving, naar gewoonte, een volgend Hoofdstuk moet openen.

(*) Zie F. FABRICII *Oratio in natalem centesimum et quinquagesimum — Academiae Batavae, quae est Lugduni-Batavorum*, in notis p. 7 et 8, en de *Beschrijving van Leyden* door MIERIS en VAN ALPHEN, I. D. bl. 359.

VIERDE HOOFDSTUK.

Lotgevallen der Hoogeschool van het jaar 1725 tot het jaar 1775.

Het derde halve eeuwfeest der Hoogeschool werd, op den 8 van Sprokkelmaand des jaars 1725, te regt, met groote statelijkheid en algemeene vreugde gevierd. Dezelve toch bevond zich thans in een' zeer bloeijenden staat. In verre de meeste vakken waren bij dezelve leeraars voorhanden, die, zoo door de voortreffelijkheid van hun onderwijs, als door de waarde hunner uitgegevene schriften, zich eene groote vermaardheid verworven hadden, en die daardoor eene menigte van leergierigen, uit alle oorden van Europa, naar Leiden lokten. De vrije en onbekrompene voordragt van het Duitsche Staatsregt, welke hier plaats had, was oorzaak, dat vele jongelingen uit de aanzienlijkste geslachten in Duitschland herwaarts kwamen; maar vooral had de, van jaar tot jaar, klimmende beroemdheid van BOERHAAVE een' grooten toevloed uit de

de voornaamste landen van Europa ten gevolge, ten einde uit den mond van dien Nederlandschen Hippocrates de Geneeskunst zelve te hooren spreken. Zoo ooit te voren, nu derhalve waren er gewigtige redenen voorhanden, om het jaarfeest der Hoogeschool met dankbare blijdschap te vieren. Dit geschiedde dan ook met gepaste plegtigheid en vreugdebetooningen, in tegenwoordigheid van eenige afgevaardigden uit de Souvereine Vergadering der Staten van Holland. Tolken der algemeene gevoelens waren, bij deze gelegenheid, de aftredende Rector Magnificus FRANCISCUS FABRICIUS, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, en PETRUS BURMANNUS, Hoogleeraar in de Welsprekendheid, Grieksche taal en Geschiedenissen, welke laatste een toepasselijk dichtstuk in de Latijnsche taal uitsprak, dat sedert, nevens de redevoering van FABRICIUS, door den druk gemeen werd gemaakt.

De naastvolgende jaren bieden niets bijzonder merkwaardigs voor deze geschiedenis aan. Doch het jaar 1729 leverde deels stoffe van droefheid, deels van blijdschap voor de Hoogeschool uit. Treurig toch was het voor dezelve, dat hij, die, met regt, het schitterendste van hare lichten heeten mag, de groote BOERHAAVE, zich door zijne klimmende jaren genoodzaakt vond, zijn ontslag, als Hoogleeraar in de Schei- en Kruidkunde, te vragen. Hoewel met groot leedwe-

zen, werd hem echter dit verzoek op de meest vereerende wijze toegestaan, en te gelijk, schoon niet dan met tegenzin, aan dat gedeelte van zijnen wensch voldaan, waarbij hij verlangd had, dat zijne jaarwedde, naar evenredigheid, mogt verminderd worden. De vierhonderd Guldens echter, die, ten gevolge daarvan, aan zijn jaarlijksch inkomen onttrokken werden, gaf men hem, reeds in het volgende jaar, terug, door, tot erkentenis zijner uitstekende verdiensten, zijne jaarwedde met gelijke som te verhoogen. Voorts werd, op zijne aanbeveling, de Geneesheer ADR. VAN ROYEN tot Lector in de Kruidkunde aangesteld, terwijl nogtans het oppertoezigt over den Botanischen tuin, bij voortduring, aan hem bleef opgedragen. Gelijk het gemelde billijke stoffe tot droefheid opleverde, zoo was het, daarentegen, eene oorzaak van regtmatige blijdschap voor de Hoogeschool, dat de sedert lang kwijnende studie der Oostersche talen, die, ten tijde van ERPENIUS en GOLIUS, zoo heerlijk gebloeid had, nog in dit zelfde jaar 1729, krachtig werd opgebeurd door de benoeming van den vermaarden A. SCHULTENS, Hoogleeraar in de Oostersche talen te Franeker, tot Regent van het Staten-Collegie, mitsgaders tot Leeraar (*Doctor*) van de genoemde talen en uitlegger (*Interpres*) van het Legaat van WARNER, welks schatten tot dus verre, schier geheel, in het duis-

Digitized by Google

duistere hadden gelegen. De weldadige vruchten hiervan kwamen, reeds in den jare 1731, aan het licht, bij de uitgave van een Arabisch handschrift, bevattende het *Leven van Saladijn*, waarvan de druk door Curatoren met eene geldelijke ondersteuning bevorderd, en de hun gedane opdragt mede, op eene edelmoedige wijze, door hen vereerd werd.

In het laatst genoemde jaar, werd het getal der onderwijzeren met eenen man vermeerderd, die sedert tot groote vermaardheid opsteeg, den Amsterdamschen Geneesheer H. D. GAUBIUS namelijk, die tot Lector in de Scheikunde werd aangesteld, waarop, drie jaren later, zijne benoeming tot gewoon' Hoogleeraar in de Genees- en Scheikunde volgde. Gelijke bevordering was, reeds in den jare 1732, aan den Lector A. VAN ROYEN te beurt gevallen door zijne aanstelling tot gewoon' Hoogleeraar in de Genees- en Kruidkunde.

De hooge jaren van de beide Hoogleeraren in het Burgerlijke Regt, SCHULTINGH en WESTENBERG, gaven Curatoren, in den jare 1732, aanleiding, om de Faculteit met een' waardigen onderwijzer in het Romeinsche Regt te versterken. De aanbeveling van den vermaarden President VAN BYNCKERSHOEK deed hen het oog vestigen op den beroemden JO. GOTTLIEB HEINECCIUS, voormaals Hoogleeraar in de Regten te Franeker,

en

en thans te Frankfort aan den Oder; dan, helaas! eene geopperde bedenking omtrent zijne aankleving van de Augsburgsche Geloofsbelijdenis gold, in deze dagen van mindere verdraagzaamheid, nog genoeg, om van het voornemen af te zien ter verrijking van de Hoogeschool met eenen leeraar, die zeker onder hare eerste lichten zou hebben uitgeblonken.

In het volgende jaar, nogtans, werd in de bestaande behoefte op eene voldoende wijze voorzien, door de benoeming van Mr. J. C. RÜCKER tot Lector in het Burgerlijke Regt; een' man, wiens dienst voor de Hoogeschool zoo nuttig bevonden werd, dat men hem, reeds in het volgende jaar, de waardigheid van gewoon' Hoogleeraar in de Regten opdroeg.

De twaalfde van Lentemaand des jaars 1734 was voor de Academie een dag van rouw, daar zij op dien dag, door het overlijden van ANTONIUS SCHULTINGH, van een harer uitstekendste sieraden beroofd werd. De Regtsgeleerde Faculteit, die daarbij nog het meest verloor, zag nogtans haren roem, bij voortduring, door mannen van groote verdiensten gehandhaafd, onder welke J. J. VITRIARIUS uitblonk, als door zijne lessen eene menigte van aanzienlijke Duitschers herwaarts lokkende; weshalve Curatoren ook begrepen, hem, door verhooging zijner jaarwedde, hunne erkentelijkheid daarvoor te moeten betoonen.

Digitized by Google

nen. Doch de klimmende jaren van verscheidene leden der genoemde Faculteit deden Curatoren bedacht zijn, om dezelve, in tijds, door bekwame leeraren te versterken. Zoo vonden zij het, in den jare 1737, geraden, Mr. JOACHIMUS SCHWARTZ, die reeds vele jaren, door zijn bijzonder onderwijs, zoo in het Burgerlijke, als Volkenregt, der Academie merkelijke diensten bewezen had, tot Lector in de Regten aan te stellen; en, toen kort daarna, door den dood van J. O. WESTENBERG, een harer schitterendste lichten voor altijd onderging, hervatte men, nu niet langer door kleingeestige bedenkingen teruggehouden, het vroeger gestaakte opzet, om den beroemden HEINECCIUS aan deze Hoogeschool te verbinden. Dan, hoezeer hij zelve ter aanvaarding van den hem opgedragenen post niet ongenegen was, kon men echter den Koning van Pruissen niet bewegen, om hem het vereischte ontslag te verleenen. Men wendde dan zijne oogen elders henen, en had het geluk van, in GERLACUS SCHELTINGA, Hoogleeraar in de Regten te Deventer, een' waardig' opvolger van WESTENBERG te bekomen.

In hetzelfde jaar 1738, 't welk SCHELTINGA aan de Academie schonk, hield eene zaak van nog grootere aangelegenheid de aandacht van Curatoren, niet zonder angstvallige bekommering, bezig. Zij betrof de zorg, om voor den on-

onvergelijkelijken BOERHAAVE, die door eene voor ongeneeslijk gekeurde kwaal was aangetast, een' niet geheel onwaardig' opvolger te vinden. Op voorstel van den eersten Curator, JOHAN HENDRIK, Graaf van *Wassenaer*, begreep men voor de belangen der Hoogeschool niet beter te kunnen zorgen, dan door BOERHAAVE zelven over dit onderwerp te raadplegen. Men vaardigde tot dat einde den bekwamen Secretaris DAVID VAN ROYEN tot hem af, die op de vereerendste wijze, met eene verwonderlijke kieschheid, het gesprek inleidde over een onderwerp, 't welk, zonder de vrees, die men voedde, van den grooten man eerlang door den dood te verliezen, bezwaarlijk in ernstige overweging kon gekomen zijn. Het vervolg bewees weldra, dat men zich in de verwachting, dat de Christenwijsgeer niet schuwen zou over een dergelijk onderwerp in gesprek te treden, in geenen deele bedrogen had. Met eene geheel kalme en bedaarde ziel, deelde hij den afgevaardigde van Curatoren zijne bedenkingen mede over de onderscheidene personen, die, als zijne opvolgers, in aanmerking konden komen, waarvan de slotsom was, dat hij zijne ambtgenooten in het vak der Geneeskunde genoegzaam in staat keurde, om den roem der Academie in dezen staande te houden (*). Ten gevolge van dit gesprek, werden dan ook de Hoogleeraren VAN ROYEN

en

(*) Zie Bijlage IX.

Digitized by Google

en GAUBIUS door Curatoren uitgenoodigd, om de ambtsverrigtingen van BOERHAAVE, gedurende zijne ongesteldheid, waar te nemen. Dat de vrees voor het ongeneeslijke dier ongesteldheid niet ijdel was geweest, werd, helaas! nog voor den afloop van dit jaar, door het overlijden van den grooten man bevestigd, die, op den 23 van Herfstmaand, zachtkens uit het leven scheidde, en in den beroemden A. SCHULTENS, die, op den 4 van Slagtmaand, voor een talrijk en diep bewogen gehoor eene plegtige lijkrede over hem hield, een' waardig' lofredenaar vond.

Was het laatstgenoemde jaar hoogst treurig voor de Hoogeschool, dat van 1740 was, in vele opzigten, voor dezelve een jaar van verheuging, voor zoo verre zij in hetzelve met vier leeraren verrijkt werd, die allen, in hunne wetenschap, een' zeer grooten naam verwierven, en dus der Academie tot uitnemenden luister strekten. Ik behoef slechts de namen van P. VAN MUSSCHENBROEK, die van de Hoogeschool van Utrecht, als Hoogleeraar in de Wiskunde en Wijsbegeerte, herwaarts kwam, van J. ALBERTI, die zijnen post, als Predikant te Haarlem, met dien van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid verwisselde, van T. HEMSTERHUIS, die, tot dus verre Hoogleeraar te Franeker, zich, als Hoogleeraar in de Grieksche taal en Vaderlandsche Geschiedenis, aan deze Hoogeschool verbond,

bond, en van FR. VAN OUDENDORP, die tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Geschiedenissen werd aangesteld, te noemen, om ieder, die in de letteren geen volslagen vreemdeling is, te doen erkennen, dat ik het jaar 1740, met regt, als een jaar van geluk en blijdschap voor de Academie roemde. Dit geluk echter viel haar niet ten deel, dan ten gevolge van het verlies van mannen, die, ieder in hun vak, meerdere of mindere verdiensten hadden, en van welke inzonderheid P. BURMAN zich, met regt, eene groote vermaardheid verworven had. Tot opvolger in het bestuur over de openbare Boekerij had deze A. GRONOVIUS, die den roem van zijn geslacht niet zonder lof handhaafde.

In het jaar 1741, gaven Curatoren een nieuw bewijs van hunne edelmoedigheid in het beloonen van uitstekende diensten, aan de Academie bewezen. Zij besloten namelijk, in dat jaar, de verdiensten van hunnen Secretaris D. VAN ROYEN, die verscheidene buitengewone werkzaamheden, ten nutte der Hoogeschool, op zich genomen, en met ijver en kunde volbragt had, te erkennen, door hem een stuk zilvers, ter waarde van vijfhonderd Guldens, met een toepasselijk opschrift, door OUDENDORP ontworpen, te vereeren.

Een gevoelig verlies, dat de Academie, in het vol-

volgende jaar 1742, door het overlijden van den vermaarden natuuronderzoeker 's GRAVESANDE onderging, werd, nog datzelfde jaar, gelukkig voor haar vergoed door de benoeming van den geleerden J. LULOFS tot Hoogleeraar in de Sterre- en Wiskunde; waarbij, twee jaren later, nog het onderwijs in de Wijsbegeerte gevoegd werd, terwijl het onderwijs in de Proefondervindelijke Natuurkunde, bij uitsluiting, aan MUSSCHENBROEK bleef aanbevolen. Voorts werd door den aankoop van de kostbare verzameling van natuurkundige werktuigen, door 's GRAVESANDE nagelaten, de grondslag gelegd tot het physisch kabinet, bij de Hoogeschool voorhanden.

In den jare 1743, werd de Academie met eene kostbare verzameling van Oudheden verrijkt, welke door den Heer GERARD VAN PAPENBROECK, oud President Schepen der stad Amsterdam, aan dezelve vermaakt was, en als de eerste grondslag van het thans bij haar aanwezige Museum van Oudheden beschouwd mag worden. Doch er zal zich, in 't vervolg, gelegenheid opdoen, om hierover breeder te spreken.

In den jare 1745 leiden Curatoren, op voorstel van hunnen voorzitter, den Graaf VAN BENTINCK RHOON, die allezins verdiende, in deze hoedanigheid, de opvolger te zijn van zijn' onlangs overledenen, waardigen voorganger, den

Graaf VAN WASSENAER, hunne edelmoedigheid in het erkennen van uitmuntende verdiensten, op nieuw, aan den dag, door den vermaarden B. S. ALBINUS, die de Ontleed- en Heelkunde, ruim vijf-en-twintig jaren, met grooten lof, had onderwezen, zijnen broeder F. B. ALBINUS, tot zijne hulp, als Lector in de genoemde wetenschappen, toe te voegen, gelijk zij vroeger reeds, en wel in den jare 1743, toen hij voor eene op hem uitgebragte beroeping naar Halle bedankt had, hem hunne erkentelijkheid daarvoor, door eene aanmerkelijke verhooging van zijne jaarwedde, betuigd hadden. Zelve werd hij, kort daarna, tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aangesteld, en bleef, als zoodanig, met zijne ambtgenooten, den geest en roem der school van BOERHAAVE voortplanten en handhaven.

In den jare 1746 vond ik, in de Academische jaarboeken, het eerst een' naam vermeld, die naderhand der Hoogeschool tot grooten luister verstrekt heeft, dien namelijk van den beroemden DAVID RUHNKENIUS, ter gelegenheid, dat hem, op zijn' verzoek, de vergelijking van eenige, zich op de Bibliotheek bevindende, Grieksche handschriften werd toegestaan.

Het groote verlies, 't welk de Hoogeschool, reeds in den jare 1745, ondergaan had door het overlijden van J. J. VITRIARIUS, wiens les-

Digitized by Google

lessen over het Staatsregt zoo veel toejuiching gevonden hadden, werd, na eenige vruchtelooze pogingen, ten laatste, in den jare 1747, zoo goed mogelijk, hersteld door de benoeming van ANDREAS WEIS tot Hoogleeraar in het algemeene en bijzondere Regt, die, ter bekleeding van dien post, van Bazel herwaarts kwam. Datzelfde jaar, in de jaarboeken van het Nederlandsche Gemeenebest hoogst gedenkwaardig door de aanstelling van WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, tot hiertoe Stadhouder van Vriesland en Gelderland, tot Erfstadhouder en Kapitein Generaal der vereenigde Nederlanden, was mede heugelijk voor deze Hoogeschool door het bezoek, waarmede die met regt geliefde Vorst dezelve vereerde; bij welke gelegenheid hij door den toenmaligen Rector Magnificus, TIB. HEMSTERHUIS, met eene plegtige redevoering, sedert, op kosten der Academie, gedrukt, verwelkomd werd. Nog werden, in dit jaar, de groote bekwaamheden en verdiensten van den Lector in de Ontleed- en Heelkunde, F. B. ALBINUS, erkend door zijne aanstelling tot gewoon' Hoogleeraar in de genoemde wetenschappen.

De meer en meer opgewekte lust tot beoefening der Natuurkundige wetenschappen gaf Curatoren, in den jare 1749, aanleiding, om JOH. NIC. SEBAST. ALLAMAND, Hoogleeraar te Franeker, tot het onderwijs der Wijsbegeerte en

Digitized by Google

Wiskunde herwaarts te roepen. In datzelfde jaar, werd de Hoogeschool nog met een' ander' uitmuntend' leeraar verrijkt in J. J. SCHULTENS, die van Herborn, waar hij, tot hiertoe, als Hoogleeraar, onderwezen had, op de vereerende uitnoodiging van Curatoren, ter bekleeding van het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid en Oostersche talen naar Leiden kwam. Zij hadden te meer reden, om zich over deze beroeping te verheugen, toen niet lang daarna, en wel op den 16 van Louwmaand des jaars 1752, zijn beroemde voorganger, leermeester en vader der Hoogeschool door den dood ontrukt werd; bij welke gelegenheid zijn zoon, in deszelfs plaats, ook tot Regent van het Staten-Collegie aangesteld, en hem tevens de titel van *Interpres Legati Warneriani* werd toegevoegd.

Het jaar 1752 was, gelijk voor den ganschen Nederlandschen Staat, zoo in 't bijzonder ook voor de Leidsche Hoogeschool, treurig door het overlijden van den Erfstadhouder der Republiek, Prins WILLEM IV; een' Vorst, die, gedurende zijne korte regering, door zijne minzaamheid, gematigdheid, wijsheid en onvermoeiden ijver ter opbeuring van alle takken der algemeene welvaart, de schoonste verwachtingen had opgewekt, en ook voor de uitbreiding van letteren en wetenschappen eene vurige zucht geopenbaard had. Geen wonder derhalve, dat de Bezorgeren

Digitized by Google

ren der Hoogeschool mede bedacht waren, om aan zijne nagedachtenis de haar toebehoorende hulde toe te brengen. Tot tolk der algemeene aandoeningen verzochten zij den Hoogleeraar OUDENDORP, die zich van deze taak, op eene waardige wijze, tot aller genoegen kweet.

Een geletterd inwoner van Leiden, met name JACOB STOLP, vermaakte, in den jare 1753, bij uitersten wil, aan de Academie eene som van elf duizend Guldens, die hij onder het beheer van eenige door hem benoemde Hoogleeraren stelde, ten einde uit de renten daarvan eenen eerepenning uit te loven voor de beste en voldoend gekeurde verhandeling over eenig belangrijk onderwerp, de Zedekunde en Natuurlijke Godgeleerdheid betreffende. Het is bekend, dat, ten gevolge dezer schikking, reeds een groot aantal keurig bewerkte stukken, rakende de genoemde onderwerpen, is in het licht verschenen.

In het jaar 1756, ontving de Academie geen min aangenaam bewijs van genegenheid en hoogachting in het geschenk eener keurige boekverzameling, haar door een' letterminnend' ingezeten van 's Gravenhage, PROSPER MARCHANT geheeten, bij uitersten wille gemaakt. Hoogst onaangenaam, daarentegen, viel het Curatoren en allen, wien de Leidsche Hoogeschool dierbaar was, dat de eer van hare Hoogleeraren en bijzonder

Digitized by Google

die der Godgeleerde Faculteit, telkens, op de vuilaardigste wijze, werd aangerand ter zake van zeker gematigd advijs, 't welk zij in de zaak van den Zwolschen Predikant VAN OS hadden uitgebragt. Aanvoerder in dezen onedelen strijd was zekere Predikant, HOLTZIUS genaamd, die het vooral op den Hoogleeraar J. VAN DEN HONERT geladen had, en in zijne onchristelijke bitterheid tegen dezen regtschapen' en geleerden man zoo verre ging, dat hij hem, nog na zijn overlijden, op de schandelijkste wijze lasterde. Curatoren, die reeds vroeger den Hoogleeraar VAN DEN HONERT, die gemeend had zijne eer en die der Faculteit in 't algemeen tegen dezen lasteraar te moeten verdedigen, wijselijk verzocht hadden, zich met de wederlegging van zijn geschrijf niet in te laten, meenden, in dit jaar, de zaak meer ernstig te moeten ter harte nemen, en werden daartoe, drie jaren later, nog krachtiger opgewekt, toen zij van de weduwe van genoemden Hoogleeraar een verzoek ontvingen tot handhaving van de eer van haren echtgenoot tegen den schrijver van een naamloos lasterschrift, te Amsterdam in het licht verschenen. Zij besloten namelijk toen, bij den Raadpensionaris STEYN (die, kort daarna, als medelid, in hunne vergadering zitting kreeg) met gepasten ernst aan te dringen, ten einde hij door zijnen invloed mogt uitwerken, dat Burgemeesteren

van

Digitized by Google

van Amsterdam den uitgever van dat eerroovend geschrift in de verpligting bragten, om den schrijver daarvan, die, gelijk naderhand bleek, dezelfde HOLTZIUS was, te noemen, tegen wien men alsdan nadrukkelijke maatregelen nemen wilde. De zaak, op die wijze ter kennisse van de Staten van Holland gebragt, bij wie de lasteraar HOLTZIUS zich, vruchteloos, bij geschrifte zocht te verdedigen, had eindelijk ten gevolge, dat dezen, in den jare 1761, een krachtig besluit namen tegen het drukken en uitgeven van Theologische Tractaten zonder Kerkelijke goedkeuring, en ter beteugeling van de onbehoorlijke lastertaal van den Emeritus Predikant HOLTZIUS tegen wijlen den achtbaren Hoogleeraar VAN DEN HONERT, met vernieuwing en uitbreiding van het Plakkaat, op den 21 November des jaars 1715 uitgevaardigd.

De onafgebrokene vermelding dezer verdrietige zaak heeft mij eenige merkwaardige bijzonderheden doen voorbijgaan, die reeds vroeger plaats hadden. Hiertoe behoort de aanstelling van DAVID RUHNKENIUS, die reeds elf jaren, tot voortzetting zijner studiën, aan deze Hoogeschool verkeerd, en zich door de uitgave van verscheidene geleerde schriften, met name ook van eenige Grieksche Regtsgeleerden, welker opdragt door Curatoren met een geschenk van honderd Guldens vereerd werd, een' grooten naam ver-

Digitized by Google

worven had, tot Lector in de Grieksche taal, ten einde den beroemden HEMSTERHUIS, bij zijne klimmende jaren, in het onderwijs daarvan behulpzaam te zijn. Voorts leverde hetzelfde jaar 1757, waarin die aanstelling plaats had, nog stoffe van bekommering voor deze Hoogeschool op, daar die van Zierikzee de goedkeuring der Staten van Zeeland zochten te erlangen op hun voornemen, om eene Academie binnen hunne stad op te rigten. Deze zaak, over welke vele geschriften voor en tegen gewisseld werden, werd, gelijk men weet, ten voordeele van Leiden beslist, 't welk daardoor in zijn regt bevestigd werd, om, met uitsluiting van alle andere steden in Holland en Zeeland, eene Hoogeschool binnen zijne muren te bevatten (*). Nog verdient hier met een woord gemeld te worden, dat de Prinses Gouvernante, weduwe van WILLEM IV, die, in den aanvang des jaars 1759, tot droefheid van alle weldenkenden in den lande, overleed, eene gelijke eer van deze Hoogeschool, als weleer haar Vorstelijke Gemaal, genoot, daar hare nagedachtenis, op den 26 van Sprokkelmaand dezes jaars, door

(*) Zie over deze zaak de meermalen genoemde *Narratio* etc. van den Hoogleeraar J. W. TE WATER, p 70 en 71, en de schrijvers, aangehaald in de aanteekening op p. 71 en 72.

Digitized by Google

door denzelfden redenaar, die de lijkrede over den Prins gehouden had, den Hoogleeraar OUDENDORP namelijk, plegtig gevierd werd.

In het laatst genoemde jaar, viel den Hoogleeraar WEIS eene eer ten deel, die hem, in 't vervolg, voor deze Hoogeschool onnut maakte. Hij werd namelijk door den Hertog van Brunswijk, voogd over den minderjarigen Prins van Oranje, tot onderwijzer van dezen benoemd, en nam, met toestemming van Curatoren, dien post op zich. Doch, toen zij door de ondervinding ontwaarden, welk nadeel de stilstand der lessen, door dien Hoogleeraar gewoonlijk gehouden, aan de Academie toebragt, verlangden zij, alvorens hem voortdurende vrijstelling van zijn onderwijs te verleenen, zulke schikkingen te beramen, waardoor hij tevens eenige dagen ter weke aan de vervulling van zijne pligten, als Hoogleeraar, kon toewijden. Doch de Hertog, hoe zeer ook zijne hartelijke belangstelling in den bloei der Hoogeschool, bij herhaling, betuigende, meende het echter, met zijnen pligt, als opvoeder van den jeugdigen Vorst, niet te kunnen overeenbrengen, dezen, zoo vele dagen in de week, van zijnen onderwijzer verstoken te laten; weshalve de Hoogleeraar WEIS, in den jare 1760, te rade werd, zijn ontslag van zijne Academische waardigheid te verzoeken, 't welk hem, op de vereerendste wijze, met toevoeging van den titel van *Profes-*

sor honorarius, verleend werd. Het hield echter nog een' geruimen tijd aan, eer het Curatoren gebeuren mogt, zijne plaats op eene waardige wijze vervuld te zien. Na vergeefsche pogingen, om den Wittenbergschen Hoogleeraar J. D. RITTER aan de Hoogeschool te verbinden, gelukte het hun eindelijk, in den jare 1763, in den sedert beroemd gewordenen F. W. PESTEL, Hoogleeraar te Rintelen, eenen man te bekomen, allezins geschikt, om, door zijn onderwijs en geleerde schriften, aan de Academie luister bij te zetten. Voorts werd het groote verlies, 't welk de Hoogeschool, in den jare 1761, toen ook de beroemde MUSSCHENBROEK haar ontviel, door den dood van den vermaarden OUDENDORP leed, voor dezelve op de gelukkigste wijze hersteld, door de benoeming van RUHNKENIUS, tot hiertoe Lector in de Grieksche taal, met welker onderwijs hij, bij voortduring, belast bleef, tot gewoon' Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Geschiedenissen. Ook de Theologische Faculteit werd, in het volgende jaar 1762, van twee leden, VAN SCHELLE namelijk en ALBERTI, verstoken, van welke de laatste inzonderheid zich in de geletterde wereld beroemd had gemaakt. In hunne plaats werden de Leidsche Predikant, PETRUS COUWENBURG DU BOIS, en de Groninger Hoogleeraar, EW. HOLLEBEEK, benoemd, van welke nogtans de eerste, weinig meer dan één jaar, in die hoedanigheid

Digitized by Google

heid, der Hoogeschool van dienst heeft kunnen zijn, als zijnde reeds in Maart des jaars 1764 overleden.

In het volgende jaar 1765 werd de Hoogeschool met vier nieuwe leeraren, en onder deze mannen van de grootste vermaardheid, verrijkt. Tot versterking der Godgeleerde Faculteit, werden door Curatoren tot Hoogleeraren benoemd AEGIDIUS GILLISSEN, Hoogleeraar te Franeker, en HERMANUS SCHOLTEN, Predikant te Diepenheim. De Faculteit der Regten, die, door den dood van SCHELTINGA, een groot verlies geleden had, zag dit vergoed door de aanstelling van B. VOORDA, die van Franeker, waar hij het Hoogleeraarambt in de Regten bekleedde, tot aanvaarding van dezelfde waardigheid herwaarts kwam. De genoemde Hoogeschool gaf nog een' ander' uitmuntend' leeraar aan de Leidsche in L. C. VALCKENAER, die, naar het algemeene oordeel, alleen bevoegd was, om opvolger te zijn van den in het vak der Grieksche Letterkunde eenigen TIB. HEMSTERHUIS, wien in dit jaar, wegens zijn' gevorderden ouderdom en uitstekende verdiensten, met behoud zijner jaarwedde, eene eervolle rust verleend werd.

Het jaar 1766, merkwaardig in de gedenkrollen van den Nederlandschen Staat door de meerderjarigheid en daarop gevolgde aanvaarding van het Erfstadhouderschap door Prins WILLEM V, gaf ook den Bezorgeren der Hoogeschool aanleiding, om

Digitized by Google

om in de algemeene vreugde te deelen. Op hunne uitnoodiging werd de Prins, in zijne hooge waardigheden, plegtig begroet door de Hoogleeraren WEIS en VAN ROYEN, van welke de eerste hem, in ongebondene rede, de laatste, in Latijnsche dichtmaat, met derzelver aanvaarding geluk wenschte.

In 1768 werd aan VALCKENAER, nevens het Hoogleeraarambt in de Grieksche Letterkunde, ook dat in de Vaderlandsche Geschiedenis opgedragen, 't welk hij, in het volgende jaar, aanvaardde met eene redevoering *over de deugden en bedrijven van* WILLEM I, *Prins van Oranje, handhaver der Nederlandsche vrijheid en grondlegger van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden;* eene redevoering, waarvan de uitgave door Curatoren verlangd, doch door den redenaar heuschelijk geweigerd werd, met bijvoeging van eenige, deels zeer opmerkelijke redenen, als met name, dat de Prins, die eerst den druk dier redevoering verlangd had, zich naderhand met een afschrift van dezelve te vrede had gesteld, en ('t geen vooral opmerking verdient) dat de Griffier FAGEL, met wien de Hoogleeraar, toevalliger wijze, over het al, of niet drukken zijner redevoering in gesprek was gekomen, het raadzamer gekeurd had, dat dezelve niet in het licht verscheen. Het jaar 1769 zag mede een' leeraar

aan

aan de Hoogeschool verbonden, die aan dezelve tot geen' geringen luister strekte, DIONYSIUS VAN DE WYNPERSSE namelijk, vroeger Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan de Academie van Groningen, en waardig opvolger van den beroemden LULOFS, die, in het vorige jaar, aan de Hoogeschool door den dood ontrukt was. Nog een ander, niet min voortreffelijk, leeraar kwam, in den jare 1770, van de Groninger Hoogeschool tot de Leidsche over, met name de vermaarde Regtsgeleerde D. G. VAN DER KEESSEL, die, ter vervanging van den geleerden RUCKER, door de zwakheden des ouderdoms verhinderd zijne lessen voort te zetten, tot Hoogleeraar in het Burgerlijke Regt benoemd was.

In het laatstgenoemde jaar, viel der Hoogeschool een aanzienlijk voordeel te beurt door den uitersten wil van Mr. G. RIEMERSMA, te Leiden overleden, uit wiens erfmaking hare Boekerij met eene groote menigte van boeken, ter waarde van zestienduizend Guldens, verrijkt werd. Dat zelfde jaar was voor de Academie smartelijk door het afsterven van den beroemden B. S. ALBINUS, die, ruim vijftig jaren, eerst in de Ontleed- en Heelkunde, later in de Geneeskunde, met grooten lof, onderwijs gegeven had. Zijn broeder F. P. ALBINUS werd, in zijne plaats, tot Hoogleeraar in de Geneeskunde benoemd, en de Faculteit derzelve voorts versterkt door de

aan-

Digitized by Google

aanstelling van den Groninger Hoogleeraar GUALTHERUS VAN DOEVEREN tot gewoon' Hoogleeraar in de Genees- Schei- en Verloskunde, en van ED. SANDIFORT tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Ontleed- en Heelkunde, wiens onderwijs zoo veel goedkeuring vond, dat hij, reeds in 1772, tot gewoon' Hoogleeraar bevorderd werd.

Wij zouden thans, daar de naastvolgende jaren niets bijzonder merkwaardigs opleverden, hier het vierde Hoofdstuk onzer Geschiedenis besluiten kunnen, om het vijfde en laatste met eene beknopte opgave der plegtigheden, waarmede het tweede eeuwfeest van het bestaan der Hoogeschool, op den 8 van Sprokkelmaand des jaars 1775, gevierd werd, te openen, ware het niet, dat wij meenden, ook hier, voor eenige oogenblikken, op onzen weg te moeten stil staan, om, in bijzonderheden, na te gaan, welke, gedurende de tweede eeuw van haar aanwezen, de uit- en inwendige gesteldheid der Hoogeschole was, en wat door hare leeraren ten nutte van beschaving en geleerdheid werd uitgewerkt.

Slaan wij eerst haren uiterlijken toestand, gedurende het genoemde tijdperk, gade, zoo ontdekken wij, dat dezelve dien van het vorige tijdperk in luister niet slechts evenaarde, maar zelfs overtrof. Zeer groot toch was, vooral in de eerste helft der achttiende eeuw, het getal van jongelingen, die

die, ook uit andere landen, als Duitschland, Frankrijk, Engeland, Polen, Hongarijën, ja zelfs uit nog afgelegener gewesten, deze Hoogeschool kwamen bezoeken. De gedenkrollen der Hoogeschool bewaren onder hen de namen van een aantal jongelingen uit de aanzienlijkste, zelfs Vorstelijke huizen, of die van zulken, die naderhand in de geleerde wereld den grootsten roem verworven hebben (*). De lessen over het Staatsregt van J. J. VITRIARIUS lokten vooral een groot aantal van aanzienlijke Duitschers naar deze Hoogeschool, welke toevloed ook nog onder zijne beroemde opvolgers, WEIS en PESTEL, vrij aanmerkelijk was. Doch niemand was er, die der Hoogeschool, in de eerste helft der achttiende eeuw, eene grootere vermaardheid bijzette, en dezelve, van wijd en zijd, maar bovenal uit Engeland (†), drukker deed bezoeken, dan de Neder-

(*) Na het bezoek, waarmede PETER I, Keizer van Rusland, gedurende zijn verblijf hier te lande, de Hoogeschool vereerde, zijn gedurig jongelingen naar dezelve toegevloeid, die, op Keizerlijke kosten, vooral in de Medicijnen, studeerden. Onder zijne opvolgster, CATHARINA I, kwamen vele Russische Edellieden hier inzonderheid het Staatsregt beoefenen. Zie GAUBII *Oratio panegyrica* etc. p. 35 en 36.

(†) In 't gemeen was het getal van Engelschen, die, in den loop der achttiende eeuw, de Leidsche Academie bezoch-

Digitized by Google

derlandsche Hippocrates, BOERHAAVE. Ten tijde, dat deze onvergelijkelijke man het hoogste toppunt van zijnen roem bereikt had, was het getal van hare kweekelingen tot boven de twaalf honderd gestegen.

Nog meer, dan dit groote getal van kweekelingen, strekt der Academie de roem tot luister, waartoe, gelijk wij reeds met een woord aanduidden, velen van dezelve opstegen. Verre de meesten der beroemdste onderwijzeren, op welke zij, in den loop der achttiende eeuw, zich verheffen mogt, hadden te voren, als leerlingen, aan de voeten van hare leeraren nedergezeten. Welk eene reeks van uitmuntende mannen is niet uit de school van BOERHAAVE alleen, zelf' een voedsterzoon der Leidsche Pallas, te voorschijn gekomen, van welke het genoeg zal zijn, een' VAN SWIETEN, GAUBIUS en A. HALLER genoemd te hebben? Ook na zijnen dood, hield de roem dier school zich, door vele voortreffelijke kweekelingen, staande, zoo als een A. BONN, M. VAN GEUNS, R. FORSTEN,

zochten, zeer aanmerkelijk. Zie den Hoogleeraar TE WATER in zijne *Narratio de rebus Academiae Lugduno - Batavae seculo octavo et decimo prosperis et adversis*, p. 56 in de aant. waar hij getuigt, dat in de Registers der Academie, gedurende dien tijd, omtrent twee duizend Studenten uit de Britannische eilanden geteld worden. Vergelijk ook p. 57 — 59.

Digitized by Google

STEN, N. PARADYS, E. SANDIFORT, en A. DRIESSEN (om geene anderen te noemen) ten overvloede bewijzen. Evenzeer mag de Regtsgeleerde school op een groot getal van naderhand vermaard gewordene kweekelingen roem dragen, van welke wij alleen een' H. NOORDKERK, H. CANNEGIETER, D. G. VAN DER KEESSEL, C. W. DE RHOER en H. C. CRAS, bij name, vermelden zullen. Niet geringer was het aantal van beroemde Godgeleerden, gedurende de tweede eeuw van haar aanwezen, aan de Leidsche Hoogeschool gevormd, waarvan, onder vele anderen, een J. VAN DEN HONERT, P. CHEVALIER, J. F. W. JERUZALEM en C. SEGAAR ten bewijze kunnen strekken. En wien is het onbekend, dat, gelijk de Oostersche en Westersche, of Grieksche en Latijnsche Letterkunde nooit ergens heerlijker gebloeid hebben, dan ten tijde, dat de wijdberoemde mannen A. en J. J. SCHULTENS, J. PERIZONIUS, F. HEMSTERHUIS, L. C. VALCKENAER en FR. OUDENDORP, aan deze Academie, in dezelve onderwijs gaven, zoo ook de grootste mannen, die daarin later hebben uitgeblonken, als een A. G. SCHROEDER, A. J. ARNOLDI, J. D. VAN LENNEP, D. RUHNKENIUS, D. WYTTENBACH, H. TOLLIUS en vele anderen, hunne vorming, deels geheel, deels voornamelijk, aan derzelver onderwijs te danken

Digitized by Google

hadden? En dat ook de wijsgeerige school van Leiden dezen roem met hare zusterscholen deelt, kan alleen het voorbeeld van eenen J. H. VAN SWINDEN, dien zij onder hare kweekelingen tellen mogt, genoeg leeren.

Hoezeer uit het bijgebragte reeds voldoende blijkt, dat de inwendige gesteldheid der Leidsche Hoogeschool, gedurende het beschreven tijdperk, aan haren uitwendigen luister volkomen beantwoordde, geloof ik echter, bij mijne lezers geen' ondank te zullen behalen, wanneer ik zulks, in bijzonderheden, nog nader tracht aan te toonen.

In allerlei wetenschappen dan mogt de Hoogeschool, gedurende dit tijdperk, op leeraars roem dragen, die, en door hun Academisch onderwijs, en door hunne geleerde schriften, dezelve merkelijk uitgebreid en volmaakt hebben. In het laatste deel der zeventiende en het begin der achttiende eeuw, werd de Godgeleerdheid, op eene waardige wijze, onderwezen en door de uitgave van voortreffelijke schriften opgeluisterd door FREDERIK SPANHEIM, een' zoon, die den naam van zijnen beroemden vader geene oneer aandeed, een' JACOBUS TRIGLAND, die beide door geleerdheid en bescheidenheid uitmuntte, een' J. VAN DER MARK, en vooral door een' HERMANNUS WITS of WITSIUS, die aan eene zeer naauwkeurige en uitgebreide geleerd-

Digitized by Google

leerdheid eene bijzondere gematigheid en ongeveinsde godsvrucht paarde, en wiens schriften, vol van Oudheid- en Geschiedkunde, naar het oordeel van een' bevoegd' regter, boven vele andere geprezene werken van lateren tijd, door welke zij als verdrongen werden, nog altijd ter lezing en beoefening verdienen aanbevolen te worden (*). Tot zijnen lof behoort ook, dat hij zijnen tijdgenooten den meest geschikten weg heeft aangetoond, om aan de rampzalige twisten over Godgeleerde onderwerpen, die, sedert lang, de Kerk van Nederland verscheurden, een gewenscht einde te maken. Onder de lateren verdienen T. H. VAN DEN HONERT, zijn waardige zoon J. VAN DEN HONERT, die den roem zijner geleerdheid ook door dien van echt Christelijke verdraagzaamheid verheerlijkt heeft, en J. ALBERTI, die zijne uitgebreide en grondige kennis der Grieksche taal en letterkunde tot verklaring der schriften van het N. Verbond gelukkig heeft aangewend, boven anderen, als sieraden der Leidsche Hoogeschool in het vak der Godgeleerdheid, genoemd te worden. Wij mogen voorts niet onvermeld laten, dat, in de eerste helft der achttiende eeuw, het onderwijs in de Godgeleerdheid met eene zeer nuttige instel-

(*). Zie den Hoogleeraar TE WATER in zijne boven aangehaalde *Narratio* etc. pag. 21 et 22.

stelling vermeerderd werd, die namelijk van eenen leerstoel voor de Geestelijke Welsprekendheid, welke het eerst bekleed werd door FRANCISCUS FABRICIUS, in den jare 1722 met het onderwijs daarvan, nevens zijne andere werkzaamheden, belast; een onderwijs, dat later ook aan J. WESSELIUS en J. VAN DEN HONERT werd opgedragen. Dan, hoezeer ook deze instelling geacht mag worden, tot de verbetering der preêkmanier in de Hervormde Kerk van Nederland den weg gebaand te hebben, komt echter de eer daarvan voornamelijk aan E. HOLLEBEEK toe, die, sedert het laatst des jaars 1762 tot het jaar 1796, toen hij uit het leven scheidde, de Godgeleerdheid, met grooten lof van geleerdheid, gematigdheid en godsvrucht, aan deze Hoogeschool onderwezen heeft. Voor 't overige mag ter eere van dit tijdperk en de Hoogeschool gezegd worden, dat de Godgeleerde studiën daarin, meer en meer, eene rigting verkregen hebben, waardoor zij, met verlating van ijdele spitsvindigheden en schoolsche twisten, zich voornamelijk bepaalden tot eene gezonde en op grammaticale en historische gronden rustende uitlegging der H. Schrift, als den eenigen regel van geloof en leven voor den Christen.

De Regtsgeleerde school van Leiden mogt zich, gedurende het tijdperk, waarvan wij spreken, niet minder, ja nog meer, dan de Godgeleerde,

op

Digitized by Google

op mannen beroemen, die niet slechts, door hun onderwijs, vele uitmuntende kweekelingen vormden, maar ook, door hunne schriften, de leermeesters van geheel het letterminnend Europa werden. Een BOCKELMAN, MATTHAEUS, de beide VITRIARIUSSEN, maar bovenal een VOET, NOODT, SCHULTING, met regt als de Nederlandsche Cujacius vereerd, een SCHELTINGA en anderen (om van lateren, als een' PESTEL, B. VOORDA, en VAN DER KEESSEL te zwijgen) deden de studie der Regtsgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool, meer dan elders, bloeijen, en breidden, door hunne geleerde schriften, deels het oudere Staatsregt, vooral het Nederlandsche, deels het algemeene Staatsregt en dat der Natuur, deels, en wel voornamelijk, den geheelen omvang der Romeinsche Regtsgeleerdheid betreffende, haren luister, met hunnen eigenen, door geheel Europa uit. Werden te voren, nevens het Romeinsche, enkel het Feudaal en Kanonieke Regt geleeraard, in de laatste eeuw werd het onderwijs in de Regten met dat in het Staats- en Volkenregt en het Natuurregt vermeerderd. Ook onderging het onderwijs in het Romeinsche Regt, vooral sedert de komst van BOCKELMAN, nog die verandering, dat men daartoe thans veelal beknopte leerboeken gebruikte, terwijl men vroeger gewoon was over den tekst der *Instituten* en *Pandecten* zel-

Digitized by Google

ven voorlezingen te houden. Voorts bewijzen de namen der bovengemelde Hoogleeraren genoeg, dat eene grondige beoefening van het Romeinsche Regt, als de eenige hechte grondslag van wezenlijke regtskennis, aan deze Hoogeschool bestendig gehandhaafd werd.

Ook de geheele omvang der wetenschappen, tot de Geneeskunde behoorende, werd, in het tijdperk, dat wij thans beschouwen, door leeraars onderwezen, waarvan de meesten zich eene groote vermaardheid verwierven. C. DRELINCOURT, wiens schriften, gelijk wij boven reeds vermeldden (*), door zijnen dankbaren leerling, BOERHAAVE, werden in het licht gegeven, ARCHIBALD PITCARNE, die gedurende het jaar (1692 — 1693), dat hij het Hoogleeraarambt alhier bekleedde, mede op de vorming van BOERHAAVE een' gewigtigen invloed oefende (†), FR. DECKER en B. ALBINUS waren allen mannen, die door hun onderwijs en hunne geleerde schriften merkelijk nut stichtten, en der Hoogeschool grooten luister toevoegden. ANTONIUS NUCK, die, na een vijfjarig onderwijs bij deze Hoogeschool, aan dezel-

(*) Zie bl. 219 dezer Geschiedenis, in de aant.

(†). Zie over PITCARNE K. SPRENGELS *Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneikunde,* IV Th. s. 81, 136, 492 et 534.

zelve en de geletterde wereld, in den jare 1692, in den bloei zijns levens, ontrukt werd, wordt door deskundigen onder de bekwaamste Ontleedkundigen en grootste Natuurvorschers van zijnen tijd geteld (†). Doch niemand was er, die de Geneeskundige school van Leiden tot een' hoogeren, te voren nooit gekenden en niet ligt weder te wachten bloei verhief, dan de eenige en alleen met Hippocrates vergelijkbare HERMANNUS BOERHAAVE. In de Schei-, Planten- en Ontleedkunde, boven de meesten, die dezelve tot het hoofdvoorwerp hunner beoefening maakten, ervaren, leide hij zich bijzonder op de kennis en genezing der ziekten toe, en maakte daaraan niet slechts zijne straks gemelde kundigheden dienstbaar, maar beoefende ook, met de meeste vlijt en toegang tot de bronnen zelve, de schriften van Hippocrates en andere Geneeskundigen, die zijn spoor het meest gevolgd zijn. Door deze kundigheden en oefeningen voorgelicht, en bovenal door een juist oordeel, scherpen blik en veelomvattend genie (gaven, waarmede de natuur hem op het mildst bedeeld had) geholpen en ondersteund, bragt hij eene hervorming in

(†). Zeer gunstig is over NUCK het oordeel van K. SPRENGEL in zijn *Versuch* enz. IV Th. s. 203 — 205. Zie ook E. SANDIFORT in de *Introductio* van zijn *Museum Anatomicum*, pag. XI.

in de beoefening en practijk der Geneeskunde te weeg, welke zijn' naam onder de weldoeners der menschheid met onvergankelijken luister zal doen prijken (*). Allen dan ook, die, na hem, als geneeskundigen den grootsten roem verwierven, als een GAUBIUS, dien hij onder zijne voortreffelijkste kweekelingen telde, HAHN, PARADYS en meer anderen, erkenden steeds, en erkennen nog dankbaar, dat zij hun licht voornamelijk aan die zon ontstoken hebben. Dit erkende vooral ook een VAN SWIETEN, die van zijne leerlingen zijne vermaardheid het meest evenaarde, en dien hij zoo gaarne tot zijnen ambtgenoot en opvolger aan de Leidsche Hoogeschool zou hebben zien benoemen, doch die, helaas! ten gevolge der mindere verlichting en verdraagzaamheid van die dagen, niet gedoogende, dat een belijder van de Roomsch-Katholijke Godsdienst eenen post van openbaar leeraar bekleedde, voor Leiden en het Vaderland verloren raakte, en zijne dagen, in

(*) Den eigenlijken aard dier hervorming, tot welks ontwikkeling mij de noodige kundigheden ontbreken, kan men beschreven vinden in de voortreffelijke *Lofrede op H. Boerhaave* van den Gentschen Hoogleeraar der Geneeskunde J. L. KESTELOOT, gedrukt in de *Werken der Hollandsche Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen*, IV D. bl. 81 en volgg. en ook afzonderlijk uitgegeven. Zie ook K. SPRENGELS *Versuch* enz. IV en V Th. op onderscheidene plaatsen, in het *Register* aangewezen.

Digitized by Google

in het grootste aanzien en onder het genot der algemeene hoogachting, aan het Keizerlijke hof te Weenen eindigde. Voorts moet hier nog gemeld worden, dat, inzonderheid ook door den ijver, voorgang en invloed van BOERHAAVE, vele inrigtingen tot bevordering der Geneeskundige studiën, in den loop der tweede eeuw van het bestaan der Hoogeschool, aanmerkelijk verbeterd en uitgebreid werden. Zoo werd de Botanische tuin, onder zijn toezigt en door zijne onvermoeide werkzaamheid, zeer vergroot, in betere orde gebragt en vermeerderd; zóo werden ook de noodige werkplaats en werktuigen voor de Scheikunde, naar behooren, ingerigt en verzorgd, en eindelijk voor de Ontleedkunde een aanzienlijk aantal van schoone preparaten aangeschaft. Doch over dit een en ander zal, in het tweede Boek dezer Geschiedenis, breeder door mij gesproken worden. Hier zij nog gezegd, dat de roem der Geneeskundige school van BOERHAAVE, na zijn overlijden, loffelijk werd staande gehouden door de voortreffelijke mannen, H. D. GAUBIUS, na VAN SWIETEN, den beroemdsten zijner leerlingen (*), H. OOSTERDYK

(*) Zie over GAUBIUS de Latijnsche Redevoering, met welke de beroemde Utrechtsche Hoogleeraar, J. BLEULAND, in den jare 1792, te Harderwijk, waar hij toen het Hoogleer-

DYK SCHACHT, door BOERHAAVE zelven insgelijks met groote lofspraken vereerd, B. S. ALBINUS, door een' hoogst bevoegd' regter, E. SANDIFORT, onder de Ontleedkundigen en Natuurvorschers der XVIII eeuw in den eersten rang geplaatst (*), A. VAN ROYEN, die zich, ook als kruidkundige en Latijnsch dichter, een' grooten naam verworven heeft, FR. B. ALBINUS, waardigen broeder van den straksgenoemden, en FR. WINTER (†), om van een' G. VAN DOEVEREN, E. SANDIFORT, J. D. HAHN N. G. OOSTERDYK, en anderen, die, grootendeels, het volgende tijdperk tot sieraad verstrekt hebben, te zwijgen.

Wij gaan tot de beschouwing der Wijsgeerige wetenschappen over. Dat gedeelte derzelve, 't welk gewoonlijk den naam van *Philosophia theoretica* draagt, bereikte, in het tijdperk, waarvan

leeraarambt bekleedde, de gedachtenis van GAUBIUS aan allen en bijzonder aan de beoefenaars der Geneeskunst heeft aanbevolen, en K. SPRENGELS *Versuch* enz. V. Th. s. 161, 162, 373 en 400.

(*) De Hoogleeraar E. SANDIFORT leide, in het jaar 1803, de Rectorale waardigheid neder met eene oratie *de* BERNHARDO SIEGFRIDO ALBINO, *Anatomicorum, quotquot elapso seculo floruerunt, facile Principe, Physiologorum vero sui temporis summo.* Zie ook de *Introductio* van zijn *Museum Anatomicum*, p. XXII — XXXIV.

(†) FR. WINTER wordt met lof vermeld in K. SPRENGELS *Versuch* enz. Th. V. s. 178.

Digitized by Google

van wij spreken, geene gelijke hoogte, als andere vakken van menschelijke kennis. De ijver tot handhaving der dusgenaamde regtzinnige leer, welke in de Hervormde Kerk van Nederland nog altijd stand hield, had op de vrije beoefening der Redeneerkunde, der Bovennatuur- en Zedekunde, doorgaans, een' ongunstigen invloed. Men bleef, vooral in het eerste gedeelte dezer eeuw, nog steeds aan de leerwijze van Aristoteles gehecht, en zocht de Cartesiaansche Wijsbegeerte, zoo veel mogelijk, te weren. Er drong echter, ten dezen aanzien, langzamerhand, eene meer vrije wijze van beschouwing en behandeling door; en men werd meer en meer overtuigd, dat de zuivere Christelijke geloofsleer met de Aristotelische Wijsbegeerte niet zoo onmiddellijk verbonden is, dat de eerste zonder de laatste niet bestaan kan. Er is nogtans, vóór den scherpzinnigen en geleerden DIONYSIUS VAN DE WYNPERSSE, die echter meer tot het volgende, dan tegenwoordige tijdperk behoort, naauwelijks een man aan te wijzen, die zich door zijn onderwijs der genoemde vakken van Wijsbegeerte, en nog minder door zijne schriften daarover, een' bijzonderen roem verworven heeft.

Grooter was het geluk der Hoogeschool ten aanzien van het onderwijs in de Wis- en Natuurkundige wetenschappen. Zij toch zag hetzel-

zelve aan mannen opgedragen, die, zoo door hunne mondelijke lessen, als door hunne uitgegevene schriften, tot hare bevordering grootelijks hebben medegewerkt. Ik behoef slechts eenen DE VOLDER, maar vooral eenen 's GRAVESANDE, MUSSCHENBROEK (*) en LULOFS te noemen, om een ieder, die in de geschiedenis der wetenschappen geen volslagen vreemdeling is, de waarheid van het gezegde te doen erkennen.

Er schiet ons, eindelijk, nog de Oostersche en Westersche, met name de Grieksche en Latijnsche letterkunde, met de daaraan verbondene historische studiën, ter beschouwing over. In de zeventiende eeuw had de beoefening der Oostersche, bijzonder der Arabische letterkunde, door den ijver en de geleerdheid van eenen ERPENIUS en GOLIUS, aan de Leidsche Hoogeschool heerlijk gebloeid. De kostbare verzameling van Arabische handschriften, door WARNER, bij uitersten wil, aan haar ten geschenke gegeven, had hare boekerij met eenen schat verrijkt, grooter, dan ergens elders voor-

(*) Zie over de verdiensten van 's GRAVESANDE en MUSSCHENBROEK de *Bijdragen tot de Geschiedenis der Wiskundige wetenschappen in de Nederlanden* van den Utrechtschen Hoogleeraar MOLL, in de *Beknopte geschiedenis der letteren en wetenschappen in de Nederlanden* door den Heer N. G. VAN KAMPEN, III D. bl. 303 — 312.

Digitized by Google

voorhanden was. Doch, een' geruimen tijd, bleef die schat geheel in het duistere begraven, dewijl er niemand gevonden werd, die lust of bekwaamheid had, om daarvan iets aan het licht te brengen. Eerst met de komst van ALBERT SCHULTENS in den jare 1729, is daarmede een loffelijk begin gemaakt. Het is verder algemeen bekend, dat deze uitmuntende geleerde aan de Oostersche studie eene geheel nieuwe rigting gegeven, en de Bijbelsche uitlegkunde, door opheldering van het Hebreeuwsch uit het Arabisch en andere aanverwante taaltakken, tot een' veel hoogeren trap van volmaaktheid heeft opgevoerd. Hij vond eenen waardigen opvolger en handhaver van zijnen roem in zijnen zoon J. J. SCHULTENS, doch die, helaas! te zeer in de rampzalige godgeleerde geschillen van zijnen tijd werd ingewikkeld, om den schat van Oostersche taalgeleerdheid, dien hij, naar de verzekering van deskundigen, nog boven zijnen vader bezat, door de uitgave van belangrijke schriften aan de geletterde wereld mede te deelen.

De Grieksche en Latijnsche letterkunde, waarin, gedurende de eerste eeuw van het bestaan der Hoogeschool, zoo vele wijdberoemde mannen, tot grooten luister der Academie, onderwijs gegeven hadden, werd, ook in de laatst verloopene, door leeraars verheerlijkt, die hunnen

nen roem, te gelijk met dien der Hoogeschool, door de gansche beschaafde wereld uitbreidden. Een THEODORUS RIJCKE, een JACOBUS GRONOVIUS, geen onwaardige zoon van J. F. GRONOVIUS, die vroeger een schitterend sieraad der Hoogeschool geweest was, een JACOBUS PERIZONIUS, een PETRUS BURMANNUS de oude en anderen, maar vooral een TIBERIUS HEMSTERHUIS, aan wien de Grieksche taal- en letterkunde geene mindere verpligtingen, dan de Hebreeuwsche aan SCHULTENS, heeft, een L. C. VALCKENAER, wiens arbeidzaamheid en grondige geleerdheid naauwelijks wedergade had, een FRANCISCUS OUDENDORP en DAVID RUHNKENIUS, die allen dit tijdvak, en deels nog het volgende, tot luister strekten, waren allezins bevoegd, om den roem eener Hoogeschool te handhaven, die vroeger, door het bezit van eenen LIPSIUS, J. J. SCALIGER, D. HEINSIUS, G. J. VOSSIUS, SALMASIUS en andere helden in het gebied der letteren, als de voornaamste Europische kweekschool van dezelve, was vermaard geworden. En wat in 't bijzonder de Historische studiën aangaat, deze vonden (om thans geene anderen te noemen) bovenal in PERIZONIUS een' leeraar, die, door zijn onderwijs en onsterfelijke schriften, daarover een geheel nieuw licht deed opgaan.

Digitized by Google

Ten besluite van dit Hoofdstuk, zij nog met een woord gemeld, dat de oorspronkelijke verpligting der Hoogleeraren tot het houden van openbare voorlezingen over de hun toevertrouwde vakken van onderwijs, in den loop der zeventiende eeuw door Curatoren ijverig gehandhaafd, in de achttiende hoe langs hoe slapper onderhouden werd, tot eindelijk het geven van bijzondere lessen, die aan de openbare van ouds her gepaard gingen, tegen het einde van het laatst beschouwde tijdperk, schier de eenige geregelde werkzaamheid der Hoogleeraren uitmaakte. Desgelijks raakte de oude gewoonte, om de gedachtenis van een' afgestorven' Hoogleeraar door eene plegtige lijkrede te vieren, tot merkelijk nadeel der letterkundige geschiedenis, meer en meer in onbruik, en werd, ten laatste, door eene stilzwijgende overeenkomst geheel afgeschaft. Althans is mij, even weinig als den Hoogleeraar TE WATER (*), na het jaar 1758, een voorbeeld voorgekomen, dat dit eerbewijs, hoezeer nog altijd aangeboden, op bekomene toestemming van de nagelatene bloedverwanten eens overledenen Hoogleeraars, aan iemand is toegebragt. Wij mogen ons dus billijk verheugen, dat bij de laatste Wet op het hooger onderwijs aan

(*) Zie zijne dikwerf genoemde *Narratio* etc. p. 114.

aan de aftredende Rectoren de verpligting werd opgelegd; om in het jaarlijksch verslag van de lotgevallen der Hoogeschool ook eenig berigt te voegen omtrent het leven, bedrijf, en vooral omtrent de geleerde voortbrengselen van zulken hunner ambtgenooten, als, in het verloopen jaar, der Academie door den dood mogten ontrukt zijn.

VIJF-

Digitized by Google

VIJFDE HOOFDSTUK.

Lotgevallen der Hoogeschool van het jaar 1775 tot het jaar 1825.

Het tweede eeuwfeest van de stichting der Hoogeschool verdiende, wegens den bloeijenden staat, waarin dezelve zich, blijkens het slot des vorigen Hoofdstuks, op dezen tijd bevond, met ongemeenen luister gevierd te worden. Gunstig werkten hiertoe ook de omstandigheden mede, waarin het Nederlandsche Gemeenebest in 't algemeen, en Holland in 't bijzonder, op dit tijdstip, verkeerde. Hoezeer toch die inwendige sterkte en veerkracht, welke den Nederlandschen Staat te voren zoo ontzaggelijk gemaakt, en op de regeling der algemeene belangen van Europa een' zoo beslissenden invloed had doen oefenen, wel grootelijks verzwakt was, genoot dezelve nogtans, op dit oogenblik, ten gevolge der weldadige koestering van een' langdurigen vrede, eene groote mate van welvaart, welke de zaden van inwendige tweedragt, ofschoon nog altijd voorhanden,

zoo zeer verstikt hield, dat dezelve nergens, op eene onrustwekkende wijze, uitbotten. Holland, in 't bijzonder, zag, door de zegeningen des vredes en den ongestoorden bloei van zijnen nog altijd belangrijken koophandel, zijne geldmiddelen niet weinig verbeterd en gestijfd. Geen wonder dus, dat deszelfs bestuurderen zich thans ongemeen mild betoonden in het uitreiken van penningen ter plegtige viering van het tweede eeuwfeest van deszelfs beroemde Hoogeschool. Tot dat einde namelijk werd aan hare Bezorgeren eene buitengewone toelage van ƒ 10,000 verstrekt. Deze waren dan ook, in overeenstemming met Rector en Senaat, bedacht, om aan de tegenwoordige feestviering al dien luister bij te zetten, dien de roem der Hoogeschool, en het aanzien van het Gewest, waartoe zij behoorde, scheen te vorderen. Tot tolken der algemeene vreugde werden de beroemde Hoogleeraren der Geneeskunst, GAUBIUS, als Rector Magnificus zullende aftreden, en A. VAN ROYEN, benoemd, welke laatste zich mede, als Latijnsch dichter, grooten naam verworven had. Dat beide mannen zich van de hun opgedragene taak op eene waardige wijze kweten, getuigen de belangrijke redevoering van den eersten, en het fraaije dichtstuk van den laatsten, welke sedert door den druk werden gemeen gemaakt. Ook de leden van den Academischen Senaat waren ter verhooging van den

Digitized by Google

den luister dezer plegtigheid werkzaam door de aanmoediging van vier jongelingen, die zij, boven anderen, zulk eene onderscheiding waardig keurden, om hunne bevordering tot de Doctorale waardigheid, op de statelijke wijze der voorvaderen, met de kap te verzoeken, waartoe de dag, op de viering van het Academisch eeuwfeest volgende, of die van den 9 van Sprokkelmaand bestemd werd. Beide feestvieringen hadden, onder een' zeer grooten toevloed uit alle oorden van Nederland, in de groote Kerk der Hervormden plaats, welke haren naam van den H. Petrus heeft, en tot dat einde, op eene gepaste en smaakvolle wijze, was ingerigt, en werden niet slechts door een rijk en keurig bezet orchest, maar ook door de tegenwoordigheid van den Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden, Prins WILLEM V, opgeluisterd, die insgelijks den prachtigen maaltijd, door Curatoren op den 8 der genoemde maand gegeven, met zijn bijzijn vereerde. In het vertrouwen van daardoor aan velen mijner lezeren, wien de dusgenaamde *Promotio more majorum* of *met de kap*, meer in naam, dan in de daaraan eigene bijzonderheden, bekend is, geene ondienst te zullen doen, wil ik hier eene korte beschrijving van die, welke op den 9 van Sprokkelmaand dezes jaars plaats had, laten volgen. Vier Candidaten dan, met name de Heeren C. VOSMAER,

Digitized by Google

P. BRANDSMA, R. FORSTEN en A. VAN DER HEIM, allen sedert, in onderscheidene betrekkingen, meer en meer, met lof bekend geworden, werden, na vroeger, op de gewone wijze, hunne Academische proefschriften, in het openbaar, met lof verdedigd te hebben, op den genoemden dag, plegtig tot de Doctorale waardigheid, de beide eersten in de Regten, de derde in de Geneeskunst, en de vierde in de Wijsbegeerte bevorderd. Ten dien einde verzamelden zich de genoemde Heeren, tijdig, op den morgen van den negenden, met hunne Paranymphen (*) in het gebouw der Academie, waar insgelijks de Rector Magnificus en verdere leden van den Academischen Senaat, mitsgaders de Studenten der Hoogeschool, bijeenkwamen, en begaven zich van daar, in plegtigen optogt, naar de St. Pieters-Kerk, gaande allen, in hunne doctorale tabberden, nevens hunne onderscheidene Promotoren (zijnde voor de Heeren VOSMAER en BRANDSMA de Hoogleeraar PESTEL, voor den Heer FORSTEN de Hoog-

(*) Deze waren voor den Heer VOSMAER de Heeren, Mr. C. DE GYSELAAR en Mr. J. REYGERSMAN, voor den Heer BRANDSMA de Heeren F. U. RENGERS en D. J. CANTER CAMERLING, beide Studenten in de Regten, voor den Heer FORSTEN de Heeren F. DE JEAN, Med. et Phil. Dr. en G. VERZEYL MUYLMAN, Med. Dr., en voor den Heer VAN DER HEIM de Heeren A. A. BICHON, J. U. Cand. en L. RENGERS.

Digitized by Google

Hoogleeraar VAN DOEVEREN, en voor den Heer VAN DER HEIM de Hoogleeraar ALLAMAND) onmiddellijk achter den Rector Magnificus, den Hoogleeraar VAN DER KEMP. Hierop volgden de verdere leden van den Academischen Senaat, en op deze eerst de acht Paranymphen en daarna de Studenten, die, twee aan twee, naar orde der onderscheidene Faculteiten, gingen, en, naar gelange zij tot eene derzelve behoorden, door verschillende kleur van cocarden op de hoeden en dragonnen aan de degens, zijnde voor die der Godgeleerdheid zwart, voor die der Regten rood, voor die der Geneeskunst groen, en voor die der Wijsbegeerte wit, met een geschilderd Pallasbeeldje in het midden der cocarde, en een gelijk, aan den dragon hangende, onderscheiden waren. In de Kerk gekomen, begaven de Studenten zich naar de voor hen bestemde zitplaatsen; doch Rector en Senaat, mitsgaders de aanstaande Doctoren en hunne Paranymphen, naar afzonderlijke vertrekken, om de komst van zijne Doorluchtige Hoogheid te verbeiden. Nadat de Vorst, bij zijne komst, behoorlijk ontvangen en, onder muzijk, naar de voor hem met passenden zwier toebereide zitplaats geleid was, en alle overigen mede hunne plaatsen hadden ingenomen, beklom de Hoogleeraar PESTEL de bovenste der twee toebereide catheders, en de Heer VOSMAER de onderste, aan

Digitized by Google

welker beide zijden zich zijne Paranymphen plaatsten, en verzocht de laatste, bij eene korte Latijnsche aanspraak, om de eer der plegtige bevordering tot Doctor in de Regten. Na hem plaatste de Heer BRANDSMA zich, op gelijke wijze, op de catheder, en deed hetzelfde verzoek. Hierop hield de Hoogleeraar PESTEL eene gepaste en uitgebreide Redevoering in de Latijnsche taal (*), tegen welker einde hij de beide Heeren VOSMAER en BRANDSMA, ter wederzijde, op de bovenste catheder tot zich noodigde, werwaarts zij, ieder door zijne paranymphen, gevolgd werden. Nu had de plegtige bevordering tot de doctorale waardigheid plaats, bij welke de Promotor den aanstaanden Doctoren eerst het geopende, daarna het gesloten *Corpus Juris* voorhield, ten teeken, dat zij hetzelve bestendig raadplegen en beoefenen, en daarvan zoo veel vruchts moesten trekken, dat zij deszelfs voorschriften, ook zonder voorafgaande raadpleging, wisten toe te passen, hun vervolgens, onder gepaste verklaring dezer zinnebeelden, de kap opzette, eenen ring aan den vinger stak, de gouden Medaille, hun, naar gewoonte, door Burgemeesteren van Leiden vereerd, om

(*) Zij strekte ten betooge van de waarheid der stelling *tantum florere literas, quanto eas cohonestent pretio, qui regunt populos*, d. i. *dat de bloei van geleerdheid en wetenschappen toeneemt, naarmate de Volksbesturders die hoogschatten en eeren.*

Digitized by Google

om den hals hing, en eindelijk hen, als Doctoren en als zoodanigen in denzelfden rang met hunne Hoogleeraren geplaatst, met toereiking der broederhand, plegtig begroette. De bevordering der Heeren FORSTEN en VAN DER HEIM door hunne Promotoren, de Hoogleeraren VAN DOEVEREN en ALLAMAND, die beiden insgelijks eene gepaste, doch kortere, Latijnsche redevoering hielden, geschiedde volkomen op dezelfde wijze, met uitzondering alleen, dat bij die des eerstgenoemden, die tot Doctor in de Geneeskunst bevorderd werd, een exemplaar der werken van Hippocrates, en bij die des laatsten, die de Doctorale waardigheid in de Wijsbegeerte verkreeg, een afdruksel van die van Aristoteles de plaats van het *Corpus Juris* verving, en door den Heer FORSTEN ook de Hippocratische eed werd afgelegd.

Tot hiertoe spraken wij alleen van 't geen Curatoren, mitsgaders Rector en Senaat, tot opluistering van dit tweede eeuwfeest der Hoogeschool toebragten. Wij mogen echter niet verzwijgen, dat ook de Studenten daartoe, met loffelijken ijver, en op eene allezins gepaste wijze, werkzaam waren. Door hunne bezorging namelijk en op hunne kosten, werd een fraai en prachtig vuurwerk vervaardigd, 't welk op een vlot, in dat gedeelte van den Rijn, geplaatst was, 't welk midden tusschen de Haagsche en

Digitized by Google

Morschpoort doorloopt (*). In de nabijheid van hetzelve, waren drie groote lootsen opgeslagen, van welke de eerste voor zijne Doorluchtige Hoogheid, de leden der Regering en van den Academischen Senaat, de tweede voor de Studenten, de derde voor de verdere genoodigde gasten bestemd was. Het ongunstige weder verhinderde de uitvoering van het voornemen, om het vuurwerk op den eersten dag der feestviering af te steken; weshalve men genoodzaakt was, zulks tot den tweeden, of den 9 van Sprokkelmaand, uit te stellen. Op den avond van dien dag werd hetzelve, in bijzijn van den Prins Erfstadhouder, afgestoken, die, naar de hem eigene minzaamheid, zelf de looplijn, naar het vuurwerk gaande, deed ontbranden, en leverde, voor zoo verre de zware regen, een groot deel van het fraaiste vuur bedervende, zulks gedoogde, een zeer

(*) Ter bezorging der noodige toebereidselen tot dit vuurwerk waren door de Studenten twaalf Heeren uit hun midden, drie uit iedere Faculteit, benoemd, met name de Heeren A. J. ARNOLDI, A. TROMP, P. A. 'SGRAVESANDE, W. C. VOSMAER, C. A. VAN SYPENSTEIN *Jr.*, P. G. VAN OVERSTRAETEN, R. FORSTEN, R. DE KRUYFF, C. VAN RHYN, A. A. BICHON, A. VAN DER HEIM en S. L. TAK. De Heeren MARSFELD en GERBADE, Generaal en Kapitein van de Artillerie, namen, op verzoek van Commissarissen, gereedelijk de bezorging van het vuurwerk op zich, terwijl de beroemde Hoogleeraar RUHNKENIUS hun, met zijne kunde en smaak, gaarne van dienst was.

Digitized by Google

zeer behagelijk en schitterend schouwspel op. Het gunstiger weder van den volgenden dag gaf aanleiding, dat men den tempel, te midden van het vuurwerk geplaatst, verlichtte, en het verdere gedeelte, 't welk inmiddels had kunnen gedroogd worden, ontstak. De gansche feestviering werd, op eene aangename wijze, besloten met een avondmaaltijd en bal, door eenige Studenten aan vele lieden van deftigen stand gegeven. Eindelijk zij nog gemeld, dat Curatoren en Burgemeesteren, tot een aandenken van deze heugelijke feestviering, aan Hoogleeraren, Studenten en anderen, die aan dezelve deel hadden genomen, gouden en zilveren gedenkpenningen ter hand stelden (*).

Het jaar, welks aanvang zoo veel regtmatige stoffe tot vreugde had opgeleverd, liep gelukkig voor de Hoogeschool, zonder merkelijke oorzaak tot droefheid, ten einde. Het behoort toch tot de onvermijdelijke beschikkingen der natuur, dat de verzwakkingen des ouderdoms ook de bekwaamste en kundigste mannen beletten, hunne ambtsbezigheden, tot hun eigen genoegen, voort te zetten. Dit was thans ook het geval der beroemde Hoogleeraren GAUBIUS en A. VAN ROYEN, die

(*) Zie verder de *Beschrijving der plegtigheden bij het tweede eeuwfeest van de Leydsche Akademie*, door P. VAN DEN BOSCH, in 1775 uitgegeven.

die dan ook, uit dien hoofde en tot billijke erkentenis van hunne uitstekende verdiensten, door Curatoren, op de meest voordeelige en eervolle wijze, van hunne posten ontslagen werden. Het verlies, hierdoor veroorzaakt, werd gelukkig voor de Hoogeschool spoedig geboet, door de benoeming van J. D. HAHN en N. G. OOSTERDYK, tot dus verre Hoogleeraren te Utrecht en Harderwijk, die den hun opgedragenen post, nog in den loop van dit jaar, met eene plegtige redevoering aanvaardden, en beiden der Hoogeschool mede tot geen gering nut en sieraad strekten.

De beide naastvolgende jaren leveren geene merkwaardige bijzonderheden voor deze Geschiedenis op. Alleen achten wij der melding niet onwaardig het nieuwe bewijs van welwillendheid en achting voor de Hoogeschool, 't welk de Prins Erfstadhouder, in den jare 1776, gaf, door de voordragt van het Latijnsche dichtstuk *de otio suo* (*over zijne rust*), 't welk de rustende Hoogleeraar A. VAN ROYEN, op den 15 van Hooimaand, in de groote gehoorzaal der Academie uitsprak, met zijne tegenwoordigheid te vereeren, ten welken einde de Vorst van het Loo overkwam.

Het volgende jaar 1778 was rijker in meldenswaardige bijzonderheden. De eerste is van een' treurigen aard, het overlijden namelijk van den beroemden F. B. ALBINUS, op den 23 van

Bloei-

Digitized by Google

Bloeimaand des genoemden jaars, door 't welk de Academie niet slechts van een' uitmuntend' onderwijzer, maar ook, daar hij juist dit jaar de Rectorale waardigheid bekleedde, van eenen bestuurder beroofd werd, boven anderen in staat, om hare belangen en haren luister, met beleid en deftigheid, te handhaven. Hoezeer dit overlijden de leden van den Academischen Senaat, die zijne kunde in zaken, de Hoogeschool betreffende, en zijne bereidvaardigheid om die ten haren nutte aan te wenden, bij ondervinding kenden, op het smartelijkst griefde, getuigt de breede en hartelijke lofspraak van hem, in deszelfs gedenkschriften voorkomende; getuigt desgelijks de korte redevoering, welke de Hoogleeraar D. VAN DER KEMP, ter gelegenheid der inwijding van den nieuw benoemden Rector, vooraf deed gaan *over de allerbillijkste redenen tot droefheid, welke de Leidsche Pallas heeft, dat het haar niet geoorloofd is* (de aangebodene lijkrede namelijk was, op begeerte van den overledenen, geweigerd) *aan* F. B. ALBINUS, *die eerbewijzingen toe te brengen, welke aan verstorvene Rectoren plagten gedaan te worden* (*). Van zijne genegenheid voor de Hoogeschool droeg ook zijn uiterste wil de kennelijkste blij-

(*) Zie de vroeger reeds geprezene *Narratio* etc. van den Hoogleeraar J. W. TE WATER, p. 114.

blijken, als waarbij hij zijn kostbaar Anatomisch Kabinet aan dezelve ten geschenke naliet. — Voorts werd, in ditzelfde jaar, der Hoogeschool nog eene smartelijke wonde toegebragt door het overlijden van den Hoogleeraar J. J. SCHULTENS, die, op den 27 van Slagtmaand, aan dezelve en de wetenschappen ontrukt werd. Troostrijk intusschen was het, dat hij eenen zoon, met name H. A. SCHULTENS, naliet, die den letterroem van zijn geslacht loffelijk handhaafde, en wien Curatoren dan ook niet verzuimden, ter bekleeding van den leerstoel der Oostersche talen, van Amsterdam, waar hij, als Hoogleeraar, in die talen onderwijs gaf, herwaarts te roepen, waar men het genoegen had, hem zijnen post, reeds op den eersten van Lentemaand, plegtig te hooren aanvaarden. Tot de heugelijke bijzonderheden van het jaar 1778 behoort inzonderheid de benoeming van den geleerden Middelburgschen Schoolbestuurder en Hoogleeraar A. KLUIT ter bekleeding van den nieuw opgerigten leerstoel *der Oudheden en Historie, vooral diplomatische, der Vereenigde Nederlanden*; eene benoeming, die rijk was in de schoonste vruchten, zoo ten nutte der studerende jongelingschap, als tot opheldering van het Nederlandsche Staatsregt en de vroegere en latere geschiedenis des Vaderlands.

De behoeften der Theologische Faculteit, die we-

wegens het verlies, dat ook zij, door den dood van J. J. SCHULTENS, geleden had, en de klimmende jaren van den Hoogleeraar DE MOOR, welke hem, in dit jaar, een eervol ontslag deden verkrijgen, versterking noodig had, hielden, in den jare 1779, de zorg van Curatoren voornamelijk bezig. Ter voorziening in die behoeften, werd aan den Hoogleeraar VAN DER KEMP, nevens het onderwijs in de Kerkelijke Geschiedenissen, tot hiertoe door hem gegeven, ook dat in de Godgeleerdheid opgedragen, en voorts de Haarlemmer Predikant C. BOERS mede tot gewoon' Hoogleeraar in de laatstgenoemde wetenschap aangesteld, en hij insgelijks, ter vervanging van den overledenen bestuurder SCHULTENS, tot Regent van het Staten-collegie benoemd. Van den eerstgenoemden, VAN DER KEMP namelijk, mogt de Hoogeschool, in zijne nieuwe betrekking, niet lang voordeel trekken, daar hij, reeds op den 4 van Oogstmaand des jaars 1780, door den dood aan dezelve ontrukt werd. Het verlies, dat de Theologische Faculteit hierdoor geleden had, werd eerlang voor dezelve geboet door de benoeming van twee Hoogleeraren in de Godgeleerdheid, met name G. J. NAHUIS en P. RIETVELD, Predikanten te Amsterdam en te Delft, die, in Gras - en Bloeimaand des jaars 1781, hunne posten aanvaardden. Doch de eerstgenoemde,

van

van wien de Hoogeschool met regt groote verwachtingen koesterde, werd reeds op den 9 van Wijnmaand deszelfden jaars, ten gevolge van een ongelukkig voorval ten zijnen huize, ten grave gesleept.

De Medische Faculteit, die, in den jare 1783, door den dood van den Hoogleeraar G. VAN DOEVEREN, een gevoelig verlies leed, had, zoo uit dien hoofde, als om de zwakke gezondheid van den verdienstelijken HAHN, versterking noodig. Curatoren vonden dus geraden den Utrechtschen Geneesheer F. J. VOLTELEN, hun door den genoemden HAHN aanbevolen, tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Genees- en Scheikunde te benoemen, welke benoeming, reeds in het jaar 1784, door zijne aanstelling tot gewoon' Hoogleeraar in dezelfde vakken gevolgd werd, daar men begreep het verlies, 't welk de Hoogeschool door het overlijden van zijn' voortreffelijken leermeester ondergaan had, op geene betere wijze te kunnen herstellen. Hetzelfde jaar schonk nog twee uitmuntende onderwijzers aan de Hoogeschool in den Vlissingschen Predikant BROËRIUS BROES, en den Amsterdamschen Geneesheer NICOLAAS PARADYS, van welke de eerste, op den 19 van Zomermaand, het gewoon Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid, de tweede, op den 2 van Wijnmaand, dat in de Geneeskunde, met eene plegtige redevoering, aanvaardde. Het overlijden

den van den Hoogleeraar der Godgeleerdheid P. RIETVELD gaf voorts nog aanleiding tot het herwaarts roepen van een' man van groote geleerdheid, met name den Middelburgschen Hoogleeraar J. W. TE WATER, die het hem opgedragen ambt van Hoogleeraar der Godgeleerdheid en Kerkelijke Geschiedenis, op den 9 van Bloeimaand des jaars 1785, op de gebruikelijke wijze aanvaardde.

Het straksgenoemde jaar was smartelijk voor de Hoogeschool door het overlijden van eenen man, die zich, in het vak der oude letteren, en bijzonder in dat der Grieksche taal en letterkunde, geene mindere Europische vermaardheid, dan zijn groote voorganger HEMSTERHUIS, verworven had, met name den doorgeleerden en onvermoeid werkzamen L. C. VALCKENAER. Om dit overgroote verlies, zoo veel mogelijk, te herstellen, besloten Curatoren den openstaanden leerstoel van de Grieksche taal en Vaderlandsche Geschiedenis aan een' zijner voortreffelijkste kweekelingen, Mr. J. LUZAC, op te dragen, die van zijne werkzaamheden, welke der Hoogeschool, vele jaren achtereen, geen gering nut en eene aanzienlijke vermeerdering van luister toebragten, nog voor het einde dezes jaars, eenen aanvang maakte.

Het vuur van burgerlijke tweedragt, 't welk, ten gevolge vooral van den rampzaligen oorlog, in

in den jare 1780, tusschen dezen Staat en Engeland ontstaan, in de meeste gewesten van Nederland op het hevigst brandde, sloeg, in den jare 1786, mede tot deze Hoogeschool over. Een aantal van hare kweekelingen, namelijk, werd door de algemeen ontvlamde geestdrift ter oprigting van gewapende ligchamen, tot voorstand, zoo het heette, der vrijheid en eener grondwettige herstelling, mede aangestoken; en, hoezeer de Senaat, te regt begrijpende, dat niet de gewapende, maar de vreedzame Pallas der letteroefenende jeugd tot leidsvrouw strekken moest, te vergeefs door dezelve werd aangezocht, om hunne vereeniging tot den wapenhandel door zijn gezag te wettigen, konden echter deszelfs ernstige en vriendelijke voorstellingen den voortgang dier vereeniging niet verhinderen. In het volgende jaar, rees hieruit nog grootere moeijelijkheid, daar verscheidene jongelingen, die aan de gemelde vereeniging hadden deel genomen, het tot hunnen burgerpligt meenden te behooren, op het voorbeeld, in vele steden van Holland gegeven, ter verdediging van Utrecht, 't welk, van de zijde des Stadhouders en der zijnen, met een beleg bedreigd werd, mede op te trekden; welke onberadene geestdrift Rector en Senaat zich verpligt rekenden te beteugelen door het afkondigen eener ernstige waarschuwing, om zulks niet, zonder uitdrukkelijke toestemming

Digitized by Google

ming hunner ouderen of voogden, te doen. Doch liever, dan langer van eene geestdrift te gewagen, waarvan het onbezonnene thans wel door ieder' verstandigen erkend zal worden, vermelden wij de groote aanwinst, die de Hoogeschool, in den jare 1786, verkreeg, door de benoeming van den Franeker Hoogleeraar S. J. BRUGMANS tot gewoon' Hoogleeraar der Kruidkunde, in plaats van den verdienstelijken D. VAN ROYEN, die, op zijn verlangen, van zijnen post eervol ontslagen was. In het volgende jaar werd zijn werkkring, ten nutte der Hoogeschool, nog uitgebreid door de opdragt van het onderwijs in de Natuurlijke Historie, waaromtrent de in dat jaar overledene Hoogleeraar ALLAMAND zich, bij zijn leven, bijzondere verdiensten verworven had.

Ik mag van het jaar 1787 niet afscheiden, zonder nog, met een woord, van de moeijelijkheden gewaagd te hebben, welke, in het laatste gedeelte daarvan, voor de Hoogeschool ontstonden. De herstelling der oude orde van zaken, in den aanvang van Herfstmaand van dit jaar, door de intrekking van Pruissische legerbenden op het grondgebied van den Staat, verwekte, zoo als dit, bij de geweldige demping van burgerlijke oneenigheden, schier onvermijdelijk is, op vele plaatsen, meerdere of mindere vervolgingen tegen de aanhangers der onderdrukte partij.

tij. Dit was, met name, ook te Leiden het geval, waar het opgewonden gemeen zich aan mishandeling der bekende tegenstanders van het Stadhouderlijke huis schuldig maakte. Ook vele Academieburgers, tot dat getal behoorende, bijzonder zij, die leden geweest waren der vroeger gemelde gewapende vereeniging, stonden hieraan ten doel. Daar de stedelijke Regering, het zij uit onvermogen, hetzij uit ongezindheid, slap was in het beteugelen der oproerige bewegingen, zou hieruit welligt merkelijk nadeel voor de Academie ontstaan zijn, zoo zij niet het onwaardeerbaar voorregt gehad had, van, op dit tijdstip, aan haar hoofd een' van die zeldzame mannen te hebben, in wie moed, beleid, achtbaarheid en wijsheid heerlijk vereenigd zijn. Deze man was H. A. SCHULTENS, door lieden van beide partijen gelijkelijk geëerbiedigd, en die vooral op den geest der Studenten een' onbepaalden invloed oefende. Door zijne mannelijke kloekheid in de verdediging van orde en regt, zijne bedaarde wijsheid en ontzag verwekkende achtbaarheid, werd, met de rust, tevens de waardigheid der Hoogeschool, zoo veel mogelijk, gehandhaafd, en ontkwam zij alzoo gelukkig aan de gevaren, welke haar dreigden.

Was het jaar 1787, in vele opzigten, voor de Academie een jaar van angstvallige bekommering, het volgende leverde aan dezelve billijke stoffe

van

Digitized by Google

van treurigheid. Ter gelegenheid, dat van de Hoogleeraren een eed op de dusgenaamde *oude Constitutie* gevergd werd, dien zij in handen van den Rector Magnificus hadden af te leggen, maakte de Hoogleeraar B. VOORDA daaromtrent eenige zwarigheid, en gaf eene verklaring over van den zin, waarin hij bereid was dien te doen, met verzoek, om deze aan Gecommitteerde Raden en Curatoren mede te deelen. De laatsten, daarvan kennis bekomen hebbende, ontboden VOORDA in hunne vergadering, en vraagden hem af, of hij als nog bereid was, den eed, zoo als die gesteld was, af te leggen; en, toen hij betuigde, bij zijne vroeger gemaakte zwarigheid en gedane verklaring te volharden, namen zij, zonder vooraf het gevoelen der Staten van Holland over de zaak te hebben ingewonnen, eenvoudig een besluit, waarbij hij van zijnen post ontslagen werd. Rector en Senaat, van dit besluit verwittigd, waren over een zoo willekeurig bedrijf diep verslagen, en besloten ten laatste, op voorstel van twee hunner medeleden, VOLTELEN en LUZAC, die beiden, en vooral de laatste, zich, bij deze gelegenheid, op eene waardige en mannelijke wijze hooren lieten, een' brief aan de Staten van Holland af te vaardigen, waarin, op eene bescheidene, maar tevens deftige en bondige wijze, het gevoelen van Curatoren wederlegd werd, dat hun het

regt toekwam, om de Hoogleeraren, naar goedvinden, van hunne posten te ontslaan: van welken brief zij tevens geraden vonden, een afschrift aan zijne Doorluchtige Hoogheid, met verzoek om 's Vorsten vermogende bescherming, mede te deelen. De zaak bleef onbeslist tot in het voorjaar des jaars 1790, toen de Staten van Holland wel het besluit van ontslag, door Curatoren genomen, door hunne uitspraak bekrachtigden, maar, billijker dan dezen, de toegebragte grieve in zoo verre verzachtten, dat zij den ontslagenen, gedurende zijn leven, eene jaarwedde van achttien honderd Guldens toevoegden.

De melding van de eindelijke uitkomst dezer verdrietige zaak heeft mij de tijdorde eenigermate doen vooruitloopen. Ik mag echter mijnen lezeren het aangename berigt niet onthouden, dat de Hoogeschool, reeds in den jare 1788, met eenen leeraar verrijkt werd, die, sedert, met regt, onder hare luisterrijkste sieraden geteld is, S. F. J. RAU namelijk, wiens ongemeene begaafdheden, als Predikant bij de Walsche Gemeente te Leiden, door hem ten toon gespreid, gevoegd bij de loffelijke getuigenis, die zij omtrent zijne kunde ontvangen hadden, Curatoren met regt bedacht deden zijn, om, door zijne benoeming tot Hoogleeraar der Godgeleerdheid, zich van het duurzaam bezit van een' jeugdigen geleer-

Digitized by Google

leerde te verzekeren, van wien men zich, op goeden grond, zoo veel uitstekends beloven mogt. Desgelijks gaf het der Hoogeschool geene geringe stoffe van blijdschap, en tevens van regtmatigen roem, dat de Erfprins van Oranje, thans onze geëerbiedigde Koning, zich, in den jare 1789, onder hare burgers liet inschrijven. Eén jaar bragt de jeugdige Vorst aan de Hoogeschool door, en verwierf zich, zoo door den ijver, waarmede hij zich, onder geleide der beroemde mannen, PESTEL, VAN DER KEESSEL, SANDIFORT, KLUIT en DAMEN, op onderscheidene wetenschappen toeleide, als door zijne minzaamheid, de algemeene genegenheid en hoogachting (*). Zelve gaf hij een ondubbelzinnig bewijs van de erkentenis en achting, die hij der Hoogeschool en haren leeraren toedroeg, door, bij zijn afscheid, aan dezelve het afbeeldsel van haren grooten Stichter, den onsterfelijken WILLEM I, toe te zeggen; welke toezegging hij, in den aanvang des jaars 1791, vervulde, door aan Rector en Senaat het voornoemde afbeeldsel, met een' hoogst vereerenden brief van dankbetuiging, toe te zenden. Gewillig voldeed ook de Heer J. C. VAN DER KEMP, zoon van wijlen den verdienstelijken Hoogleeraar D. VAN DER

(*) Zie de meermalen geprezene *Narratio* etc. van den Hoogleeraar J. W. TE WATER, p. 59.

Digitized by Google

DER KEMP, aan den wensch van Rector en Senaat, om het verblijf van den Erfprins door eenig Academisch feest opgeluisterd te zien, door, op hunne uitnoodiging, zich de buitengewone eer, maar te gelijk de vrij aanzienlijke kosten, aan de *Promotio more majorum*, of *met de kap*, verbonden, te laten welgevallen. De plegtige bevordering van den Regtsgeleerden Candidaat, waarbij de beroemde VAN DER KEESSEL de taak van Promotor vervulde (*), had plaats op den 23 van Grasmaand des jaars 1790, en werd niet slechts door het bijzijn van den jeugdigen Prins, maar ook van deszelfs vorstelijken Vader verheerlijkt, die daardoor bij zoo vele vroegere een nieuw bewijs van zijne hartelijke genegenheid voor de stichting van den doorluchtigsten zijner voorzaten voegde. Vroeger, in datzelfde jaar, had de Vorst daarvan mede een bewijs gegeven, door de redevoering, waarmede de Hoogleeraar TE WATER zijnen post, als Rector Magnificus, neêrleide, met zijne hooge tegenwoordigheid te vereeren; bij welke gelegenheid genoemde Hoogleeraar de eer mogt genieten, van den Prins met zijne beide zonen, ten

(*) De genoemde Hoogleeraar hield, bij deze gelegenheid, eene redevoering *de studio Juris Civilis, ad bonos mores formandos et virtutem colendam aptissimo;* de Heer VAN DER KEMP *de cerebrina Judicum aequitate, sive quantum intersit Reipublicae, arbitraria justitia non regi.*

Digitized by Google

ten zijnen huize, op het middagmaal te ontvangen. Voorts zij nog met een woord gemeld, dat, in het meer genoemde jaar 1790, de Regtsgeleerde Faculteit met een' uitmuntend' onderwijzer versterkt werd in den Franeker Hoogleeraar N. SMALLENBURG, die, op den 1 van Slagtmaand, zijnen post, als gewoon Hoogleeraar in het Burgerlijke Regt, met de gewone plegtigheid aanvaardde.

De twee naastvolgende jaren leverden geene merkwaardige bijzonderheden uit; doch het jaar 1793 mogen wij niet met stilzwijgen voorbijgaan. In dat jaar, namelijk, verloor de Hoogeschool niet slechts in den Hoogleeraar C. H. DAMEN een' nuttig, en werkzaam' onderwijzer der Wis- en Natuurkundige wetenschappen, maar werd zij tevens in H. A. SCHULTENS, die, op den 12 van Oogstmaand, aan eene uitterende ziekte, in de kracht zijns levens, overleed, van eenen leeraar beroofd, die, zoo wegens zijne zeldzame begaafdheden en groote geleerdheid, als inzonderheid wegens zijne hooge menschenwaarde, tot hare uitmuntendste sieraden behoorde. Beide verliezen werden, nog in den loop van ditzelfde jaar, zoo goed mogelijk, voor dezelve hersteld, en wel het eerste door eenen man, die tot de zeldzaamste vernuften mag geteld worden, op welke ons Vaderland zich immer beroemen mogt, den on-

vergelijkelijken P. NIEUWLAND namelijk, het tweede door de beroeping van den Harderwijkschen Hoogleeraar E. SCHEIDIUS, die zijne grondige kennis der Oostersche en Grieksche talen, door de uitgave van vele geleerde schriften, loffelijk had aan den dag gelegd. Dan, helaas! reeds in het volgende jaar had de Hoogeschool, met geheel het Vaderland, het verlies van beide voortreffelijke mannen te betreuren. SCHEIDIUS werd reeds op den 27 van Bloeimaand, na een naauwelijks halfjarig onderwijs, uit het leven gerukt, en NIEUWLAND, wien de Hemel, als een zeldzaam proefstuk van 't geen, zoo naar verstand als hart, in één mensch kon vereenigd zijn, slechts voor een' korten tijd, aan Nederland en de wereld scheen te hebben willen vertoonen, volgde hem, op den 14 van Slagtmaand van dat zelfde jaar, in den bloeijenden leeftijd van weinig meer, dan dertig jaren, naar het graf.

Hetzelfde jaar 1794 was, ook in andere opzigten, voor de Hoogeschool, gelijk voor het Vaderland in 't gemeen, een jaar van droefheid en angstvallige bekommering. De vreeselijke oorlog, ten gevolge der groote omkeering van zaken in Frankrijk, waardoor die Monarchie in een Gemeenebest herschapen werd, in het grootste deel van Europa ontstoken, en waarin ook de Nederlandsche Staat, als strijdvoerende bond-

ge

Digitized by Google

genoot tegen het Republikeinsche en alle volken tot herneming hunner vrijheid oproepende Frankrijk, gewikkeld was, die oorlog had, gelijk schier overal elders, zoo, inzonderheid, hier te lande, geweldige en geheel strijdige bewegingen der gemoederen te weeg gebragt. Terwijl zij, die het roer van staat in handen hadden, met geen gering aantal van het deftigste en bedaardste gedeelte der natie, in de verspreiding van de grondbeginselen der Fransche omwenteling niet dan de treurige aanleiding tot wanorde, losbandigheid, regeringloosheid, en verwoesting van waarachtig volksgeluk te gemoet zagen, ontbrak het, daarentegen, niet aan vele, anders, welgezinden, en wien men noch verstand, noch bedachtzaamheid ontzeggen kon, die van de vestiging en uitbreiding dier beginselen zich het ontstaan van eene nieuwe en schaars gekende heileeuw voorspelden. Inzonderheid hadden de tooverklanken van vrijheid, gelijkheid en broederschap vele edelaardige jongelingen tot eene hooge mate van geestdrift opgewonden. Geen wonder dus, dat ook onder de Academische jeugd niet weinigen gevonden werden, die, door de beoefening der Ouden met vrijheidsliefde en democratische beginselen doortrokken, zich door die geestdrift mede ontvonkt gevoelden. Bij zulk eene geheel verschillende stemming der gemoederen, waardoor sommigen den voortgang

Digitized by Google

dèr Fransche wapenen als eene oorzaak van de grootste droefheid, anderen van de hoogste vreugde beschouwden, kon het niet missen, of er moesten in eenen tijd, dat die wapenen de grenzen van dezen Staat telkens van naderbij bestookten, hier en daar, meer of min hevige uitbarstingen van wederzijdsche vijandschap plaats hebben. Zulk eene uitbarsting werd, in dit jaar, ook aan de Leidsche Hoogeschool, door eene gering schijnende aanleiding veroorzaakt, en zou voor dezelve van de noodlottigste gevolgen hebben kunnen zijn, zoo niet gelukkig aan het hoofd van het Academisch bestuur een man gestaan hád, die, voor een' gematigd' voorstander der burgerlijke vrijheid bekend, door tentoonspreiding eener groote mate van achtbaarheid, bedaarden moed, en kloek beleid, de dreigende gevaren had weten af te wenden. Deze was JAN LUZAC, een man, aan wien de Hoogeschool, ook in andere opzigten, groote verpligtingen had, en dit jaar haar behoud mogt dank weten. De zaak, zoo als die in de Handelingen van den Academischen Senaat zeer naauwkeurig beschreven is, droeg zich, volgender wijze, toe. Op den 2 van Lentemaand zouden de ruiters, te Leiden in bezetting liggende, onder bevel van hunnen Overste, DE GRAAF genaamd, in den namiddag, op het plein van den Doelen, zich in den wapenhandel oefenen. Vóór dat de krijgslieden nog in volle wapenrusting

Digitized by Google

ting waren opgezeten, werd den toeschouweren gelast, zich van het plein te verwijderen. De Overste DE GRAAF deed zelve aan drie Medische Studenten, op eene beleefde wijze, het verzoek, om zich, of binnen den Doelen te begeven, of het plein te verlaten. Een hunner, de Heer EYKENDAAL, deed het eerste, de beide anderen, met name de Heeren KEMPENAAR en SAMUEL VAN SCHAAK, gingen naar de poort van het plein, de eerste terstond, de laatste, na eenig verwijl, zijnen metgezel volgende. Onder het voortgaan, liet VAN SCHAAK, als tot zijnen mede-student het woord rigtende, zich de eerste woorden van een bekend Fransch volkslied van die dagen: *Allons* of *Marchons ça ira*, ontvallen. De Overste DE GRAAF, deze uitdrukkingen van een dusgenaamd vrijheidslied der bij hem gehate Franschen verstaande, werd daardoor zoo zeer in woede ontstoken, dat hij, zijn' sabel trekkende, den Student VAN SCHAAK op de linkerwang eene wonde toebragt, die zich, ter diepte bijkans van een' duim, van het oor tot den hoek des monds uitstrekte; en, hiermede niet te vrede, gaf hij hem, met het platte van den sabel, nog eenige slagen op den rug. Geweldige ontsteltenis baarde natuurlijk dit woest bedrijf onder de burgers der Hoogeschool, die daarover terstond hunne klagten bij den Rector Magnificus inbragten. Deze, door een

naauw-

naauwkeurig onderzoek der omstandigheden overtuigd, dat de verwonde Student, ofschoon dan ook van jeugdige onvoorzigtigheid niet geheel vrij te spreken, echter niets misdreven had, 't welk eene zoo verregaande mishandeling eenigermate kon regtvaardigen, begreep, zich deze zaak ernstig te moeten aantrekken. Zelf, in zijne waardigheid, hier even weinig, als de Academische vierschaar, eenig gezag kunnende oefenen, wendde hij zich eerst tot den Hoofdofficier der stad, en, toen deze, op grond dat Schepenen nimmer eenige regtsoefening over leden der militaire bezetting gepleegd hadden, zich onbevoegd verklaarde, tot Burgemeesteren, wien hij begreep, dat, als Gouverneurs der stad, de zorg voor hare veiligheid en rust was aanbevolen, en wien ook de hoofden der bezetting bij eede verbonden, en dus, tot zekere mate, ondergeschikt waren, en zocht van hen, als een voorloopigen maatregel tot handhaving van orde en geregtigheid, te verwerven, dat de Overste DE GRAAF in vrije bewaring mogt gesteld worden. Ook hier niet dan flaauwheid en schroomvalligheid vindende, riep de Rector LUZAC de hulp en medewerking van den Academischen Senaat in, die terstond, op zijn voorstel, besloot te doen, wat alleen in zijn vermogen was, het afvaardigen namelijk van iemand uit zijn midden aan den Prins Erfstadhouder, om

van

Digitized by Google

van hem, als Opperhoofd der krijgsmagt van dezen Staat, te verzoeken, dat hij door zijn gezag wilde verhoeden, dat de Overste DE GRAAF, gereed om, met zijne onderhoorige manschappen, eerstdaags, de stad te verlaten, zich daardoor niet aan het vereischte regterlijke onderzoek onttrekken mogt. Inmiddels hielden de Studenten, met regt verontwaardigd, dat de geweldige verwonder van een' onschuldig' medebroeder zich, vrij en onverhinderd, in het openbaar vertoonde, en zijn vroeger gezag bleef oefenen, met betamelijkheid, maar tegelijk ernstig, aan, dat Rector en Senaat hen aan regt mogten helpen, en lieten zich, op bekomene opening van 't geen door dezen reeds verrigt en verder beproefd was, door het waardig hoofd der Academie, wiens achtbaarheid hun eerbied, wiens bekende regtvaardigheid, wijsheid en kloekmoedigheid hun vertrouwen inboezemden, niet moeijelijk overreden, om in derzelver vaderlijke zorg te berusten, en zich van alle onrust wekkende zamenscholingen op straat te onthouden. Dan eerlang kreeg de zaak een nog bedenkelijker aanzien, toen de Rector berigt ontving, dat de Overste DE GRAAF, onder oogluiking van Burgemeesteren, zich niet ontzien had last te geven tot verdubbeling der wachten, zoo van de voetknechten, als de kortelings in de stad gekomene huzaren, en het gaan van dubbele gewapen-

pende patrouilles langs de straten, en zulks op een tijdstip, dat de Studenten, in grooten getale, troepsgewijze, langs dezelve rondliepen. De schromelijke gevolgen, hieruit, gelijk ieder ziet, voor de rust en het welzijn der Hoogeschool te duchten, werden echter door de wijze voorzorgen van den Rector, en vooral door zijnen grooten invloed op den geest der Studenten, waardoor zij zich gereedelijk gezeggen lieten, om zich binnen hunne woningen te houden, gelukkig afgekeerd. De Haagsche bezending had, inmiddels, zoo veel uitgewerkt, dat den Overste DE GRAAF, van hooger hand, verboden werd, met zijne manschappen de stad te verlaten, en hem kort daarna een vrij arrest werd aangezegd. Terwijl de gemoederen der verontwaardigde Studenten hierdoor een weinig tot bedaren waren gebragt, werden dezelve op nieuw hevig ontroerd en in beweging gezet door het treurige berigt, dat hun deerniswaardige medebroeder, op den negenden dag na zijne zware verwonding, of den 11 van Lentemaand, aan de gevolgen daarvan overleden was. Rector en Senaat, door deze ongelukkige uitkomst mede diep getroffen, verzuimden niet, dezelve dadelijk ter kennis van den Prins Erfstadhouder te brengen, en bewilligden voorts gaarne in het verzoek der Studenten, om het lijk van hunnen verstorvenen broeder plegtig ter aarde

te

Digitized by Google

te helpen bestellen, met ernstige ontrading nogtans van hun voornemen, om de eer, hem door deze uitvaart te bewijzen, door treurmuzijk in de Kerk te verhoogen. Desgelijks waren zij hun gereedelijk behulpzaam in de bevordering van hun oogmerk, om alle stukken en bescheiden, tot opheldering van dit droevig voorval strekkende, onder het oog van het achtbaar Opperhoofd der Nederlandsche krijgsmagt te brengen, ten einde, met volkomene kennis van zaken, daarin regt zou kunnen gesproken worden, en meenden althans geene redenen te vinden ter afkeuring van hun voornemen, om een getrouw en naauwkeurig verhaal van het gebeurde in het licht te zenden. Eenigen tijd later, kwam bij Rector en Senaat het berigt in, dat de Staten van Holland, op voorstel van den Prins Erfstadhouder, de zaak van den verwonder des overledenen VAN SCHAAK aan het Hof van Holland, tot onderzoek en beoordeeling, hadden opgedragen. Of intusschen het Hof in deze zaak, die men als zeer moeijelijk en ingewikkeld schijnt beschouwd te hebben, immer vonnis gesproken hebbe, kan ik niet met zekerheid melden. Zoo veel alleen is mij gebleken, dat het Hof, tot merkelijke verbazing van Rector en Senaat en ergernis der jeugdige Academieburgers, had kunnen goedvinden, om den Overste DE GRAAF uit het civiel arrest, waarin hij eenigen tijd ge-

Digitized by Google

gehouden was, op zijn woord van eer, te ontslaan. Voorts stelden Rector en Senaat, die de zaak nimmer hadden uit het oog verloren, op het verzoek der Studenten, na den afloop van den zomerschen rusttijd, aan hen gedaan, wel nieuwe pogingen te werk, om de afdoening der zaak, wier trage voortgang welligt tot eenig nieuw onheil, bij de toevallige ontmoeting van den gehaten DE GRAAF en de verbitterde Studenten, in de omstreken der stad, aanleiding kon geven, zoo veel in hen was, te bespoedigen; doch, hoe verre die pogingen den gewenschten uitslag gehad hebben, vind ik niet vermeld. Alleen kan ik met genoegen berigten, dat ik van geen nieuw ongeluk, uit deze hoogst droevige zaak voor de Hoogeschool gesproten, eenig gewag heb aangetroffen.

Ik heb gemeend, over deze, in der tijd veel geruchts gemaakt hebbende, zaak eenigzins breeder te moeten uitweiden, zoo omdat dezelve mij voorkwam, ook nog, belangstelling te verdienen, als omdat ik het gedrag, door de leden van den Academischen Senaat, en bijzonder door hem, die aan deszelfs hoofd stond, daarin gehouden, zoodanig keurde, dat hetzelve aan allen, en voornamelijk aan den Heer LUZAC, tot de grootste eer verstrekt. Het medegedeelde was echter niet de eenige proeve, waarop de wijsheid en kloekmoedigheid van genoemden Hoogleeraar in het hoogst

Digitized by Google

hoogst belangrijk jaar zijner Academische gezagvoering gesteld werden. Ik zal thans niet spreken van de mannelijke onversaagdheid, waarmede hij den oud-Burgemeester P. J. MARCUS, na deszelfs ontslag uit de Regering, ten gevolge van zijne doctorale waardigheid, welke hem, naar de toenmalige gebruiken, tot het lidmaatschap der Hoogeschool bevoegd maakte, als Academieburger, ingeschreven, bij het bezit der voorregten, daaraan verbonden, ook tegen het Hof van Holland zocht te handhaven, maar mij liever eeniglijk bepalen bij zijn gedrag ten tijde der hoogst gedenkwaardige omkeering van zaken, door den intogt der Fransche legerbenden op het grondgebied van dezen Staat, in den aanvang des jaars 1795, veroorzaakt. De geheele vernietiging onzer oude Staatsgesteldheid, als het uitwerksel daarvan te voorzien, en ook met der daad gevolgd, kon naauwelijks missen, op den toestand dezer Hoogeschool mede een' gewigtigen invloed te oefenen. De Senaat was derhalve, op voorstel van zijn waakzaam hoofd, terstond bedacht, om, door alle gepaste maatregelen, voor de belangen der Academie, zoo veel mogelijk, zorg te dragen, en besloot, ten dien einde, door de afvaardiging van eenigen uit hun midden aan den Franschen bevelhebber, den beroemden MOREAU, deszelfs bescherming voor de Hoogeschool in te roepen, welke

 haar

Digitized by Google

haar ook op de minzaamste wijze werd toegezegd. Ter zelfder tijd werd besloten, om de handhaving der Academische belangen aan Curatoren, en inzonderheid aan den Curator LESTEVENON, den eenigen, wiens invloed, wegens zijne bekende denkwijze in het Staatkundige, genoeg verzekerd scheen, om van hem eenige baat te kunnen wachten, schriftelijk en mondeling op het ernstigst aan te bevelen.

De vrees, door Rector en Senaat gekoesterd, dat eene overdrevene toepassing der beginselen van vrijheid en gelijkheid ook voor deze Hoogeschool, wier inrigting door velen, in verscheidene opzigten, daarmede onbestaanbaar werd gekeurd, en in 't bijzonder voor de regten van hare leeraren nadeelige gevolgen zou hebben, bleek eerlang maar al te gegrond te zijn geweest. Eenige afgevaardigden namelijk uit de Academieburgers, buiten de Hoogleeraren, ter vergadering der provisionele Representanten van het volk van Holland toegelaten, deden aldaar, als waren zij vertegenwoordigers van het gansche ligchaam der Universiteit, vrijwillig afstand van de vrijdommen, bij de statuten aan hare leden toegestaan; en, daar deze als edelmoedig toegejuichte opoffering gereedelijk werd aangenomen, gaven zij daardoor aanleiding, dat de Hoogleeraren, buiten hunne voorkennis, en gewisselijk zeer tegen hun verlangen, van een gewigtig deel van hunne wettig verkregene inkom-

Digitized by Google

komsten beroofd werden. De Rector LUZAC bleef, volgens de hem eigene opregtheid en kloekmoedigheid, bij de eerste gepaste gelegenheid, niet in gebreke, om aan de genoemde afgevaardigden hunne volstrekte onbevoegdheid tot eene zoo onbepaalde overgave der Academische vrijdommen, en te gelijk het zeer wezenlijk verschil onder het oog te brengen, dat er bestond tusschen de weinig beduidende vrijdommen, aan Studenten en verdere lidmaten der Universiteit, als een enkel gunstbewijs, verleend, en de veel wijder strekkende vrijdommen, welker genot aan hare leeraren, ten gevolge van eene, bij hunne aanstelling, tusschen hen en Curatoren aangegane verbindtenis, als een wettig regt, verzekerd was, Bestuurderen van Holland toonden eerlang ook dit zoo klaarblijkelijk onderscheid te erkennen, door aan de bestaande leeraren der Hoogeschool eene jaarlijksche vergoeding in geld voor de hun ontnomene vrijdommen toe te leggen; eene vergoeding, voor verre de meesten wel, op verre na, niet geëvenredigd aan het verlies, 't welk zij, door de afschaffing der genotene vrijdommen, geleden hadden, doch waarin zij echter wijselijk begrepen, in de toenmalige omstandigheden, zonder tegenspraak, te moeten berusten.

De ontbinding van het collegie van Curatoren, ten gevolge der groote omkeering van zaken,

die onlangs had plaats gehad, en het onvermijdelijk tijdverloop, aan de hernieuwde instelling van hetzelve verbonden (*), gaf oorzaak, dat de jaarlijksche verwisseling van het Rectoraat niet, naar oud gebruik, op den 8, maar eerst op den 21 van Sprokkelmaand, voortgang had. Op dien dag leide de Hoogleeraar LUZAC zijne waardigheid neder met die hoogst merkwaardige redevoering *de Socrate cive* (*over Socrates, als burger beschouwd*) welke, sedert, in de Latijnsche en Nederduitsche taal, met breedvoerige en zeer belangrijke aanteekeningen in het licht gegeven, als een heerlijk gedenkstuk van 's mans grondige geleerdheid en diepe staatkundige wijsheid, tot de laatste nakomelingschap zal overgaan. Voorts houde ik mij verzekerd, dat alle mijne lezers, na het verslag van het moeijelijk en merkwaardig jaar van 's mans Rectoraat, met mij gaarne zullen instemmen in den dank, hem door het oudste lid der Theologische Faculteit, den achtbaren HOLLEBEEK, uit naam van den Academischen Senaat, daarvoor toegebragt, *dat hij de belangen der Hoogeschool, in deze allermoeijelijkste tijden, hoedanige ons Vaderland te voren nooit gezien had, met zoo veel voorzigtigheid en kloekmoedigheid, zoo groote zucht voor regt-*

(*) Bij deze herschepping werd het Collegie van Curatoren uit vijf leden zamengesteld, drie, namelijk, daartoe wegens Holland benoemd, en twee, door de stedelijke Regering, uit haar midden, aan dezelve toegevoegd.

Digitized by Google

regtvaardigheid en billijkheid, en tegelijk met zoo veel kunde en gematigdheid, had voorgestaan, dat zij haar behoud voornamelijk aan hem moest dank weten.

Het jaar 1795, dat wij met onze geschiedbeschrijving reeds zijn ingetreden, zoo vruchtbaar in veranderingen van allerlei aard voor den ganschen Nederlandschen Staat, was dit, in het vervolg, ook niet minder voor de Leidsche Hoogeschool. Groot was de blijdschap van hare leeraren op de tijding, dat de grieve, volgens het boven verhaalde, aan den waardigen VOORDA, en in hem aan de Academie toegebragt, door Curatoren hersteld, en die verdienstelijke onderwijzer aan de Hoogeschool was teruggegeven. Dat ik van die blijdschap niet zonder grond gewaagde, kan daaruit blijken, dat de Academische Senaat, reeds in de eerste dagen der omwenteling, op voorstel van die beide voortreffelijke mannen, die zich te voren, boven anderen, de zaak van den afgezetten Hoogleeraar hadden aangetrokken, het besluit genomen had, om, bij de eerste voegzame gelegenheid, het zij bij Bestuurders van het gewest, het zij bij die der Hoogeschool, het eenparig verlangen van deszelfs leden te uiten, dat de uitstekende gaven en kundigheden van hunnen hooggeschatten ambtgenoot wederom, op de vereerendste wijze, aan het nut der studerende jongelingschap en

den luister der Hoogeschool mogten dienstbaar worden gemaakt. Dan de vreugde, door de vervulling van dezen wensch verwekt, werd weldra door bittere droefheid vervangen op de tijding, dat Curatoren het, tot handhaving en bevordering van de zaak der vrijheid en gelijkheid, welker beginselen zij vooral der jeugd wenschten ingescherpt te hebben, raadzaam en noodig gekeurd hadden, drie leden van den Academischen Senaat, met name de Hoogleeraren C. BOERS, F. W. PESTEL en A. KLUIT, als bekende voorstanders der Stadhouderlijke en Aristocratische regering, van hunne waardigheid te ontzetten; daarin, op grond van eenige vroegere en latere voorbeelden uit de geschiedenis der Hoogeschool, te voren door mij geboekt, eene daad van gezag oefenende, waartoe hunne voorgangers, in den jare 1619, zich door hunnen lastbrief niet geregtigd hadden gekeurd. Geheel onverwacht intusschen kon dit besluit den ambtgenooten der afgezette Hoogleeraren niet voorkomen, daar menigvuldige voorbeelden hen reeds geleerd hadden, hoe fel de haat van velen der thans zegepralende partij tegen hunne vroegere gewaande, of wezenlijke onderdrukkers en derzelver aanhangers en vrienden ontstoken was, en het hun niet onbekend was, dat de Hoogleeraren, wie thans het lot der afzetting trof, hunne afkeuring van de beginselen, op welke de

Digitized by Google

de voorgevallene omwenteling gebouwd was, of, om juister te spreken, van de wijze van derzelver toepassing, te voren, bij monde en geschrifte, duidelijk genoeg geopenbaard hadden. Het is waar, zij hadden hunne gevoelens in dezen geuit op eenen tijd, toen de thans omgeworpene staatsvorm nog in stand was, en zulks, zonder zich aan verregaande onbescheidenheid, veelmin aan eenige daad van onregt of geweld schuldig te maken, en zich, sedert, als stille en vreedzame burgers gedragen; het is waar, dat de openbare erkentenis der regten van den mensch en burger, welke ieder, in die dagen, in den mond had, oppervlakkig beschouwd, een' waarborg scheen op te leveren tegen de schending van een der voornaamste bestanddeelen van dezelve, het regt, namelijk, om de gevoelens, die men ter goeder trouw aankleeft, op eene bescheidene wijze openbaar te maken. Doch wie weet niet, dat, in tijden eener algemeene gisting der gemoederen en hevige ontvlamming der driften, hoedanige die eener groote Staatsomwenteling zijn, de stem van gematigdheid en billijkheid zich, ook bij anders braven en weldenkenden, slechts flaauw doet hooren, en de opgewekte hartstogten dikwerf den mensch tot bedrijven voortstuwen, lijnregt strijdig met de beginselen, die hij anders als heilig en onschendbaar huldigt? Op dit een en ander acht gevende, zal

Digitized by Google

men de bovengenoemde handelwijze van Curatoren in de afzetting van eenige Hoogleeraren, van wier voortdurend onderwijs men meende de verspreiding van beginselen te moeten vreezen, geschikt om de Staatshervorming, die men wilde invoeren, tegen te werken, schoon verre van prijzenswaardig, echter niet geheel onverschoonbaar keuren. Tevens zal men niet ongenegen zijn, om nog aan eene andere reden van verontschuldiging plaats te geven, hierin gelegen, dat, zoo deze genoegdoening aan de ontstokene driften van velen, die tot de voorname toongevers en raddraaijers behoorden, door Curatoren niet gebragt ware, hunne plaats welligt door anderen zou zijn vervangen geworden, die, in dezen, met nog veel minder matiging te werk gingen. Immers is het meer dan vermoedelijk, dat het, in tijden, waarin de hartstogten zoo geweldig woelden, niet aan zoodanigen zal ontbroken hebben, die het werk der afzetting nog tot meer anderen wenschten uitgestrekt te zien. Doch, wat hiervan ook zij, dit is zeker, dat Curatoren begrepen, aan hun besluit, rakende den bij alle verstandigen en gematigden hooggeachten en omtrent de Academie bijzonder verdienstelijken PESTEL die verzachting te moeten toevoegen, dat zij hem, levenslang, eene jaarwedde van *ƒ* 2000 toeleiden, met vrijheid, om die, waar hij zulks mogt goedvinden, ook buiten 's lands

te

Digitized by Google

te genieten; 't welk dan ook ten gevolge had, dat genoemde Hoogleeraar eerlang besloot, met de zijnen naar Duitschland te vertrekken. Welke redenen hen teruggehouden hebben, om ook aan zijne beide lotgenooten eene gelijke verzachting van de hun aangedane grieve te doen toekomen, ben ik buiten staat te melden: dit alleen weet ik, dat, in den jare 1797, door het Provinciaal Bestuur van Holland, op een ingeleverd beklag van den Hoogleeraar KLUIT over het geledene ongelijk, een besluit genomen is, waarbij hem een pensioen van *f* 1600 werd toegelegd, in te gaan met den dag, waarop zijne jaarwedde, als Academisch onderwijzer, had opgehouden. Voorts kregen de Hoogleeraren J. W. TE WATER en S. F. J. RAU, wier gevoelens mede verdacht werden gehouden, omtrent den tijd der afzetting van hunne voornoemde ambtgenooten, van wegens Curatoren, eene onderhandsche waarschuwing, om zich, in het openbaar, niet tegen de regten van den mensch uit te laten. Den laatstgenoemden wedervoer tevens eene nog grootere onaangenaamheid in de aankondiging, dat Curatoren zijne benoeming tot Hoogleeraar in de Oostersche talen ter vervanging van den overledenen Professor SCHEIDIUS, in den jare 1794 geschied, voor onwettig verklaard en buiten werking gesteld hadden, met bijgevoegde uitnoodiging om, tot aan de vervulling van den thans openstaanden leerstoel, zijn

Digitized by Google

onderwijs in de gemelde talen voort te zetten; eene uitnoodiging, waaraan hij begreep, ten nutte der studerende jongelingschap, te moeten voldoen. Ter opheldering hiervan, zij met een woord gemeld, dat het zich met de aanstelling van den Hoogleeraar RAU tot onderwijzer in het Oostersch, volgender wijze, had toegedragen. In de vergadering van Curatoren, uit zes leden bestaande, hadden twee der door Holland benoemde Curatoren, nevens één' van Burgemeesteren, aan den Hoogleeraar RAU, de derde, met name LESTEVENON, met twee van Burgemeesteren, aan den Hoogleeraar MUNTINGHE hunne stem gegeven. Hierop had de voorzitter van Curatoren zich het regt van beslissing in dezen toegeëigend, en, ten gevolge daarvan, den Hoogleeraar RAU voor wettig verkozenen onderwijzer der Oostersche talen verklaard, doch niet, zonder dat de drie anders denkende leden daartegen hunne aantuiging hadden doen opteekenen. Daar nu de Curator LESTEVENON de eenige was, die in het nieuw ingestelde Collegie van Curatoren zitting had behouden, viel het dezen niet moeijelijk, zijne ambtgenooten, wier staatkundige denkwijze van die des Heeren RAU zoo aanmerkelijk verschilde, te overtuigen, dat deszelfs beroeping onwettig geschied was, en hen, op dezen grond, in de vernietiging daarvan te doen instemmen. De Hoogleeraar

Digitized by Google

MUNTINGHE, die te voren reeds een deel der stemmen op zich vereenigd had, werd nu, gelijk uit den aard der zake te wachten was, terstond door Curatoren aangezocht, om den openstaanden leerstoel te bekleeden. Doch, daar deze zich hiertoe ongenegen verklaarde, was men genoodzaakt, zijne oogen elders henen te wenden, en had, in het volgende jaar 1796, het geluk van in den Predikant J. H. VAN DER PALM, toen, buiten vaste bediening, te Middelburg woonachtig, den man te vinden, waardig de plaats in te nemen, welke de drie SCHULTENSEN, waarvan de laatste hem onder zijne voortreffelijkste leerlingen telde, met zoo veel luister bekleed hadden. Spoediger slaagde men in de vervulling van den leerstoel in het Natuur- Staats- en Volkenregt, door het ontslag van den beroemden PESTEL openstaande, daar de oud-Hoogleeraar der Franeker Hoogeschool, J. VALCKENAER, wiens kunde en bekwaamheden zoo wel, als zijne bekende staatkundige gevoelens, aan de wenschen van Curatoren volkomene bevrediging beloofden, het hem opgedragen onderwijs in de genoemde vakken, reeds op den 10 van Wijnmaand des jaars 1795, met eene plegtige redevoering aanvaardde. Niet lang echter mogt de Hoogeschool van zijn onderwijs genot hebben, daar hij, reeds in het volgende jaar, tot afgezant van dezen Staat naar Spanje benoemd, op zijn ver-

Digitized by Google

verzoek, van zijnen post als Hoogleeraar, eervol, ontslagen werd. Voorts leed de Hoogeschool, in den jare 1795, nog een gevoelig verlies door het overlijden van den verdienstelijken Hoogleeraar F. J. VOLTELEN, die op den 2 van Oogstmaand, in een' nog niet ver gevorderden leeftijd, aan dezelve en de wetenschappen ontrukt werd. Daarentegen mogt zij zich verheugen over de hulde, door Curatoren toegebragt aan de verdiensten van den Heer M. S. DU PUI, sedert 1791 buitengewoon' Hoogleeraar in de Verloskunde en Practische Heelkunde, welker onderwijs hem thans, in de hoedanigheid van gewoon' Hoogleeraar, werd opgedragen.

In het begin des jaars 1796, hadden Rector en Senaat, nevens de groote meerderheid van het bedaardste en weldenkendste gedeelte der natie, die in hunne gewaarwordingen deelde, nieuwe redenen tot droefheid over het ongelijk, een' hunner waardigste medebroederen aangedaan. Het dusgenaamde *Committé van waakzaamheid* namelijk voor Holland, kort na de omwenteling, in navolging der Franschen, ingesteld (eene instelling, bij velen grootelijks gehaat, als die men oordeelde eenigermate te zweemen naar die vroegere Inquisitieraden, tegen welker onderdrukking onze voorvaders de wapenen hadden opgevat) dat *Committé* dan vorderde, in den aanvang des genoem-

Digitized by Google

noemden jaars, de afzetting van den Hoogleeraar J. LUZAC, op grond, dat hij, als voornaamste schrijver der door geheel Europa met regt beroemde, Leidsche Fransche Courant, zich daarin als een' tegenstander van de beginselen der Fransche omwenteling, of liever van den geest van geweld, die dezelve, in haren voortgang, bestuurde, had doen kennen, en, hoezeer zich ook als een' vriend der burgerlijke vrijheid voordoende, echter, in der daad, derzelve vijandig was, als behoorende tot eene partij, bij vele heethoofdige voorstanders der volksregering, meer dan de Stadhouderlijke, in haat, die namelijk der dusgenoemde *Aristocraten*; een' naam, door doldriftige en heerschzuchtige volksleiders, ook onder ons, maar al te dikwerf misbruikt, om de vrienden van regtvaardigheid, gematigdheid en orde hatelijk te maken. De beslissing over de zaak van den voor kettersch verklaarden Hoogleeraar werd aan Curatoren overgelaten; die daarop geraden vonden, hem, als openbaar onderwijzer der Vaderlandsche Geschiedenis, in welke hoedanigheid hij gerekend werd het algemeene vertrouwen verbeurd te hebben, zijn ontslag te geven, met bijgevoegde vermaning, om zich, in het onderwijs der Grieksche taal, van alle staatkundige aanmerkingen te onthouden. De brave LUZAC, volgens de hem eigene levendigheid en vurigheid van aard, door het hem

aan-

aangedane ongelijk diep getroffen, en te gelijk het vernederende en bezwarende der voorwaarde, aan de vergunning tot het voortzetten zijner Grieksche lessen verbonden, niet zonder verontwaardiging, gevoelende, besloot weldra ook van zijnen post, als Hoogleeraar in het Grieksch, afstand te doen; van welk voornemen Rector en Senaat, die zich de zaak van hunnen hooggeschatten ambtgenoot, gelijk vroeger die van de Heeren BOERS, PESTEL en KLUIT, met bescheidenen ernst, aantrokken, hem te vergeefs zochten terug te brengen. Curatoren, verstoord over den vrijmoedigen toon van een' Hoogleeraar, dien zij meenden met eene verschooning behandeld te hebben, welke hen bij de driftigste voorstanders der staatkundige leer, toen alleen voor regtzinnig gehouden, zelfs verdacht kon maken, begrepen in den door hem gedanen afstand te moeten berusten, en zagen derhalve naar een' bekwaam' opvolger voor hem rond; dien het hun echter niet gelukken mogt, spoedig te vinden. Geen wonder dus, dat zij, toen de verongelijkte Hoogleeraar, die ook onder de leden der toenmalige regering verscheidene vrienden telde, zijn beklag over het hem gedane onregt bij het Provinciaal Bestuur van Holland, niet zonder hevigheid, had ingebragt, door deze, het zij vermeende, het zij wezenlijke krenking van hunne eer zoo zeer verbit-

terd

Digitized by Google

terd werden, dat zij zich tegen de pogingen tot zijne volkomene herstelling met nadruk verzetten. Zij konden echter niet beletten, dat het besluit tot die herstelling, in het laatst dezes jaars, bij het Provinciaal Bestuur genomen werd; doch de verandering, die sedert in de leden van dat Bestuur plaats had, werkte, in den jare 1797, eerst eene schorsing uit van dat besluit, en had eindelijk ten gevolge, dat het ontslag en de afstand van voornoemden Hoogleeraar door hetzelfde Bestuur bevestigd werden met toewijzing echter van een pensioen van *f* 2000, doch 't welk hij weigerde aan te nemen (*).

De onafgebrokene vermelding van het voorgevallene in de zaak van den Hoogleeraar LUZAC heeft mij de tijdorde eenigermate doen vooruitloopen. Ik moet derhalve, tot het jaar 1796 terugkeerende, nog berigten, dat, in den loop van dat jaar, niet slechts in het onderwijs der Oostersche talen, door de boven reeds gemelde aanstelling van den Hoogleeraar VAN DER PALM, maar ook in dat der Scheikunde, aan wijlen den Hoogleeraar VOLTELEN toevertrouwd, voorzien werd door hetzelve aan den vermaarden natuurkenner BRUG-

(*). Zie over de zaak van den Heer LUZAC verder de *Verzameling van Stukken, betreffende het gedrag der Curatoren* enz. in den jare 1797 door hem uitgegeven.

BRUGMANS, bij zijne overige werkzaamheden, op te dragen, die echter den titel daarvan, eerst in den jare 1800, aanvaardde met eene belangrijke, doch ('t geen zeer te beklagen is) nooit uitgegevene redevoering *over de verdiensten van* BOERHAAVE *omtrent de Scheikunde*. Nog werd in datzelfde jaar, ten laatste, voor het onderwijs in die gedeelten der Wis- en Natuurkundige Wetenschappen zorg gedragen, welker openbare voordragt tot de taak van den onvergetelijken P. NIEUWLAND behoord had. De Lector in de Wiskunde, J. A. FAS, namelijk, werd met het onderwijs der Sterre- en Zeevaartkunde belast, terwijl dat in de Natuurkunde en hoogere Wiskunde en 't geen daarmede verbonden plagt te zijn, aan den Heer S. SPEYERT VAN DER EYK, onder den titel van Lector, werd opgedragen, die vervolgens, in den jare 1797, tot buitengewoon', en, in 1799, tot gewoon' Hoogleeraar in dezelfde vakken bevorderd, in de laatst genoemde waardigheid, nog heden, ten nutte der Hoogeschool werkzaam is. Met genoegen zeker zullen mijne lezers nog vernemen, dat Curatoren, in hetzelfde jaar, den door geheel Europa beroemden Hoogleeraar RUHNKENIUS, door eene dubbel verdiende verhooging zijner matige jaarwedde, hunne erkentenis betoonden voor de uitstekende diensten, welke hij, gedurende eene reeks van jaren, met onvermoeiden

den

Digitized by Google

den ijver aan de Hoogeschool bewezen had, en bijzonderlijk voor die, welke hij hun gedaan had tot bevordering van de onderscheidene pogingen, door hen te werk gesteld, om ook vermaarde buitenlandsche geleerden ter aanvaarding der openstaande leerstoelen over te halen; pogingen intusschen, die allen zonder vrucht bleven, en waarvan wij het, uit dien hoofde, overtollig, ja ongepast achten, eenig verder gewag te maken.

Van het merkwaardige, 't welk de lotgevallen der Leidsche Hoogeschool, in den jare 1797, opleverden, werd reeds te voren het een en ander door mij te boek gesteld. Hier voeg ik bij het gezegde nog, dat, in het genoemde jaar, ter voortzetting van het belangrijk onderwijs in het Natuur-, Staats- en Volkenregt, dat, sedert het vertrek van den Hoogleeraar VALCKENAER ter bekleeding van gewigtige Staatsambten, had stil gestaan, de Harderwijksche Hoogleeraar E. HAGEMAN, op uitnoodiging van Curatoren, herwaarts kwam; een man, die aan zijne Regtsgeleerde kundigheden eene ongemeene bedrevenheid in de Geschiedenissen, vooral in de Staatkundige Historie van het nieuwere Europa, paarde. Omtrent denzelfden tijd, werd ook een geheel nieuwe leerstoel voor het onderwijs der Nederduitsche welsprekendheid aan deze Hoogeschool ingesteld. De Curator L. VAN SANTEN, als Latijnsch dich-

Digitized by Google

ter en letterkundige, met grooten lof bekend, had, reeds in den jare 1795, tot de oprigting van dezen leerstoel het voorstel gedaan. Dit voorstel, door zijne ambtgenooten slechts flaauwelijk goedgekeurd, bleef een' geruimen tijd, als 't ware, slapen, tot hetzelve, in het volgende jaar, door een' hunner verlevendigd, en met eenparigheid van stemmen tot besluit gebragt werd. Tevens werd, op aanbeveling van den eersten voorsteller, die, ik weet naauwelijks om welke redenen, mij daartoe bijzonder geschikt keurde, goed gevonden den nieuw opgerigten leerstoel, onder den titel van buitengewoon' Hoogleeraar, aan mij op te dragen. Niet zonder angstvallige bekommering, aanvaardde ik, op den 23 van Herfstmaand des jaars 1797, eenen post, naar welken ik, uit eigene beweging, nooit eenig verlangen gevoeld, noch waarop ik, uit mij zelven, immer de minste hoop zou gekoesterd hebben. Vele redenen toch, deels in mijnen' persoon, sedert kort leeraar bij eene kleine Gemeente der Doopsgezinden te Dokkum in Vriesland, in mijnen aanleg en letteroefeningen aan weinigen bekend, en die, op mijnen naauwelijks drie-en-twintig-jarigen leeftijd, voor een' zoo moeijelijken post weinig berekend kon zijn, deels in de omstandigheden dier tijden gelegen, waarin rampzalige burgertwisten de gemoederen zoo zeer verdeeld, en telkens in de hevigste spanning

Digitized by Google

ning en beweging hielden, boezemden mij gegronde vrees in, dat ik dien post, even weinig tot eer en genoegen van mij zelven, als der Hoogeschool, zou bekleeden kunnen. Doch, door eene gunstige beschikking van den weldadigen Bestuurder van mijn lot, wien ik daarvoor nimmer genoeg danken kan, liep alles derwijze te zamen, dat die vrees, zoo niet geheel verijdeld, althans door de uitkomst verre minder bevestigd werd, dan ik mij had durven voorstellen. Doch genoeg, ja meer dan genoeg reeds van mij zelven. Ik haaste mij, om tot andere bijzonderheden te komen, die voor het algemeen van grooter belang zijn.

Het jaar 1798, vruchtbaar in gebeurtenissen, waarvan het aandenken iederen vriend van regtvaardigheid, orde en wezenlijke vrijheid steeds smartelijk moet vallen, ging ook voor de Hoogeschool, niet zonder stoffe tot treurigheid, voorbij. De binnenlandsche rampen, welke het Nederlandsche Gemeenebest troffen, ten gevolge der zegepraal eener partij, die, ter voldoening aan de heerschzuchtige ontwerpen van eenige volksleiders, losbandigheid, regeringloosheid en geweld ten troon verhief, strekten haren verderfelijken invloed wel weinig of niet tot de Leidsche Academie uit, dan alleen voor zoo verre ook een harer Bezorgeren, de eerlijke en regtschapene, hoewel in zijne verdediging der zaak van vrij-

 heid

heid en gelijkheid misschien al te hartstogtelijke, J. G. H. HAHN, zoon van den beroemden Hoogleeraar van dien naam, daarvan mede voor een' tijd het slagtoffer werd; doch zij had, in andere opzigten, gedurende dit jaar, grievende slagen te betreuren. Op den 13 van Bloeimaand, werd aan dezelve door den dood een van die zeldzame mannen ontrukt, aan wie ieder hoogachter en vriend der letteren en wetenschappen een' meer dan aartsvaderlijken leeftijd zou toewenschen, D. RUHNKENIUS namelijk, volgens het eenstemmig oordeel van alle bevoegde regteren, onder de schitterendste lichten in het gebied der oude Letterkunde, na de herleving der wetenschappen, te tellen, en die zijne geheel eenige kundigheden en uitstekende bekwaamheden, met den meesten ijver, steeds, ten nutte dezer Hoogeschool en tot uitbreiding der letteren van beschaafdheid door hem aangewend, van eene minzaamheid, vredelievendheid, regtschapenheid en achtbaarheid deed vergezeld gaan, die den luister daarvan niet weinig verhoogden, en hem, als mensch, hoogst beminnelijk en eerbiedwaardig maakten. Hij had wel eenen ouderdom van ruim vijf en zeventig jaren bereikt; doch daar hij, tot kort voor zijn overlijden, nog ten nutte der Hoogeschool werkzaam had kunnen zijn, werd zijn verlies met dubbele smartelijkheid gevoeld. Ook mij, in 't bijzonder, trof dit

Digitized by Google

dit verlies te meer, omdat ik, sedert mijne komst alhier, vele bewijzen van welwillendheid van hem had mogen ontvangen, en van zijnen altijd leerrijken omgang reeds aanvankelijk veel voordeels had getrokken, en mij, in 't vervolg, nog meer beloven mogt. Het strekt mij daarom ook tot een wezenlijk zielsgenoegen, bij deze gelegenheid, een gering kransje te hechten aan de onvergankelijke eerezuil, die hij, zoo zichzelven in zijne onsterfelijke schriften, als zijn groote opvolger WYTTENBACH hem, in de meesterlijke Latijnsche beschrijving van zijn *Leven*, heeft opgerigt. De laatstgenoemde uitmuntende geleerde, vroeger reeds vruchteloos aangezocht, om de Leidsche Hoogeschool door zijn licht te koesteren en te verheerlijken, besloot, eindelijk, uit trouwhartigheid jegens zijn verstorvenen leermeester en vriend, deszelfs gedachtenis het offer te brengen van de genoegens en voordeelen, aan zijne Amsterdamsche standplaats verbonden daar zijne komst te Leiden, waar hij, op den 4 van Bloeimaand des volgenden jaars, zijnen post aanvaardde, bovendien door het aanbod van voordeelige en vereerende voorwaarden veraangenaamd, noodzakelijk scheen, om het lot der deerniswaardige weduwe en twee dochters van RUHNKENIUS, van welke de eene, wegens hare blindheid, mede een voorwerp van medelijden was, in veiligheid te stellen. Nu toch werd

Digitized by Google

door Curatoren bij de hoogste Wetgevende Vergadering der Republiek uitgewerkt, dat de boekerij van wijlen den hoogst verdienstelijken Hoogleeraar, ten nutte der openbare Bibliotheek der Academie, op voorwaarden werd overgenomen, die aan zijne weduwe en dochters, gedurende haar leven, een eerlijk bestaan verzekerden. Nog een andere, mede hoogst grievende slag trof de geletterde wereld in 't gemeen, en de Hoogeschool in 't bijzonder, in het overlijden van den geleerdsten haren Bezorgeren, Mr. L. VAN SANTEN, die, op den negenden van Grasmaand van hetzelfde jaar 1798, nog voor RUHNKENIUS, aan dezelve ontrukt werd: een man, die onder de vele sieraden van den Latijnschen zangberg, op welke ons Vaderland roem draagt, eene aanzienlijke plaats bekleedt, aan eene grondige kennis der Regten eene ongemeene bedrevenheid in de Grieksche en Latijnsche letterkunde paarde, en van de laatste, vooral van zijne geschiktheid ter *critische* opheldering en verbetering van de werken der Latijnsche dichteren, verscheidene keurige gedenkstukken achterliet, die, met zijne uitgegevene Latijnsche gedichten, zijnen naam bij de letterminnende nakomelingschap steeds zullen doen voortleven. In de hoedanigheid van Bezorger der Leidsche Hoogeschool, den eenigen openbaren eerepost, in het gebied der letteren, immer door hem bekleed (want

in

Digitized by Google

Digitized by Google

Mr L. VAN SANTEN.

Digitized by Google

in het verkrijgen van een Hoogleeraarambt, tot welks waardige vervulling hij, beide in Letteren en Regten, zoo zeer als iemand, bevoegd was, slaagde hij, vroeger, minder gelukkig, terwijl hij, later, daartoe geene genegenheid gevoelde) was hij, gedurende den korten tijd, dat hij hare belangen voorstond, naar zijne overtuiging, met den meesten ijver, tot bevordering van die belangen werkzaam, en zou tot haar nut en roem nog veel meer hebben toegebragt, indien het der Voorzienigheid behaagd had, hem langer bij het leven te sparen. Tot de diensten, die hij haar bewees, mag, onder andere, ook geteld worden het leggen van den eersten grondslag tot de verzameling van oude munten, bij dezelve voorhanden. Het deel, 't welk hij aan de afzetting der verdienstelijke mannen BOERS, PESTEL en KLUIT, en het ontslag van den waardigen LUZAC had, deed bij velen wel de achting en genegenheid verminderen, die zij hem te voren toedroegen; doch, hoezeer ik, zoo als het voorgaande genoeg bewijst, verre af ben van zijn gedrag in dezen volkomen te willen regtvaardigen, houde ik het echter niet slechts daarvoor, dat de bedaarde en zachtmoedige beoordeelaar, voor het gebeurde in die dagen, vele redenen tot verschooning vindt in dien staat van opgewondenheid en bedwelming, waarin de hitte der opgewekte hartstogten ook anders verstandigen

Digitized by Google

en weldenkenden, in de eerste tijden eener geweldige Staatsomwenteling, overbrengt, maar durf in 't bijzonder, zoo op grond van eigene kennis en vertrouwelijken omgang, als op de stellige verklaring van zulken onder zijne oudste en gemeenzaamste vrienden, die, in staatkundige gevoelens, hemelsbreed van hem verschilden (*), ten aanzien van VAN SANTEN gerustelijk verzekeren, dat hij, in 't geen hij in dezen verrigtte, door geene lage en onedele driften, maar door eerlijke beginselen en gemoedelijke overtuiging bestuurd werd; en dat, hoezeer zijn verstand ook dwalen mogt, zijn hart echter aan die dwaling geene de minste schuld had. Wel verre dus van hem, om zwakheden, die geheel menschelijk mogen heeten, hunne achting te ontzeggen, zullen alle onpartijdigen, hunner eigene feilbaarheid indachtig, veeleer aan het goede, edele en beminnelijke, dat hem, ook als mensch, versierde, hartelijk hulde doen. Mij inzonderheid zal zijne nagedachtenis altijd dierbaar zijn, als die van een' der braafste en regtschapenste mannen, die ik immer leerde kennen, en boven-

(*) Ik bedoel hier bijzonder den achtbaren Nestor der nog levende Latijnsche dichteren, den tevens door uitgebreide en grondige geleerdheid beroemden Heer Mr. J. H. HOEUFFT, in de Latijnsche voorrede, door hem geplaatst voor de uitgave der gezamenlijke *Carmina* van wijlen zijnen vriend VAN SANTEN, welke in den jare 1801 het licht zag.

venal, tot aan het einde van mijn leven, in zegening blijven, als die van eenen weldoener, die de eerste grondlegger was van de eer en het geluk, die mij, sedert, in de maatschappij zijn ten deel geworden, en waarin ik mij nog dankbaar verblijden mag. En hierin vertrouw ik bij alle mijne lezers gereede verschooning te zullen vinden voor eene uitweiding, welke mij, voor eenige oogenblikken, buiten de palen eens geschiedschrijvers voerde, wiens taak ik thans weder ga opvatten.

Het jaar 1799, dat aan den fel geschokten Staat althans eenige kalmte en verademing aanbragt, was ook voor de Hoogeschool, in vele opzigten, een jaar van blijdschap, hoewel, gelijk de loop der ondermaansche zaken zulks medebrengt, niet zonder inmengsel van droefheid. In de onzekerheid, waarin men nog altijd bleef verkeeren, omtrent het voortdurend behoud eener Theológische Faculteit, ten behoeve der Hervormde Kerk, aan de Nederlandsche Hoogescholen (een behoud, 't welk aan velen met het aangenomene beginsel der afscheiding van Kerk en Staat en de gelijkstelling van alle Godsdienstige gezindheden onbestaanbaar voorkwam) in die onzekerheid, was aan allen, wien de belangen van Hollands oude en vermaarde Academie, nevens de zorg, dat aan uitstekende verdiensten de haar toebehoorende hulde gebragt werd,

ter harte gingen, het besluit van Curatoren hoogst welgevallig, waarbij aan den Hoogleeraar in de Godgeleerde Faculteit S. F. J. RAU de waardigheid van gewoon' Hoogleeraar in de gewijde Dichtkunst en Welsprekendheid werd opgedragen, ten einde hij alzoo, ook bij de gevreesde vernietiging der genoemde Faculteit, voor de Hoogeschool bewaard mogt blijven. Niet minder droeg het hunne goedkeuring weg, dat zij, ter verhoeding, dat het onderwijs in de wetenschappen, tot de Godgeleerdheid behoorende, gedurende den wankelenden staat der meergemelde Faculteit, door gebrek aan het vereischte getal van leeraren, niet in verval mogt raken, den uitmuntenden Godgeleerde J. VAN VOORST, die, vele jaren achtereen, der Franeker Hoogeschool tot sieraad had gestrekt, tot gewoon' Hoogleeraar in de Christelijke Oudheden en de geschiedenis der Leerstellingen benoemden; in welke hoedanigheid hem, om redenen, uit het bovengemelde genoeg blijkbaar, rang en zitting in de Faculteit der Wijsbegeerte werd toegewezen. Gelijk de aanwinst, die de Hoogeschool in zulk eenen leeraar kreeg, eene algemeene vreugde verwekte, zoo was de naaste reden, die Curatoren tot de gemelde benoeming gedrongen had, voor alle hoogschatters der geleerdheid hoogst bedroevend, het overlijden namelijk van den beroemden Hoogleeraar der God-

ge-

Digitized by Google

geleerdheid BR. BROES; een' man, van wiens onderwijs, waarin grondige kennis, kiesche smaak en eene vrije en edele denkwijze zich vereenigden, de Hoogeschool reeds vele schoone vruchten geplukt had, en van wiens voortdurende werkzaamheid zij, gelijk de geletterde wereld in 't gemeen, reeds met verscheidene fraaije en belangrijke schriften door hem verrijkt, zich nog veel uitmuntends scheen te mogen beloven, toen hij, op den 24 van Sprokkelmaand dezes jaars, in een' nog weinig gevorderden leeftijd, door den dood werd weggenomen. Voorts schonk dit jaar nog een' leeraar aan de Hoogeschool, die mede, in zijn vak, tot groote vermaardheid opsteeg, J. FR. VAN BEECK CALKOEN namelijk, die tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Natuurlijke Wijsbegeerte en Wiskunde werd aangesteld, doch van wiens onderwijs de Academie niet zeer lang genot mogt hebben, daar hij, in den jare 1805, ter voldoening aan de wenschen zijner echtgenoote, die de verwijdedering van hare bloedverwanten en vrienden te Utrecht bezwaarlijk dulden kon, te rade werd eene roeping naar de aldaar gevestigde Hoogeschool aan te nemen. Tot de merkwaardige bijzonderheden van het jaar 1799 verdient nog geteld te worden de uitvoering van een reeds vroeger genomen besluit ter uitbreiding van het *Collegium medico-practicum*, door hetzelve ook

aan

Digitized by Google

aan de bevordering der Heel - en Verloskunde, voor welker beoefenend onderwijs tot hiertoe geene inrigting bestaan had, dienstbaar te maken. Ten dien einde werd hetzelve, in dit jaar, uit een der stedelijke gasthuizen, waarmede het dus verre verbonden was geweest, in eene afzonderlijke, hiertoe behoorlijk ingerigte, woning overgebragt. Doch de breedere vermelding hiervan besparen wij voor het tweede Boek dezer Geschiedenis. Eindelijk had de Hoogeschool, in dit zelfde jaar, nog stoffe tot blijdschap over de eer, een' harer verdienstelijkste onderwijzeren, den Hoogleeraar VAN DER PALM, bewezen, door zijne benoeming tot Agent van Nationale opvoeding; eene benoeming, waarvan zij zich, op goeden grond, de schoonste vruchten tot bevordering van den bloei der letteren en wetenschappen in 't gemeen, en haren eigenen in 't bijzonder, beloven mogt. Ter vergoeding van het verlies, 't welk zij door het vertrek van een' zoo bekwaam' leeraar lijden zou, werd het onderwijs in de Oostersche talen, onder den titel van gewoon' Hoogleeraar in dezelve, aan zijnen ambtgenoot RAU opgedragen, terwijl zij voorts de hoop mogt koesteren van haren hooggeschatten onderwijzer eenmaal aan haar te zien weder gegeven, daar hij zich het regt had voorbehouden, om, indien veranderde omstandigheden of andere redenen hem zulks ge-

Digitized by Google

geraden zouden maken, in zijne vorige waardigheid, naar Leiden terug te keeren.

Het laatste jaar der achttiende eeuw was in zoo verre een jaar van onrust en bekommering voor de Hoogeschool, als de beteugeling der ongeregeldheden, die wel eens met het dusgenaamde *ontgroenen* van nieuw aangekomene Studenten gepaard gingen, en de demping van het misverstand, dat tusschen een deel der studerende jongelingschap en der burgerij gerezen was, Rector en Senaat, gedurende den loop, en vooral tegen het einde van hetzelve en het begin des volgenden jaars, groote moeijelijkheden veroorzaakten, die echter gelukkig, zonder merkelijk nadeel voor de Hoogeschool, werden ter nedergelegd; waarom wij het ook van weinig of geen belang rekenen, in nadere bijzonderheden daaromtrent te treden. Liever melden wij, dat Curatoren het nut, 't welk de uitmuntende mannen VAN VOORST en PARADYS, de eerste als Godgeleerde, de laatste als Geneeskundige, met den grootsten lof, bekend, door hun onderwijs der Hoogeschool aanbragten, in dit jaar, nog merkelijk uitbreidden, door aan den eersten den titel van Hoogleeraar in de Uitlegkunde des N. Verbonds, aan den tweeden dien van Hoogleeraar in de geschiedenis der Geneeskunde, waarin hij als uitnemend ervaren bekend stond, toe te voegen.

Het

Het eerste jaar der negentiende eeuw was voor de Academie rijk in bijzonderheden, die, schier allen, zeer ten haren voordeele werkten. Het dusgenaamde Staten-Collegie, dat, te voren enkel voor toekomende leeraren der Hervormde Kerk openstaande, reeds in den jare 1797, voor jongelingen van allerlei Godsdienstige gezindheid en ter beoefening van verschillende wetenschappen bestemd geopend was, werd, in dit jaar, zoo om de ongeschiktheid en bouwvalligheid van het gebouw, tot zijne herstelling eene schier geheele vernieuwing vorderende, als om andere redenen, voortaan ganschelijk buiten gebruik, en in plaats daarvan eene inrigting gesteld van dertig beurzen, ieder drie honderd gulden 's jaars bedragende, die, van Landswege, voor een' bepaalden tijd, aan zoo vele min gegoede jongelingen van gunstige verwachting zouden worden uitgereikt. Met de toewijzing dier beurzen werd dit jaar door Curatoren een aanvang gemaakt, bij welke gelegenheid ook de sedert zoo beroemd gewordene E. A. BORGER, onder meer anderen, met eene derzelve begiftigd werd. Voorts werd de laatste bestuurder van het vernietigde Staten-collegie, de geleerde W. TE WATER, tot opzigter over de letteroefeningen der begunstigde jonge lieden aangesteld, in welke betrekking de waardige grijsaard nog heden werkzaam is. Nog werden door Curatoren, in dit

jaar,

jaar, zoo door den aankoop van eene aanzienlijke huizing op de Papen-gracht, van ouds onder den naam van het *Hof van zessen* bekend, als door andere doeltreffende middelen, de noodige schikkingen beraamd, om aan de openbare Boekerij, over wier bekrompene plaatsing reeds voor vele jaren geklaagd was, eene ruimere bewaarplaats te bezorgen, maar inzonderheid om hare schatten aan het licht te brengen, en alzoo, meer dan te voren, ten algemeenen gebruike open te stellen. Tot het laatstgemelde einde werden Curatoren wijselijk te rade, den beroemden oud-Hoogleeraar der Utrechtsche Hoogeschool, laatst Griffier der Staten van Overijssel, M. TYDEMAN, wiens uitgebreide kennis en belezenheid in alle vakken van menschelijke wetenschap hem voor die taak, meer dan iemand, geschikt maakten, op eerlijke voorwaarden, uit te noodigen, om tot het in orde brengen van de handschriften en boeken der Academische Bibliotheek en het vervaardigen van een' beredeneerden Catalogus derzelve herwaarts te komen, en hadden eerlang het genoegen, hem die uitnoodiging te zien aannemen. Voorts werden ook de verdiensten van den Hoogleeraar DU PUI door Curatoren erkend, door hem, met verhooging zijner jaarwedde, insgelijks de waardigheid van gewoon' Hoogleeraar der Geneeskunst op te dragen, gelijk zij mede aan den ijver en de bekwaam-

kwaamheden van den Heer G. SANDIFORT, die, reeds in den jare 1799, zijnen beroemden vader, onder den titel van *Prosector*, was toegevoegd, door deszelfs benoeming tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Ontleedkunde, de verdiende hulde toebragten.

De loffelijke geest, die het Nederlandsche Staatsbestuur thans bezielde, om de sporen van vroegere burgertwisten, zoo veel mogelijk, uit te wisschen, en alle regtschapene Nederlanders, van welk eene denkwijze ook, ter bevordering van het heil des gemeenen vaderlands te doen zamenwerken, strekte, in den jare 1802, zijnen weldadigen invloed ook tot deze Hoogeschool uit. Met genoegen toch verstonden de leden van het *Staatsbewind*, onder welken naam twaalf achtbare mannen toen met de uitvoerende magt bekleed waren, het voorstel, tegen het einde des verloopenen jaars, door de Heeren J. DE BOSCH en J. DE KRUYFF in de vergadering van Curatoren gedaan, tot herstelling der afgezette Hoogleeraren BOERS, PESTEL, KLUIT, en LUZAC, en gaven derhalve, door Bezorgeren der Hoogeschool over dit onderwerp geraadpleegd, aan dezen gaarne volmagt, om hierin zoodanig te handelen, als zij ten meesten nutte en luister der Academie geraden zouden keuren. Hierop volgde weldra een besluit van Curatoren, waarbij de afgezette Hoogleeraren, op eene eervolle wijze,

aan

Digitized by Google

aan de Hoogeschool werden teruggegeven. Ten gevolge van dit besluit, hadden Rector en Senaat eerlang het genoegen, van hunne verdienstelijke ambtgenooten, BOERS en KLUIT, weder in hunne vergadering zitting te zien nemen. Eenigen tijd langer hield het aan, eer zij dit genoegen mede, ten aanzien van den Hoogleeraar LUZAC, mogten smaken, daar deze, wegens den uitgebreiden last tot onderwijs van alles, wat tot den geheelen omvang der Oude Letterkunde behoort, aan den Hoogleeraar WYTTENBACH gegeven, zwarigheid maakte, om, onder zijnen vroegeren, meer beperkten titel van Hoogleeraar in de Grieksche taal en Vaderlandsche Geschiedenis, hersteld te worden. Doch ook deze zwarigheid werd spoedig uit den weg geruimd, daar hem; met toevoeging eener jaarwedde, aan zijne uitstekende verdiensten, meer dan zijne vroegere, geëvenredigd, eerlang, nevens het onderwijs der Vaderlandsche Geschiedenis, ook dat der Letteren van beschaafdheid (*Literae humaniores*) werd opgedragen; waarna ook deze waardige Hoogleeraar, tot groote blijdschap zijner ambtsbroederen, zijn vorige zitting en rang in den Academischen Senaat hernam. Langer duurde het, eer die Senaat het geluk mogt hebben, van ook den achtenswaardigen PESTEL in zijn midden te zien. Deze namelijk, reeds merkelijk in jaren gevorderd, en in Duitschland,

Digitized by Google

in den schoot zijner bloedverwanten, gevestigd, zag op tegen de vermoeijenissen eener, vooral op zijnen leeftijd, vrij verre reize, en vreesde tevens, dat de zwakheden des ouderdoms hem verhinderen zouden, der Hoogeschool, naar wensch, van nut te zijn. Dan de herhaalde, dringende uitnoodiging van Curatoren, door sprekende blijken van hunne hoogachting ondersteund, en hunne verzekering, dat zijne tegenwoordigheid alleen gerekend werd der Academie tot eer en luister te zullen strekken, gevoegd bij den niet min hartelijken en telkens hernieuwden aandrang van Rector en Senaat, waarbij het mij, als Secretaris van den Senaat, gebeuren mogt de tolk der algemeene gevoelens te zijn, bragten eindelijk te weeg, dat de achtbare grijsaard, in den jare 1803, naar Leiden terug kwam, en op den 5 van Herfstmaand, tot ongemeene vreugde van alle zijne ambtgenooten, op nieuw in den Senaat werd binnengeleid. Niet langer, dan twee jaren, echter mogt de Hoogeschool zich in het koesterend licht zijner wijsheid en geleerdheid verblijden, toen hetzelve, door zijn overlijden op den 16 van Wijnmaand des jaars 1805, voor haar en de wetenschappen onderging, om voortaan niet, dan in zijne uitgegevene werken, te schitteren, waar hare glansrijke en weldadige stralen, naar wij vertrouwen, nog der laatste nakomelingschap zullen in de oogen blinken,

ken,

Digitized by Google

ken, en zijne gedachtenis bij dezelve op hoogen prijs doen blijven.

Het laatst vermelde heeft mij, ongevoelig, buiten de grenzen van het voor de Academie zoo heugelijke jaar 1802 gevoerd. Ik mag echter van hetzelve niet scheiden, zonder vooraf nog gemeld te hebben, dat de blijde hoop op een' dageraad van vrede, rust en welvaart, na een' langen en stikdonkeren nacht van onafgebroken' krijg, hevige beroeringen en allerlei ellende, door het gesloten vredesverdrag tusschen Frankrijk en Engeland en hunne wederzijdsche bondgenooten, voor geheel Europa, en bijzonder voor ons fel geteisterd Vaderland, verrezen, ook Curatoren dezer Hoogeschool opwekte, om eene zoo veel heils voorspellende gebeurtenis, doch waarvan de gehoopte vruchten, helaas! in haren eersten bloesemknop verstikten, op het voorbeeld van vroegere dagen, door het houden eener plegtige redevoering in de Latijnsche taal, te doen vieren. De vereerende taak, om, bij die gelegenheid, de algemeene vreugde uit te drukken, werd aan mij opgedragen, en op den 16 van Zomermaand, in tegenwoordigheid van vier afgevaardigden uit het Staatsbewind, en eene aanzienlijke schare van toehoorders, naar mijn beste vermogen, door mij volbragt, met dit voor mij streelend gevolg, dat Curatoren besloten, tot erkentenis daarvan, mijne jaarwedde van *f* 1600 voortaan met *f* 200 te ver-

hoogen, en de gehoudene redevoering, sedert ook door mijnen vriend, den Heer A. BLUSSÉ *de jonge*, in het Nederduitsch uitgegeven, op Academiekosten te doen drukken.

De vaderlijke bezorgdheid van Curatoren en de gunstige genegenheid van het toenmalige Bewind, om alle vroegere grieven, zoo veel mogelijk, te herstellen, hadden, in den jare 1803, nog ten gevolge, dat de Hoogleeraren weder in het bezit gesteld werden der vroeger genotene vrijdommen, voor welke, bij derzelver afschaffing in den jare 1795, de toen in dienst zijnde onderwijzers, volgens het boven gemelde, eene weinig geëvenredigde vergoeding ontvangen hadden (*). Men achtte het echter, om vele redenen, ongeraden, hen die vrijdommen, op de oude wijze, telkens bij het inslaan van eenige, aan belastingen, waarvan zij vrijgesteld waren, onderworpene voorwerpen, te doen genieten; maar vond veeleer goed, den Hoogleeraren en verderen Academischen beambten, tot welke die vrijdommen zich plagten uit te strekken, eene naar den meerderen of minderen omvang derzelve, den staat van ongehuwdheid met of zonder huishouding, dien van gehuwdheid zonder of met een of meerdere kinderen, zoo veel mogelijk, naauwkeurig berekende geldsomme, boven hun-

(*) Zie bl. 338 en 339 dezer Geschiedenis.

Digitized by Google

hunne gewone jaarwedde, toe te leggen. Hoogst welkom was natuurlijk deze verordening, een duidelijk bewijs leverende van de hooge achting, welke 's Lands Bestuurderen der wetenschappen en haren beoefenaren toedroegen, zoo aan die Academische onderwijzers, die hun geleden verlies daardoor op eene billijker wijze vergoed zagen, als inzonderheid aan zulke, die, als, na de afschaffing der vrijdommen, beroepen, van dit voorregt tot hiertoe geheel waren verstoken geweest, terwijl hunne vaste jaarwedde althans niet hooger, dan die hunner vroegere ambtgenooten, was bepaald geworden. Voorts leverden de ongeregeldheden, uit de dusgenaamde *ontgroen-partijen* bij de aankomst van nieuwe Studenten ontsproten, aan Rector en Senaat, dit jaar, weder een moeijelijk en onaangenaam onderwerp van raadplegingen, waarvan het gevolg was, dat de Staten van Holland een nieuw en krachtig verbod tegen het houden dier partijen uitvaardigden. Eindelijk zag men, met veel genoegen, nog vóór het einde van dit jaar, door Curatoren de loffelijke diensten, welke de achtbare grijsaard D. VAN DE WYNPERSSE, gedurende vele jaren, aan de Hoogeschool bewezen had, naar waarde erkend, daar zij hem, tot verligting van zijne werkzaamheden, zijnen zoon S. J. VAN DE WYNPERSSE, vroeger Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Groningen, en laatst

Predikant bij de Hervormden te Amsterdam, onder den titel van buitengewoon' Hoogleeraar, toevoegden; welken titel hij, twee jaren later, toen hij, ter gelegenheid dat zijnen waardigen vader eene eervolle rust verleend was, tot deszelfs opvolger werd aangesteld, met dien van gewoon' Hoogleeraar in de Redeneer-, Bovennatuur- en Zedekunde verwisselde.

Het straks aangeduide jaar 1805, volgens het boven reeds vermelde, treurig voor de Hoogeschool door het overlijden van den beroemden PESTEL, verschafte tevens aan dezelve een wezenlijk genoegen door de gelegenheid, die hare leeraren, in den loop van hetzelve, kregen, om de eer der openbare bevordering tot de Doctorale waardigheid, op de wijze der vaderen of met de kap, aan een' hunner voortreffelijkste kweekelingen toe te kennen. De Heer F. G. A. BOELENS, Baron VAN LYNDEN, namelijk, die zich, reeds in den jare 1802, door zijne, onder voorzitting van den beroemden WYTTENBACH, openlijk verdedigde verhandeling *over den Stoïcijnschen Wijsgeer* PANAETIUS, met lof, bekend had gemaakt, werd, op den 18 van Wijnmaand dezes jaars, na de openbare verdediging van zijn Academisch proefschrift, op de plegtige wijze, in den aanvang van dit Hoofdstuk beschreven, tot Doctor in de beide Regten bevorderd; bij welke gelegenheid de Hoogleeraar SMALLENBURG den

den post van Promotor waarnam. De luister dezer plegtigheid, welke thans in de groote gehoorzaal der Academie plaats had, werd niet weinig verhoogd door de tegenwoordigheid van den eerbiedwaardigen Staatsman, R. J. SCHIMMELPENNINCK, die toen, onder den titel van Raadpensionaris, aan het hoofd der Bataafsche Republiek geplaatst was.

De groote verandering, welke ons Vaderland, in den jare 1806, onderging, toen het, tegen zijnen dank, van een Gemeenebest in een Koningrijk herschapen werd, en tot eersten regeerder van het nieuw ingestelde Koningrijk van Holland, eenen Franschen Prins, broeder van Keizer NAPOLEON, moest aannemen, deed ook Bezorgers en leeraren der Leidsche Hoogeschool, niet zonder bekommering, de gevolgen te gemoet zien, welke daaruit voor dezelve ontstaan zouden. Gelukkig ontdekte men in den nieuwen Koning LODEWIJK eenen man, genegen, om zijn bestuur der natie aangenaam te maken, door zich, zoo veel mogelijk, naar hare zeden en gewoonten te schikken, en hare instellingen, voor zoo verre zij met de natuur eener alleenheersching niet onbestaanbaar schenen, te handhaven. Een dus gezinde Vorst liet zich niet moeijelijk overtuigen van het belang, om de aloude inrigting der Hoogeschool, in hare wezenlijkste bestanddeelen, geheel onveranderd te laten. Zij leed

Digitized by Google

derhalve door deze verandering geenerlei nadeel, en had voorts het genoegen, nog gedurende den loop van dit jaar, eenen man in haren schoot te zien wederkeeren, dien zij, sedert eenigen tijd, onder hare leeraren met leedwezen gemist had. De Hoogleeraar VAN DER PALM namelijk, van het regt gebruik makende, dat hij zich, bij zijne benoeming tot Agent van Nationale opvoeding in den jare 1799, had voorbehouden, kwam thans naar Leiden terug, en aanvaardde, op den 20 van Herfstmaand, den post van gewoon' Hoogleeraar der gewijde Dichtkunst en Welsprekendheid, hem, ten gevolge eener minnelijke schikking tusschen hem en zijnen ambtgenoot en opvolger in het onderwijs der Oostersche talen, RAU, door Curatoren opgedragen.

Het jaar 1807, waartoe wij gevorderd zijn, was, gelijk men weet, een jaar van diepen rouw en onvergetelijken weedom voor de stad en Hoogeschool van Leiden, en geheel het Vaderland. Op den 12 van Louwmaand namelijk, kort na vier uren in den achtermiddag, had op eene van de aanzienlijkste streken der stad, het Rapenburg genaamd, die vreeselijke uitbarsting van een schip, met buskruid geladen, plaats, welke schier alle in den omtrek gelegene woningen, op één oogenblik, geheel in puinhoopen verkeerde, de meeste bewoners van dezelve, en die zich verder in de nabijheid bevonden,

den, jammerlijk onder dezelve begroef, anderen, deerlijk gekwetst, een' geruimen tijd de folterendste doodsangsten deed lijden, de uitwerkselen van den daardoor veroorzaakten geweldigen schok, in de meerdere of mindere vernieling der huizen, schier de gansche stad door deed gevoelen, en aller harten, door dit even onverwacht, als ontzettend ongeval, waarvan de ware oorzaak lang verborgen bleef, met schrik en vertwijfeling vervulde. Het is hier de plaats niet, deze schrikkelijke ramp, bij eene andere gelegenheid, uitvoerig door mij geschilderd (*), in alle hare akelige bijzonderheden, breeder te ontvouwen: alleen dat gene, 't welk meer bijzonder de belangen der Hoogeschool betreft, mag hier niet onvermeld blijven. Onder de verliezen, welke zij, ten gevolge dier noodlottige uitbarsting, te betreuren had, was wel het smartelijkste het omkomen van twee harer waardigste leeraren, A. KLUIT en J. LUZAC, van welke de eerste, nevens zijne echtgenoote, onder het puin zijner ingestorte woning, die in de nabijheid der ramp was, verpletterd werd, de andere, uitgegaan om een' op die hoogte van het Rapenburg woonachtig' vriend te bezoeken, voor deszelfs huis door de vreeselijke uitbarsting over-

(*) In het *Historisch tafereel*, geplaatst achter het dichtstuk op *Leydens ramp* van den Heer Mr. W. BILDERDYK.

overvallen en gedood werd. Hartelijke deelneming wekte ook bij allen het lot der verdienstelijke Hoogleeraren VAN DER PALM en RAU, van welke de eerste het verlies van een' jeugdigen, veelbelovenden zoon, op eene school in den omtrek der verwoesting door een' nederstortenden balk verpletterd, te beweenen had, terwijl de laatste, op het oogenblik der ramp, van zijne woning, die op den afstand van slechts weinige schreden van het noodlottige schip verwijderd was, afwezig, zijne echtgenoote, kinderen en schoonzuster niet, dan met groote moeite, aan de puinhoopen zijner ingestorte woning behouden mogt onttrekken, doch zijne pogingen ter redding van een' geliefden schoonbroeder, die zich mede zieltogend onder dezelve bevond, tot zijne grievende zielensmart, verijdeld zag. Bij deze smart kwam nog het leedwezen over de vernietiging van het grootste deel zijner boekerij en vele zijner handschriften, en onder deze ook eene lofrede op den beroemden PESTEL, naar het oordeel van een' bevoegd regter onder zijne vertrouwdste vrienden, wien hij het opstel vroeger mededeelde, een der fraaist bewerkte stukken, immer uit zijne keurige pen gevloeid (*). Hollands nieuwe Koning toonde, bij deze treu-

(*) Zie de *Aanteekeningen* achter de schoone *Lofrede op* S. F. J. RAU van mijnen waardigen behuwdbroeder J. TEISSEDRE L'ANGE, bl. 129 en 130.

Digitized by Google

treurige gelegenheid, dat een echt Hollandsch, d. i. een menschelijk en Christelijk hart in zijnen boezem klopte. Niet te vrede, met terstond de noodige bevelen tot het toebrengen van allen mogelijken bijstand aan de ongelukkige Leidenaars te hebben uitgevaardigd, snelde hij zelf naar het tooneel der verwoesting henen, en deelde, zoo veel in hem was, troost en verkwikking uit. In 't bijzonder leide hij zijne deelneming aan den dag in de verliezen, welke de Hoogeschool en hare leden getroffen hadden, en was er met den meesten ijver op uit, om dezelve, zoo veel mogelijk, te herstellen. Hiervan hadden, onder anderen, inzonderheid de Hoogleeraar RAU, door hem met eene aanzienlijke som tot herstelling zijner vernielde boekerij en andere voordeelen begiftigd, en velen der studerende jongelingschap, bijzonder zulke, wier bekrompene omstandigheden een dergelijk gunstbetoon voor hen noodzakelijk maakten, in de vergoeding der door hen geledene schade eene aangename ondervinding. Onder de vele waardige mannen, die 's Vorsten voorbeeld tot verzachting der verschrikkelijke ramp, op eene loffelijke wijze, volgden, muntte bovenal de Hoogleeraar BRUGMANS uit, die, ook bij deze gelegenheid, de heerlijkste proeven gaf van die hulpvaardige menschenliefde, dat schrander en kloek beleid, dien onuitputtelijken rijkdom

van

Digitized by Google

van geest in het uitvinden van hulpmiddelen, die onvermoeide werkzaamheid, welke hij later, kort na den eeuwig gedenkwaardigen veldslag van Waterloo, bij de hem toevertrouwde verzorging van vele duizenden van gekwetsten van onderscheidene natiën, die aan hem voornamelijk hun behoud te danken hadden, voor het oog van geheel het bewonderend Europa op het luisterrijkst ten toon spreidde. Ook de studerende jeugd, die, wegens den nog niet geëindigden winter-stilstand der lessen, op het oogenblik der ramp, grootendeels afwezig was, en aan deze omstandigheid vooral het geluk te danken had, dat niemand van hare leden bij dezelve omkwam, ook die jeugd toonde zich met een' edelaardigen ijver bezield, om alles, wat in hun vermogen was, ter leniging toe te brengen, en was dag en nacht werkzaam, om de burgers, ter opsporing eerst hunner dierbare dooden, daarna ter redding hunner verstrooide en deels vernielde goederen, bij te staan. En hiermede niet te vrede, openden deze brave jongelingen ook, met onbekrompene milddadigheid, hunne beurzen, ten einde in den nood hunner behoeftige stadgenooten te voorzien.

Intusschen waren Rector en Senaat bedacht geweest, om de Academische werkzaamheden, zoo dra mogelijk, haren geregelden loop te doen hernemen; waartoe ook gunstig medewerkte,

dat

Digitized by Google

dat de gebouwen en verzamelingen, tot de Hoogeschool behoorende, bij de ramp geene merkelijke schade geleden hadden. Ook de jaarlijksche verwisseling van het Rectoraat had, op den gewonen tijd en met de gebruikelijke plegtigheden, voortgang, met dit onderscheid alleen, dat de aftredende Rector, de achtbare OOSTERDYK, in stede van eene uitgewerkte redevoering over eenig wetenschappelijk onderwerp, thans enkel eene op de tijdsomstandigheden gepaste, treffende aanspraak deed, die eene te sterkere werking had, omdat de waardige man zelf kortelings zijne echtgenoote verloren had, die aan de gevolgen eener in de ramp bekomene hoofdwonde overleden was. Eene der voornaamste zorgen voorts, die den weldenkenden LODEWIJK bezig hielden, was die om den bloei en luister der Hoogeschool te verhoogen, daar hij te regt begreep, dat daardoor te gelijk de welvaart der fel geteisterde stad krachtig zou bevorderd worden. Als eene eerste proeve van zijne welwillendheid, zag de Academie zich, reeds in dit jaar, met den titel van Koninklijke Universiteit van Holland vereerd. Gelijk dit berigt een aangenaam inmengsel levert in de vele treurige bijzonderheden, welke de geschiedenis van dit rampjaar behelst, zoo kan daartoe insgelijks de melding strekken, dat de sedert zoo beroemd gewordene BORGER, op den 6

van

Digitized by Google

van Zomermaand dezes jaars, den eersten grond tot zijne alom verspreide vermaardheid leide door de openbare verdediging van zijn Academisch proefschrift, behelzende eene verklaring van den *Brief van Paulus aan de Galaten*, welke hem den dubbel verdienden eertitel van Doctor in de Godgeleerdheid verwierf. Curatoren leiden hunne achting voor zijne ongemeene talenten en kundigheden, welke ook de stedelijke Regering door het aanbod der gouden medaille, bij de dusgenaamde Promotiën met de kap gewoonlijk uitgereikt, erkende, duidelijk aan den dag, zoo door, nevens de leden dier Regering, zijne openlijke verdediging met hunne tegenwoordigheid te vereeren, als door de kosten daarvan voor hunne rekening te nemen. Eerlang bragten zij daaraan eene nog grootere hulde, door hem, onder den titel van Lector der gewijde Uitlegkunde, aan de Hoogeschool te verbinden; welke waardigheid hij, nog voor het einde van dit jaar, met eene plegtige redevoering aanvaardde. Dan, gaf de aanwinst van eenen leeraar, die, reeds bij de eerste intrede zijner roemrijke, doch, naar onze menschelijke schatting, helaas! te kortstondige loopbaan, zoo hooge verwachtingen opwekte, der Academie billijke stoffe tot blijdschap, dezelve werd maar al te bitter vergald door de droefheid over een hoogst treffend verlies, 't

welk

welk zij, nog vóór den afloop van dit zoo rampspoedig begonnen jaar, te betreuren had. De geleerde en welsprekende RAU, namelijk, in wiens licht zij gehoopt had zich nog vele jaren te zullen mogen verblijden, werd haar en der geletterde wereld, op den eersten van Wintermaand, na eene ziekte van slechts weinige dagen, geheel onverwacht ontrukt, en daalde, in den bloeijenden leeftijd van weinig meer, dan twee- en- veertig jaren, ten grave neder. Het onderwijs der Oostersche talen werd niet lang daarna, te gelijk met de taak, om, onder den titel van Academie-prediker, door het houden van eenige leerredenen den Studenten in de Godgeleerdheid tot wegwijzer en voorbeeld te strekken, aan den Hoogleeraar VAN DER PALM opgedragen, die, in deze dubbele betrekking, nog heden tot nut en luister der Hoogeschool werkzaam is, en, zoo onze wenschen vervuld worden, nog vele jaren blijven zal.

Het jaar 1809 was heugelijk voor de Hoogeschool door de benoeming van twee nieuwe leeraren bij dezelve, die beiden onder hare schitterendste lichten te tellen waren. De eerste, die, later ook als Staatsman, zich grooten roem verworven heeft, was JOHAN MELCHIOR KEMPER, die, vooral tot onderwijs van de wijsgeerige deelen der Regtsstudie, van Amsterdam herwaarts kwam, de tweede HERMAN TOLLIUS, een man,

die,

Digitized by Google

die, sedert lang, in verschillende betrekkingen, eene groote vermaardheid verkregen had, en, na eene afwezigheid van vele jaren, het gevolg der groote Staatsomwenteling van het jaar 1795, thans door de wijze en vaderlijke zorg van Koning LODEWIJK aan zijn Vaderland teruggegeven, en tot een sieraad der Koninklijke Universiteit van Holland bestemd werd, alwaar hij met het onderwijs der hedendaagsche Statistiek, der Diplomatiek en Nederlandsche Historie belast werd. Gelijk beide benoemingen, onder meer andere proeven, sprekende bewijzen leverden van LODEWIJKS opregte gezindheid tot het vervullen zijner beloften, om de Leidsche Academie, door hem met een' grootscheren titel vereerd, ook tot een' hoogeren trap van bloei en welvaart te verheffen, zoo had zij zich, met grond, mogen vleijen, daarvan nog verder de schoonste vruchten te zullen inoogsten, ware het niet dat de edelmoedige Vorst, door zijnen heerschzuchtigen broeder, sedert lang, gedwarsboomd in zijne pogingen, om het welzijn van zijn aangenomen vaderland, naar zijn beste vermogen, te bevorderen, zich door dien geweldenaar, ten laatste, zoo diep vernederd, en tot zulk eene engte had gebragt gezien, dat hij, omstreeks het midden des jaars 1810, het besluit nam, om, met nederlegging zijner koninklijke waardigheid ten behoeve van zijn' oudsten

zoon

zoon, het rijk te verlaten. Kort hierop liet de verdrukker der Europische vrijheid, alle banden van eer en pligt losrukkende, dat wederregtelijk besluit van inlijving in het Fransche Keizerrijk volgen, waardoor de Nederlandsche Staat geheel uit de rij der volken uitgewischt, en in den diepsten afgrond van ellende gedompeld werd. Ook de Leidsche Hoogeschool, hoezeer, gelijk wij straks zien zullen, naar het uiterlijke door den geweldenaar gespaard, ja met eene ijdele praal omgeven, welke zelfs naijver en nijd verwekte, had, in ruime mate, deel aan de noodlottige gevolgen van die vereeniging. Eene der eerste was de vernietiging dier eigene vierschaar voor de leden der Hoogeschool, welke, van hare eerste oprigting af, tot hare edelste voorregten was geteld geworden, en onder alle schokken en omkeeringen, die door de geweldige staatshervorming van het jaar 1795 werden te weeg gebragt (dank zij, inzonderheid, den onvermoeiden ijver en billijk verkregen' invloed der waardige mannen VAN DER KEESSEL en LUZAC!) tot hiertoe ongeschonden was staande gebleven. Mij is niet onbekend, dat over het gepaste en nuttige dezer instelling de gevoelens van velen, sedert lang, verdeeld waren, en nog heden zijn: doch, zoo ondervinding, door een meer dan dertigjarig onderwijs aan deze Hoogeschool, zoo gedurende den tijd, dat zij eene

Digitized by Google

eigene vierschaar had, als dien, dat zij van dat voorregt ontzet was, verkregen, iemand bevoegdheid geeft, om in dezen zijne stem te doen hooren, schroom ik niet als mijne overtuiging voor te dragen, dat de voordeelen dier instelling de daaraan verbondene nadeelen rijkelijk hebben opgewogen. Doch, wat hiervan ook zijn moge, men zal het althans een' Academischen onderwijzer, die, gedurende dertien jaren, het voortdurend bestaan dier instelling van een' der wijste Vorsten, die immer geleefd hebben, den onvergelijkbaren WILLEM I, bijwoonde, geenszins ten kwade duiden, dat hij hare vernietiging, ten gevolge onzer inlijving in het Fransche Keizerrijk, als eene wezenlijke ramp beschouwt. Gelukkig echter ware de Hoogeschool te noemen, indien zij geene andere wrange vruchten daarvan had bezuren moeten. Veel wranger en bitterder nogtans zouden die vruchten voor haar, en ('t geen wij er, op goeden grond, durven bijvoegen) voor de andere geleerde instellingen in ons Vaderland geweest zijn, zoo niet haar gelukkig gesternte gewild had, dat, op het tijdstip dier inlijving, aan het hoofd der Leidsche Academie een man geplaatst was, die, door den roem zijner kundigheden en den aard zijner betrekkingen, met de voornaamste Fransche geleerden en mannen van invloed in naauwe verbindtenis en groote achting stond,

met

met name de vermaarde S. J. BRUGMANS. Hij kon wel, even weinig, als iemand anders, verhoeden, dat twee der vroegere Hoogescholen in ons Vaderland, en onder deze de oudste en niet het minst beroemde na de Leidsche; die van Franeker, welke hem, als voormalig' onderwijzer aan dezelve, dierbaar moest zijn, geheel vernietigd werden, en de Hoogeschool van Utrecht, wier verdiensten omtrent de wetenschappen hij, zoo zeer als iemand, erkende, en wier leeraren hij op hoogen prijs stelde, tot den rang eener ondergeschikte leerschool vernederd werd; doch hij wist nogtans, door zijn beleid en belangeloozen ijver, eene zaak uit te werken, die voor alle hoogschatters van den Nederlandschen letterroem van gelijk, en het hoogste belang was. Daar de bijzonderheid weinig bekend is, vertrouw ik bij mijne lezers dank te zullen behalen, met dezelve hier kortelijk mede te deelen. NAPOLEON had van den Hoogleeraar BRUGMANS, sedert vele jaren reeds met het toezigt belast over 't geen tot de geneeskundige verzorging der krijgsmagt van den Staat behoort, een ontwerp gevorderd omtrent de regeling der Fransche krijgsbezettingen in de Nederlandsche steden. Dit ontwerp, den Keizer overhandigd, had hem zoo zeer behaagd, dat hij, met terzijdestelling van een ander ontwerp, door een' zijner Maarschalken gemaakt, hetzelve ten grondslag leide van

een besluit, door hem ten dien aanzien genomen. Voor den maker van het goedgekeurde ontwerp met genegenheid en achting bezield, vraagde hij hem, wat hij ten zijnen gevalle doen kon; waarop de edele BRUGMANS de gelegenheid waarnam, om van NAPOLEON, onder bijbrenging van gepaste redenen, als eene gunst te verzoeken, dat hij de Nederlandsche instellingen van hooger onderwijs in zoo verre onveranderd wilde laten, dat het onderrigt in verschillende wetenschappen op dezelfde plaats vereenigd bleef, niet, gelijk in Frankrijk veelal plaats had, eene Faculteit van Regtsgeleerdheid in gene, eene der Geneeskunde enz. in eene andere stad gevestigd werd: eene versnippering, welke de Heer BRUGMANS wist, dat men voorgenomen had, ook hier te lande in te voeren; doch waaromtrent het hem thans gelukte van den Keizer de toezegging te erlangen, dat dezelve hier geene plaats zou hebben, gelijk zij dan ook, met der daad, niet gevolgd is. Ik behoef den eenigzins doorzigtigen niet te doen opmerken, welk een gewigtige dienst de voortreffelijke man hierdoor, gelijk aan de wetenschappen, zoo in 't bijzonder aan alle bestaande kweekscholen van dezelve, ook buiten de Leidsche, bewees. Nu toch werd aan de Utrechtsche Hoogeschool, evenzeer als aan die van Leiden, het vereenigd onderwijs in alle vakken van we-

Digitized by Google

tenschap en letteren voortgezet, en was er, na de gezegende hernieuwing van ons volksbestaan, slechts een enkel besluit van den geliefden Nederlandschen Vorst noodig, om de eerstgenoemde Hoogeschool weder geheel in haren vorigen rang te herstellen. Ik heb daarom te meer deze bijzonderheid, uit de geloofwaardigste bescheiden ter mijner kennisse gekomen, hier willen mededeelen, omdat ik mij vlei, dat zij ook bij hen, die meenen mogten zich over het gezag, door den Heer BRUGMANS, ten gevolge der bestaande verordeningen bij de dusgenaamde Universiteit van Frankrijk, later als Rector van de nieuw ingestelde Leidsche Academie geoefend, wel eens billijker wijze te hebben mogen beklagen, den onaangenamen indruk (*) daarvan grootendeels, zoo niet volkomen, zal uitwisschen.

Schoon

(*) Van dien onaangenamen indruk draagt, onder anderen, de Redevoering, door den aftredenden Rector Magnificus der Utrechtsche Hoogeschool, den beroemden J. HERINGA, in den jare 1816 uitgesproken, en in hare *Annalen* voor het jaar 1815 — 1816 gedrukt, hier en daar kennelijke blijken, en gaf uit dien hoofde, hoe keurig en geestig anders ook gesteld, aan de leeraren der Leidsche Hoogeschool, die de groote diensten, door den Heer BRUGMANS aan de wetenschappen en hare kweekscholen bewezen, van nabij kenden, en op prijs wisten te schatten, minder genoegen. Ook aan dezen viel de hoogte, waarop zij hunnen voormaligen ambtgenoot boven zich geplaatst za-

Digitized by Google

Schoon het Keizerlijke besluit, waarbij de Hoogescholen van Franeker en Harderwijk vernietigd werden, die van Utrecht tot eene ondergeschikte school vernederd, doch die van Leiden en Groningen behouden werden, reeds op den 22 van Wijnmaand des jaars 1811 in het licht verscheen, hield het echter tot den 9 van Oogstmaand des volgenden jaars aan, voor dat de groote verandering, die de Leidsche Hoogeschool, ten gevolge van hare vereeniging met de Universiteit van Frankrijk, van welke zij, onder den titel van *Academie*, voortaan een deel zou uitmaken, te ondergaan had, bij een dusgenaamd organiek besluit van den Grootmeester dier Universiteit werd aangekondigd. Bij dit besluit werd te Leiden een ligchaam van hooger onderwijs ingesteld, bestaande uit vijf Faculteiten, met name die der Godgeleerdheid, der Regten, der Geneeskunde, der Natuur- en der Wiskundi-

zagen, wel eens minder aangenaam; doch zij lieten daarom niet na, zijne verdiensten dankbaar te erkennen. Boven anderen deed dit de onvergetelijke KEMPER, tusschen wien en BRUGMANS, jaren lang, eene zeer vertrouwelijke vriendschap bestond, en dien de laatste, tot Rector der Leidsche Academie verheven, gaarne tot Secretaris bij dezelve had aangesteld gezien; doch het mogt hem niet gebeuren, op zijne daartoe gedane voordragt de bekrachtiging van den toenmaligen Grootmeester der Fransche Universiteit te verwerven, die tot dien post een' sedert vele jaren te Leiden gevestigden Franschman benoemde.

dige wetenschappen, en der Letteren, ieder van welke haren bestendigen Deken had. Tot leden dier Faculteiten werden, in de eerste plaats, de Hoogleeraren benoemd, die vroeger aan de Leidsche Hoogeschool onderwijs hadden gegeven, en voorts bij alle Faculteiten, met uitzondering van die der Godgeleerdheid, nog een of meer nieuwe Hoogleeraren aangesteld. Zoo werd die der Regten door de toevoeging van den voormaligen Franeker Hoogleeraar, H. W. TYDEMAN, die der Geneeskunde door die van de Heeren J. C. KRAUSS en A. YPEY, van welke de eerste aan de Hoogeschool van Harderwijk, de tweede aan die van Franeker de Geneeskunde onderwezen had, de Faculteit der Natuur- en Wiskundige wetenschappen door de benoeming van den gewezen' Franeker Hoogleeraar, C. EKAMA, die der Letteren eindelijk door die van den voormaligen Hoogleeraar der Godgeleerdheid te Franeker, J. H. REGENBOGEN, en van een' Fransch' Letterkundige, met name J. J. MIELLE, versterkt, van welke de eerste, door zijne Latijnsche verhandeling *over de weldadige gevolgen der Kruistogten*, ook buiten 's lands, en bijzonder in Frankrijk, beroemd geworden, met het onderwijs der Historiën, de tweede met dat der Fransche Letterkunde belast werd. Aan ieder der benoemde Hoogleeraren was, gelijk uit het laatstgemelde reeds blijkt, een bepaald

vak van wetenschap ter onderwijzing opgedragen, waarbij natuurlijk het een en ander, dat vroeger aan de Leidsche Hoogeschool plagt onderwezen te worden, was overgeslagen. De opmerkelijkste verandering in dezen was die, waarbij het onderwijs in het Natuur-, het Staats- en Volkenregt werd afgeschaft, welk onderwijs vroeger den Hoogleeraar KEMPER grooten roem had verworven, doch wien nu enkel de verklaring van het Lijfstraffelijk Regt en het Wetboek van Koophandel werd aanbevolen. Eéne instelling nogtans werd, bij de nieuwe inrigting van het hooger onderwijs, bewaard, welker vernietiging de meesten als zeker beschouwd hadden, die namelijk van eenen leerstoel voor de Nederlandsche Letterkunde, in welker onderwijs ik mij, boven verwachting, bevestigd zag. Ook zou die bevestiging, welke, onder meer anderen, ook den nieuw aangestelden leeraar der Fransche Letterkunde in het oog stak, buiten twijfel geene plaats hebben gehad, indien ook in dezen de invloed van den echt Nederlandschen Hoogleeraar BRUGMANS niet gegolden had. Het was derhalve niet slechts voor de Hoogleeraren, te Leiden gevestigd, maar ook voor die van Utrecht en Amsterdam, welke plaatsen mede behoorden tot het regtsgebied van die afdeeling der Fransche Universiteit, welke thans, onder den naam van *Leidsche Academie*, werd ingesteld,

steld, eene zeer gewigtige weldaad, dat, met den titel van *Rector*, de straks genoemde Hoogleeraar aan het hoofd derzelve geplaatst werd, wien de beroemde Amsterdamsche Hoogleeraar J. H. VAN SWINDEN, en een Fransch geleerde, doch sedert lang in Holland gevestigd, en thans nog met het t ezigt der Koninklijke Bibliotheek in 's Gravenhage belast, met name C. S. FLAMENT, als Inspectoren der Academie, werden toegevoegd. Tot leden van den Raad der Academie werden benoemd de Hoogleeraren BOERS, VAN DER KEESSEL, E. SANDIFORT en VAN DER PALM. De plegtige inwijding der nieuwe Academie had, op den 3 van Slagtmaand des genoemden jaars 1812, in de Kerk van den H. Petrus, met schitterenden luister, doch bedrukte harten, plaats, bij welke plegtigheid de leeraren bij de onderscheidene Faculteiten, volgens uitdrukkelijken last van den Grootmeester der Keizerlijke Universiteit, in de bonte plegtgewaden, voor de leden der verschillende Faculteiten vastgesteld, verschijnen moesten, terwijl het aan twee afgevaardigden der Utrechtsche school, die, onder meer andere aanzienlijke en achtbare mannen, deze plegtigheid bijwoonden, vergund was daarbij den eerwaardigen tabberd te dragen, waarmede de Nederlandsche Hoogleeraren van oudsher bekleed waren, en nog heden zijn. In het oog van den kinderachtig onnoozelen of half ver-

Digitized by Google

franschten aanschouwer mogten zij, in dit eenvoudig gewaad, bij de Faculteitsleeraren van Leiden, in ongewonen en zwierigen dosch getooid, op eene vernederende wijze afsteken, in dat van ieder' regtschapen' Nederlander (zoo het mij althans geoorloofd is, die aandoeningen, welke ik zelf bij deze gelegenheid ontwaarde, ook aan anderen toe te schrijven) strekte dit nederig *kleed* hun tot veel grooter sieraad, dan de schitterende plegtgewaden, die de Leidsche Hoogleeraren, ten teeken van hunne onderwerping aan de heerschappij van een' vreemd' geweldenaar, dragen moesten, en waarvan de aanschaffing hun kosten veroorzaakt had, die voor allen hoogst onaangenaam, en voor sommigen zelfs drukkend en bezwarend waren (*). Het merkwaardigste voorts, 't welk deze plegtige inwijding der Leidsche Academie onderscheidde, was de Latijnsche redevoering van den nieuw benoemden Rector BRUGMANS, wier inhoud, uit den aard der zake, wel het echt Nederlandsche hart niet, in allen dee-

(*) Om de gegrondheid hiervan te beseffen, wete men, dat onder de Leidsche Hoogleeraren zich eenige bevonden, wier vaste jaarwedde nog geen volle ƒ800 bedroeg. Men oordeele nu, of het denzulken, vooral zoo zij, zonder ruimte van eigene middelen, met een groot huisgezin belast waren, niet zwaar moest vallen, omstreeks ƒ150 tot aankoop van het liverei hunner dienstbaarheid uit te geven.

Digitized by Google

deele, voldoen kon, doch waarvan ik mij nog altijd, met genoegen, eene belangrijke uitweiding herinner over de voordeelen, uit de ineensmelting van het Fransche en Nederlandsche volkskarakter in de beoefening der letteren en wetenschappen voor deze te wachten; eene uitweiding, waarbij het Nederlandsche karakter in het schoonste licht geplaatst werd. 'T geen de Grootmeester voor het gansche ligchaam der Keizerlijke Universiteit van Frankrijk was, dat zelfde was, van nu af, voor die afdeeling derzelve, welke den naam van Leidsche Academie voerde, de man, die, onder den titel van *Rector*, aan het hoofd derzelve geplaatst was. Zijne waardigheid toch had met die der dusgenoemde *Rectores Magnifici* onzer Nederlandsche Hoogescholen niets, dan den naam, gemeen, doch was, voor 't overige, daarvan hemelsbreed onderscheiden, en omvatte, voor het grootste gedeelte althans, ook die deelen van het Academisch bestuur, welke te voren aan Curatoren waren toevertrouwd. Een zoo uitgestrekt gezag, aan eenen vreemdeling opgedragen, zou voorzeker op allen, die aan hetzelve ondergeschikt wáren, zeer zwaar gedrukt hebben. Misschien echter zou het juk daarvan door enkelen met minderen onwil zijn getorscht geworden, dan dien zij gevoelden, nu hetzelfde gezag in handen van een' Nederlander was. Of vond men er niet ten al-

len

Digitized by Google

len tijde, die zich, met veel minder wrevel, ook aan de onderdrukking van een' vreemdeling, dan aan het zachtere bestuur van een' landgenoot, onderwierpen, dien zij te voren als hun gelijke gekend hadden? Zagen wij niet, in onzen leeftijd, verscheidene aanzienlijke mannen terstond gereed, zich naar de wenschen van een' opgedrongen' Franschen Koning te voegen, die zich, onder den echt Nederlandschen en niet door afkomst, maar door deugden en verdiensten edelen SCHIMMELPENNINCK, toen deze aan het hoofd der Republiek geplaatst was, onder nietige voorwendselen, aan hare dienst onttrokken hadden? Geen wonder dus, dat het groote gezag, 't welk BRUGMANS, ten gevolge der hem opgedragene waardigheid, en ter voldoening aan de hem opgelegde pligten, moest oefenen, wel eens oorzaak gaf, dat sommigen hem hunne genegenheid onttrokken. De Leidsche Hoogleeraren nogtans, en onder hen vooral dezulken, die, boven anderen, in de gelegenheid waren zijn gedrag naauwkeurig gade te slaan, als een VAN DER KEESSEL, VAN DER PALM en KEMPER, deden aan de regtschapenheid van hetzelve hartelijk hulde, en erkenden dankbaar de groote diensten, door hem aan de wetenschappen en hare beoefenaars bewezen. Dat toch de Leidsche Bibliotheek hare schatten ongeschonden mogt behouden, dat de belemmeringen,

gen, die de vrijheid van het onderwijs in Frankrijk, zoo ten gevolge der bestaande verordeningen op hetzelve, als eener achterdochtige geheime *Politie*, die zich overal indrong, ondervond, de Nederlandsche geleerden, zoo weinig mogelijk, knelden, dat sommigen onder hen, en met name de edele KEMPER, wiens opregtheid en vaderlandsliefde hem reeds vroeg bij het Fransche bestuur verdacht maakten, aan geene grievende vervolgingen bloot stonden, dit en nog veel ander goeds had men aan de trouw, het beleid, en den grooten invloed, dien BRUGMANS zich door zijne bekwaamheden verworven had, voornamelijk, of liever eeniglijk dank te weten. Hij kon echter, bij al zijn' goeden wil en veel kwaads werenden invloed, niet beletten, dat het lot ook der Leidsche Hoogleeraren nog, in vele opzigten, treurig en hard mogt heeten. De jaarwedde van hen, die op de vroegere Hoogeschool onderwezen hadden, werd op drie vierde gedeelten van hun vroeger inkomen bepaald, terwijl zij, die van eenige vernietigde Hoogeschool naar Leiden waren overgebragt, niet meer genoten, dan de helft der matige jaarwedde, die zij te voren hadden, hun, bij de opheffing dier Hoogescholen, als pensioen toegelegd. Het heette wel, dat deze schikkingen slechts bij voorraad gemaakt waren; doch men voorzag gereedelijk, dat die staat, nog vele jaren en misschien voor

al-

Digitized by Google

tijd, zou hebben kunnen voortduren, zoo niet de gezegende verlossing van ons vaderland, die onverwachte weldaad eener Voorzienigheid, die voor Nederland steeds ten goede waakzaam was, daaraan een einde had gemaakt. Bij deze schraalheid van vaste jaarwedde, was aan alle Hoogleeraren de verpligting opgelegd, om over de hun toevertrouwde wetenschap, zonder eenige belooning, openbare lessen te houden. Het stond hun wel vrij, bij deze openbare ook bijzondere lessen te voegen, voor welke zij de gewone collegie-gelden konden vorderen; doch de bezuinigingen, tot welke de schok der nationale bankbreuk, waartoe NAPOLEON, terstond na zijne overweldiging der Nederlanden, het besluit nam, en de geheele stilstand van den handel, mede het treurig uitwerksel dier overweldiging, ook te voren wel gegoede ingezetenen dezer landen verpligtten, waren oorzaak, dat die bijzondere lessen slechts door weinigen begeerd werden, en derhalve ook deze vroegere bron van inkomsten voor verre de meeste Hoogleeraren schier geheel verstopt was. Hierbij kwam nog, dat die maatregel van ongehoorde wreedheid en dwingelandij, waartoe NAPOLEON, na den ongunstigen afloop van den Russischen veldtogt, in den jare 1813, oversloeg, om namelijk de zonen der aanzienlijkste ingezetenen, onder den fraai klinkenden naam van leden der

Kei-

Keizerlijke eerewacht, als gijzelaars, naar Frankrijk te voeren (een maatregel, die alomme in de Nederlanden nog grootere verontwaardiging, dan verslagenheid en schrik verspreidde) de Academie van velen harer beste en edelste kweekelingen dreigde te berooven, en ook met der daad van dezelve beroofde. Men oordeele nu, of de Leidsche Hoogleeraren, in deze hunne betrekking, niet evenzeer, als die van eenige andere instelling van hooger onderwijs in ons Vaderland, de billijkste redenen hadden, om zich van ganscher harte te verheugen over dien onvoorzienen loop der groote wereldgebeurtenissen, waardoor, onder het bestuur eener altijd wijze en liefderijke Voorzienigheid, tegen het einde van het reeds genoemde jaar 1813, ook voor Nederland het smartelijk verbeide uur van verlossing en herstelling sloeg, en door de terugkomst van een' Vorst, op Nederlandschen grond geboren, en aan wiens voorvaderen het voormalige Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden eerst zijne opkomst en vestiging, en naderhand, meermalen, zijne redding uit de nijpendste gevaren te danken had, eene nieuwe heileeuw van wezenlijke vrijheid en waarachtig volksgeluk voor het herboren Vaderland opdaagde. Niet weinig werkte tot verhooging hunner blijdschap de bijzonderheid mede, dat onder de edele en kloekmoedige mannen, die, in een hagchelijk tijds-

Digitized by Google

tijdsgewricht, het Nederlandsche volk tot herneming zijner onafhankelijkheid opriepen, en alzoo oorzaak gaven, dat onze verlossing niet enkel aan uitheemsche hulp was toe te schrijven, zich mede een hunner ambtgenooten, de voortreffelijke KEMPER namelijk, bevond. Reeds in de eerste dagen dier gezegende omkeering van zaken, werden de Hoogescholen van Leiden en Groningen, gelijk ook het toenmalige Athenaeum van Utrecht, van de kluisters der vreemde overheersching ontslagen, en tot den rang van echt Nederlandsche kweekscholen van geleerdheid hersteld, terwijl voorts door den Souvereinen Vorst der Nederlanden, thans onzen geëerbiedigden Koning, een aantal kundige en aanzienlijke mannen werd uitgenoodigd, ter ontwerping van eene nieuwe Wet op het hooger onderwijs (*). Het eenige inmengsel, waardoor de vreugd der Leidsche Hoogleeraren verbitterd werd, bestond hierin, dat het bestuur der Academie, 't welk, tot aan de bekrachtiging en invoering der te ontwerpen wet, op den bestaanden voet zou blijven, den Heer BRUGMANS, die het tot dus verre zoo loffelijk gevoerd

(*) Leden dezer commissie waren de Heeren A. F. Graaf VAN DER DUYN VAN MAASDAM, H. Baron COLLOT D'ESCURY VAN HEINENOORD, Mr. F. G. BOERS, Mr. H TOLLIUS, Mr. J. M. KEMPER, M. VAN MARUM en Mr. D. J. VAN LENNEP.

Digitized by Google

voerd had, door een vorstelijk besluit ontnomen werd. De smart, die deze miskenning zijner wezenlijke, doch voor den oppervlakkigen beschouwer niet genoeg blijkbare, verdiensten aan 's mans ambtgenooten en natuurlijk ook hem zelven moest veroorzaken, werd voor allen, en het meest voor den verongelijkten zelven, niet weinig getemperd en verzacht door de opdragt van dat bestuur aan eenen man, dien ieder deze erkentenis der groote diensten, welke hij aan het Vaderland bewezen had, ten volle waardig moest keuren, en dien BRUGMANS zelve, boven alle anderen, tot zijnen opvolger zou gekozen hebben, den, naar verstand zoo wel, als hart, edelen KEMPER. Het was dan ook, voornamelijk, op den ernstigen aandrang en de stellige verklaring van BRUGMANS, dat hij zulks als een bewijs van vriendschap zou aanmerken, dat de laatstgenoemde, schoorvoetend, het besluit nam, om als opvolger op te treden van eenen man, wiens verdiensten omtrent de wetenschappen en hare kweekscholen, bijzonderlijk de Leidsche, door niemand op hoogeren prijs geschat werden, dan door KEMPER, die, wegens de vertrouwelijke vriendschap, sedert lang tusschen beide groote mannen bestaande, meer dan iemand, in de gelegenheid geweest was, om dezelve te leeren kennen. Deze gevoelens leide hij op de hartelijkste en voor BRUG-

Digitized by Google

MANS meest vereerende wijze aan den dag in de treffende aanspraak, waarmede hij op den 16 van Wintermaand des jaars 1813, in de vergadering van den Academischen Senaat, zijne nieuwe waardigheid aanvaardde.

Het jaar 1814, onder de gunstigste voorteekenen voor de Hoogeschool, gelijk voor geheel het Vaderland, geopend, gaf aan de eerste eerlang stoffe tot billijke droefheid door het overlijden van drie mannen, die allen der Academie deels groote diensten bewezen hadden, deels in het vervolg nog meerdere deden verwachten. Op den 13 van Sprokkelmaand werd het oudste lid en een der luisterrijkste sieraden van de Geneeskundige Faculteit, die, als ontleedkundige, loffelijk de voetstappen der ALBINUSSEN drukte, de beroemde E. SANDIFORT, haar door den dood ontrukt. Op den 22 der zelfde maand volgde de, als Godgeleerde en Historiekenner, door vele schriften loffelijk bekende J. H. REGENBOGEN hem, in de kracht zijns levens, naar het graf, terwijl eindelijk de oudste Hoogleeraar der Godgeleerde Faculteit, de in vele opzigten achtenswaardige C. BOERS, op den 21 van Bloeimaand, der natuur haren tol betaalde. Daarentegen was het voor de Hoogeschool eene oorzaak van blijdschap, dat het den Vorst behaagde, de uitstekende diensten, door den achtbaren en geleerden M. TYDEMAN, gedurende

Digitized by Google

de eene reeks van jaren aan het Vaderland, de wetenschappen en onderscheidene kweekscholen van dezelve bewezen, naar waarde te erkennen, door hem tot gewoon' Hoogleeraar bij de Leidsche Hoogeschool te benoemen, doch zonder toewijzing van een bepaald vak van onderwijs, als 't welk, bij de aanstaande herschepping der Nederlandsche Academien, bepaald zou worden. Voorts werd het laatste gedeelte van dit jaar voor de Hoogeschool heugelijk opgeluisterd door de komst aan dezelve van 's Vorsten tweeden zoon, Prins WILLEM FREDERIK KAREL, of (onder welken naam hij meer bekend is) Prins FREDERIK *der Nederlanden*, die, na den afloop van den zomerschen rusttijd, op de, naar oud gebruik, nieuw aangelegde rol der Academieburgers het eerst werd ingeschreven, en door zijne voorbeeldige vlijt en eenvoudige minzaamheid niet minder de algemeene achting en genegenheid won, dan vroeger zijn doorluchtige Vader, bij deszelfs verblijf aan deze Hoogeschool, gedaan had. Dan, helaas! zij mogt zich korter, dan zij gehoopt had, in het bezit van een' zoo waardig' burger verblijden, daar hij, reeds voor het midden des volgenden jaars 1815, zijne Academische letteroefeningen moest afbreken ten gevolge van eene gebeurtenis, die geheel Europa, en bijzonder ons Vaderland, in schrik en verslagenheid dompelde. De verdrukker der Europi-

Digitized by Google

sche vrijheid, met behoud van den rang en titel van Keizer, naar het eiland Elba verbannen, landde, op den eersten van Lentemaand, onverwacht, met een klein gevolg, in Frankrijk, en vond aldaar, onder de talrijke menigte van misnoegden en vooral onder de aan hem nog steeds verkleefde krijgsmagt, zoo groot eenen aanhang, dat hij op nieuw de teugels van het bewind in handen kreeg, en, aan het hoofd van een geducht leger staande, andermaal de rust en vrijheid van Europa op het vreeselijkst bedreigde. Dan de Mogendheden en volken van dit werelddeel begrepen, den gemeenen vijand, die, door den schijn van gematigdheid aan te nemen, tijd zocht te winnen, geene gelegenheid te moeten geven, om door de versterking zijner magt zijne verderfelijke ontwerpen tot rijpheid te brengen, en besloten derhalve wijselijk, hem, ter bewerking van zijnen ondergang, terstond, met vereenigde krachten, op het *lijf* te vallen. Ook onze geëerbiedigde Vorst, die kort te voren, onder den titel van Koning, het bestuur aanvaard had van het, ten gevolge van een besluit van het Weener Congres, door vereeniging der Zuidelijke en Noordelijke gewesten van Nederland nieuw opgerigte Rijk der Nederlanden, voegde zich weldra bij het bondgenootschap, tot fnuiking van de magt des geweldenaars gevormd. Men ontveinsde zich intusschen het moeijelijke en hag-

Digitized by Google

hagchelijke dezer onderneming niet, en besefte vooral den gevaarlijken toestand van het Koningrijk der Nederlanden, als 't welk den eersten schok zou te verduren hebben van den aanval des gemeenen vijands, die nog altijd, zoo wegens de uitgestrektheid der hulpmiddelen, over welke hij te beschikken had, als wegens zijne ongemeene talenten als veldheer, door vele beproefde legerhoofden ondersteund, grootelijks te duchten was. Dit besef echter, wel verre van eene moedelooze verslagenheid te verwekken, strekte veeleer, om, gelijk elders, zoo in 't bijzonder ook hier te lande, den ernst en ijver aan te vuren tot inspanning der uiterste pogingen, ten einde den belager der algemeene vrijheid geheel ter neder te vellen. Onder zulke omstandigheden kon het wel niet anders, of de jeugdige Vorst, wiens tegenwoordigheid de Leidsche Hoogeschool zoo zeer verheerlijkte, moest zich geroepen gevoelen, om de banieren van de vreedzame Godin der wetenschappen voor die van den woeligen Krijgsgod te verwisselen. Ook de studerende jongelingschap deelde in de algemeen door Nederland opgewekte geestdrift om zich, tot wederstand van den geduchten vijand der rust en onafhankelijkheid van Europa, vrijwillig te wapenen. Hoezeer de toenmalige Rector der Academie, de vaderlandlievende KEMPER, deze geestdrift met groot genoegen zag,

 had

Digitized by Google

had hij echter zich van de opwekking derzelve zorgvuldig onthouden, als te regt begrijpende, dat hij zijnen invloed op den geest der jeugd niet mogt gebruiken, om dezelve tot iets aan te sporen, 't welk misschien met de wenschen en inzigten van hunne ouderen en voogden niet kon overeenkomen; eene denkwijze, die ook door onzen wijzen en edelmoedigen Koning, geene offers verlangende, dan die, in den volsten zin, vrijwillig mogten heeten, volkomen werd goedgekeurd. Doch, toen verre de meerderheid der Studenten zich, geheel uit eigene beweging, tot de dienst des Vaderlands had aangeboden, liet KEMPER zich gaarne tot raadsman door dezulken onder hen gebruiken, die, terwijl anderen of aan de vrijwillige wapening in hunne woonplaatsen deel namen, of zich bij de opgerigte Veldbataillons der Schutterijen aanboden, het verkieselijker achtten zich tot eene eigene Compagnie binnen Leiden te vereenigen, ten einde alzoo, terwijl zij zich tot den krijg toerustten en bekwaam maakten, tevens hunne letteroefeningen te kunnen voortzetten. De leden dezer Compagnie, ten getale van drie- en- tachtig, allen, met uitzondering van twee, die tot de Doorluchtige School van Amsterdam behoorden, kweekelingen der Leidsche Academie, oefenden zich dagelijks, onder het opzigt van kundige Officieren, van welke niet slechts de Kapitein, maar ook zij-

Digitized by Google

zijne beide Luitenants, die zij anders vrijheid bekomen hadden, uit hun midden te verkiezen, op hun verzoek, door den Koning over hen gesteld waren, met den meesten ijver, in al dat gene, wat hen tot geschikte krijgslieden vormen kon. Te midden hiervan lieten zij echter niet af, hunne letteroefeningen, zoo veel immer mogelijk was, op het vlijtigst voort te zetten, zoodat de Hoogleeraren niet zelden het ongewone schouwspel hadden, van hunne leerlingen, in hunne jagersbuis en met geweer en randsel toegerust, op hunne lessen te zien verschijnen, zoo als ik, uit eigene herhaalde ondervinding, getuigen kan. Zij verbeidden intusschen met ongeduld het oogenblik, dat zij tot de dienst des Vaderlands zouden worden opgeroepen, en gevoelden, op de tijding van den eeuwig gedenkwaardigen veldslag van Waterloo, hunne blijdschap eenigzins getemperd door leedwezen, dat zij aan de eer dier even roemruchtige, als zegenrijke overwinning geen deel hadden mogen hebben. Eindelijk kwam, op den 13 van Hooimaand, de lang verbeide orde van zijne Majesteit, waarbij de Studenten-compagnie, nu tot Flankeur-compagnie van het 18de Bataillon jagers verordend, werd opgeroepen, om zich met het leger van den Staat, onder bevel van Prins FREDERIK, zich in Frankrijk onthoudende, te vereenigen, ten einde, bij den nog niet geëindigden krijg,

de goede zaak, waar zulks noodig was, te helpen verdedigen. Op den 16 der genoemde maand vertrok de edele schaar van jongelingen, na eene gepaste en hartelijke aanspraak van den Rector KEMPER, onder de vurige heilwenschen van alle weldenkenden in Leiden, met een' bemoedigden geest uit de Academie-stad naar de plaats hunner bestemming, het vaandel met zich voerende, 't welk, als een geschenk van eenigen der Leidsche jufferschap, die daardoor aan hunne vaderlandsliefde eene welverdiende hulde gebragt hadden, hun met reden dierbaar was (*). Schoon de loop der gebeurtenissen, eerst een' stilstand van vijandelijkheden en daarna een verdrag van vrede voortbrengende, gelukkig zoodanig was, dat hunne moed in den krijg niet op de proef gesteld werd, verwierf echter de Studenten-Compagnie, met het leger van den Staat vereenigd, ongemeenen lof, zoo wegens de bedrevenheid van hare leden in den wapenhandel, als inzonderheid wegens den geest van orde en ondergeschiktheid, dien zij, gelijk van den aanvang, zoo ook nu op het loffelijkst aan den dag leiden, en de blijmoedige volharding, waarmede zij zich de geheel ongewone moeijelijkheden en ongemakken getroostten, aan den Soldatenstand, bijzonder in het veld, verbonden. Was de deelne-

(*) Zie de namen dezer edele jongelingen in *Bijlage* X.

Digitized by Google

neming bij hun vertrek sterk en algemeen geweest, niet minder levendig was de algemeene vreugde, toen men hen, op den 8 van Wijnmaand, behouden binnen Leidens muren zag terugkeeren. Den volgenden dag verscheen de Compagnie, voor de laatste reize, in de wapenen, en werd door den binnen Leiden commanderenden Officier, uit 's Konings naam, onder gepaste dankbetuigingen, uit de krijgsdienst ontslagen, waarna de Rector KEMPER met eene niet min treffende en hartelijke aanspraak, dan waarmede hij hun, eenige maanden vroeger, vaarwel gezegd had, het Studenten-corps geheel ontbond. Een der Studenten deed hierop, uit aller naam, aan den geliefden Rector het verzoek, dat hij het hun zoo dierbare vaandel onder zijne bewaring wilde nemen, en aan hetzelve, tot een bestendig gedenkteeken van vaderlandsche trouw, eene plaats in een der Academie-gebouwen toewijzen. Op zijne gereede toestemming, werd het vaandel plegtig ten zijnen huize gebragt, van waar het later naar het voorportaal van het vernieuwde gebouw der openbare Boekerij werd overgevoerd, alwaar het den talrijken bezoekeren dier Boekerij terstond in het oog moet vallen, en met een gepast onderschrift van eenige Latijnsche dichtregelen prijkt, welke een' der Curatoren, den Baron COLLOT D'ESCURY VAN HEINENOORD, als letterkundige en bijzonder

 als

Digitized by Google

als Latijnsch dichter met grooten roem bekend, tot maker hebben. Het onderschrift luidt, als volgt:

Leidanae vexilla vides victura juventae,
Doctae signa vides armisonaeque Deae.
Virgineae fecere manus, quae conspicis, ista:
Munera Gradivo fert Cytheraea suo.
Invictas dubites aquilas, si patria honorque
Palladios iterum poscit ad arma choros?
WERVIADAE manes, DOUSAE testantur et umbram,
Facta secuturos se generosa patrum.

De zin van dit onderschrift komt in de moedertaal hierop uit:

Gij ziet het vaandel hier der Leidsche jongelingen,
Aan Pallas outerdienst in vrede en krijg gewijd.
'T was uit der maagden hand, dat zij dit pand ontvingen,
Als Venus haren Mars begiftigt vóór den strijd.
Wie twijfelt aan de zege, als weder Pallas zonen
Ten krijg zich roepen zien door 't Vaderland en de eer?
Zij leggen d' eed, om zich hun vaadren waard te toonen,
Op 't graf van VAN DER WERF en dat van DOUSA neêr.

Gedurende de afwezigheid der moedige jongelingen, die ter verdediging des Vaderlands waren uitgetrokken, was de nieuwe Wet op het hooger onderwijs, door de bovengenoemde Commissie ontworpen en met de koninklijke bekrachtiging voorzien, op den 2 van Oogstmaand uitgevaardigd; doch zijne Majesteit gaf eerlang zijnen wil te kennen, dat de plegtige inwijding der Leidsche Hoogeschool en de hervatting der

les-

Digitized by Google

lessen na den zomerschen rusttijd niet, dan na de terugkomst van het Studenten-corps, zou plaats hebben. Nog voor den aanvang van dien rusttijd, was het getal der Hoogleeraren met twee mannen van groote vermaardheid, met name de Heeren J. CLARISSE en L. SURINGAR, vermeerderd, die nog heden der Academie en bijzonder der Godgeleerde Faculteit bij dezelve tot nut en sieraad strekken. Gelijk hierin 's Vorten zorg voor de bevordering van den bloei der Leidsche Hoogeschool duidelijk zigtbaar was, zoo blonk dezelve, met zijne hoogachting voor letteren en wetenschappen in 't gemeen, en zijne edelmoedige en wijselijk bestuurde zucht, om dezelve door alle gepaste middelen aan te kweeken, nog veel heerlijker uit in de nieuwe *Wet op het hooger onderwijs*, van welker uitvaardiging ik straks gewaagde. Daar dezelve genoeg bekend is, en bovendien, in alle hare bijzonderheden, tot het onderwerp dezer geschiedenis niet evenzeer betrekking heeft, zal ik mij vergenoegen, met slechts eenige voorname hoofdtrekken van dezelve, en bijzonder zulke, die de Leidsche Hoogeschool onmiddellijk aangaan, hier met een kort woord op te geven.

Voor de Noordelijke Provincien des Rijks (want voor deze is de Wet bijzonder ingerigt) worden daarbij drie Hoogescholen, die van Leiden, Groningen en Utrecht, verordend, welke

laat-

Digitized by Google

laatste dus hierdoor, als 't ware, een vernieuwd bestaan verkreeg. Nevens deze werden twee Rijks Athenaea, te Franeker namelijk en te Harderwijk, opgerigt, waarvan het laatste echter, wegens het geringe getal zijner kweekelingen, naderhand werd opgeheven. Reeds hierin zien wij duidelijk eenen geest doorstralen, geheel verschillende van dien der Fransche wetgeving; een' geest namelijk, niet enkel bedacht, om in de behoeften van het hooger onderwijs te voorzien, waartoe zeker twee Hoogescholen toereikend waren, maar die tevens den bloei en aanwas der wetenschappen voor oogen had, welke door de vermeerdering van hare kweekscholen gewisselijk niet weinig bevorderd wordt, en tegelijk aan de letteroefenende jeugd de voordeelen wilde bezorgen, welke min talrijke Hoogescholen, buiten twijfel, opleveren boven die, waar een grooter getal van studerenden vereenigd is. Ook nog uit een ander oogpunt, was de herstelling der Utrechtsche Hoogeschool voor alle verstandigen en weldenkenden eene oorzaak van blijdschap, voor zoo verre zij namelijk, met dankbaarheid, de gewigtige diensten herdachten, welke die Hoogeschool, van hare eerste oprigting af, aan de wetenschappen bewezen had, en niets met meer genoegen zagen, dan dat aan de waardige en verdienstelijke mannen, die op dat tijdstip dezelve versierden, deze billijke vergoeding van het

Digitized by Google

het vroeger door hen geleden ongelijk bezorgd werd. — Voorts bevatte de nieuwe Wet zulke verordeningen, waardoor in de behoeften van het onderwijs voorzien werd op eene wijze, geheel beantwoordende aan de uitbreiding, die vele wetenschappen, in de laatste jaren, gekregen hadden. De Wis- en Natuurkundige wetenschappen en Letteren, te voren in één Faculteit vereenigd, werden nu van elkanderen gescheiden, en voor de Letteren, met welke men de beschouwende Wijsbegeerte vereenigde, bijzondere te voren onbekende graden vastgesteld. Vooral ook werd het onderwijs in de Wis- en Natuurkundige wetenschappen zeer aanmerkelijk uitgebreid, en alzoo in overeenstemming gebragt met de vorderingen, welke die wetenschappen in latere tijden gemaakt hebben, en nog gedurig maken. Het onderwijs der Vaderlandsche Letterkunde werd niet enkel aan de Leidsche Hoogeschool bevestigd, maar ook tot de overige Hoogescholen uitgebreid. Alles, wat, bij de Fransche wetgeving op het onderwijs, zoo voor leeraren, als leerlingen, naar militairen dwang zweemde, werd bij de nieuwe Wet geheel afgeschaft; doch de vroegere, al te onbepaalde vrijheid, met opzigt tot de laatsten, wijselijk zoodanig beperkt, dat hun, in de onderscheidene wetenschappen, waaraan zij zich wijden wilden, een geregelde loop van letteroefeningen voorge-

schre-

Digitized by Google

schreven, en de verpligting opgelegd werd, om van hunne kundigheden, bij behoorlijk onderzoek, bewijs te geven. Tot opwekking van een' edelen naijver onder de kweekelingen der Nederlandsche Academien en andere geleerde scholen, werd de jaarlijksche voorstelling van prijsvragen, uit de verschillende vakken van hooger onderwijs ontleend, onder uitloving van gouden eerepenningen voor de overwinnaars in dezen wedstrijd, verordend. Voorts werden voor die wetenschappen, welker onderwijs dezelve vordert, de noodige verzamelingen met eene onbekrompene milddadigheid vastgesteld. Met gelijke edelmoedigheid werd voor het lot der Hoogleeraren en verdere onderwijzeren gezorgd, en die stand alzoo voor mannen van kunde en deftigen huize begeerlijk gemaakt. Hunne vaste jaarwedde werd op een' behoorlijken voet geregeld, en 't geen daaraan, ter voorziening in de behoeften van een dusgenaamd fatsoenlijk huisgezin, ontbreken mogt, daardoor aangevuld, dat hun vrijheid vergund werd, van hunne leerlingen eene matige belooning van het gegeven onderwijs te vorderen. In 't bijzonder werd bij de nieuwe Wet eene voor Academische onderwijzers hoogst belangrijke verordening tot stand gebragt, waardoor zij voor het lot van hunne weduwen en kinderen, bij hun overlijden, op eene geruststellende wijze gezorgd zagen. Tot dus verre had het,

Digitized by Google

het, bij de Leidsche Hoogeschool althans, aan eene zoo weldadige verördening schier geheel ontbroken. Het genot der vrijdommen, 't welk den Hoogleeraren tot het jaar 1795 verzekerd was, bleef wel mede voor hunne weduwen bewaard; doch dit voorregt was, uit den aard der zake, enkel voor gegoede weduwen van eenige aanmerkelijke waarde, en vorderde buitendien een voortdurend verblijf binnen Leiden (*). La-

(*) De Leidsche Hoogleeraars waren daarom, reeds tegen het einde des jaars 1791, bedacht geworden, om onder elkander een fonds ten behoeve der weduwen op te rigten. Het ontwerp daartoe, door drie Hoogleeraren gevormd, werd, na rijp overleg, in het begin des volgenden jaars, door den Senaat bekrachtigd. Het dus tot stand gebragte fonds kreeg spoedig eene aanzienlijke ondersteuning, daar een legaat van 500 pond sterl. door een geletterd Engelschman, met name P. HUGUETAN VAN VRYHOOVEN, aan de Academie gemaakt, waarover tusschen Curatoren en leden van den Academischen Senaat, beiden zich tot de ontvangst daarvan geregtigd achtende, verschil gerezen was, ten laatste door minnelijke schikking, voor de helft, aan den Senaat gekomen was, die deze penningen dadelijk ten nutte van het weduwenfonds bekeerde. Curatoren hadden kort daarna de edelmoedigheid de helft, die hun ten deel geworden was, mede ten behoeve van dit fonds af te staan. Twee jaren later, en wel in 1797, viel aan hetzelve nog een legaat van ƒ 1500 ten deel door de milddadige beschikking van Vrouwe C. M. WIERMAN, Weduwe van den Heer S. DE OLENVAUX, bij zijn leven Burgemeester der Stad Leiden. Naderhand werd het, bij herhaling, door giften van Hoogleeraren verrijkt, die daardoor hunne erkentelijkheid aan den dag leiden voor het hun

Later werd hieromtrent zeker eene schikking gemaakt, die voor werkelijk behoeftige weduwen voordeeliger was, daar de som, den Academischen onderwijzeren, in de plaats der vroeger genotene vrijdommen, toegelegd, ook voor hunne weduwen verzekerd bleef; doch die som bedroeg ten hoogste slechts het geringste pensioen, bij de nieuwe Wet aan dezelve toegekend, 't welk, volgens hare bepalingen, voor verdubbeling vatbaar is, en ging, in allen gevalle, bij het overlijden der moeder, voor de kinderen verloren. Zeer veel wonnen, derhalve, althans de Leidsche Hoogleeraren bij de verordeningen der nieuwe Wet, en hadden daarin genoegzame redenen, om zich de vermindering van uitwendigen luister, die hunne orde misschien, in sommige opzigten, bij dezelve onderging, gemakkelijk te getroosten. Voorts werd hunne jaarwedde eenigzins hooger gesteld, dan die der leeraren bij de overige Noord - Nederlandsche Hoogescholen. Ook in andere opzigten, door toewijzing namelijk

hun vergunde voorregt van een vijf- en- twintigjarige of langere dienst, als openbare leeraars, vervuld te hebben. Het fonds, dat jaren achtereen in den Hoogleeraar TE WATER een' getrouw en waakzaam' bestuurder had, en dien thans niet minder in zijnen waardigen opvolger, den Hoogleeraar G. SANDIFORT, heeft, mogt zich, niettegenstaande het ongunstige der tijden, tot op heden staande houden, en zal, zoo wij hopen, ook nog voor volgende geslachten van Hoogleeraren van nut wezen.

Digitized by Google

lijk van een grooter aantal Landsbeurzen aan dezelve, de toevoeging van eenige vakken van onderwijs, elders ontbrekende, en een daaruit natuurlijk voortspruitend grooter getal van leeraren, de bepaling van ruimere bijdragen tot onderhoud en uitbreiding van de openbare Boekerij en andere verzamelingen ten nutte der wetenschappen, en wat dies meer is, werd de oudste der kweekscholen van geleerdheid, in het voormalige Nederlandsche Gemeenebest aanwezig, en de stichting van den onsterfelijken WILLEM I, door deszelfs doorluchtigen nazaat en naamgenoot boven de andere Hoogescholen eenigermate verheven.

Wanneer men nu den staat, waartoe de Leidsche Hoogeschool en hare leeraren, ten gevolge der Fransche overheersching, verzonken waren, in vergelijking brengt met dien, waartoe zij door de Wet van Nederlands geliefden en geëerbiedigden Koning werden opgevoerd, zal men gereedelijk erkennen, dat die leeraars geene mindere redenen, dan hunne ambtsbroeders op andere plaatsen, hadden, om zich over de uitvaardiging dier Wet op het hartelijkst te verblijden. Met ongeduldig verlangen derhalve zagen ook zij het tijdstip van de plegtige inwijding der als herboren Hoogeschool te gemoet, en ontvingen met groot genoegen het Koninklijk besluit van den 16 van Wijnmaand, met de benoeming der Hoogleeraren, tevens de aanstelling van vier kundige

Digitized by Google

en aanzienlijke mannen behelzende, aan wie, volgens de verordeningen der nieuwe Wet, het Academisch bestuur nagenoeg op den ouden voet herstellende, nevens het tijdelijk hoofd der stedelijke Regering, de verzorging van de belangen der Hoogeschool, onder den titel van *Curatoren*, werd opgedragen. Na deze voorbereidende schikkingen werd de plegtige inwijding van de herstelde en uitgebreide Hoogeschool op den 6 van Slagtmaand deszelfden jaars 1815 bepaald, van welke wij thans eene korte beschrijving geven moeten.

Op dezen heugelijken en voor allen, wien de bloei en welvaart der Stad en Hoogeschool van Leiden ter harte gaan, eeuwig gedenkwaardigen dag kwamen de nieuw benoemde Curatoren, voor deze plegtigheid aan hun hoofd hebbende den toenmaligen Heer Commissaris-generaal van het onderwijs en de wetenschappen, O. REPELAER VAN DRIEL, reeds vroegtijdig in de Stad, en werden door hare Regering op het Raadhuis behoorlijk ontvangen, en door den Rector en Senaat plegtig begroet. Van hier begaven zij zich, vergezeld van de leden der stedelijke regering, in statelijken optogt en onder een algemeen vreugdebetoon, naar de St. Pieters Kerk, voor de plegtigheid der inwijding op eene gepaste wijze ingerigt, en traden die, onder een keurig muzijk van het rijk bezette Orchest, binnen.

nen. Derwaarts begaven zich, mede in gelijken statelijken optogt, de Rector Magnificus en verdere leden van den Academischen Senaat, gevolgd door het gansche ligchaam der Studenten, die, nevens hen, in het gebouw der Academie waren bijeengekomen. Nadat allen in het ruime Kerkgebouw, waar ook voor een groot aantal van aanzienlijke en geletterde mannen, van alle oorden tot bijwoning dezer heugelijke plegtigheid zamengevloeid, en voor eene deftige vrouwenschaar behoorlijke zitplaatsen waren afgezonderd, de voor hen bestemde gestoelten hadden ingenomen, werd de plegtigheid door den Voorzitter van Curatoren, den Heer Graaf VAN DER DUYN VAN MAASDAM, met eene korte, maar deftige en allezins gepaste, aanspraak geopend, waarna hij het Koninklijk besluit liet voorlezen, waarbij de Rector, Secretaris en Hoogleeraren der vernieuwde Academie benoemd werden, en, na van allen den voorgeschrevenen eed te hebben afgenomen, de Leidsche Hoogeschool, uit 's Konings naam, voor wettig ingesteld verklaarde. Hierop beklom de Hoogleeraar KEMPER, tot den naastvolgenden 8 van Sprokkelmaand, van ouds den jaardag der Hoogeschool, bij voortduring tot Rector van dezelve benoemd, het spreekgestoelte, en hield, in de Nederduitsche taal, eene keurige en belangrijke Redevoering, waarin hij, met de hem eigene levendigheid en geestdrift,

de hoogst billijke redenen tot dankbare vreugde schetste over de vernieuwing en aanzienlijke uitbreiding van deze oudste der Noord - Nederlandsche Hoogescholen, en die sedert, zoo afzonderlijk, als in de Academische Jaarboeken, door den druk gemeen werd gemaakt. Nog voor den afloop zijner Redevoering was het den spreker vergund, zijne toehoorders op het aangenaamst te verrassen door de voorlezing van een Koninklijk besluit, waarbij het beroemde Kabinet van Natuurlijke Historie, weleer het eigendom van den laatsten Stadhouder, doch, in den jare 1795, als roofgoed, naar Frankrijk vervoerd, dat kort te voren, door de zorg van den verdienstelijken BRUGMANS, die daartoe het middel van ruiling gebezigd had, nog merkelijk aangevuld en vermeerderd, tot zijnen wettigen bezitter was teruggekeerd, aan deze Hoogeschool ten geschenke werd gegeven. Ik behoef naauwelijks te melden, dat de mededeeling van dit besluit, een sprekend bewijs van 's Vorsten edelmoedige zucht tot bevordering van den bloei en luister der Leidsche Hoogeschool, door alle de aanwezigen met de levendigste toejuichingen van dankbare blijdschap ontvangen werd. Na den afloop der redevoering van den Rector KEMPER viel mij de eer ten deel, van, ten besluite der plegtigheid, van hetzelfde spreekgestoelte een dichtstuk te mogen voordragen, ten titel voerende:

Lei-

Digitized by Google

Leidens Hoogeschool hersteld, dat sedert mede, zoo afzonderlijk, als in de Academische Jaarboeken, gedrukt werd (*). Ter volmaking van de vreugde dezer feestviering, welke in de beste orde afliep, ontbrak niets anders, dan de tegenwoordigheid van den geliefden en geëerbiedigden Koning, wiens wijze edelmoedigheid aller harten tot gevoelens der levendigste dankbaarheid gestemd had. Het had echter den burgeren der Stad en Hoogeschool van Leiden, omstreeks twee jaren vroeger, en wel op den 21 van Wintermaand des jaars 1813, mogen gebeuren, den aangebeden' Vorst, vergezeld van zijn' oudsten zoon, binnen deszelfs muren te mogen zien, waar hij door jong en oud, aanzienlijken en geringen met zulke toejuichingen eener hartelijke geestdrift ontvangen werd, dat het aandenken aan dezen plegtigen en hoogst aandoenlijken intogt voor altijd onuitwischbaar geprent zal blijven in de harten van allen, die daarbij tegenwoordig waren. Op het treffendst vooral stak deze intogt af bij dien, welken de verdrukker der Europische

(*) Ik heb de beschrijving dezer feestviering en het voornaamste, dat omtrent de lotgevallen der Hoogeschool gedurende de Fransche overheersching door mij gemeld werd, ontleend uit de fraaije *Introductio*, geplaatst voor het I D. der *Annalen* van de Leidsche Hoogeschool, of die voor 1815 — 1816.

Digitized by Google

sche vrijheid, dien wij toen mede genoodzaakt waren als opperheer te huldigen, in het begin des jaars 1812, te midden eener algemeene verslagenheid, binnen Leiden deed, bij welke gelegenheid ook de Hoogleeraren in zijne tegenwoordigheid werden toegelaten. De treurige herinnering hiervan werkte ook bij dezen niet weinig mede, om het gevoel hunner dankbare blijdschap te verhoogen, toen zij, bij de straks vermelde intrede van den geliefden Oranje-Vorst, mede de eer mogten genieten, van denzelven op eene statelijke wijze te begroeten, en bij die gelegenheid ondervonden, hoeveel het verschilt, in tegenwoordigheid van eenen Vorst, die met regt de vader van zijn volk mag heeten, of in die van een' norschen dwingeland, te verschijnen.

Ziet daar eene gebeurtenis vermeld, die voor de Hoogeschool, door de weldadige beschikkingen van haren Koninklijken herstichter als tot een verjongd bestaan herboren, een nieuw tijdperk opende, waarvan zij zich eene aanmerkelijke uitbreiding van haren vroegeren bloei en luister beloven mogt. Misschien ware het niet onvoegzaam, dat wij hier een einde aan onze geschiedenis maakten, en de beschrijving van de lotgevallen der Hoogeschool, sedert hare herstichting door den waardigen afstammeling en naamgenoot van haren eersten stichter, den onsterfelijken WILLEM I, geheel aan een' toekomen-

Digitized by Google

menden beschrijver van hare geschiedenis overlieten. Dan gedachtig aan onze vroeger gedane aankondiging, om die geschiedenis tot aan het jongst gevierde vijfde halve eeuwfeest van haar bestaan voort te zetten, en in het vertrouwen van daardoor aan de meesten onzer lezeren eene wezenlijke dienst te zullen bewijzen, willen wij dit nieuwe tijdperk nog kortelijk intreden, en onze geschiedenis met de straks aangeduide feestviering besluiten. Alvorens echter hiertoe over te gaan, achten wij het niet ongepast, een' vlugtigen blik op den laatst afgelegden weg terug te slaan, ten einde daaruit op te maken, wat men zich, met goeden grond, van de toekomst voorspellen mag. En, wanneer wij dan op de laatste veertig, of liever dertig jaren van het aanwezen der Leidsche Academie (want het eerste tiental leverde, als een tijdperk van meerdere welvaart en rust, gelijk doorgaans met dergelijke tijden het geval is, weinig merkwaardigs uit) wanneer wij, zeg ik, op de laatste dertig jaren terug zien, worden wij getroffen door de menigte van rampen en gevaren, waardoor de Hoogeschool binnen dezelve overvallen of bedreigd werd, ja zien haar zelfs op den rand van haar' geheelen ondergang gebragt. Onder de bedoelde rampen trekt wel inzonderheid, niet zonder gewaarwordingen van diepen weemoed op te wekken, onze aandacht tot zich het groote getal van leeraren, die,

Digitized by Google

binnen het tijdsbestek van weinige jaren, der Academie, of in den bloei, of althans in de kracht huns levens, ontvielen, en van welke het genoeg zal zijn een' SCHULTENS, SCHEIDIUS, NIEUWLAND, VOLTELEN, BROES, RAU en REGENBOGEN genoemd te hebben (*). Dan, gelijk deze treffende verliezen meestal door waardige opvolgers voor de Hoogeschool vergoed werden, zoo werden ook de verdere onheilen en gevaren, welke haar troffen of bedreigden, door de beschikkingen eener goede Voorzienigheid voor dezelve merkelijk gelenigd, of geheel afgewend. De geschiedenis der laatst verloopene jaren staaft derhalve zoozeer, als die van eenig vroeger tijdperk, deze heugelijke en bemoedigende waarheid, dat diezelfde wijze en weldadige Voorzienigheid, welke hare magt en liefde aan ons Vaderland, door den ganschen loop van deszelfs aanwezen en bijzonder in de laatste jaren, meermalen zoo zigtbaar en aandoenlijk verheerlijkte, ook voor de welvaart van deze kweekschool van godsdienstige, wetenschappelijke en zedelijke verlichting waakzaam was, en geeft ons derhalve grond, om, met nederig vertrouwen, te wachten, dat zij ook in het toekomende daarvoor zal blijven waken; een

(*) Zie de meermalen genoemde *Narratio* etc. van den Hoogleeraar J. W. TE WATER, p. 50, waar in de Aant. nog meerdere namen van vroeger overledene Professoren vermeld worden.

Digitized by Google

een vertrouwen, dat door hetgeen ons te melden staat, niet weinig in ons bevestigd zal worden. Doch wij mogen het tevens voor ons zelven niet verbergen, dat er zich, in den laatst verloopenen halven eeuwkring, omstandigheden hebben opgedaan, welke ons de hoop ontzeggen, dat de Leidsche Hoogeschool immer weder tot dien hoogen trap van uitwendigen bloei en welvaart zal opstijgen, waartoe wij haar, in de eerste helft der achttiende eeuw, geklommen zagen. Even zeer toch als het eene ijdele inbeelding zou mogen heeten, zich met het vooruitzigt te vleijen, dat de wereldhandel immer weder zoo uitsluitend in Nederland gevestigd zou zijn, als zulks, in de zeventiende eeuw en deels ook nog in de achttiende, plaats had, of dat onze fabrijken weder dat uitgebreide vertier zouden vinden, 't welk haar in vroegere dagen ten deel werd, even dwaas en ongegrond zou het zijn de hoop te koesteren, dat onze Hoogescholen en bijzonder de oudste en vermaardste onder dezelve, de Leidsche, immer weder, gelijk te voren, tot den rang eener Europische kweekschool van geleerdheid stijgen zal. Of werden niet, even als, in den loop der achttiende eeuw, alle volken van Europa, ja zelfs van andere werelddeelen en bijzonder van Noord-Amerika, meer en meer zich op den handel en het fabrijkwezen toeleiden, zoo ook alomme, in dat zelfde tijdperk, Hooge-

Digitized by Google

scholen opgerigt, die, in vermaardheid van leeraren en rijkdom van hulpmiddelen, aan de onze niets toegeven, ja zelfs, in enkele opzigten, dezelve overtreffen? En moge al de vernietiging der Leuvensche Hoogeschool in de achttiende eeuw de Leidsche, voor een' korten tijd, in getal van leerlingen hebben doen toenemen, wij verheugen ons veeleer, dan wij ons bedroeven, dat deze tijdelijke oorzaak van grooteren bloei, door de glansrijke herstelling dier Hoogeschool in onze dagen en de oprigting van nog twee andere geleerde kweekscholen in de Zuidelijke Nederlanden, geheel is weggenomen. Het voorgestelde intusschen behoort bij de Nederlandsche beoefenaars en onderwijzers der wetenschappen even weinig moedeloosheid en verslagenheid voort te brengen, als het in vaderlandsche kooplieden en fabrikanten zou zijn af te keuren, indien zij, de hoop op herleving der vroegere luisterrijke welvaart vervlogen ziende, hunnen ijver lieten verslappen, en zich aan traagheid en werkeloosheid overgaven. Neen — de eersten moeten veeleer, gelijk de laatsten, zich daardoor krachtig opgewekt gevoelen, om hunnen ijver en werkzaamheid te verdubbelen, en alzoo den alouden roem der Nederlandsche geleerdheid, gelijk dien van den Nederlandschen handel, de Nederlandsche nijverheid, loffelijk staande te houden, ten einde den Nederlandschen naam bij voortduring door

vreem-

Digitized by Google

vreemden te doen eerbiedigen. Doch wij willen deze beschouwingen niet verder voortzetten, maar liever overgaan, om, ten besluite van dit eerste Boek dezer Geschiedenis, de voornaamste lotgevallen der Leidsche Hoogeschool, gedurende de eerste jaren van haar vernieuwd bestaan, kortelijk te beschrijven.

Nog in dezelfde maand van de plegtige inwijding der herstelde Hoogeschool werd dezelve met een' jong' leeraar, met name den Heer J. BAKE, waardig' leerling van den beroemden WYTTENBACH, verrijkt, die, op den 25 van Slagtmaand, zijnen post van buitengewoon' Hoogleeraar der Grieksche en Latijnsche Letterkunde aanvaardde. Op den 8 van Sprokkelmaand des jaars 1816 had de Hoogeschool het genoegen, eene plegtigheid te zien hernieuwen, welke door de Fransche overheersching voor altijd scheen afgeschaft, de jaarlijksche verwisseling namelijk van het Academisch bestuur; bij welke gelegenheid de aftredende Rector Magnificus KEMPER die belangrijke redevoering hield *over de lotgevallen van onzen leeftijd, als een voorbeeld beschouwd, dat door de volken nimmer moet worden uit het oog verloren*, welke sedert ook in eene keurige Nederduitsche vertaling, door den Heer Mr. C. J. VAN ASSEN vervaardigd, te voorschijn kwam. Bij die gelegenheid, had ook de eerste voorstelling van een aantal prijsvragen door de onderscheidene

Fa-

Digitized by Google

Faculteiten plaats, tot welker beantwoording de kweekelingen van alle geleerde scholen in Nederland werden uitgenoodigd. Intusschen ging dit jaar, 't welk, onder zoo gunstige voorteekenen, een' aanvang nam, niet zonder oorzaak tot droefheid voorbij, daar de Hoogeschool in hetzelve, door den dood van den eerbiedwaardigen grijsaard VAN DER KEESSEL, die, volgens de weldadige verordeningen der Koninklijke wet op het hooger onderwijs, bij de nieuwe instelling der Leidsche Academie, wegens zijnen meer dan zeventig-jarigen ouderdom, met volle behoud van rang en voordeelen, eene eervolle rust bekomen had, van een harer luisterrijkste sieraden beroofd werd.

Op den Academischen jaardag van het volgende jaar 1817, had de eerste uitdeeling der nieuw ingestelde eereprijzen voor de overwinnaars in den wedstrijd plaats, die, bij de Koninklijke wet, jaarlijks, voor de studerende jongelingschap in de Nederlanden geopend was. Hoogst bevredigend was de uitslag van deze eerste proefneming, daar het aan alle Faculteiten gebeuren mogt op de door haar uitgeschrevene prijsvragen, van welke slechts eene enkele onbeantwoord bleef, genoegzaam voldoende antwoorden te ontvangen, van welke de schrijvers, met uitzondering slechts van éénen, tot de Hoogeschool van Utrecht behoorende, kweekelingen dezer Hoogeschool bleken

te

Digitized by Google

te zijn. Voorts werd de Academie, in den loop van dit jaar, met verscheidene nieuwe leeraars verrijkt. De Amsterdamsche Geneesheer C. F. KLEYNHOFF VAN ENSPYK namelijk werd tot gewoon' Hoogleeraar in de Land - huishoudkunde benoemd, voor welk vak van onderwijs, bij de jongste Koninklijke wet, een leerstoel was ingesteld, eerst aan den Leidschen Geneesheer en vermaarden Natuurkenner J. A. BENNËT opgedragen, doch die door ongesteldheid genoodzaakt was geweest zijn ontslag te vragen. De eervolle rust, den beroemden WYTTENBACH, om zijnen meer dan zeventig - jarigen ouderdom, volgens de wet, verleend, gaf aanleiding, dat het onderwijs in de Grieksche en Latijnsche Letterkunde, onder den titel van gewone Hoogleeraren, aan de Heeren BORGER en BAKE werd opgedragen, van welke de eerste, sedert het jaar 1815, het gewoon Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid bekleed had, de laatste, volgens het boven gemelde, reeds eenigen tijd, als buitengewoon Hoogleeraar, zijnen grooten leermeester WYTTENBACH behulpzaam was geweest. Eindelijk werd nog de Franeker Hoogleeraar H. A. HAMAKER tot buitengewoon' Hoogleeraar in de Oostersche talen en bijzonder tot uitlegger van het Legaat van WARNER aangesteld, welks schatten, ter verrijking der Oostersche en met name der Arabische Letterkunde zoo uitstekend dienstig,

Digitized by Google

stig, men door die aanstelling meer wenschte aan het licht gebragt te zien, dan de menigte hunner werkzaamheden den Hoogleeraren in het Oostersch tot hiertoe vergund had. Dat men zich in de keuze van den meest geschikten man hiertoe geenszins bedrogen had, is reeds door verscheidene heerlijke proeven, door bezorging van dien onvermoeid werkzamen geleerde in het licht verschenen, ten duidelijkste gebleken. Daarentegen had de Hoogeschool, in dit jaar, het verlies te betreuren van de beroemde en verdienstelijke mannen N. G. OOSTERDYK en J. A. FAS, van welke de eerste vele jaren, als een echt kweekeling uit de school van BOERHAAVE, het gewoon Hoogleeraarambt der Geneeskunde met den grootsten lof bekleed had, de laatste, eerst als Lector, daarna als buitengewoon Hoogleeraar, door het onderwijs der Wis- en Sterrekunde der Academie gewigtige diensten bewezen had.

Het jaar 1818 was insgelijks merkwaardig voor de Hoogeschool door de aanwinst van twee verdienstelijke Hoogleeraren. De eerste was de Haarlemmer Geneesheer J. C. B. BERNARD, die het gewoon Hoogleeraarambt in de Geneeskunde, op den 7 van Lentemaand, met eene Redevoering *over de Hippocratische leerwijze, in onzen leeftijd geene mindere aanbeveling, dan in dien van* BOERHAAVE, *verdienende*, aanvaardde, welke, zoo door haren inhoud, als vorm, den waardigen

leer-

Digitized by Google

leerling van een' PARADYS en dergelijke echte navolgers van HIPPOCRATES en BOERHAAVE deed kennen. De tweede leeraar was de voormalige Hoogleeraar der oude Letterkunde aan het Harderwijksche Athenaeum C. J. C. REUVENS, die tot buitengewoon' Hoogleeraar der Archaeologie werd aangesteld, en, in die hoedanigheid, het toezigt kreeg over een op te rigten Museum van Oudheden, waartoe reeds vroeger de grondslagen gelegd waren, en dat sedert, door zijne onvermoeide vlijt en 's Konings edelmoedige milddadigheid, meer en meer tot volkomenheid gebragt werd.

Was het jaar 1818 voor de Hoogeschool voorbijgegaan, zonder dat de vreugde over het goede, dat haar ten deel werd, door droefheid verstoord werd, het naastvolgende jaar 1819 leverde haar stoffe tot diepen rouw. Niet alleen werd de Hoogleeraar der Land-huishoudkunde, de geleerde KLEYNHOFF, in wiens bezit zij zich slechts korten tijd verblijden mogt, haar door den dood ontrukt, maar zij had ook in het overlijden van den beroemden BRUGMANS een verlies te betreuren, 't welk, in zijn' vollen omvang, met regt onherstelbaar heeten mogt. Deze hoogst verdienstelijke en onvergelijkbare man werd, op den 18 van Hooimaand, na eene ziekte van slechts weinige dagen, in het graf gesleept op eenen leeftijd, waarop de Hoogeschool, het Vaderland en

de

Digitized by Google

de wetenschappen zich nog vele schoone vruchten van zijn schrander vernuft, uitgebreide geleerdheid en onvermoeide werkzaamheid schenen te mogen voorspellen. Doch het behaagde der Goddelijke Voorzienigheid hierover anders te beschikken, en hem vroeger, dan wij gewenscht hadden, over te voeren naar die betere gewesten, waar zijne onverzadelijke weetgierigheid een geheel nieuw en onafzienbaar veld voor hare nasporingen geopend ziet.

Het volgende jaar 1820, schoon niet ontbloot van stoffe tot blijdschap, was echter, over 't geheel, niet minder dan het vorige, een jaar van diepen rouw voor allen, dien de belangen der Hoogeschool en der wetenschappen ter harte gingen. Reeds het begin daarvan was treurig door het overlijden van den man, die, boven anderen, door de algemeene stem van alle kundigen waardig was gekeurd, de plaats van een' HEMSTERHUIS, VALCKENAER en RUHNKENIUS in te nemen, den door geheel Europa beroemden WYTTENBACH. Doch de droefheid daarover werd eenigermate gelenigd door de gedachte, dat men eenen man, die door de verzwakkingen des ouderdoms, sedert eenigen tijd, naar het graf gebogen ging, en daarbij van het gebruik zijner oogen schier geheel verstoken was, de rust, naar welke hij natuurlijk met verlangen uitzag, niet zonder liefdeloosheid misgunnen kon.

Des-

Digitized by Google

Desgelijks kon het afsterven van den Hoogleeraar A. YPEY, hoezeer, om 's mans uitgebreide geleerdheid en veelvuldige verdiensten omtrent de verschillende deelen der Geneeskunde, billijke redenen tot droefheid leverende, niet voor ontijdig gehouden worden, daar hij, in eenen meer dan zeventigjarigen ouderdom, uit het leven scheidde. Hoogst smartelijk en grievend daarentegen was het verlies, 't welk de Hoogeschool, nog in den loop deszelfden jaars, en wel op den 14 van Wijnmaand, ondergaan moest door het onverwachte afsterven van den uitmuntenden BORGER, toen hij naauwelijks een' zes- endertig-jarigen leeftijd vervuld, maar, in dat korte tijdsbestek, der letteren en wetenschappen reeds veel talrijker en gewigtiger diensten gedaan had, dan vele andere, voor het overige niet onlofwaardige, beoefenaars van dezelve, in eenen meer dan zeventig-jarigen leeftijd, daaraan bewezen. Een gering inmengsel van blijdschap tot verzachting der vele droefenissen, welke haar in dit jaar troffen, werd der Hoogeschool geboden in het genoegen, 't welk zij, op den 20 van Zomermaand, mogt smaken van een' harer voortreffelijkste kweekelingen, met name de Heer D. L. F. L. J. G. DE GAIFFIER, op de plegtige wijze der vaderen *met de kap*, tot Doctor in de Regten bevorderd te zien; bij welke gelegenheid de Hoogleeraar KEMPER de taak

Digitized by Google

van Promotor op eene allezins gepaste en waardige wijze vervulde (*).

Het naastvolgende jaar 1822 zouden wij met stilzwijgen vooorbijgaan, ware het niet, dat wij meenden de belangrijke aanwinst te moeten melden, welke de Hoogeschool in 't gemeen en bijzonder de Regtsgeleerde Faculteit aan dezelve verkreeg door de aanstelling van den Heer Mr. C. J. VAN ASSEN tot gewoon' Hoogleeraar in de Regten, welken post hij, op den 29 van Herfstmaand, aanvaardde met eene Redevoering ter aanbeveling van eene naarstige beoefening der Romeinsche Regtsgeleerdheid ook in onzen leeftijd, die de gunstige gevoelens, omtrent dien jeugdigen geleerde door de vroegere proeven van zijne bedrevenheid in de oude letterkunde en de studie der Regten, en van zijne wijsgeerige scherpzinnigheid en kieschen smaak opgewekt, volkomen bevestigde.

Het volgende jaar 1823 was rijker, zoo in blijde,

(*) Het onderwerp zijner redevoering was: *de gravissimis officiis, quae Jureconsultis praecipue nata sunt ex praesenti publicarum rerum conditione, ad juris et fori normam magis quam antea composita;* d. i. *over de hoogst belangrijke pligten, die voor de Regtsgeleerden voornamelijk daaruit ontstaan zijn, dat de tegenwoordige gesteldheid der openbare zaken, meer dan te voren, naar de regelmaat van het Regt en de pleitzaal is ingerigt.* De Heer DE GAIFFIER sprak *de jure gratiae, Principi non denegando,* d. i. *over het belang, dat het regt tot verligting of vrijstelling van straf den Souverein niet ontzegd worde.*

Digitized by Google

de, als treurige gebeurtenissen voor deze Hoogeschool. Droevig was voor haar het afsterven van verscheidene Hoogleeraren, die zij deels, sedert vele jaren, onder hare doorluchtigste sieraden tellen mogt, deels hoop voedde, dat haar nog lang tot nut en luister strekken zouden. Het laatste hoopte zij van den jeugdigen geleerde G. J. VAN DER BOON MESCH, die, als buitengewoon Hoogleeraar bij de Faculteit der Wis- en Natuurkundige wetenschappen, sedert het jaar 1819 met het onderwijs der Landhuishoudkunde belast was, maar helaas! in de lente van dit jaar, door eene uitterende ziekte, in den bloei zijns levens, in het graf gesleept werd. De hooggeklommen jaren en daaraan gemeenlijk gepaard gaande verzwakkingen boezemden wel, sedert eenigen tijd, gegronde vrees in, dat de Hoogeschool zich niet lang meer in het bezit der beide voortreffelijke en wijdvermaarde mannen, H. TOLLIUS en J. W. TE WATER, zou verblijden mogen; doch dit nam geenszins weg, dat men die twee schitterende lichten, met groot leedwezen, dit jaar voor de Academie en de wetenschappen in 't gemeen door den dood, voor altijd, zag uitgebluscht. Daarentegen werd de Hoogeschool, in den loop van dit jaar, door vele nieuwe leeraren verrijkt, van wier kunde en smaak zij reeds vele schoone vruchten plukken mogt, en, naar wij hartelijk wenschen, nog vele jaren achtereen zal blijven in-

oogsten. In plaats van den Hoogleeraar S. J. VAN DE WYNPERSSE, die, wegens ligchaams-zwakte en ongesteldheid, in het vorige jaar, een eervol ontslag bekomen had, trad thans, in de waardigheid van gewoon' Hoogleeraar, de Deventersche Hoogleeraar der Wijsbegeerte J. NIEUWENHUIS, als Academisch onderwijzer van het bespiegelend deel der Wijsbegeerte, op. Tot opvolger van den beroemden BORGER, wiens lessen inmiddels door den Hoogleeraar BAKE waren waargenomen, zag men, met algemeen genoegen, den door vele geleerde schriften loffelijk bekenden Bestuurder der Latijnsche scholen te Haarlem, P. HOFMAN PEERLKAMP, mede onder den titel van gewoon' Hoogleeraar, aangesteld, en de plaats van den te vroeg overledenen VAN DER BOON MESCH door de benoeming van den geleerden G. WTTEWAAL tot gewoon' Hoogleeraar in de Landhuishoudkunde vervuld. Met geen minder genoegen zag men aan de verdiensten van den geleerden en onvermoeid werkzamen boefenaar en uitbreider der Oostersche Letterkunde H. A. HAMAKER, door zijne bevordering tot gewoon' Hoogleeraar, de haar toebehoorende hulde gebragt. Gelijke goedkeuring vond bij allen, die jongelingen van uitstekende talenten en kundigheden gaarne aangemoedigd en voor de wetenschappen behouden zien, de benoeming van den Heer P. J. UYLENBROEK,

vroe-

Digitized by Google

vroeger kweekeling dezer Hoogeschool, en zoo bij dezelve, als elders, herhaalde reizen, voor overwinnaar in den Academischen wedstrijd verklaard, tot Lector bij de Faculteit der Wis- en Natuurkundige wetenschappen, aan welke hij, later tot Hoogleeraar bevorderd, nog heden tot nut en sieraad strekt, en, naar wij hopen, nog vele jaren strekken zal.

In het jaar 1823 werd eindelijk het lang gerekte verlangen van alle voorstanders der Leidsche Hoogeschool vervuld, dat de voor eenige jaren reeds benoemde opvolger van den onvergetelijken BRUGMANS, wiens lessen over de onderscheidene hem toevertrouwde wetenschappen inmiddels door de verdienstelijke mannen, CLARISSE, G. SANDIFORT, KRAUSS en H. C. VAN DER BOON MESCH, waargenomen waren, de beroemde C. G. C. REINWARDT de plaats van dien uitstekenden geleerde, wiens gemis hij alleen geoordeeld werd voor de Hoogeschool te kunnen vergoeden, mogt komen innemen. In dat jaar namelijk kwam hij, tot blijdschap van zijne talrijke vereerders en vooral van zijne bijzondere vrienden, niet zonder grond beducht, dat zijn blakende ijver voor de bevordering der Natuurkundige wetenschappen hem noodlottig mogt worden, behouden van Java terug, waar hij, tot het volbrengen van eene eervolle Koninklijke zending, eenige jaren vertoefd had, en aan-

Digitized by Google

vaardde den hem opgedragenen leerstoel met het houden van eene redevoering, die de groote verwachtingen, van hem opgevat, zoo mogelijk, nog overtrof. In hetzelfde jaar werd de Hoogeschool en bijzonder de Theologische Faculteit nog met een' jeugdig' leeraar van groote en door de uitkomst heugelijk vervulde verwachtingen verrijkt door de aanstelling van den Heer N. C. KIST, Theol. Doctor en Predikant te Zoelen, tot buitengewoon' Hoogleeraar bij de genoemde Faculteit.

Het jaar 1824, het laatste, dat mij nog ter beschrijving overschiet, was, helaas! voor deze Hoogeschool, het Vaderland en de wetenschappen, en onder dezulken, wie de bedoelde slag meer bijzonder trof, niet het minst voor mij, een jaar van diepen rouw en onvergetelijken weedom. Op den 20 van Hooimaand namelijk van dat jaar klonk ieder te Leiden, als een donderslag, de geheel onverwachte leedmaar in de ooren, en weêrgalmde weldra, met opwekking eener algemeene droefheid, door het gansche land, dat de omtrent de Hoogeschool, de wetenschappen en den geheelen Nederlandschen Staat hoogst verdienstelijke KEMPER door eene plotseling opgekomene hevige ongesteldheid, in den bloeijenden leeftijd van naauwelijks acht-en-veertig jaren, uit het leven gerukt was. Doch het is hier de plaats niet, aan de gewaarwordingen,

door

Digitized by Google

door deze herinnering natuurlijk opgewekt, bot te vieren. Ook heb ik zelve, bij meer gepaste gelegenheden, aan mijn eigen gevoel voldoening en aan 's mans geheel uitstekende waarde eene gepaste hulde trachten te brengen (*). Eene nog waardiger hulde is hem, gelijk men weet, toegebragt door de voortreffelijke mannen J. H. VAN DER PALM en H. H. KLYN, van welke de eerste door de algemeene stem aan het hoofd der Nederlandsche schrijveren en redenaren gesteld wordt, de laatste in de rij der vele uitmuntende dichteren, op welke onze leeftijd roem draagt, eene aanzienlijke plaats bekleedt. Voorts mogen wij niet geheel met stilzwijgen voorbijgaan de vermeerdering van het getal der Academische onderwijzeren door de benoeming van den Delftschen Geneesheer M. J. MACQUELYN tot gewoon' Hoogleeraar der Geneeskunde, in plaats van den wegens aanhoudende sukkeling eervol ontslagenen Hoogleeraar J. C. KRAUSS, en die van den Rotterdamschen Geneesheer C. PRUYS VAN DER HOE-

(*) In eene openbare les, bij de hervatting der Academische werkzaamheden na den zomerschen rusttijd des jaars 1824, door mij uitgesproken, en sedert uitgegeven onder den titel van *Memoria* J. M. KEMPERI *publica lectione celebrata a* M. SIEGENBEEK, mitsgaders in de *Aanspraak*, waarmede ik, als voorzitter der *Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde* te Leiden, hare algemeene vergadering in het jaar 1825 geopend heb.

Digitized by Google

HOEVEN tot buitengewoon' Hoogleeraar derzelfde wetenschap ter vervanging van den Hoogleeraar J. C. B. BERNARD, door Zijne Majesteit den Koning met het oppertoezigt belast over alles, wat tot de geneeskundige verzorging der krijgsmagt van den Staat, zoo te land als te water, behoort. Gelijk deze benoemingen, als, wegens de bekende verdiensten der beide mannen, de schoonste en door de uitkomst volkomen bevestigde vooruitzigten ten nutte der Hoogeschool opleverende, algemeen genoegen gaven, zoo vond het geene mindere goedkeuring, dat de verdiensten van den beroemden Wiskundige J. DE GELDER openlijk erkend werden door zijne bevordering tot gewoon' Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkundige wetenschappen, bij welke hij, reeds sedert het jaar 1819, dien van buitengewoon' Hoogleeraar bekleed had.

Zoo hebben wij dan den eindpaal bereikt, dien wij ons voor deze Geschiedenis hadden voorgesteld, en zouden hier het eerste Boek van dezelve besluiten kunnen, ware het niet, dat wij meenden de verwachting onzer lezeren te zullen te leurstellen, wanneer wij hun nog niet eene korte beschrijving mededeelden van de feestviering, welke, bij de opening van den zesden halven eeuwkring sedert de instelling dezer Hoogeschool, op den achtsten en negenden van Sprokkelmaand des jaars 1825 plaats had. Gelijk de vreug-

vreugde bij die feestviering nog veel hartelijker en levendiger geweest zou zijn, ware de droefheid niet nog versch geweest over het zware verlies, 't welk de Hoogeschool en het Vaderland, in het jongst verloopene jaar, door het onvoorziene afsterven van den edelen KEMPER geleden had, zoo werd dezelve ook nog, weinige dagen te voren, gestoord door het overlijden van een' der beroemdste Vaderlandsche geleerden, den door zijne deugden nog meer, dan door zijne jaren, eerwaardigen M. TYDEMAN, die op den 1 van Sprokkelmaand, in eenen bijna vieren-tachtig-jarigen ouderdom, zachtkens uit het leven scheidde, en wiens gemis daarom te smartelijker viel, omdat hij, nog kort voor zijnen dood, ten nutte der wetenschappen en der studerende jongelingschap werkzaam had kunnen zijn.

De taak, om bij de feestviering, welke nu voor de vijfde reis na de stichting der Hoogeschool zou plaats hebben, de algemeene vreugde uit te drukken, viel thans ten derden male aan een' Hoogleeraar, tot de Faculteit der Geneeskunde behoorende, den aftredenden Rector Magnificus G. SANDIFORT namelijk, ten deel. Curatoren begrepen tevens, op het voorbeeld van 't geen in den jare 1725 en 1775 geschied was, den Hoogleeraar in de Letteren HOFMAN PEERLKAMP, als Latijnsch dichter met lof bekend, tot het uitspreken van een dichtstuk in die taal te moe-

Digitized by Google

ten uitnoodigen. Op den morgen van den dag, ter feestviering bestemd, waarop de stad met een groot aantal van aanzienlijke beoefenaars en voorstanders der letteren en der Hoogeschool, en onder dezen vele vroegere kweekelingen van dezelve, was opgevuld, begaven Curatoren, vergezeld van de leden der stedelijke Regering, mitsgaders Rector en Hoogleeraren door het ligchaam der studerende Jongelingschap gevolgd, zich van hunne onderscheidene vergaderplaatsen, in statelijken optogt, naar de St. Pieters-Kerk, ook nu weder voor de feestviering gunstig toegestaan en daartoe behoorlijk ingerigt. Hier had men zorg gedragen, niet slechts dat de luister der feestviering door een keurig en rijk bezet orchest verhoogd werd, maar ook, en wel inzonderheid, dat voor alle aanzienlijke en geletterde mannen, ter bijwoning dezer plegtigheid zaamgekomen, onder welke zich ook verscheidene Hoogleeraren bevonden, op gedane uitnoodiging, als afgevaardigden van andere kweekscholen van geleerdheid in ons Vaderland verschenen, mitsgaders voor eene schaar van deftige vrouwen behoorlijke zitplaatsen waren afgezonderd, met welker aanwijzing zich eenigen uit de studerende Jongelingschap gaarne hadden willen belasten, die zich van deze taak tot algemeen genoegen kweten. Nadat allen de voor hen bestemde plaatsen hadden ingenomen, beklom de Hoogleeraar SANDI-

FORT

Digitized by Google

FORT het spreekgestoelte, en vierde de plegtigheid, op eene waardige wijze, met het houden eener Latijnsche redevoering, waarin hij de lotgevallen der Hoogeschool, gedurende de laatste vijftig jaren van haar bestaan, beknoptelijk schetste, en voorts alles meldde en verrigtte, wat door de Wet, bij de jaarlijksche verwisseling van het Rectoraat, wordt voorgeschreven. Nadat vervolgens de koninklijke benoeming van den nieuwen Rector Magnificus en 't geen verder, jaarlijks, ter algemeene kennis pleegt gebragt te worden, door den Secretaris van den Academischen Senaat was aangekondigd en voorgelezen, trad de Hoogleeraar PEERLKAMP op, en sprak, ten besluite der plegtigheid, een fraai en treffend Latijnsch *Elegiacum* uit. Voorts hadden Curatoren, tot dit een en ander door eene buitengewone toelage, die 's Konings milddadigheid hun verleend had, in staat gesteld, in het stedelijk Logement, de *Burgt* geheeten, een rijk voorzien middagmaal doen toebereiden, waaraan, op hunne uitnoodiging, behalve de leden der stedelijke Regering en de Hoogleeraren, ook vele andere aanzienlijke gasten deel namen. Hier heerschte onder alle de aanwezigen eene gulle, hartelijke vrolijkheid, en werden verscheidene *toasten* op den bloei en welvaart van de Hoogeschool, het Vaderland, verschillende inrigtingen van geleerdheid binnen hetzelve, en, boven en

voor

Digitized by Google

voor alles, op het welzijn van den vader van zijn volk, onzen geliefden en geëerbiedigden Koning, met geestdrift ingesteld en met algemeene toejuiching ontvangen, terwijl twee der Leidsche Hoogleeraren, met name de door vele uitgegevene Latijnsche dichtstukken vermaarde SPEYERT VAN DER EYK en de schrijver dezer Geschiedenis, de eerste door de voorlezing van een uitvoerig, de tweede van een kort toepasselijk lierdicht in die taal, het hunne tot vermeerdering der feestvreugde zochten toe te brengen. Op den avond van dezen heugelijken feestdag, die door het fraaiste en zachtste winterweder niet weinig veraangenaamd werd, verschaften de kweekelingen der Hoogeschool aan hunne stadgenooten en de talrijke vreemdelingen, derwaarts henen gevloeid, eene hoogst streelende verlustiging door eenen plegtigen omgang, op eene allezins gepaste en smaakvolle wijze den optogt voorstellende, die bij de inwijding der Hoogeschool in den jare 1575 had plaats gehad, en door mij, in het eerste Hoofdstuk van dit Boek, beschreven is.

De feestviering was hiermede echter niet ten einde geloopen. De herinnering, hoe veel luisters die des jaars 1775 van de plegtige openbare bevordering van eenige uitmuntende jongelingen op de wijze der vaderen ontleend had, bij velen, deels ('t geen echter bij enkelen slechts het geval was) uit eigene bijwoning, deels uit het

Digitized by Google

het verhaal van anderen nog levendig, had Rector en Senaat reeds in tijds bedacht doen zijn, om aan de tegenwoordige ook gelijken luister toe te voegen. Niet moeijelijk viel het hun, in de onderscheidene Faculteiten jongelingen te vinden, dier eere dubbel waardig, en onder deze ook zulke, die genegen waren, de kosten te dragen, op welke die eer den bevoorregten te staan komt. De dag van den 9 van Sprokkelmaand werd derhalve vastgesteld, om een getal van zeven der voortreffelijkste kweekelingen dezer Hoogeschool, met dezelfde plegtigheid, waarmede dit, volgens het boven verhaalde, in den jare 1775 geschiedde, en in hetzelfde gebouw, de St. Pieters-Kerk namelijk, tot Doctoren in de Regten, de Godgeleerdheid, de Letteren en de Geneeskunde te bevorderen. In de Regtsgeleerde Faculteit viel die eer ten deel aan de Heeren G. J. DE MARTINI en S. J. E. RAU, die den Hoogleeraar H. W. TYDEMAN, toen Rector Magnificus der Hoogeschool, tot Promotor hadden; in die der Godgeleerdheid aan de Heeren J. DERMOUT, J. J. BURGERHOUDT en J. HOOG, van welke de beide eersten door den Hoogleeraar VAN VOORST, de laatste door den Hoogleeraar SURINGAR met de Doctorale waardigheid bekleed werden; in die der Letteren aan den Heer B. A. NAUTA, wien de Hoogleeraar J. BAKE de waardigheid van Meester der bespiegelende Wijsbegeer-

geerte en Doctor in de Letteren opdroeg; in die der Geneeskunde eindelijk aan den Heer J. C. HÖLSCHER, wiens plegtige bevordering door den Hoogleeraar DU PUI geschiedde. De Hoogleeraar TYDEMAN hield, bij deze gelegenheid, eene Redevoering *de disciplinis politicis in Academiis maxime Belgicis docendis*, d. i. *over het belang, dat de staatkundige wetenschappen vooral op de Nederlandsche Academiën onderwezen worden:* ook de overige Promotoren openden de plegtigheid met gepaste aanspraken. De Candidaten verzochten mede, vóór hunne plegtige bevordering, ieder bij eene korte aanspraak, om de eer daarvan te mogen genieten, terwijl eindelijk een der nieuw benoemde Doctoren voor de hun bewezene eer, uit aller naam, met eene gepaste aanspraak dank zeide.

Ten besluite van deze, voor de Hoogeschool even heugelijke, als luisterrijke feestviering, werd, op den avond van denzelfden 9 van Sprokkelmaand, in dat gedeelte van den Rijn, 't welk tusschen de Haagsche en Morschpoort doorloopt, een fraai vuurwerk afgestoken, 't welk de Studenten der Hoogeschool op hunne kosten hadden doen vervaardigen, en welks afsteking, door zacht en droog weder begunstigd, een hoogst behagelijk schouwspel opleverde. Gelijk dus de kweekelingen der Leidsche Pallas zich, op de beide avonden der feestviering, tot hunne groo-

te

Digitized by Google

te eer ijverig betoonden, om het genoegen en den luister daarvan te verhoogen, zoo zetteden zij inzonderheid daaraan eenen nog hoogeren luister bij, door, in den ganschen loop der feestvreugde, een' geest van orde, betamelijkheid en echte beschaafdheid ten toon te spreiden, welke aller goedkeuring wegdroeg, en het volste regt gaf, om van dusgezinde jongelingen voor het vervolg de schoonste verwachtingen te koesteren (*).

Op die wijze ging de Leidsche Hoogeschool, na, in de laatste vijftig jaren, vele zware schokken geleden te hebben, aan vele dreigende gevaren ontkomen te zijn, na in 't bijzonder, sedert hare vernieuwing in den jare 1815, haren bloei, te voren door de ongunst der tijden merkelijk aan 't kwijnen geraakt, t'elken jare, door een steeds vermeerderend getal van leerlingen te hebben zien toenemen, onder de gunstigste voorteekenen, den zesden halven eeuwkring van haar aanwezen in. Geve de Hemel, dat die voorteekenen, gelijk tot hiertoe plaats had, door eene heugelijke uitkomst volkomen mogen bevestigd worden, en den toekomenden beschrijver van hare lotgevallen eene nog veel ruimere stoffe, dan mij, moge te beurt vallen, om de weldaden, door eene liefderijke Voorzienigheid aan haar,

en

(*) Zie Bijlage XI, en het meer omstandig verhaal der gansche feestviering, door den Remonstranschen leeraar J. ROEMER in het licht gegeven.

Digitized by Google

en, met haar, aan geheel het Vaderland bewezen, dankbaar te verheerlijken! Moge alzoo het laatste nageslacht met geene mindere erkentelijkheid aan haren tweeden Stichter terugdenken, als wij den naam van haren eersten Insteller, met aandoeningen der vurigste dankbaarheid, in onvergetelijk aandenken houden!

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google